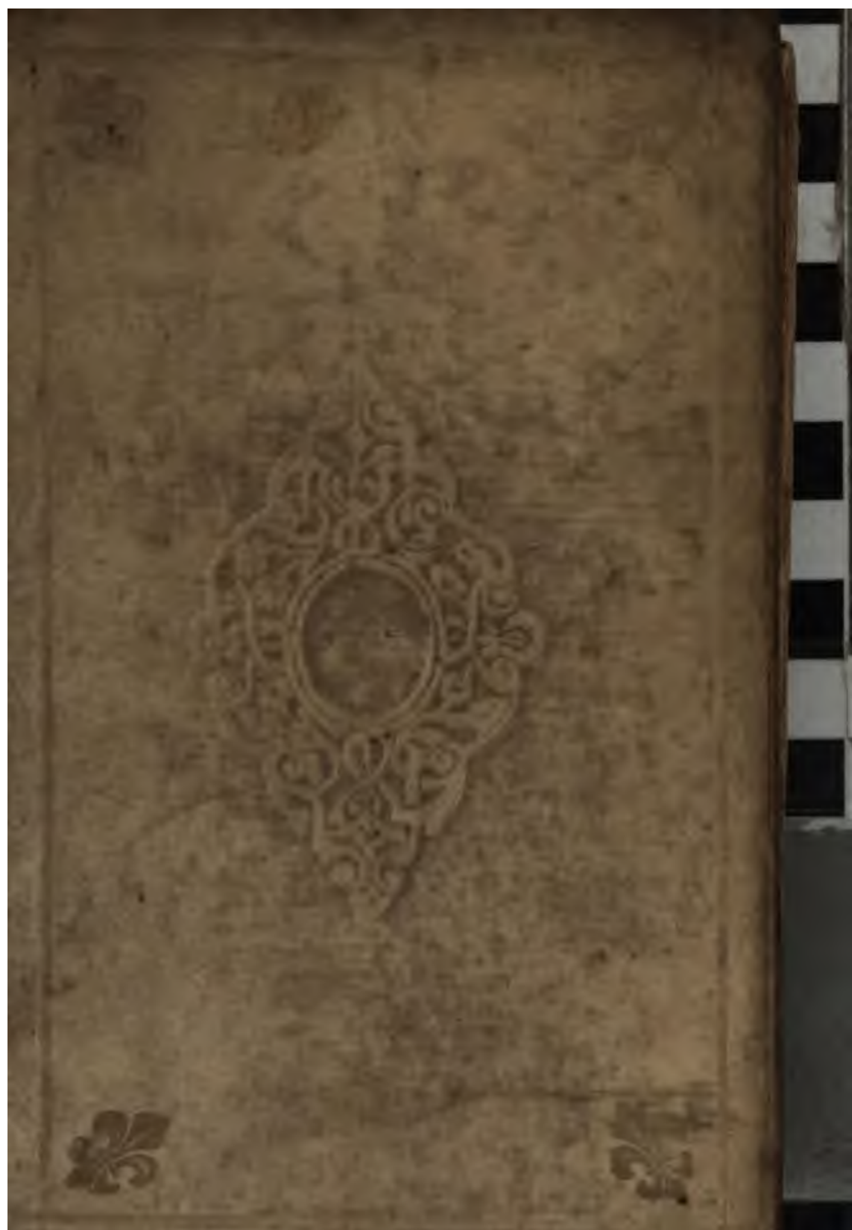
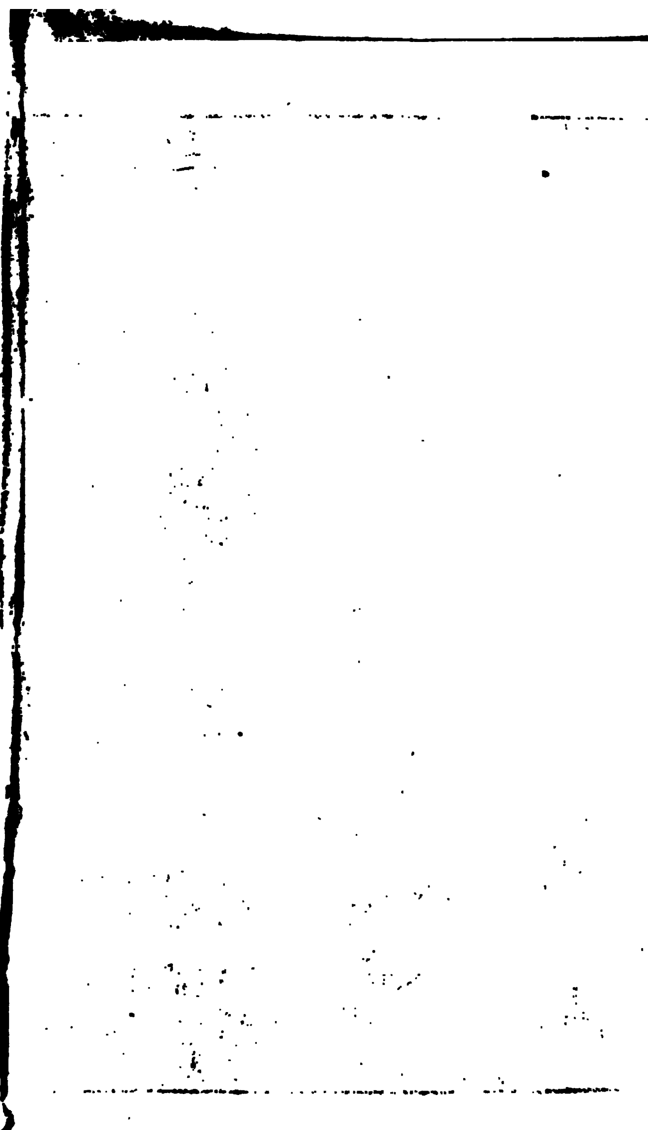

ANTIQVITATES SACRAE
VETERVM HEBRAEORVM
Ultrajecti apud GUILIELMUM BROEDELE

ANTIQUITATES
SACRAE
VETERUM
HEBRAEORUM
DELINEATAE

A B

HADRIANO RELANDO.

TRAJECTI BATAVORUM,

Ex Officina GULIELMI BROEDELET,
Bibliopolae. M DCC XII.

ARGUMENTA CAPITUM
PARTIS PRIMAE,
DE LOCIS SACRIS.

esse conditionis censetur cum terra Israëlis, in quibusdam diversae. Ideo totum terrarum orbem Judaei in tres partes dividunt, in (1) ארץ ישראל *terram Israëlis*, id est, המחלקת בשבטים quae distributa est inter 12 tribus (2) סוריא *Syriam* & (3) חוצה לארץ *regiones extra terram Israëlis*: sic ut Syria nec terra Israëlis fuerit, a qua distinguitur *Schevüth*. VI. 2. *Bava Kama*, VII. 7. nec tamen regionibus extra eam sitis accensenda, a quibus distinguitur *Schevüth*. VI. 6. *Orla*. II. 9. *Gem*. *Hierosl*. *Chulla*. 58. 3.

§. VII. Syriae jura qua in re similia terrae Israëliticae.

VII. In tribus autem Syria similis erat terrae Israëliticae. 1. Qui agrum emerat in Syria habebatur ac in suburbiis Hierosolymitanis emisset. 2. Agri ejus ad decimas & jura anni Sabbathici obligabantur. 3. Pura habebatur, si quis ex terra Israëlitica eam intrare posset, non tacta terra Gentium. In reliquis similis erat regionibus extra terram: qualia tria a Judaeis notantur. 1. Regio erat immunda si quis eam intrare non posset nisi per intermediam terram gentium. 2. Libellus divortii e Syria allatus habebatur ac si e regionibus extra terram allatus fuisset. 3. Qui servum vendiderat in Syria censebatur

PARS PRIMA
DE
LOCIS SACRIS.

CAP. I.

De Terra Sancta.

I. REgio duodecim tribubus Israëliticis a Mose & Josua adsignata appellatur terra Sancta: cujus Sanctitatis decem gradus Judaei distinguunt in *Celim*, *cap.* 1. *misn.* 6. quorum respectu alia ejusdem terrae loca aliis sanctiora censentur. Dicitur etiam Terra Dei, *Hos.* 9. 3. & *Terra* הארץ κατ' ἐξοχὴν *Ruth.* I. I. *Menachoth.* VIII. I. *Kidduschin.* I. 9. Terra Israëlitica, I *Sam.* 13. 19. *Ezech.* 7. 2. Syria Palaestina, Judaea, Phoenice: quae nomina, pro diversa ratione temporum & auctorum qui iis utuntur, aliquando latius aliquando minus late patent. Sunt etiam qui hanc terram Canaan nuncupent, quum tamen regio trans Jordanem sita & inhabitata a §. I. Nomina.

tribubus Ruben, Gad, & dimidia Menasse pars terrae Canaan non fuerit, & a terra Canaan distinguatur *Jos.* 22. 9. sic ut illa pars tantum terrae Israëliticae, quae cis Jordanem fuit, terra Canaan appellanda sit. Idem de nomine terrae promissae *Heb.* 11. 9. dicendum est, quod neutiquam convenit toti illi regioni quam 12 tribus occuparunt, sed ei tantum quae cis Jordanem fuit. *Num.* 32. 11.

§. II. Termini.

II. Fines ejus fuerunt ad austrum נחל מצרים *fluvius Aegypti*, quo nomine non Nilus, sed fluvius ad quem urbs Rhinocolura sita fuit, intelligendus est, & desertum צן *Tzin*, litus australe lacus Asphaltitis & in parte trans Jordanica Arnon. *Jos.* 15. 4. 47. & *Num.* 13. 22. ad boream regio Sidoniorum, montana anti-Libani, & civitas Dan circa ortum Jordanis, a quo oppido usque ad Berschebam 160 milliarium Romanorum spatium esse scribit Hieronymus. Ad occidentem erat mare magnum, ad orientem Arabia. Fuere tamen in hac regione urbes plurimae, quae sorte quidem tributae Israëlitis nunquam tamen ab iis occupatae fuerunt: & stante Templo utroque diversis temporibus magna pars hujus terrae Gentibus cessit.

III. O-

III. Olim quidem divisa fuit haec terra in Regnum Sichonis & Ogi quod trans Jordanem erat, & regiones gentium Cananaearum, quae septem recensentur *Act.* 13. 19. *Deut.* 7. 1. Chittaei, Girgasaei, Emoraei, Cananaei, Perizzaei, Chivvaei & Jebusaei. Decem vero *Gen.* 15. 19. Deinde in portiones duodecim tribuum divisa est, sic ut trans Jordanem esset regio Rubenis, Gad & dimidiae Menasse, cis vero reliquarum novem & dimidiae, quarum termini *Jos.* 15. *& seqq.* describuntur. Tum in regnum Judae, quod duas tribus continebat Judam & Benjaminem, & Israëlis quod complectebatur decem, 1 *Reg.* 11. 31. & 2 *Chron.* 15. 9. distingui coepit: quae distinctio abductis per Salmanassarem Israëlitis cessavit. 2 *Chron.* 34. 6. §. III. Partitiones veteres.

IV. Stante Templo secundo divisa est in (1) Judaeam quae complectitur regionem tribuum Judae, Benjaminis, Simeonis & Danis ex parte, (2) Samariam, id est, terram Ephraim & dimidiam Menassis, (3) Galilaeam, id est, regionem Issascar, Zabulon, Aser & Nephtali: quae in superiorem & inferiorem dividebatur, (4) Peraeam trans Jordanem extensam a §. IV. Et novae.

busaeos. 4. Quod Moses *Deuter.* 33. 12. praecinat fore ut Deus inter humeros Benjaminis requiescat.

III. Ab altera parte rationes quae tribui Juda Hierosolymam vindicant hae sunt. 1. *Jos.* 15.63. leguntur filii Judae non potuisse expellere Jebusaeos. 2. *Ps.* 78.68. dicitur elegisse tribum Juda montem Sion quem dilexit: 3. Filii Juda, narrantur *Jud.* 1.8. cepisse Hierosolymas. 4. *Jer.* 37.12. Jeremias legitur Hierosolymis egressus esse in terram Benjamin.

§. III. Rationes pro situ in Juda.

IV. Ad conciliandam utramque sententiam notandum est. (1) Hierosolymam in confiniis utriusque tribus sitam fuisse, *Jos.* 15.8. (2) non semper urbes esse expugnatas ab iis ad quos pertinebant, uti Bethel urbs Benjamin expugnata fuit a domo Josephi *Jud.* 1.22. (3) urbes non semper pertinuisse ad illam in cujus portione sitae erant. Vide *Jos.* 19.1. (4) variam fuisse magnitudinem Hierosolymae pro varia ratione temporum; sic ut olim, *Jud.* 1.8. in tribu Juda, postea autem in tribu Benjamin sita esse potuerit, vel tota vel magna ex parte: adeo ut terminus Judam & Benjaminem dividens per atrium Templi transire potuerit, quod Judaei tradunt

§. IV. Modus haec conciliandi.

in *Gem. Zevachim fol.* 54. 1. & 118. 2. *Gem. Megilla fol.* 26. 1.

§. V. Montis Zion situs ad austrum urbis.

V. Sita fuit urbs in regione montana, insidens quum maxime esset extensa duobus praecipue montibus, Zioni & Acrae. Zionem ad austrum, Acram ad boream esse locandum apparet ex descriptione murorum quae apud Josephum *lib.* VI. *de bell. Jud. c.* 6. extat, & mox dabitur §. X. Porro ex historia obsidionis ultimae apud Josephum *l.* VI. *de Bell. c.* 8. ubi Romani a septentrione urbem invadentes & perrupto muro primo atque altero, redactaque in potestatem suam urbis regione septentrionali, necdum tamen Zione potiti fuisse dicuntur.

§. VI. Rationes pro situ Zionis ad boream examinatae.

VI. Contra stare videntur (1) verba *Ps.* 48. 3. ubi montem Zion ad latera aquilonis collocari volunt: sed legitur tantum in Hebraeo; *mons Zion*, *latera aquilonis*, הר ציון ירכתי צפון ita ut hae duae partes praecipuae urbis recenseantur; vel si concedamus reddendum esse *ad latera aquilonis*, nihil aliud eo notabitur quam Zionis latus aquilonare, quod Acrae erat obversum, pulcherrimum esse adspectu, quod Josephus *lib.* VI. *de Bell. Jud. c.* 6. confirmat. (2) Testimonium Josephi scribentis,

bentis, turres Psephinam, Hippicum, &c. fuisse ab aquilone, & illis turribus adjunctam fuisse regiam, sitam in Zione. Sed haec ita non leguntur in Josepho. Hippicum ille non locat ad septentrionem urbis sed Zionis. Regiam non jungit turri Psephinae, sed Hippico. (3) Verba *Ezech.* 40. 2. ubi Propheta super montem excelsum, Moriam sc., collocatus vidit urbem ad austrum. At hinc non efficitur Zionem fuisse ad boream: imo Zion ipsa illa urbs fuit, urbs Davidis dicta, quam vidit ad austrum.

VII. Pars Zionis dici potest mons Moria, cui ponte & xysto junctum fuisse constat, & murus ipse Zionis usque ad porticum Templi occidentalem protendebatur. Quare etiam Templum in monte Zion structum fuisse, & Deus in Zion habitasse legitur. Turris Antonia huic monti adjacebat ad angulum qui occasum & septentrionem spectabat, illiusque arcis & totius montis Moriae ambitus erat 6 stadiorum, quum urbs universa ambitum haberet stadiorum 33. §. VII. Mons Moria.

VIII. Acra nomen videtur accepisse ab ἄκρα sive arce Antiochi illic condita, quam Simon Chasmonaeus solo aequavit. §. VIII. Mons Acra.

Insita

Insita illi monti erat urbs inferior, uti superior Zioni, a qua valle intermedia disjungebatur. Eminebat olim prae Moria, sed ad Templi decus & columen Chasmonaei eum depressiorem reddiderunt.

§. IX. Mons Bezetha. IX. Collis Bezetha, situs ad Septentrionem Templi e regione turris Antoniae (quae ad boream Templi erat) sero Urbi fuit adjectus & munitus. Accensetur denique collibus Urbis Hierosolymitanae Ophel, *Neh.* 3. 27. ad austrum Templi, & orientem Sionis, quamvis Josephus hunc locum χῶρον, non λόφον, aut ὄρος nuncupet, & ipse 4 modo λόφυς sive colles urbis memoret, Sionem, Acram, Moriam & Bezetham.

§. X. Muri tres. X. Cingebatur haec Urbs muro triplici. Primus isque antiquissimus montem Zionem complexus, a turri Hippico (ad occidentem urbis) protendebatur ad Xystum & porro, donec desineret ad porticum Templi occidentalem: ab altera parte ad occidentem Hippici in austrum flexus orientem petebat circa fontem Siloam, & conjungebatur porticui Templi orientali. Murus alter Acram cingebat ad septentrionem, & a porta γεννάθ, usque ad turrim Antoniam protendebatur. Tertius

tius ab Hippico initium sumens versus turrim Psephinam in latere septentrionali ad occasum, & inde regionem ad boream Templi comprehendens circa vallem Cedron (quae montem olivarum ab urbe sejungebat ad ortum) muro primo conjungebatur.

XI. Portae urbis hae recensentur a Nehemia, *cap.* 3. ubi ambitum urbis describit § XI. Portae.

1. Gregis.
2. Piscium.
3. Vetus.
4. Vallis.
5. Sterquilinii.
6. Fontis.
7. Domus Eljasib.
8. Aquarum.
9. Equorum.
10. Orientalis.
11. Judicii.

At plurium tum in Sacro codice tum in scriptis profanis fit mentio, quae tamen an ab ante recensitis distinctae fuerint, non adeo certum est, quum binomines esse potuerint; & eidem portae סור 2 *Reg.* 11.6. nomina septem in sacris literis tribui tradatur in *Gem. Hieros. Erubin. fol.* 22. *col.* 3. uti nec an omnes portae exteriores urbis fuerint; nec quis situs his attribui debeat aut usus, quo-

quoniam apud Judaeos usus portarum non modo erat ad introitum & exitum sed & defensionem urbium, ac publicos conventus Seniorum, 2 *Chron.* 26. 5. *Ruth.* 4. 2. *Deut.* 21. 19.

§. XII. Loca extramuralia.

XII. Extra has loca quaedam celebria urbi proxima fuere, uti Mons olivarum ad ortum, in tria culmina surgens, combustione vaccae rufae & Sospitatoris nostri adscensu in coelum nobilitatus, uti & loca vicina, inter quae est Betphage, vicus in latere orientali montis oliveti, & plane diversus a בית פגי Talmudicis memorato, qui tantum non ipsis moenibus urbis includitur, sic ut extra moenia Hierosolymae idem sit ac *extra murum Bethphage.* חוץ לתומת בית פאגי *Gem. Menachot.* 78. 2. Bethania, qui locus idem est forsitan cum חנות בני חנון *Gem. Hieros. Pea.* 16. 3. vel חנויות בית חיני *Gem. Bava metzia.* 88. 1. Gethsemane: Mons Golgotha ad occasum; vallis Cedron, a torrente ejusdem nominis dicta, vallis filiorum Hinnom, & fons Silöe ad radicem Sionis versus austrum.

§. XIII. Privilegia Urbis.

XIII. In *Gem. Bava kama.* 82. 2. Hierosolymae privilegia prae aliis urbibus terrae Sanctae haec recensentur. Non per-

noctare.

noctare illic cadaver, nec ossa mortui eo inferri: non locari aedes: non concedi illic habitationem proselyto inquilino: non esse illic monumenta sepulcralia, exceptis iis gentis Davidicae & Chuldae: non esse in ea hortos: non seri nec arari, nec plantari arbores (quid? quod arbores frugiferas ad 25 cubitos ab urbe removendas, infrugiferas ad 50 legatur in *Bava bathra.* II. 7.) nulla esse illic sterquilinia, Meniana aedium, fornaces calcarias, non ali gallos gallinaceos, domos ibi non vendi secundum legem mancipii *Lev.* 25. 30. sed semper redimi posse, domos lepra non infici, urbem exemtam esse ex earum numero quae impulsu aliorum ad cultum falsi Numinis seduci possent & lata sententia exscindi, vitulam decollandam ab ea non offerri, nec eam tribui alicui speciatim esse attributam.

XIV. At praecipuum Urbi Hierosolymitanae decus conciliabat Templum in colle Moria exstructum, de quo accuratius agendum est, ubi prius Tabernaculum, in cujus locum Templum successit, cum Vasis Sacris lustraverimus, ut convenientia & distinctio quae inter utrumque intercedit clarius intelligatur. §. XIV. Templum.

CAP.

CAP. III.

De Tabernaculo ejusque situ.

§. I. Tabernaculi nomina.

I. TAbernaculum, sive aedes sacra, exstructa ab Israëlitis in deserto oberrantibus, appellatur in Codice Hebraeo אהל מועד (quod nomen & antea tabernaculo Mosis, extra castra erecto, datum fuit, *Exod.* 33. 7.) מקדש, משכן, היכל, אהל העדה, Graece σκηνὴ τȣ̃ μαρτυρίȣ, ναὸς μεταφερόμενος, &c.

§. II. Situs in castris.

II. Tabernaculum hoc erectum fuit in medio exercitus Israëlitici: ita tamen ut ab oriente Moses & Aaron cum filiis suis, a meridie Kehathitae, ab occidente Gersonitae, a septentrione Meraritae, proxime illud cingerent, *Num.* 3. 23. &c. & longius remotae essent tribus, ad orientem, Juda, Isaschar, Zabulon, ad meridiem, Ruben, Simeon, Gad; ad occidentem, Ephraim, Manasse, Benjamin; ad septentrionem, Dan, Aser, Naphtali, *Num.* 2. 3. &c. His autem quatuor vexillis (ד' דגלים) quoniam ita cingebatur, uti nucis intimum (הסירה) quatuor מגורות sive partibus circumjacentibus,

tibus, nuci comparari Iſraëlitas *Cantic.* 6. 8. notatur in *Midraſch ſchir haſſchirim fol.* 35. *col.* 1. Atque ita tria ſe quaſi produnt caſtra I. Dei, ſcil. Tabernaculum cum atrio. II. Levitarum. III. Populi Iſraëlitici. Quibuſcum convenerunt, reſpectu ſanctitatis, rerumque & perſonarum quae ad illa admittebantur diſcrimine, ſtante Templo tria haec ſpatia. I. Atrium magnum, quod complectebatur atrium Iſraëlitarum & Sacerdotum. II. Atrium mulierum, ſpatium antemurale & mons Templi. III. Urbs Hieroſolyma. *Gem. Zevachim.* 116. 2. Quam traditionem confirmat ſcriptor *Ep. ad Hebr.* 13. 11. 12. qui extra caſtra populi idem cenſet ac extra Hieroſolymam.

III. Migrante exercitu ipſum quoque migrabat cum iis Tabernaculum in deſerto, ita ut medium in exercitu locum obtineret. *Num.* 10. 21. licet arca foederis exercitum anteiret. *Num.* 10. 33. quod ubi emenſi eſſent Iſraëlitae & tranſiiſſent Jordanem, in Gilgal primo ſubſtitit, dein Schiluntem (quod Joſua Ephraimita, & locus in medio regionis, nec inamoenus eſſet) fuit tranſlatum. *Joſ.* 18. 1. ubi diutiſſime permanſit, & parietibus lapi-

§. III. Tranſlatio ad loca diverſa.

deis (quare בית appellatur 1 *Sam.* 1. 24.) & aedificiis nonnullis extrinsecus ad varios usus circumdatum videtur fuisse, 1 *Sam.* 3. 3.) donec Nobam delatum, & inde Gibeonem, tandemque Hierosolymam, in Templo Salomonico repositum fuit, 2 *Chron.* 1: 3. 4.

§. IV. Signum translationis. IV. Signum translationis Tabernaculi Deus dabat per columnam, quae noctu ignis, interdiu nubis speciem gerebat, & multa habebat singularia Divinae potentiae & providentiae argumenta: uti quod Aegyptiis persequentibus tenebras fecerit dum luceret Israelitis. *Exod.* 14 20. quod ex illa Deus prospexerit, *Exod.* 14. 24. quod totum exercitum superne collustrarit *Neh.* 9. 19. *Exod.* 40. 38. *Jes.* 4. 5. Quare etiam populus Israeliticus, *Exod.* 33. 10. Aegyptii *Num.* 14. 14. & scriptores sacri *Neh.* 9. 12. pro insigni Dei beneficio & re miranda eam habuerunt.

§. V. Loca arcae varia. V. Arca autem foederis, praecipuum Tabernaculi ornamentum, pluries locum mutavit, quam ipsum Tabernaculum. Quamvis enim certam in Sancto Sanctorum sedem haberet, quamdiu Hebraei in deserto oberrabant, quum tamen Jordanem transiissent, jussu Dei e Tabernaculo

lo eruta circa Jerichuntem ferebatur: dein ad montes Garizim & Ebal delata fuit (*Jos.* 8:33.) tum in Tabernaculo Schilunte diu reposita, post in aciem educta & a Philistaeis capta sed remissa, in Bethsemes aliquandiu & Kiriathjearim substitit. Inde eam David Hierosolymam transferre tentavit, sed poena divinitus Uzae inflicta territus in domo Levitae Obed Edom illam reliquit: at metu suo liberatus maxima pompa eam intulit in aedem, quam ei paraverat in Zion. 2 *Sam.* 6: 17. distinguendam a Tabernaculo quod erat Gibeone 2 *Chron.* 1: 3, 4. Ubi permansit, nisi quod Zadoc eam ad breve tempus inde extulerit, donec Templo Salomonico fuit illata. 2 *Chron.* 5: 5.

VI. Diversas hasce tum tabernaculi tum arcae mansiones ita per annos 479, qui effluxerunt ab exitu *Israëlitarum* ex Aegypto vel ab exstructione Tabernaculi usque ad conditum Templum primum, 1 *Reg.* 6: 1. digerunt Hebraei in *Gem. Zevachim* 118. 2. & *Gem. Hierosol. Megilla.* 72. 4. Confer *Midras Ruth*, *fol.* 46. 1.

§. VI. Chronologia mansionum Tabernaculi, & arcae.

Tabernaculum fuit in deserto annos	39
In Gilgal, 7 annis quibus occupata, & 7 quibus distributa fuit terra	14
In Nob	13
In Gibeon	44
In Schilo fuit reliquis annis intermediis	369
Summa	479

Arca autem fuit in deserto, annos	39
In Gilgal licet inde educta Jerichuntem & ad montem Ebal	14
In Schilo sed inde ad tempus educta Sichemum *Jos.* 24: 1. Bethelem *Jud.* 20: 27. Mizpam. *Jud.* 20. 1. & 7 mensibus ultimis in terras Philistaeorum 1 *Sam.* 6: 1.	369
In Kiriathjearim & aede a Davide parata in Zione reliquos	57
	479

§. VII. Arca fueritne unam

VII. Sunt qui putent duas fuisse arcas, unam quae in Tabernaculo fuerit, alteram

ram quae praeiverit exercitum. R. Juda una an
bar Elai illam in qua tabulae legis fractae duae.
erant praeivisse, alteram in qua integrae
erant semper in Tabernaculo fuisse existimat. *Gem. Schekalim. fol.* 9. 1. *Gem. Hierosol. Sota.* 22. 2. sed verior videtur sententia unam fuisse, quod una tantum confici jubeatur *Exod.* 25: 10. & 35. 12. unam gestaverint Levitae. *Num.* 7: 9, 10. una in Tabernaculo reposita fuerit *Num.* 10: 33. *Deut.* 31: 26. una transiverit Jordanem *Jos.* 3: 3, 5. & ea capta nulla superfuerit. 1 *Sam.* 4: 3. Quod si arca Dei alio loco fuisse legatur, quam ubi ex Chronologia mox data liquet arcam Tabernaculi sedem suam habuisse, non propterea altera arca fingenda est: sed ad tempus potuit e sede ordinaria fuisse educta. Quod facit ad illustranda verba 2 *Sam.* 11: 11. & 2 *Sam.* 6: 12. quamvis alii per arcam cistam τῦ Ephod intelligant.

VIII. Sunt inter Christianos qui existiment, eo tempore quo arca & Tabernaculum in terra Israëlitica ad diversa loca migrarunt, licitum fuisse sacrificare in Excelsis, *Jud.* 6: 26. 1 *Reg.* 3: 2. quae tamen Templo exstructo prohibita fuerunt: alii vero putant nunquam Excelsa a

§. VIII. Usus Excelsorum quis stante Tabernaculo.

Deo permissa fuisse, quae illicita agnoscunt omnes Israëlitae *Jos.* 22: 16. 29. quaeque Deus vetuit *Deut.* 12: 2. & ubi sacra fieri jussit in loco quem elegit, sc. Tabernaculo, licet idem elegerit aliquando hunc illumve singularem locum; quod legem generalem non destruit. Ita enim stante Templo Elias in monte Carmelo sacrificavit, 1 *Reg.* 18: 19. quum tamen non licuerit, nisi in altari Templi Hierosolymitani sacra facere. Sed jubente aut probante Deo id fecit, & fecerunt omnes quotquot bene fecerunt: quotquot autem male, illorum exempla fas & jus hoc fuisse non testantur.

§. IX. Judaeorum de Excelsis sententia.

IX. Judaei autem de usu Excelsorum ita statuunt in *Zevachim.* 14. 14. Confer *Gem. fol.* 119. 1. & *Midrasch coheleth fol.* 102. *col.* 1. ea licita quidem fuisse ante exstructum Tabernaculum, sed hoc exstructo illicita, donec in Gilgal pervenerunt, quando castra Tabernaculum cingere desierunt (confer *Lev.* 17: 3.) deinde cum in Schilo per annos 369 esset Tabernaculum, & quies מנוחה Israëlitis concessa, excelsa iterum illicita fuisse, *Deut.* 12: 9. Postea quum Tabernaculum in Nob & Gibeon esset per 57 annos, licita fuisse

(sic

(sic ut in Nob & Gibeon esset במת ציבור, excelsum populi totius, 2 *Chron.* 1:3. vel במה גדולה uti appellatur *Megilla.* i: 10. distinctum ab aliis privatis, במות יחיד,) donec Templum Hierosolymitanum (הנחלה l.c. & *Exod.*15:16.) usum Excelsorum abolevit. Confer *Gem. Megilla fol.* 10: 1. & *Gem. Hieros. Megilla* 72: 4. ubi quidam נחלה de Schilo & מנוחה de Templo interpretantur. Iidem tradunt Excelsa privata destituta fuisse. 1. Impositione manuum. *Levit.* 1: 4. 2. Mactatione ad Septentrionem, *Lev.*1:11. 3 Sparsione sanguinis circumquaque peragenda, *Lev.* 1: 5. 4. Agitatione, *Exod.* 29: 24. 5. Adductione, *Levit.* 2:16. 6. Fertis, *Levit.* 2: 26. 7. Officio Sacerdotali, *Levit.* 17: 6. 8. Vestibus, *Exod.* 29: 30. 9. Vasis, *Num.*4: 12. 10. Odore Deo grato, *Levit.* 1: 9. 11. Distinctione inter sanguines superiores & inferiores, *Exod.* 27: 5. 12. Ac lotione manuum & pedum: *Exod.* 30: 21. haec enim Tabernaculo aut Templo in sacro codice, locis citatis, adstringi.

CAP. IV.

De Atrio Tabernaculi.

§. I. Atrii magnitudo.

I. ATrium, in quo aedes ipſa exſtructa fuit, longum erat 100 cubitos, latum 50, circumdatum velo, affixo columnis aereis* 5 cubitos altis: quam altitudinem nonnulli non a ſolo ipſo ſed a vertice altaris ducunt. Vide *Gem. Eruvin.* 2. 2. Harum 20 deſtinatae fuere lateri meridionali, 20 lateri boreali, 10 occidentali & 10 orientali, quarum 4 portam conſtituebant, & 3 hinc 3 inde fuerunt collocatae, quarum tamen alterutra quum in ſupputatione ſeriei columnarum vicinarum jam numerata fuerit, in univerſum 59 columnae fuerint *Exod.* 38: 9. coll. *Exod.* 27: 9.

* vid. errata.

§. II. Diſtantia columnarum a ſe invicem.

II. De ſitu harum columnarum non convenit inter Philologos. Videntur omnes (exceptis 4 illis quae portam conſtituebant, & ornatus commoditatiſque gratia longius a ſe diſtabant) aequali ſpatio fuiſſe a ſe invicem disjunctae, ſic ut ſpatio 5 cubitorum unius columnae axis ab axe alterius abfuerit: quod cum συμμετρίᾳ

&

& proportione Architectonica melius convenit, quam fingere columnas ad occidentem longius a se dissitas quam ad meridiem & septentrionem.

III. Atque ita quidem, ubi viginti columnae, latus meridionale composituræ, fuere exstructae, vigesima prima in eadem serie referenda est ad seriem sequentem cujus prima est; cui novem additae a latere atrii occidentali decem efficiunt. Undecima autem in eadem serie iterum ad latus sequens referri debet, cujus prima est; & illi novendecim additae faciunt 20 columnas lateris hujus. Sed vigesima prima ad latus orientale referatur oportet, quod decem columnas habebat (quarum tamen una angularis sive extrema in descriptione lateris meridionalis cujus partem facit jam recensita fuit, sed & huc aeque referri potest) tres hinc & tres inde, aequali intervallo cum reliquis totius atrii distantes. Quum vero spatium 20 cubitorum in hujus lateris medio destinatum portae fuerit & velo distinctum ex 4 columnis suspenso, non opus est columnas portae, & quasi postes, prope conjungere & fere apponere proximis columnis e tribus illis modo memoratis, sed §.III. Situs earundem.

designato hinc & inde a lateribus 15 cubitorum spatio columnas duas collocare, & inter has alias duas medias, quae quatuor simul efficiant *Exod.* 38: 15, 18.

§. IV. Materia altaris.

IV. Erat in atrio non longe ab introitu Tabernaculi (*Exod.* 40: 29.) altare, Hebraeis מזבח, ligneum quidem sed aere obductum. *Exod.* 27: 1, 2. quare aeneum appellatur 2 *Chron.* 1: 5. & laminae e thuribulis aereis *Num.* 16: 38. ei adaptatae sunt. Terreum nuncupatur *Exod.* 20: 24. respectu terrae ingestae, qua replebatur, ut ignem & victimas sustineret. In Schilo pro terra lapides substitutos volunt Judaei: quo nonnulli referunt *Exod.* 20: 25. & *Deut.* 27: 6. ubi Deus jubet trajecto Jordane altare ex lapidibus impolitis sibi exstrui in monte Ebal: quod & fecit Josua *Jos.* 8: 31. vid. Bierman pag. 425

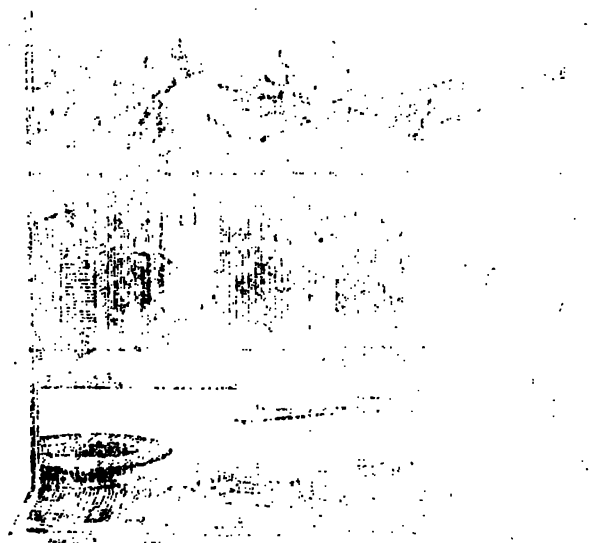
§. V. Forma altaris.

V. Formae erat quadratae, longum 5 cubitos & totidem latum, (*Exod.* 38: 1.) tres vero altum, intus cavum, uti dicitur *Exod.* 27: 8. instructum opere reticulato, & quatuor cornibus ad 4 angulos, ut & clivo annulisque quatuor ad immittendos vectes quibus portabatur. *Exod.* 27: 1. & *seqq.* & 38. 1. opus autem Bezaleelis, uti ibidem & 2 *Chron.* 1: 5. appellatur.

V. Cli-

den Koperen Brand-Altaar.

VI. Clivus, כבש, per quem adscen- §.VI. Cli-
debatur ad altare, carebat gradibus *Exod.* vus ejus.
20: 26. sed aequali superficie ad illud sursum ducebat, qui an ex terra aggesta an assere uno vel pluribus constiterit incertum est. Quia autem circuitus altaris, qui in summo esse vix potuit ob angustiam spatii, & sub quo opus reticulatum fuit, memoratur *Exod.* 38: 4. & sanguis victimarum cornibus adspergi, infra ambitum quoque spargi, & ad basin effundi nonnunquam debuit, inde triplicem clivum, unum medium eumque altissimum, alterum ad dextram, tertium ad sinistram, ducentes ad utrumque altaris circuitum, uti in altari Templi Secundi, multi statuunt: alii tamen putant unum circuitum suffecisse huic exiguo altari, maxime quum nullorum praeterea mentionem faciat sacer scriptor, & formae altaris portatili vix conveniant.

VII. Opus reticulatum aereum מעשה §. VII
רשת & מכבר, quasi *augmentum* di- pus re
cas, (cui affixi erant 4 annuli, quibus al- latum
tare portabatur) nonnulli in summo altaris locant, sic ut igni alendo & comburendis victimis inservierit; alii vero illud volunt extrinsecus cinxisse partem inferio-

rem

rem altaris a basi usque ad medium, vel ipsi illi parti hoc opus insertum fuisse; quo nos ducunt verba *Exod.* 38: 4. ubi dicitur *infra ambitum* altaris fuisse, מלמטה עד חציו *ab infima parte usque ad medium.* Usum ejus Judaei in *Gem. Zevachim.* 53: 1. fuisse volunt eundem, qui fuit fili rubri in altari Templi secundi, scilicet, distinguere inter sanguines victimarum vel superiori vel inferiori parti altaris adspergendos. Potuit etiam sustinuisse circuitum altaris, & quia ultra longitudinem latitudinemque altaris, quae fuit 5 cubitorum, paulum se extendebat, nomen מכבר tulisse.

§. VIII. Ignis. VIII. Supra hoc altare perpetuus ignis alebatur, divisus, ut Judaei volunt, in tres focos, unum ad combustionem victimarum, alterum ad adolendum suffitum, tertium ad alimentum ignis perpetui secundum mandatum Dei, ex quo reliqui foci extincti denuo restaurari possent: qui ignis coelo demissus *Levit.* 9: 24. in eo conservatus fuit usque ad exstructum Templum Salomonicum, vel virtute Dei, ut quidam volunt, vel alimento novo quotidie a sacerdotibus ministrato.

IX. Prae-

IX. Praeterea erat in atrio inter altare & Sanctum, paulo tamen vicinius meridiei, uti Judaei tradunt (quia non id sed altare dicitur esse לפני אהל מועד) Labrum aereum, insistens scapo aeneo: non ex aere oblato, *Exod.* 38: 29. sed speculis mulierum הצבאת (confer 1 *Sam.* 2: 22.) confectum, e quo sacerdotes manus & pedes lavabant. *Exod.* 30. 18. *Exod.* 38: 8. Alterius labri Moses non meminit ad lavandas carnes victimarum: uti nec qua ratione Labrum illud prius portaretur, quod Alexandrini Interpretes, inserto commate quod in textu Hebraeo non invenitur, narrant *Num.* 4: 15. *Καὶ λήψονται ἱμάτιον πορφυροῦν, καὶ συγκαλύψουσιν τὸν λουτῆρα καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ, καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτὰ εἰς κάλυμμα δερμάτινον ὑακίνθινον καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπὶ ἀναφορεῖς.* Quae quidem hoc fere modo lecta fuerunt a Cyrillo, *lib.* XIII. *de adorat. in spir. & ver. p.* 456. Et convenit cum iis Pentateuchus Hebraeo Samaritanus, & versio Samaritana in quibus hoc comma legitur ולקחו בגד ארגמן וכסו את הכיור ואת כנו ונתנו אתם אל מכסה תחש ונתנו על המוט.

§. IX. Labrum.

CAP.

CAP. V.

De Sancto & Sancto Sanctorum.

§. I. Magnitudo Tabernaculi, & asseres.

I. LOnga erat tota aedes Sanctum & S. Sanctorum complexa, intus mensurata, cubitos 30, lata 10 & totidem alta. Latera ejus constabant ex asseribus, קרשים, sive στύλοις, ligni שטים *Schittim*, quod genus arboris esse in solitudine Arabiae, spinae albae simile colore & foliis, ea magnitudine ut latissima ex iis tabulata caedantur, fortissimum quoque & incredibilis levitatis ac pulcritudinis, testatur Hieron. *comm. ad Joël.* III. *p.* 1368. Hi erant numero 48, & obducti auro, longi 10 cubitos, lati cubitum & dimidium, *Exod.* 26: 16. crassi cubitum unum, quod colligitur ex testimonio Judaeorum, & latitudine Tabernaculi interna, quae fuit, teste Philone, 10 cubitorum, quorum novem efficiunt 6 asseres occidentales *Exod.* 26: 22. & dimidius cubitus hinc & inde asserum duorum angularium, ita ut in reliquam latitudinem asserum angularium, cubitalem scilicet, impingant eamque tegant crassitie sua asseres laterales: remaneat-

neatque internum Tabernaculi ſpatium latum cubitos decem.

II. Hi ad meridiem, occidentem, & ſeptentrionem erecti, ſinguli duabus argenteis baſibus, אדנים, quibus altitudo cubiti tribuitur in *Gem. Schabbath.* 98: 2. inſerebantur per ידות, ſive protenſas hinc & inde eminentias manuum ad inſtar, quae duae in unoquoque aſſere ab uno & altero latere baſibus immiſſae, & pinnis יתדות *Exod.* 38: 31. ubi pinnae Tabernaculi diſtinctae a pinnis atrii memorantur, quamvis alii putent pinnis terrae infixis vela ipſa firmata fuiſſe, *Exod.* 27: 19. ſtabilitae erectos aſſeres ſervabant. Praeterea erant in unoquoque Tabernaculi latere *tranſtilla* (בריחים) extrinſecus per *uncos* (טבעות) miſſa & unum medios aſſeres permeans, lignea illa ſed auro obducta, *Exod.* 26:28: de quorum longitudine diſputatur in *Midraſch ſchir haſſchirim fol.* 12. *col.* 2. §. II. Baſes, pinnae, & tranſtilla.

III. Superne obductum erat quatuor velis, quorum infimum partem quoque laterum extrinſecus ita tegebat, ut ad plagam occidentalem unius cubiti ſpatio a ſolo diſtaret, ad meridiem & ſeptentrionem duobus cubitis; longum enim erat cubi- §. III. Velorum magnitudo, ſitus & materia.

tos

tos 28, latum 40: alterum vero longum cubitos 30, latum 44: anterius, uti nonnulli volunt, duorum cubitorum ſpatio complicatum & dependens; ab occidente, aeque ac ad ſeptentrionem & meridiem a terra per ſpatium cubiti diſtabat *Exod.* 26: 12. 36: 8. Hujus complicationis cauſa pars una hujus veli ex 6 cortinis fieri jubetur, ut tota ſexta cortina huic uſui inſerviat; & quod ad cetera, laqueoli anſulaeque veli primi & ſecundi eodem loco inter Sanctum, & Sanctum Sanctorum exiſterent. Sunt tamen qui putent per duos cubitos ſive ſpatium dimidiae cortinae חצי היריעה ultra velum primum ab occidente hoc velum ſecundum fuiſſe porrectum, adeo ut per ſpatium cubiti humo incubuerit, & ab oriente nihil fuerit dependens nec cortina ſexta complicata ſe extenderit ultra velum primum, quod videtur convenire cum verbis Dei *Exod.* 26; 12, 13. Tertii veli & quarti magnitudinem Moſes non tradit. Priora duo יריעות appellantur, poſteriora מכסה. Alexandrini primum αὐλαίας vocant (quod ſc. ex decem cortinis conſtaret, quas & Epiphanius *adv. haer.* p. 252. δέκα αὐλαίας vocat) reliqua δέῤῥεις. Veli primi materia linum erat retortum שש משור &

lana

lana trium colorum, hyacinthina, purpurea & coccinea. Secundum constabat ex pilis caprinis. Tertium ex pellibus rubris arietum. Quartum ex תחשים, de quibus disputatur in *Gem. Schabbath fol.* 28. 1. & 98. 2. & in *Gem. Hier. Schabbath* 4. 4. & *Midrasch Coheleth.* 90. 2.

IV. Velum primum, quod constabat ex 10 cortinis, יריעות (*Exod.* 26: 1.) 28 cubitos longis & 4 latis, quarum 5 simul junctae & consutae partem dimidiam totius veli constituebant, uti & aliae 5 alteram partem dimidiam, in medio connectebatur laqueolis ex lana hyacinthina ללאות, 50 in uno latere, 50 in altero *Exod.* 26: 5. quos ansulae aureae קרסים, 50 numero, conjungebant. Sub his ansulis (תחת הקרסים) velum interius sive פרכת distinguens Sanctum a Sancto Sanctorum jubetur suspendi *Exod.* 26: 33. Velum secundum constabat ex cortinis undecim, longis cubitos 30, latis 4, in duas partes divisum, quae connectebantur sibi mutuo per laqueolos, & per ansulas aereas *Exod.* 26: 11. quarum una ex 5, altera ex 6 cortinis constabat.

§. IV. Laqueoli & ansae velorum.

V. Tabernaculum duo conclavia complectebatur, 4 columnis ligneis auro obductis

§. V. Conclave ante-

rius ſive Sanctum.

ductis inſertiſque baſibus 4 argenteis & velo פרכת intermedio a ſe invicem ſeparata, quorum unum Sanctum, & σκηνὴ πρώτη *Hebr.* 9: 2. alterum Sanctum Sanctorum & σκηνὴ δευτέρα appellatur. Sanctum, in quod nulli, niſi Sacerdotibus quorum opera ibi requirebatur (nam extra tempus miniſterii non licebat) intrare licuit, longum erat cubitos 20, latum & altum 10, & ab oriente in ipſo introitu 5 columnas ligneas auro obductas habebat, inſertas baſibus ſive ſtylobatis aereis, & velum dependens, (מסך) quod tamen reſpectu operis differebat a velo Sanctum & Sanctum Sanctorum diſcernente, quum hoc ſc. inter Sanctum & Sanctum Sanctorum מעשה חשב illud רקם fuerit. *Exod.* 26: 31, 36.

§. VI. Vaſa Sancti & eorum ſitus.

VI. Tria erant potiſſima hujus Sancti ornamenta, 1 Lychnuchus, 2 Altare ſuffitus, & 3 Menſa panum propoſitionis. Lychnuchus collocatus erat ad latus meridionale Tabernaculi, *Exod.* 40: 24. ſive Sanctum introeunti ad ſiniſtram, menſa panum propoſitionis ad latus ſeptentrionale, utraque ſecundum traditiones Hebraeorum a latere tabernaculi remota ſpatio cubitorum duorum & dimidii, altare ſuffitus inter

u Kandelaar in een gesigte van Zacharias gezien.

ter illa erat medium. Haec autem tria non valde propinqua velo exteriori, per quod ex atrio patebat introitus, nec etiam velo Sanctum a Sancto Sanctorum distinguenti, videntur fuisse; sed loco intermedio collocata, ita tamen ut Altare suffitus plagae orientali propius fuerit, secundum Hebraeorum sententiam, quam Lychnuchus aut Mensa panum.

VII. Lychnuchus, dictus מנורה, totus erat aureus, constans basi (ירך) & scapo, qui & ipse מנורה dicitur, *Exod.* 25: 34. e cujus lateribus hinc & inde tres rami surgebant, sic ut illi cum scapo septem lychnos, instructos ellychniis extrorsum vergentibus, quia jubentur lucere על פניה *Exod.* 25: 37. sustinerent, crateribus (גביעים) 22, malis (כפתרים) 11, & floribus (פרחים) 9 ornati, secundum computum Gemaricorum in *Gem. Menachoth. fol.* 28. 2. §. VII. Lychnuchi descriptio.

VIII. Lychnuchi figura describitur *Exod.* 25: 33. & 37: 17. Judaeorum autem traditiones ita eum depingunt in *Gem. Menachoth.* 28: 2. Scapus fuit 18 palmorum, complectens palmos 3 (ubi erant tres pedes, quibus insistebat, & flos) palmos 2 inornatos & laeves, palmum 1 §. VIII. Figura Lychnuchi secundum Judaeos & situs.

(in quo erant crater, malogranatum & flos) palmos duos laeves, malogranatum unius palmi (supra quod utrinque rami surgebant) palmum laevem, malogranatum unius palmi (supra quod alii duo rami) palmum laevem, malogranatum unius palmi, (supra quod alii duo rami) palmos 2 laeves, denique palmos tres, in quibus erant (quod ornamentum solum habebant reliqui 6 rami) crateres tres, malum & flos. Medius lychnus horum septem, ad quem ellychnia omnium aliorum erant conversa, occidentalis vel vespertinus נר מערבי appellatur, & uti scapus, cui insidebat, reliquis ramis erat ornatior, ita & ipse ellychnium habuisse dicitur conversum ad Sanctum Sanctorum: quamvis alii putent non propterea מערבי dictum, sed quod ab una vespera ad alteram luceret semper, licet alii extinguerentur. De situ Lychnuchi in Sancto disputatur: quidam volunt ramos ejus ab oriente ad occidentem protensos fuisse, quod omnia vasa aedis sacrae juxta longitudinem domus collocata fuisse in *Gem. Menach. fol.* 98. 1. tradatur, excepta arca: alii inter Austrum & Septentrionem, ut ita aptius concipi queat medium lychnum occidentalem fuisse appellatum. IX.

IX. Ardebant lychni ſeptem hujus lychnuchi תמיד ſemper coram facie Dei, id eſt, ſingulis noctibus, *a veſpera uſque ad mane* מערב עד הבקר *Exod.* 27: 21. *Levit.* 24: 3. quare accendebantur בערב 2 *Chron.* 13: 11. aut בערבים *inter duas veſperas*, *Exod.* 30: 8. ſed mane ſacerdotum munus non erat להעלות את הנרות accendere lucernas, (id erat munus veſpertinum) ſed להיטיב *concinnare*, id eſt, ſordes tollere &c. quando extinguebantur lychni. 1 *Sam.* 3: 3. qui duo actus diſtincti reſpectu temporis etiam nominibus his diſtinguuntur *Exod.* 30: 7. & 8. quod fieri debuiſſe non videtur, ſiquidem idem fuiſſet veſpertinum idem matutinum, lychnos ſcilicet accendendi, officium. Quod ſi ſtante Templo ſecundo Judaei etiam interdiu lychnos hos ſive omnes ſive aliquos lucere voluerint, ut ignis eſſet *ἀθάνατος* in Templo (quo Diodori Siculi & Joſephi teſtimonia nos ducere videntur) non tamen vel juſſiſſe hoc Deum, vel in Tabernaculo hunc morem obſervatum fuiſſe arbitramur. Uſui lychnuchi inſerviebat oleum idque purum, cujus dimidius logus ſufficiebat unicuique lychno *Menachoth*. IX. 3. ita ut lucere poſſet per

§. IX. Uſus lychnuchi nocturnus.

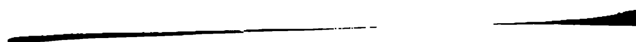
noctem longissimam Tebeth. *Gem. Hier. Joma.* 39: 4. Deinde מלקחות forcipes aurei, מחתות, vascula quibus prunae imponebantur, & phiala olei.

§. X. Altare suffitus ejusque situs & forma.

X. Altare suffitus male nonnulli in Sancto Sanctorum collocatum voluerunt, quia scilicet 1 *Reg.* 6: 22. המזבח אשר לדביר appellatur, & quia θυμιατήριον χρυσοῦν *Hebr.* 9: 4. in Sancto Sanctorum fuisse dicitur, nam illud לדביר notat non in ipso דביר, sed ante illud לפני הפרכת ante velum distinguens Sanctum a Sancto Sanctorum, uti dicitur *Exod.* 30: 6. vel לפני ארון העדות *ante arcam foederis Exod.* 40: 5. in medio sc. Sancti e regione arcae quae in medio Sancti Sanctorum erat, collocatum fuisse altare, quum mensa & lychnuchus non essent e regione arcae sed ad latus utrumque Tabernaculi. De θυμιατηρίῳ quod *Hebr.* 9: 4. in Sancto Sanctorum fuisse legitur, vide infra §. xxx.) Ligneum erat sed auro obductum, ad crassitiem denarii, uti legitur in *Gem. Eruvin.* 19: 1. longum cubitum unum, & latum, altum vero duos, in summo quatuor cornibus ad 4 angulos, & limbo (זר) circumquaque, ornatum, superne (בגגו) solidum, cui imponebantur

den Gouden Reuk Altaar.

bantur prunae ex vasculo effusae cum suffitu adolendo. *Exod.* 30: 1. Hoc ut commodius portaretur, annuli duo aurei lateribus erant affixi, per quos immittebantur vectes; qui an semper annulis immissi manserint, an vero tantum, quum altare alio portandum esset, disputatur.

XI. Suffitus ipse, sive pulvis aromaticus, dicitur *Exod.* 30: 34. componi ex his quatuor, נטף. שחלת. חלבנה. לבנה זכה. id est, uti vulgo redditur, [1]*gutta* (scilicet opobalsami, sed Maimonides explicat per عود بلسان id est, ξυλοβάλσαμον, quo Syri *ὡς ἀρώματι χρῶνται*, teste Strabone *l.* XVI. Γεογραφ.) [2]*onyche*, (اظفار طيب *unguibus aromaticis* Maimonidi, vel partibus quibusdam junci odorati Syriaci quas ungues appellari testatur *Plinius*, *l.* XXI. 18.) [3]*galbano aromatico* (ميعة *stacte*, *styrace*, eidem) & [4]*thure puro*. At Judaei in *Gem. Kerituth.* 78. 1. & *Gem. Hier. Joma.* 41: 4. septem praeterea memorant aromata in ejus confectione adhiberi solita, quae Moses consulto praeteriit, 1. Myrrham (مسك, *muscum* Maimonidi, sed male) 2. Cassiam. 3. Spicam nardi. 4. Crocum. 5. Costum. 6. Calamum aromaticum. 7. Cinnamum.

§. XI. Descriptio ipsius suffitus.

mum. Confer *Jes.* 43: 23. *Jerem.* 6: 20. *Syracidem cap.* 24: 17, 18. & Josephum de *Bell. Jud.* 6: 6. Hæc præcedentibus juncta undecim efficiunt אחד עשר סממנין dicta in *Midrasch Schir Hasschirim. fol.* 12. 4 & 21. 3. Quibus alii addunt, כפית הירדן, ambram Jordanis, מעלה עשן, herbam qua fumus suffitus recta adscendebat, & מלח סדומית, sal Sodomiticum, quod magis exsiccare, digerere, & extenuare quam alia salia testatur Galenus *lib.* IV. *de simplic. medic. facult.* quae sine certo pondere aromatibus miscebantur.

§. XII. Præparatio suffitus.

XII. Haec omnia ut probe misceri possint, in mortario aeneo redigi debuerunt in pulverem. *Exod.* 30: 36. & onyx praecipue sive שחלת fricari *sapone Carschinae*, בורית כרשינה, & lavari *vino Capparisin* יין קפריסין *Gem. Hier. Joma.* 41: 4. Haec peragenda fuisse dicunt Judaei in atrio, ubi & servabatur suffitus, (certe stante Templo II is mos obtinuit) in usum totius anni quantitate 368 librarum confectus, donec vel vesperi vel mane semis ex eo adoleretur. Vide *Gem. Schevuoth* 10: 2. Has autem libras 368 ita Gemarici supputant in *Gem. Kerituth fol.* 28. 1. ut sint,

צרי

de Goude Tafel der Toon-Brooden.

הצרי והצפורן והחלבנה והלבנה
Singula 70 librae, id est, universim 280
מר וקציע שיבול' נרד וכרכום
Singula 16 librae. 64
12 librae הקושט 12
3 librae קילוף 3
9 librae קינמון 9
368

§. XIII. Mensa panum propositionis.

XIII. Mensa ad Septentrionem Sancti collocata erat, ita ut ejus longitudo conveniret longitudini aedis, cui imponebantur 12 panes, dicti *facierum* פנים, sive propositionis, etiam לחם המערכת *Nehem.* 10: 33. Lignea erat, auro obducta, alta cubitum cum dimidio, longa cubitos duos, sive palmos 12, (*Menach.* XI. 5.) ita quidem ut panes (qui 10 palmos longi erant antequam replicarentur, at 6 palmos postquam essent replicati) longitudine sua latitudini mensae essent aequales; & latitudine sua (quae erat singulis 5 palmorum, adeoque junctim, quia duo erant panum ordines, palmorum 10) tegerent 10 palmos longitudinis mensae, & spatium 2 palmorum intermedium relinquerent acerris thuris destinatum. Erat autem mensa cubitum (Nota cubitos esse 6 palmorum omnes, excepto altari aureo, cornu, circuitu, & fundamento altaris exterioris. *Gem. Hie-*

rof. Schekalim. fol. 9. *col.* 2. & *Gem. Menachoth.* 97. 1.) lata unum, circumdata in medio, ut videtur, altitudinis menſae cingulo palmari ſive zophoro, מסגרת, cujus ope pedes 4 jungebantur, quodque ambiebatur corona, זר dicta, diſtinguenda omnino ab alia corona זר quae ipſam menſae tabulam cingebat. De illa agitur *Exod.* 25: 25. de hac *Exod.* 25: 24. & quatuor pedibus, quorum ſingulis affixus erat annulus, non pendulus, ſed fixus, (quod & ex origine voci טבעות & teſtimonio Joſephi *lib.* III. *Ant.* 7. colligitur) cui vectis immitti poterat quum portaretur, innitebatur. *Exod.* 25: 23.

§. XIV. Supellex ad menſam pertinens.

XIV. Vaſa quatuor praeterea memorantur, *Num.* 4: 7. ad uſum menſae fabricata. I. קערות poſitae ſupra menſam, *Exod.* 37: 16. quas lances ſive patinas fuiſſe putamus (uti *Num.* 7: 14.) II. כפות acerrae thuris (quales *Num.* 7: 14.) III. & IV. קשות ומנקיות quo duplici nomine putamus unam rem, reſpectu duarum qualitatum, inſigniri, calamos ſcilicet duros & intus cavos, qui inter panes ponebantur: nam idem uſus utriſque adſcribitur ſc. קשות הנסך nuncupantur *Num.* 4: 7. & de מנקיות dicitur *Exod.* 25: 29. אשר

e Toon-Tafel na der Joden meening.

יסך בהן, & de קשות idem dicitur *Ex.* 37: 16. ſcilicet tegendis panibus inſerviebant, ita ut liber aëri daretur inter panes tranſitus.

XV. Panes hi, pecunia aerarii ſacri emti (*Neh.* 10: 33.) oblongi erant, 10 palmos longi, quinque lati (uti traditur in *Menachot*. xi. 4.) quibus Hebraei eminentias duas laterales, vel cornua, קרנות, attribuunt, ad altitudinem 7 digitorum, nata ex gemina panum in extremitatibus replicatione, unde potiſſimum panes facierum vel laterum dictos exiſtimant. Hujus figurae character Talmudicis eſt יהן. 10. 5. 7. Craſſi erant digitum unum, & confecti ex farina puriſſima ſine fermento continentes ſinguli duas decimas Ephae diſpoſiti duobus ordinibus in menſa, diſtincti tamen, ne unus alterum premeret, & ut aëri liber ad illos pateret aditus, calamis aureis, quales tres inter unumquemque panem collocatos volunt, excepto ſupremo qui duobus tantum innitebatur. *Gem. Menachoth* 97. 1. Singulis autem Sabbathis panes recentes ſubſtituebantur, *Lev.* 24: 8. & illi qui in Sancto collocati fuerant comedebantur a Sacerdotibus accedentis & recedentis Ephemeriae, non ante

§. XV. Panum figura & uſus.

ante nonum nec post undecimum diem a coctione. *Erachin.* 11. 2. *Gem. Pesachim.* 47. 1. Una cum hisce panibus mensae imponebantur duae acerrae thuris, quas nonnulli super geminos eorum ordines, alii verisimilius inter illos in ipsa mensa collocatas fuisse arbitrantur.

§. XVI. De Libamine in mensa sacra.

XVI. Non desunt, qui una cum panibus mensae sacrae imposita libamina existiment, 1. quod *Exod.* 37:16. & alibi vasa imposita mensae legantur, אשר יסך בהם, id est, uti illi reddunt, *quibus libetur*, ἐν οἷς σπείσεις. 2. quod σπονδεῖα memorent in mensa fuisse Interpretes Alexandrini, Philo, Josephus. 3. quod fertis libamina jungi soleant. 4. quia *Exod.* 30: 9. de altari suffitus speciatim mandatur, super eo libandum non esse. Sed obstat haec sententia constanti Judaeorum traditioni, nec ullum in Sacro Codice habet firmamentum, ipsaeque illae rationes quatuor istius ponderis non videntur, ut nos cogant illi opinioni subscribere: nam 1. illud יסך reddimus *tegetur:* nec est quod obstet. II. σπονδεῖα male reddiderunt Interpretes Graeci, quos Philo sequitur: quibusque ut in Aegypto viventibus haec ignorantia rituum Hierosolymitanorum po-

potuit subrepere. Josephus autem σπονδεῖα scribit a Pompejo visa, at non imposita mensae sacrae, aut vino repleta, sed cum pecunia sacra, congestis aromatibus aliisque quae extra Sanctum fuerunt, aut certe esse solebant: ne dicamus de latiori usu vocis σπονδείων, aut quod forsitan vascula aurea, libamini vini in altari exteriori inservientia, in Sancto reposita esse aliquando potuerint: nequaquam tamen uti libatoria respectu panum sacrorum habenda. III. Fertis omnibus libamina juncta fuisse falsum est. IV. quia in altari suffitus libatio interdicitur, ergo in mensa libamen fuisse non sequitur.

XVII. Videtur & in Sancto fuisse Lecythus olei sacri, quod Zadok Pontifex M. ex Tabernaculo petiisse legitur ut Regem Salomonem ungeret, quod multi putant idem fuisse cum illo oleo quo sacerdotes ungebantur, unde in *Targum Coheleth*, *cap.* 7:2. legitur משחא דרבותא דהוא מתרבי על ריש מלכיא וכהניא. Alii vero putant, quum Deus oleo sacro, quo sacerdotes ungi voluit, ullum praeterea mortalium ungi vetuerit, alio oleo unctos fuisse Reges quam sacerdotes: utrosque tamen oleo sacro, sed diversi generis. Quamvis dici posset id interdictum Dei specta-

§. XVII. Reliqua vasa Sancti.

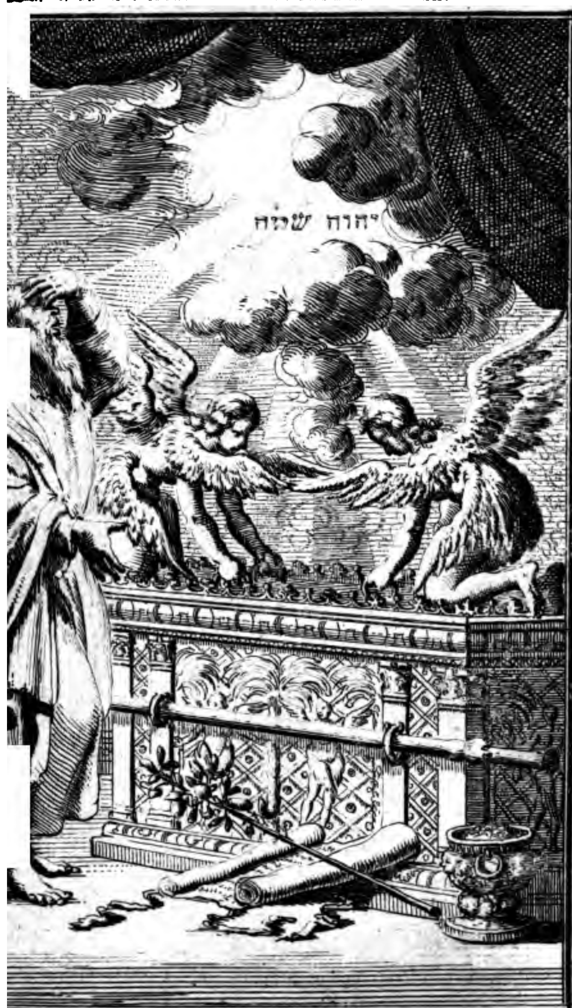
ſpectare ea tempora, quae tunc erant, quum nulli adhuc Reges eſſent in populo Iſraëlitico. 1 *Reg.* 1: 39. Praeterea in Sancto fuiſſe videtur codex in quo Samuel jura regni deſcripſit. 1 *Sam.* 10: 25.

§. XVIII. Sanctum Sanctorum.

XVIII. Sanctiſſimum Tabernaculi adytum, Hebraeis דביר & קדש קדשים quod per λαλητήριον reddit Hieronymus in *Comm. ad Epiſt. ad Epheſ. cap.* 2. Graecis ἅγια ἁγίων dicitur. Separatum hoc erat a Sancto columnis & appenſo velo pretioſiſſimo, חשב, quod appenſum fuit illis columnis ligneis & auro obductis, inſertiſque baſibus argenteis ſub iſto ſpatio quod laqueoli & anſulae connectentes utramque partem veli primi Tabernaculum tegentis occupabant, תחת הקרסים *Exod.* 26: 33. Nulli poſt Moſen, niſi Pontifici Maximo, introire in hoc Penetrale conceſſum fuit. *Num.* 7: 89. *Hebr.* 9: 7. & ſolo quidem die Expiationis quatuor vicibus, 1. Ad ſuffitum adolendum. 2. Spargendum ſanguinem Juvenci. 3. Et hirci. 4. Ad exportandum thuribulum & acerram. At ubi vel ipſius vel aliorum quoque opera illic neceſſario requireretur, & ipſe & Sacerdotes id intrabant.

§. XIX. Ar-

XIX. Praecipuum hujus Conclavis ornamen-

ke des Verbonds in't H.der Heiligen.

namentum fuit Arca foederis, dicta ארון הברית, κιβωτὸς &c. opus quidem Bezaleelis, & distincta, ut nonnullis videtur, ab arca lignea Mosis quae fractas foederis tabulas complectebatur. *Deut.* 10: 3. alta erat & lata cubitum & dimidium, longa duos & dimidium, ex ligno Schittim fabricata, & auro obducta, supra limbo aureo, qui cingebat arcae incumbens operculum, & ad latera in latitudine 4 annulis aureis, quibus immissi vectes protensi versus Sanctum semper inerant, ornata. *Exod.* 25: 10--15. sic ut longitudo ejus conveniret latitudini aedis. ca foederis descripta.

XX. Alta erat & lata cubitum & dimidium, longa duos & dimidium, extrinsecus sc. mensurata: nam, quia operculum etiam cubitos duos & dimidium longum erat, incidisset in arcam, si tanta fuisset longitudo arcae interna. Erat autem cubitus sex palmorum אמה בת ששה טפחים, uti dicitur *Gem. Bava bathra.* 14: 1. *Gem. Hier. Sota.* 22. 3. Sic ut una cum operculo altitudo arcae fuerit 10 palmorum. Operculi enim crassities unius palmi fuisse legitur in *Gem. Nidda.* 26. 2. *Gem. Schabbat.* 92. 1. *Gem. Sanhedrin* 7. 1. Obser- §. XX. Arcae magnitudo.

servant Judaei, quum reliquorum vasorum Tabernaculi memoretur in sacro Codice longitudo, latitudo atque altitudo, operculi altitudinem, sive crassitiem, non dedisse Mosen. Sed palmarem eam fuisse colligunt ex limbo mensae palmum alto. *Ex.* 25:25. quoniam sc. eaedem phrases de utroque adhibentur, de uno vase judicium ferunt secundum aliud, דנין כלי מכלי. *Gem. Hieros. Schabbath.* 2. 4.

§. XXI. Operculum arcae. XXI. Pretiosissima hujus arcae pars fuit Operculum aureum, quod Hebraice כפרת dicitur, Graece ἱλαστήριον, sive Propitiatorium, quod solenni Expiationi quotannis inserviret sanguinem adspersum excipiendo. Ante hoc Pontifex M. inter vectes constitutus digito sanguinem spargebat solenni die Expiationis, semel sursum & septies deorsum. Sunt qui velint ipsi huic operculo sanguinem adspersum non fuisse, nec ad illud pertigisse: alii vero omnino sanguinem ei adspersum fuisse, de qua re jam olim disputatum fuit in *Gem. Joma.* 55. 1. & in *Gem. Hieros. Joma.* 42. 3.

§. XXII. Cherubini supra operculum. XXII. Supra hoc operculum duae imagines aureae Cherubinorum passis alis sursum, ac sibi mutuo obversae & inclinatae versus operculum, eminebant. Horum

rum figura quae fuerit incertum fere est: nisi quod constet imagines fuisse alis, facie, pedibus, manibusque instructas. Facies humana ipsis non fuit, nam *Ezech.* 10: 14. facies Cherubini & facies hominis distinguuntur: nec per omnia hominibus similes fuisse indicio est quod *Ezech.* 10: 8. legatur manum humanam iis fuisse sub alis. Sunt qui putent, quia quae *Ezech.* 1: 10. facies bovis dicitur, appellatur *Ezech.* 10: 14. facies Cherubini, facie illos bovina fuisse, & quia Cherubinus Jeroboami bos appellatur *Hos.* 8: 6. sed 1 *Reg.* 7: 29. distinguuntur boves & Cherubini: nec dubito, si sacri scriptores voluissent nos magis accuratam habere formae Cherubinorum notitiam, clarius & copiosius descripturos fuisse.

XXIII. In ipsa arca servabantur duae tabulae lapideae foederis, longae 6 palmos, totidem latae & tres crassae, uti Judaei tradunt in *Gem. Bava Bathra* 14: 1. *Gem. Nedarim.* 38. 1. *Gem. Hier. Taanith.* 68: 3. *Gem. Sota. Hier.* 22: 3. *Gem. Hier. Schekalim.* 9: 2. quas die sexto creatas narrant in *Gem. Pesachim.* 54: 1. Has autem Hebraei ita arcae impositas fuisse volunt, ut ex longitudine arcae, 15 palmorum, ta-

§. XXIII. Tabulae foederis in arca contentae.

bulae juxta ſe invicem collocatae occupaverint palmos 12, & tres palmi reliqui numerentur, duo pro ſpatio, in quo erat liber Legis & dimidius palmus pro craſſitie lateris arcae hinc & dimidius inde. Ex latitudine vero arcae, quae 9 erat palmorum, tabulae occuparunt 6, quibus ſi addatur dimidius ~~[illegible]~~ hinc & dimidius inde pro craſſitie lateris arcae, reſtant palmi duo vacui, ut tabulae erui commode ex arca & immitti poſſent. Vide haec *Gem. Hieroſ. Schekalim* 49. 4. & *Gem. Succa*. 5. 2.

§. XXIV. Amphora mannae.

XXIV. Amphora Mannae, צנצנת Hebraice, στάμνος Graece, *Hebr*. 9: 4. continebat cibi hujus coeleſtis & incorrupti quantitatem עמר dictam, ad memoriam ejus rei conſervandam, eratque ex auro, & anſis (uti ex nummis veteribus colligitur) duabus inſtructa: quale vas cum Graeci ὄνον, *aſinum*, appellarent, hinc nata videtur calumnia Judaeos aſinum penetrali ſacraviſſe, cujus beneficio vitam in deſerto produxerint.

§. XXV. Virga Aaronis.

XXV. Virga Aaronis, מקלו של אהרון, in teſtimonium adſignati generi Aaronico ſacerdotii, florens & producens amygdalos, (שקדים cujus vocis literas Judaei obſervant per Gematriam eundem nume-

numerum [454] reddere quem חשמונים quod Sacerdotium nunquam illustrius fuerit quam sub Chasmonaeis) in Sancto quoque Sanctorum ad latus Arcae fuit reposita; *Num.* 17.10. Hanc nonnulli putant virorem suum perdidisse lapsu temporis, alii vero conservasse, quamdiu in S. Sanctorum fuit, scilicet usque dum arca fuit abscondita regnante Josia: nam cum illa virgam hanc & oleum unctionis & amphoram mannae absconditam ferunt Judaei in *Gem. Kerituth.* 77: 2. Non videtur eadem illa fuisse cum baculo Mosis, quo tot opera prodigiosa praestitit, quia mirum non fuisset eam virgam, tot miris rebus patratis inclytam, efflorescere, licet aliae virgae ordinariae nullam mutationem paterentur: debebant autem omnes virgae esse conditionis paris, ut Deus ipse ex iis unam indicaret, quam prae reliquis sacerdotio dignaretur.

XXVI. Liber legis, ספר התורה (per quem alii exemplum omnium Legum Mosaïcarum, alii Deuteronomium, alii Pentateuchum ejusve maximam partem intelligunt) a Mose scriptus, erat hujus quoque loci κειμήλιον; quod ad latus arcae (quidam id intra, sed minus a- §. XXVI. Liber Legis.

pte, quidam extra arcam concipiunt) collocatum erat, *Deut.* 31:26. Arcam quandam singularem huic usui tribuunt in *Gem. Bava Bathra.* 14. 1. *Gem. Hier. Sota.* 22. 4. *Targ. Deut.* 31:26. Distinguendus ille est a ספר העזרה *Libro Atrii*, sive Pentateucho, in quo Pontifex maximus coram populo legebat in atrio mulierum die Expiationis. *Kelim.* xv. 6. *Moed. Katon.* III: 4. & e quo Rex exemplum suum Pentateuchi describere, aut corrigere saltem, ubi opus esset, debebat.

§. XXVII. Nubes supra arcam.

XXVII. Supra arcam & alas Cherubinorum erat illustre praesentiae Divinae Symbolum, Columna nubis, quae absoluto Tabernaculo locum illum Sanctissimum inhabitavit. *Levit.* 16: 2. & ibidem conspicua adhuc fuit tempore Samuelis *Ps.* 99:7. & postea in Templo primo, non vero in secundo, quod arca foederis caruit. Confer *Ezech.* 10: 3. & 11, 22.

§. XXVIII. Nihilne in arca fuerit praeter tabulas.

XXVIII. Praeter tabulas foederis nihil erat in arca tempore Salomonis. 1 *Reg.* 8: 9. Antea credibile est amphoram mannae & virgam Aaronis quoque in ea fuisse, scilicet quum arca toties mutaret locum in deserto & terra Canaan, ante exstructum Templum: quae condito Templo fuerint exem-

exemptae & juxta arcam collocatae in Sancto Sanctorum. Pro hac sententia faciunt *Hebr.* 9: 4. ἐν ᾗ scilicet arca, fuerunt amphora mannae, &c. Quamvis etiam illud ἐν, tum ex consuetudine Graecorum, tum Judaeorum Graece loquentium & illud ἐν pro ב substituentium, reddi possit, *cum*, uti eodem illo capite, commate 25. ἐν αἵματι, *cum sanguine.* Sic *Gen.* 32: 10. & 2 *Sam.* 23: 21. ἐν ῥάβδῳ. *Ps.* 23: 5. & *Siracid.* 45: 17. ἐν ἐλαίῳ. *Matth.* 3: 11. ἐν ὕδατι. Scilicet quod illud per ב Hebraei dicerent, quod *cum* & *apud* significat *Levi.* 1: 16. *Jos.* 24: 26. Graecos ipsos & Romanos ita nonnunquam locutos patet ex his loquendi modis, ἵπποι ἐν πτεροῖσιν, *sequi in hastis, & occurrere in jaculis*, qui apud Pindarum, Ennium, & Virgilium leguntur.

§. XXIX. De capsulis arcae lateralibus.

XXIX. Quidam existimant ad latera arcae capsulas fabricatas fuisse, & de iis agi volunt 1 *Sam.* 6: 15. *Deut.* 31: 26. Sed quum altum sit de iis silentium eo loco ubi omnes arcae partes accurate describuntur, tuto creditur capsas hasce mera esse figmenta. Ea ipsa quae reponenda in his capsis volunt, jubentur poni מצד ארון *a latere arcae*, & בארגז מצדו *in capsa a*

latere arcae. Vid. 1 *Sam.* 6: 15. & *Deut.* 31: 26. illa autem capsa (ארגז) etiam fatentibus Judaeis in *Gem. Kerituth.* 77: 2. & *Gem. Hier. Sota* 22: 3. separata fuit ab ipsa arca.

§. XXX. Thuribulum.

XXX. θυμιατήριον quoque aureum in Sancto Sanctorum fuisse legitur, *Hebr.* 9: 4. quo nomine non altare aureum suffitus, sed acerra thuris, quae quotannis in S. Sanctorum solemni die expiationis inferebatur, & respectu usus vas huic loco proprium dici potest, videtur debere intelligi, quum & Josephus *lib.* 1. 5. *de Bell.* θυμιατήρια ὁλόχρυσα istiusmodi memoret, & Pollux *l.* 1. 28. & 10. 28. Hesychius aliique acerras vocent θυμιατήρια.

CAP. VI.

De Templo Primo, ejusque atriis.

§. I. Templi nomina.

I. TEmplum Hierosolymis exstructum, in loco Deus elegit, secundum *Exod.* 15: 2, 17. appellatur בית אלהים (quicum convenit τὰ τοῦ θεοῦ *Luc.* 2: 49.) & בית, (unde οἶκος *Eccles. Sirac.* 50: 1.) vel בית זבול יי. Dicitur etiam מקדש, quod

quod nomen Tabernaculo datum, uti vicissim nomen Tabernaculi משכן Templo, uti observatum est in *Gem. Eruvin* 2: 1. Solet autem מקדש opponi τῇ מדינה uti in *Jevamoth.* XVI. 6. & τοῖς גבולין, sic ut quaedam in מדינה aut גבולין licita esse dicantur quae vetita sunt in מקדש: intelligiturque proprie per מקדש aedes sacra cum atrio magno עזרה, quae erant קדש loca Sancta, & opposita reliquis locis, nomine חול sive loci profani notis apud Hebraeos. Alii putant totam urbem Hierosolymitanam hoc nomine מקדש intelligi, sed in *Gem. Moed. Katon.* 26: 1. מקדש & ירושלים distinguuntur. Aliquando & היכל dicitur, quod nomen proprie aedi sacrae, non atriis convenit; & מעון in *Gem. Bava Bathra* 166. 1. & בנין in *Echa Rabbati.* 62. 1. & בית עולמים ut a Tabernaculo distinguatur. Graeca nomina sunt ἱερὸν, & ναὸς, ita ut ναὸς minus late pateat, & cum היכל sive aede sacra conveniat, ἱερὸν cum מקדש, id est, atrio magno: quamvis vox ἱερȣ̃ latius aliquando pro omni spatio, quod in monte Moria erat & Templum cingebat, accipi videatur: uti & vox מקדש in Misna usurpatur de Spatiis extra Atrium magnum. Vid. *Schecalim.* 1: 3.

§. II. Quot Templa fuerint.

II. Geminum modo Templum fuit, prius a Salomone, posterius a reducibus ex captivitate Babylonica conditum. Judaei ipsi non nisi duo agnoscunt, מקדש ראשון *Templum primum* & מקדש שני *Templum secundum*. Vid. *Gem. Bava Metzia*. 28:1. *Echa Rabbati* 62. 1. ubi Templum a Tito captum בית שני vocant. Herodes auxit quidem atque ornavit Templum Secundum, ita ut in *Gem. Bava Bathra*. 4. 1. & *Gem. Succa* 51: 2. scribant, *eum qui Templum Herodianum non vidit, nunquam vidisse aedificium eximium*, כי שלא ראה בניין הרודוס לא ראה בנין נאה, & saxa ingentia, ad id opus adhibita, ibidem celebrant, quo etiam faciunt verba discipulorum *Marc*. 13: 1. ποταποὶ λίθοι; sed novi Templi conditor non fuit, non magis, quam Chasmonaei qui Templum hoc restaurarunt, aut Joas qui Templum primum renovasse legitur, 2 *Chron*. 24: 4

§. III. Templi I. descriptio unde petenda.

III. Templum Primum a Salomone exstructum in monte Moria non ita accurate in libris Regum & Chronicorum describitur, ut inde exacta delineatio omnium partium Templi illius peti possit, quumque multae voces ex Architectonica de-

desumtae, de quarum significatione hodie disputatur, ei insertae sint, mirum non est adeo in hoc argumento discrepare Interpretes. Suppleri posse hunc defectum quidam putant ex prolixiore descriptione Templi quam Ezechiel dedit *cap.* 41. & *seqq.* quandoquidem iis persuasum est Templum ab Ezechiele conspectum idem fuisse cum Salomonico, quum utriusque descriptio ab eodem auctore Deo profecta sit, eidem scopo utrumque fuerit destinatum, nulla in alterutro differentia inveniatur respectu atriorum, Aedis Sacrae, ejusque partium, conclavium, &c. Quapropter Ezechielem parcius descripsisse aut plane omisisse volunt illas Templi partes, quae in libris Regum & Chronicorum copiosius descriptae extant, uti columnas duas ante Aedem Sacram *Ezech.* 40: 49. 1 *Reg.* 7: 21. lychnuchum, mensam panum, altare suffitus, & ipsam arcam. Prolixius e contrario Ezechiel descripsit altare exterius, mensuras portarum, atriorum, & conclavium, quorum aut nulla aut levis mentio est in libris Regum.

IV. Liquet ex collatione librorum Regum & Chronicorum Atria duo in Templo primo Aedem Sacram cinxisse: men- §. IV. Atria duo.

tio enim fit 1 *Reg.* 6: 36. & 7: 12. *Atrii interioris* חצר הפנימית, quod opponitur. exteriori: & 2 *Reg.* 23: 12. שתי חצרות *duo Atria* diserte memorantur, sic ut interius fuerit חצר הכהנים *Atrium Sacerdotum*, sive החצר אשר לפני הבית 2 *Chron.* 7: 7. Exterius עזרה הגדולה *Atrium magnum*, sive populi. 2 *Chron.* 4: 9. In Templo Ezechielis similiter duo tantum atria חצר הפנימית *Atrium Interius* & החצר החיצונה *Atrium Exterius* fuisse leguntur. Horum portae aere obductae fuisse traduntur 2 *Chr.* 4: 9.

§. V. Atrium novum quid.

V. Mentio fit 2 *Chr.* 20.6. *Atrii novi*, החצר החדשה, ante quod Rex Josaphat stetit ad populum verba facturus, unde male colligitur id tertium aliquod atrium fuisse distinctum a duobus prioribus; nam imperante Menasse, diu post Josaphatum, duo tantum atria Templi memorantur, 2 *Reg.* 21: 5. uti & apud Ezechielem *cap.* 10: 3. quibus nonnisi Templi primi atria intelligi possunt. חדש autem sive novum Hebraei appellare solent quod renovatum est. Quapropter id atrium novum idem videtur fuisse cum Atrio Sacerdotum, sed renovatum, ante quod Rex Josaphat populum in atrio exteriori congregatum allocu-

locutus est. Judaei hanc rationem nominis Atrii novi assignare solent, quod eo die novo edicto caverint ne טבול יום (qui interdiu lotus ejus diei vesperam praestolari debuit antequam perfecte mundus haberetur) intraret in montem Templi sive הר הבית, quem putant propterea Atrium novum quasi nova Sanctitate donatum, appellatum fuisse. *Gem. Pesachim.* 92: 1. *Gem. Jevamoth.* 7: 2. *Gem. Zevachim.* 32: 2. *Gem. Horaioth.* 5.

VI. Atrium Gentium itaque in Templo Primo nullum fuit. Sacri Scriptores ejus nuspiam mentionem faciunt, uti nec Interpretes Judaei. Meminit quidem Rex Salomo in precibus ad Deum fusis quum Templum dedicaret 1 *Reg.* 8:41. הנכרי *peregrini*, qui non esset ex populo Israëlitico & adoraret אל הבית הזה: verum per peregrinum intelligi debere hominem eo tempore quo adoraret adhuc Sacris Gentium addictum, & אל הבית debere reddi per *in hac Aede*, non *ad* vel *apud Aedem hanc*, nondum est demonstratum. Confer de hac phrasi *Gem. Beracoth.* 30: 1. & *Midrasch Schir Hassch.* 26: 1. §. VI. Atrium Gentium non fuit in Templo.

VII. Collocavit Rex Salomon in Templi sui Atrio ingens vas aeneum lustratio- §. VII. Mare aeneum in Atrio.

ni Sacerdotum destinatum, ים מוצק, sive Mare ex aere fuso, altum quinque cubitos, crassum palmum unum (2 *Chr.* 4: 4.) latum ab uno labio ad aliud decem, & in peripheria complectens cubitos triginta. Insistebat 12 bubus aereis, & capiebat 3000 bathos aquae. 2 *Chron.* 4: 2, 3, 4. At in 1 *Reg.* 7: 26. 2000 bathos cepisse dicitur. Quam differentiam alii ab impletione vasis vel ad summum usque marginem vel ad mensuram ordinariam, alii ab differentia humidorum atque aridorum, alii denique a librariis arcessunt. Vide *Gem. Hier. Eruvin.* 19: 1.

§. VIII. Figura ejus.

VIII. Figuram habuisse rotundam sacer codex tradit 2 *Chron.* 4: 2. & labium ejus instar lilii repandum fuisse, 1 *Reg.* 7: 26. Quum autem lilia שושנים a sex foliis nomen habeant, videtur labium hujus vasis sex quasi folia repraesentasse, aut sex spatiis, quinque cubitos a se invicem distantibus, incisum fuisse, proximeque accessisse ad hexagonum. Atque ita diameter cubitorum decem conveniet cum peripheria cubitorum triginta, quoniam diameter circuli, cui hexagonum inscriptum est, si decem habeat cubitos, quodlibet latus hexagoni dabit quinque, adeoque sex latera efficient triginta.

IX.

IX. Sub hoc mari fuere מכונות quo nomine duplex fulcrum intelligimus idque circulare, in quo repraesentati erant duo ordines formarum bovinarum totum mare cingentium, quae פקעים 1 *Reg.* 7: 24. dicuntur. Vide 2 *Chr.* 4: 3. ubi תחת לו דמות בקרים & 1 *Reg.* 7: 24. תחת לשפתו *sub labio* maris fuisse dicuntur, quod scilicet paulo supra hos ordines boum vas ipsum in formam labii flecti inciperet: nam clarum est תחת לו idem esse quod תחת לשפתו ex collatione duorum locorum modo adductorum. Videtur hoc fulcrum in circuitu 10 cubitos habuisse עשר באמה 1 *Reg.* 7: 24. (quod alii reddunt, 10 fuisse formas bovinas in cubito: sed ארבע באמה 1 *Reg.* 7: 27. & commate 2, eadem verba עשר באמה quae cubitos 4, & cubitos 10 notant, pro nobis faciunt) & ad firmiorem hujus vasis constitutionem esse fabricatum. Sub his fulcris, תחת מכונות, (*Jerem.* 52: 20.) fuere 12 boves aenei versus 4 mundi plagas respicientes, qui תחת הים *sub mari* fuisse dicuntur 1 *Reg.* 7: 44. & 2 *Chr.* 4: 15. Vestigia horum fulcrorum inveniuntur quaedam in verbis Josephi, qui mare aeneum fultum spira in helices de-

§. IX. Fulcrum.

cem

§. XIV. Conclavia in Atriis.

XIV. Varia fuere conclavia, לשכות 1 *Chr.* 9: 26. ad multiplices usus comparata in Atriis Templi, quae distincte memorantur in circuitu Atriorum, in quibus thesauri Sacri 1 *Chron.* 28. videntur fuisse, distincta ab iis conclavibus, quae Aedem proxime cinxerunt & nomine יציע 1 *Reg.* 6. veniunt. Res ipsa docet conclavia quaedam ad vasa, vestes, thesauros, aliasque res sacras recondendas illic esse debuisse, & mentio quorundam fit, uti memoratur Conclave Principum, לשכת השרים, quod erat supra Conclave Maasejae, Conclave filiorum Chananis, *Jerem.* 35: 4. Conclave Gemariae filii Saphanis scribae quod erat in Atrio superiori, חצר העליון, juxta novam portam Templi. *Jerem.* 36: 10. ubi Baruch legit coram populo verba ex ore Jeremiae excepta, Conclavia Levitarum. 1 *Chron.* 9: 33. Conclavia in quibus primitiae, decimae aliaeque res Deo Sacrae recondebantur, Jussu Chizkiae parata 2 *Chron.* 31: 11. His accensent quidam חדר המטות Conclave lectorum, in quo Joas per sexennium delituit. 2 *Reg.* 11: 2.

CAP.

CAP. VII.

De Aede Sacra Templi Primi.

I. AEdes Sacra, ſive Domus complectens Pronaon, Sanctum, & Sanctum Sanctorum, frontem habuit altam cubitos 120. 2 *Chron.* 3: 4. Pronaon ipſum longum fuit decem cubitos latum viginti juxta latitudinem totius aedis. 1 *Reg.* 6: 4. In eo clypei Davidis 2 *Reg.* 11. 10. gladius Goliathi 1 *Sam.* 21: 9. & alia *ἀναθήματα* creduntur ſervata fuiſſe. Portae ejus, דלתות אולם, memorantur 2 *Chron.* 29: 7. §. I. Pronaon aedis ſacrae.

II. Ante hoc Pronaon (alii dicunt in ipſo Pronao, quia לפני ההיכל erectae dicuntur 2 *Chron.* 3: 17. & לאלם ההיכל 1 *Reg.* 2: 7. ſed & mare aeneum dicitur exſtructum לבית) Salomon duas columnas ex aere fuſo, Jacin & Boaz dictas collocavit, quas Eupolemus apud Euſebium. *lib.* IX. *Praepar. Euang. c.* 34. auro inductas fuiſſe ſcribit ad craſſitiem digiti. Harum deſcriptio exactior in Tabulis Veteris Teſtamenti legitur, quam ullarum partium Templi Salomonici, quod videtur eo ſcopo factum, ut ex earum modulo & pro- §. II. Columnae ante Pronaon.

portione quam partes harum columnarum ad se invicem habent, tota ratio structurae Templi intelligeretur. Harum mensurae ita in Sacro Codice traduntur diversis locis, ut modo una modo duae conjunctim mensurentur tum respectu crassitiei tum longitudinis, quod forte, ut Judaei putant, in uno typo junctae fusae fuerint, & quibusdam in locis uti 1 *Reg.* 7: 15. & 2 *Chron.* 3: 15. considerentur non ut erectae, (nam de erectione earum agitur postea 1 *Reg.* 7: 21: & 2 *Chron* 3: 17.) sed uti formabantur manu artificis.

III. Altitudo earum.

III. Alta dicitur fuisse una 18 cubitos scilicet cum plintho dimidium cubitum alto 2 *Reg.* 25: 17. *Jerem.* 52: 21. & apud Josephum, ambae vero altae 35 cubitos 2 *Chron.* 3: 15. scilicet sine plintho. Quae altitudo convenit columnae scapo, sine ראש, id est, *capitello* (quod collo scapi impositum secundum proportionem Architectonicam circiter duorum cubitorum fuit) sine *trabeatione* sive כתרת quinque cubitorum, quae 1 *Reg.* 7: 16. distincte recensetur, & sine plintho, cui dimidii cubiti altitudinem damus: quibuscum probabile est totam columnam ad 25 cubitos surrexisse.

IV. Pe-

IV. Peripheria columnae utriusque funiculo 12 cubitorum comprehensa fuit, sic ut diameter unius cujusque columnae fuerit 2 cubitorum. Id colligitur ex 1 *Reg.* 7: 15. ubi dicitur altitudo unius columnae fuisse 18 cubitorum, & funiculus 12 cubitorum cinxisse *alteram*, השני, sive secundam, id est, uti vulgatus Interpres recte *utramque*. Quorsum enim secundae columnae potius meminisset, quae ejusdem sine dubio crassitiei cum prima esse debuit, nisi secundam quoque funiculo eodem 12 cubitorum comprehensam dicere voluisset una cum prima? Et quamvis *Jerem.* 52: 21. vox יסבנו cum affixo singulari de una columna accipi possit, potest tamen affixum ejusmodi de rebus duabus (quasi hanc & illam dicas) nonnunquam usurpari, ut *Deut.* 21: 10. & *Jos.* 2: 4. Adde quod Jeremias ita has columnas describat, ut non omnia quae ad primam pertinent simul tradat (quod nonnullis visum est eo quod *comm.* 21. memoret distincte *columnam unam* העמד האחד & *comm.* 22. העמוד השני *columnae alterius*) quia post factam secundae columnae mentionem *comm.* 22. sequenti commate redit ad numerum malogranatorum & situm, quæ ad primam

§. IV. Crassities earundem.

aeque ac secundam columnam pertinent; sic ut simul eas descripsisse censendus sit.

§. V. Quo delatae sint columnae.

V. Columnas has in Babyloniam delatas fuisse una cum mari aeneo & 12 bobus liquet ex *Jerem.* 52: 16. & 2 *Reg.* 25. 13. ubi dicuntur illas uti & mare aeneum & bases labrorum *fregisse* (שברו) & *aes earum* נחשתם pondere innumero Babelem vexisse, sic ut nulla tenus integra sed comminuta haec vasa transtulerint, quo modo commodius vehi potuere. Factum hoc fuit non per Nebucadnezarem quo tempore Jechoniam captivum duxit & aureis vasis Templum spoliavit 2 *Reg.* 24: 13. sed Nebuzaradan. 2 *Reg.* 25: 8. 13. *Jerem.* 27: 20. Aes autem earum reductum fuit ex Babylonia in Judaeam, uti praedictum fuit *Jerem.* 27: 22. & probabiliter colligitur ex eo quod 5400 aurea & argentea vasa iis reddita fuerint. *Ezr.* 1. quum qui aurea det, aerea non videatur velle recusare: & sunt qui has columnas innui credant nomine duorum vasorum (in apocrypho *lib.* III. *Ezr. c.* 8: 58. extat *duodecim*) ex aere praestantissimo. *Ezr.* 8. 27. quod tamen minus probabile est.

§. VI. Sanctum.

VI. Sanctum היכל, τὰ ἅγια, cujus porta duabus valvis ligneis auro obductis con-

constabat, longum erat 40 cubitos. 1 *Reg.* 6. 17. latum viginti, quoniam utrumque conclave, Sanctum scilicet & Sanctum Sanctorum, quae in longitudine 60 cubitos occupabant, ejusdem latitudinis fuere scilicet 20 cubitorum 1 *Reg.* 6. 2. Altitudo vero videtur eadem fuisse cum altitudine Sancti Sanctorum, quod longum fuit latum ac altum 20 cubitos 1 *Reg.* 6. 20. ut ita & Sanctum & Sanctum Sanctorum respectu triplicis dimensionis suae eandem proportionem habuerint in Templo hoc primo, quam in Tabernaculo, licet ibi dimidia parte minora fuerint haec conclavia, quod aedi portatili magis conveniebat.

VII. Quum tamen domus Sanctum & Sanctum Sanctorum complexa altitudinem habuisse 30 cubitorum legatur 1 *Reg.* 6: 2. difficulter videtur concilianda illa cum altitudine Sancti Sanctorum 20. cubitorum 1 *Reg.* 6: 20. & altitudine Sancto juxta eandem mensuram a nobis attributa: ad cujus nodi solutionem nihil putamus melius adferri posse quam si statuamus parietes quidem quibus utrumque conclave continebatur, altos modo fuisse 20 cubitos, sed supra illos tectum sive laquear, superne §. VII. Laquear ejus.

convexum ad altitudinem 10 cubitorum elatum fuisse, ita ut parietes & Sancti & Sancti Sanctorum a solo usque ad tectum, sive illum locum unde hoc laquear inflecti cepit, alti fuerint 20 cubitos, & aedes ipsa, quo nomine & parietes & tectum comprehenduntur, 30 cubitos. Confer 1 *Reg*. 6: 15. ubi parietes aedis קירות הבית asseribus cedrinis dicitur texisse מקרקע הבית עד קירות הספן a solo aedis usque ad parietes laquearis, ubi manifesto parietes aedis a parietibus laquearis, id est, lateribus convexis laquearis distinguuntur, quum si tectum planum fuisset, illi minus apte קירות *parietes* adscribi posse videantur. Adde 1 *Reg*. 6; 9. ubi de Salomone dicitur יספן את הבית גבים ושדרות בארזים *Texit domum laquearibus & ordinibus cedrinis*; ubi laquearia convexa intelligi, lingua Germanorum & nostra הים״לי *hemelen*, a Judaeis jam observatum fuit. Eleganter ibidem Graeci ἐκοιλοϛάθμησε φατνώμασι.

§. VIII. Vasa Sancti.

VIII. In Sancto fuere Lychnuchi decem aurei 2 *Chron*. 4:7. & 20. quorum quinque ad dextram quinque ad sinistram aedis collocavit, quibus nonnulli addunt Lychnuchum Mosaïcum, de quo tamen

men Codex Sacer non loquitur, ad cujus latera hinc & inde collocatos fuisse Lychnuchos illos Salomonicos volunt. vid. *Gem. Hieros. Schekalim.* 9: 4. *Gem. Menachot.* 98: 1. quum tamen ἁπλῶς 5 ad dextram & 5 ad sinistram (scilicet aedis) dicantur collocatae 1 *Reg.* 7: 49. 2 *Chron.* 4: 9. uti & de labris decem eadem phrasi dictum fuit 2 *Chron.* 4: 6. quae 1 *Reg.* 7: 39. explicatur per dextrum & sinistrum latus aedis. Confer 2 *Chron.* 23. 10. 2 *Chron.* 4: 10. & 3. 17. An hi omnes accensi fuerint, quod videtur innui 2 *Chron.* 4: 20. an vero unus tantum, disputatur. vid. *Gem. Menachot.* 99: 1. quamvis dici possit per vices modo hunc modo illum Lychnuchum accensum fuisse, sic ut כמשפט secundum consuetudinem (confer *Ezr.* 3: 4.) unus modo Lychnuchus simul accensus fuerit. 2 *Chron.* 4: 20. Quorsum enim Salomon jugum Mosaïcum gravius reddidisset? Mensae fuere similiter decem, 1 *Chron.* 28: 16. 2 *Chron.* 4: 19. de quibus eadem controversia est, an Mosaica iis adjecta fuerit, ubi collocatae sint, & an omnibus impositi fuerint panes sacri, quandoquidem 1 *Reg.* 7: 48. tantum unius mensae cui panes imponendi fuerint, mentio fit, & 2

Chron. 4: 19. plurium: quapropter & hic credi possent panes modo huic modo illi mensae impositi fuisse, sic ut semper Lychnuchus ille qui e regione mensae esset quae panes illa hebdomade haberet, per eam hebdomadem noctu luceret. Sub Hizkiae regno non nisi una mensa memoratur 2 *Chron.* 29: 18. Denique fuit hic altare suffitus a Salomone confectum quod male quadrigis fultum fuisse creditur ex 1 *Chron.* 28: 14, 18.

§. IX. S. Sanctorum.

IX Sanctum Sanctorum, דביר, & בית קדש הקדשים, a Sancto divisum erat muro ligneo, sed auro obducto, in quo ostium erat, cui velum praetendebatur, 2 *Chron.* 3: 14. quod ipsi vectes arcae foederis contingebant 1 *Reg.* 8: 8. sic ut ex veli protuberantia nata ex impressione vectium, in ipso Sancto videri posset ubi arca esset constituta. Longum hoc erat, latum ac altum 20 cubitos, & superne tectum, uti ex antedictis probabiliter colligitur, laqueari ad altitudinem decem cubitorum surgente. De auro, quo obductum erat, dicitur Salomonem illud immisisse ברחיקות laminis quibusdam aureis ob longis, quae id continerent variis in locis. 1 *Reg.* 6: 21. quo facit vulgatus, *affixit laminas clavis aureis.* * adde ex ... X. De

vide ... in calc.

X. De Sancto, uti & de Sancto Sanctorum, quaeri solet, quomodo lux diurna in haec loca penetraverit. Sunt qui fenestras hic collocandas in parietibus esse existiment, & quidem τοξικὰς, quod instar sagittarum angustum in aedes lumen immittant & intrinsecus dilatentur, uti loquitur Hieronymus ad *Ezech.* XL. *pag.* 985. Et facit pro iis quod חלוני *fenestras* aedi sacrae fecisse dicatur Salomon 1 *Reg.* 6: 4. Verum fecerit aedi fenestras, non inde efficitur in parietibus Sancti aut Sancti Sanctorum fuisse: potuerunt enim in fronte Pronai locari. Verum per חלוני *fenestrae* proprie dictae non semper indicantur, (late enim haec vox patet) & in his ipsis verbis eas non intelligendas esse colligitur ex iis quae adduntur, שקופים אטמים *clausorum prospectuum*, quae verba usum prospiciendi fenestris illis adimere videntur. Sic ut cavitatibus quadratis, fenestrarum ad instar, murum ornasse credi possit. Adde tres contignationes conclavium aedem sacram proxime cingentium his fenestris nimium obesse, de quibus 1 *Reg.* 6: 5. & tenebras majestati Numinis, quod se in iis habitaturum dixerat, & oeconomiae illorum temporum optime

§. X. De fenestris Sancti & S. S.

convenire. vid. *Exod*. 13. 22: 14. 19: 19.16. 1 *Reg*. 8:11. atque ita majorem inter Templum & Tabernaculum convenientiam existere. Nec est quod quis in tenebris dicat cultum sacrum peragi non potuisse. Eodem enim modo ille in Templo peragi potuit, ac in Tabernaculo, in quo fenestrae nullae fuerunt.

§. XI. Conclavia superiora.

XI. Supra hanc aedem fuisse ὑπερῷα quaedam, sive conclavia superiora, colligitur quidem aliquo modo ex proportione, quae inter Pronaon altum 120 cubitos, & aedem 30 cubitorum vel 36 aut 40 cubitorum, si vel maxime basis 6 & tectum 4 cubitorum fuisset, nulla esse videtur, & ex forma Templi secundi, sed clarius ex 1 *Chron*. 28: 12... 2 *Chron*. 3: 9. ubi diserte עליות, ὑπερῷα, aedis memorantur: in quae illatum fuisse Judaei dicunt apparatum & vasa Tabernaculi Levitici, quae tamen alii volunt abscondita fuisse sub cavernis aedis sacrae, תחת מחלות של היכל quae si similiter 40 cubitos alta cum iis quae eo spectant, constituantur, eminuit frons Pronai supra tectum aedis 40 cubitos.

§. XII. Conclavia lateralia.

XII. Extra parietem Aedis erant thalami quidam vel conclavia, nomine יציע dicta 1 *Reg*. 6: 3. οἶκοι βραχεῖς Josepho, quae qui-

quidem non immediate muro aedis conjungebantur 1 *Reg.* 6: 6. verum innitebantur τοῖς מגרעות, ipsum parietem aedis fulcientibus, quae quum ab imo ad summum constructae latiores essent in ima parte quam in summa, hinc quoque conclavia iis innixa in summa contignatione maximam habebant latitudinem 7 cubitorum, in media minorem scilicet 6, in ima 5 cubitorum. Altitudinem vero habebant 5 cubitorum. 1 *Reg.* 6: 10.

CAP. VIII.

De Templo Secundo ejusque Spatiis exterioribus.

1. TEmplum Secundum, quod auspiciis Zorobabelis conditum fuit a Judaeis ex Babylonia reversis, praestantius fuit Templo primo. *Hagg.* 2: 10. Quae praestantia non collocanda est (1) in vasorum sacrorum pretio & numero, quum hac parte primum fuerit excellentius, quod ex ipsa ratione temporum & confessione Judaeorum, generis alias in gloriam suam effusissimi, liquet in *Gem. Joma.* 21: 2. fatentium 5 res, arcam foederis, ignem coelestem, Urim & Thummim, (quod ad

§. 1. Praestantia Templi secundi.

ad usum oraculi attinet) Schecinam, & oleum sacrum in Templo secundo defuisse; nec (2) in externo ornatu, & altitudine aedis sacrae, quod in *Gem. Bava bathra* 3: 2. aliqui volunt, nec (3) longiori duratione, quo respectu praestantius dici Templum II scribunt ibid. & in *Gem. Hieros. Megilla* 72: 4. scilicet quod Templum I steterit 110 annos, II vero 120 aut (4) multitudine donariorum; sed verae Schecinae, Messiae nostri, praesentia, qui illud frequentavit, & eo stante ad salutem generis humani in mundum descendit.

§. II. Sanctitas. II. Gradus varii Sanctitatis Templi in *Kelim*, *cap*. 1. *misn*. 8. ita recensentur. 1 Mons Templi הר הבית sanctior erat Urbe, a quo excludebantur זבים, זבות, נדות, ויולדות, *mares fluxu seminis laborantes*, *faeminae fluxu sanguinis laborantes*, *menstruatae & puerperae*. 2 Monte Templi Sanctius erat spatium antemurale, החיל, in quod nec Gentes nec polluti a mortuo introibant. Quamvis enim alias Hebraeorum sapientes decreverint Gentes similes esse per omnia τοῖς זבים sive maribus seminifluis, tamen respectu aditus ad loca sacra, majus privilegium habebant & ad mon-

montem Templi admittebantur. 3 Atrium mulierum Sanctius illo erat, quod non intrabat טבול יום, qui & מעורב שמש dicitur, sive ille qui ab immunditie lotus ejus diei vesperam expectare debet, antequam ad sacra edenda admittatur. Confer Misnam *Tahoroth* Gemara carentem, I. 3. 4 Atrium Israelitarum illo erat Sanctius, quippe in quod nulli intrabant qui expiatione indigent, מחוסרי כפורים, de quibus vide *Keritut* 11. 1. *Zevachim* 11. 1. Tales erant 4, qui purificati quidem erant, sed quorum sacrificia nondum fuerant adducta, & prohibebantur de Sanctis comedere, 1. זב γονοῤῥυὴς, vel ut Josephus loquitur ὁ περὶ τὴν γονὴν ῥεόμενος mas fluxu seminis laborans (qui fluxus vitium est & ex mala corporis dispositione oritur, adeoque longe diversus ab emissione seminis sani. vide *Nidda* v. 3. *Midraschschir hasschirim*. 26. 4.) 2. זבה, αἱμοῤῥοῦσα faemina fluxu sanguinis laborans, qualis *Matth.* 9: 20. diversa omnino a נדה. vide *Nidda* x. 4. 3. ילדת puerpera. 4. מצרע, leprosus, cujus non nisi caput, manus dextra, & pes in id atrium immittebantur *Lev.* 14: 11; 14. 5 Atrium Sacerdotum erat illo Sanctius, in quod

quicquid intra vela Tabernaculi, vel intra murum Templi, in loco Sancto, jubetur a Sacerdotibus comedi, comedendum fuit.

§. V. Mons Templi.

V. *Mons Templi*, חר הבית, ὄρος τοῦ ἱεροῦ 1 *Macc.* 13: 53. στοὰ τοῦ ἔξωθεν ἱεροῦ, appellatur spatium extimum quod in monte Moria erat praeter חיל & atria: videtur que εὐρύχωρον τοῦ ἱεροῦ dici, ubi populus congregatus fuisse legitur III *Ezr.* 9: 6. quod factum ברחוב בית אלהים *Ezr.* 10: 9. Longum erat quingentos cubitos totidemque latum, (quolibet cubito 6 palmos, palmo 4 digitos complexo) in quod intrare cum baculo, calceis, zona pecuniaria, pulvere pedibus adhaerente, aut per id viae compendium facere, vel sputo illud conspurcare, non licebat, uti in *Beracoth*. IX. 5. *Gem. Jevamoth*. 6. 2. & *Midrasch Coheleth* 100. 1. traditur. Confer *Math.* 10. 9, 10. ubi, mutata per Messiae adventum rerum facie, reverentia, ante monti Templi debita, toti terrae Israeliticae communis redditur. Maximum ejus spatium ab austro, proximum magnitudine ab oriente, dein ab aquilone, minimum ab occidente fuisse scribitur, in *Middoth*. II. 1.

Hic

VI. Hic fuerunt διπλαὶ στοαὶ, porticus duplex, כפול, *Gem. Pesachim*. 52. 2. cujus & Siracides meminit *cap*. 50: 2. איצטבא appellari videtur in *Succa*. IV. 4. Nec alibi quam in aliqua parte hujus videtur quaerenda porticus Salomonis, ubi Jesus ambulasse, claudus coram populo Deum laudasse, & apostoli una fuisse leguntur *Joh*. 10: 23. *Act*. 3: 11. & 5: 12. Videtur hic quoque quaerendum πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, unde Diabolus volebat Christum se praecipitem dare *Matth*. 4: 5. stupendam enim fuisse profunditatem vallis, huic monti adsitae, ut si quis desuper in eam prospiceret, oculi caligarent, testis est Josephus. Erat hic quoque בית הכנסת *Synagoga*, in qua probabile est Christum consedisse in medio doctorum *Luc*. 2: 46. & consessus 23 judicum, & חנות sive *conclavia* (est a Persico خانه) in quae Synedrium magnum relicto conclavi Gazith, 40 annis ante excidium Templi, migravit. Hic quoque pecudes sacrificiis aptae vendebantur. *Gem. Hierosl. Jom tof*. 61. 3. *Gem. Hier. Chagiga*. 78. 1. Memorantur & in monte Templi מעלות האולם supra quos considere solebant. *Gem. Hier. Maaser Scheni*. 56. 3. Hic

§. VI. Quae fuerint in monte Templi.

quoque conclavia erant, ubi Levitae cibum capiebant & dormiebant, quum non ministrarent aut excubias agerent. Victimae etiam minus sanctae & temeratae (פסולי קדשים קלים) hic comburebantur לפני הבירה, uti Judaei loqui solent. vid. *Pesachim*. VII. 8. *Gem. Beracoth*. 49. 2. Alios praeterea mons Templi in festis usus habebat, de quibus infra dicetur.

§. VII. Portae ejus.

VII. Portae in ambitu ejus fuerunt quinque, ad quas Levitae noctu excubias agebant. (1) Porta Susan; quam nonnulli volunt שער המזרח portam orientalem dici *Beracoth*. IX. 5. *Orla*. II. 12. *Taanith*. II. 5. quamque alii ab urbe Susan (cujus imaginem praeferebat, ad indicium dominationis Persarum, vel liberationis Judaeorum intercessione Estherae in urbe Susan) alii a laetitia, (unde & Ὡραίαν quasi *laetam* vel *amoenam* dictam putant *Act*. 3: 2. quod *Cant*. 1: 15. נעים per ὡραῖος reddatur) nonnulli a vicina porta equorum ita dictam volunt. Supra hanc erat conclave dictum שושן הבירה, in quo mensurae duae cubitorum servabantur. *Kelim*. XVII. 9. altera in angulo orientali septentrionali, altera in orientali australi.

ſtrali. *Gem. Peſachim.* 86. 1. (2) & (3) portae *Chuldae* ab Auſtro, de quibus traditum eſt eas nunquam deſtruendas: in *Midraſchſchir haſſchirim.* 17. 3. (4.) *Kiponus* vel Coponii, ab occidente, (5.) *Teri* ab aquilone. Τῆρος nomen proprium viri fuit, uti porta quarta a Coponio dicta eſt. vide Suidam ad voces Διονύσιος Ἀλεξανδρεύς. *Middoth.* 1. 3.

VIII. Inter montem Templi & atrium mulierum, erat חיל ſive προτείχισμα, *Spatium Antemurale*, longum 10 cubitos, disjunctum a monte aedis ſcpto cancellato (סורג) alto 10 palmos. Joſephus *lib.* VI. *de bell. cap.* 6. videtur hoc ſeptum appellare δρύφακτον λίθινον, & fuiſſe tres cubitos altum ſcribit, columniſque ejus inſcriptum μὴ δεῖν ἀλλόφυλον ἐντὸς τοῦ ἁγίου παριέναι, ut Gentes arcerentur a δευτέρῳ ἱερῷ quod ἅγιον appellari tradit. In hoc ſpatio fuit מדרש הגדול *Collegium*, vel ut alii, *Auditorium magnum*, in quo Judices Sabbathis & feſtis diebus conſidebant, qui alias in conclavi Gazith ſedere conſueverant, uti in *Gem. Sanhedrin.* 88. 2. traditur, propterea quod magnus illis diebus populi concurſus, & ſpatium conclavis Gazith nimis eſſet anguſtum. Sunt

§. VIII. Spatium Antemurale.

autem, qui illud in הר הבית collocent. In hoc quoque una porta conclavis dicti בית מוקד ducebat. *Middoth.* 1. 7. quod conclave quoniam ad latus atrii Sacerdotum fuit, hoc חיל quoque non ſolum ad orientem atrii mulierum collocandum eſt, ſed omnia atria cinxiſſe dici debet: quo etiam facit quod porta una conclavis Gazith in חיל proſpexerit, uti & una conclavis *Nitzotz. Middoth.* 1. 5. De Velo polluto in חיל expandendo vide Maſſ. *Schekalim.* VIII. 4. & de caterva ſtantium in חיל, tempore Paſchatis, *Peſachim.* V. 10.

§. IX. Atrium Gentium nullum fuit.

IX. A ſpatio antemurali tendebatur ad Atria. Sunt qui inter illa primo loco numerent atrium Gentium. Quamvis autem in Templo Secundo, quum Judaei magis permixti eſſent Gentibus, & cum venia earum Templum ipſum condidiſſent, majori cum veri ſpecie quam in Templo primo Atrium Gentium a nonnullis ſtatuatur, non videtur tamen illud ibi fuiſſe. Judaei quidem nonniſi tria *Atria*, עזרות, mulierum, Iſraelitarum, & ſacerdotum ſtatuunt. In nullum vero horum trium Gentibus intrare unquam licuit, quin ne ad

חיל

חיל quidem ſive ſpatium antemurale admittebantur, nec ulterius progredi quam ſpatium extimum הר הבית dictum, iis licebat *Kelim.* I. 8. Hoc autem ſpatium, ſive montem Templi, ſi quis *Atrium* & quidem *Gentium* appellare velit, aliam voci עזרה ſive *Atrii* ſignificationem tribuit, quam Judaei veteres; & ſpatia, quae ipſi accurate diſtinguunt, confundit, quum ſpatium הר הבית dictum ab iis ſemper opponatur Atriis Templi, העזרות. Vide *Maſſechet Para.* III. 3. *Nedarim.* V. 5. *Biccurim.* III. 4. *Kelim.* I. 9. *Echa Rabbati* 53. 4. & 57. I. & 72. 4. & 83. 4. *Midraſch Coheleth.* 98. I. & 115. 3. Tantum abeſt hoc reliquis Atriis uti quartum ſuperaddi debere. Quod ſi fiat, quivis ad arbitrium plura atria Templo poteſt tribuere: nam חיל dici poterit atrium טבולי יום, quia his non ulterius, quam in hoc, progredi licuit; & הר הבית atrium pollutorum a mortuis, aeque ac atrium Gentium.

X. Nonnullis quoque haud placet diſpoſitio Atriorum in Templo ſecundo, uti illa in Codice Middoth fuiſſe traditur, maxime quum Scriptores Judaei inter ſe non conveniant de ſitu portae Nicanoris

§. X. Conjectura quorundam de ſitu Atriorum Templi II.

(quam alii secundum veterem traditionem Judaeorum inter atrium mulierum & Israelitarum, alii inter spatium antemurale & atrium mulierum collocant) quumque Atrium Israelitarum, quod maximum esse oporteret, exiguo satis spatio undecim cubitorum in latitudine & 135 in longitudine ab iis definiatur; & Atrium mulierum magnum nimis fingatur, scilicet longum 135 cubitos & totidem latum, respectu exigui usus quem habere potuit; & idem podio ornetur, unde mulieres prospicerent. Adeoque existimant, licet a Judaeis recedant (quos certo non scire plurima ad Templi descriptionem spectantia diversae in quas abeunt sententiae saepe ostendunt) se non male consulere proportioni totius aedificii & naturae rei, si statuant, tria quidem atria, sive spatia distincta, fuisse, sed non intermedio muro qui conspectum aedis Sacrae & altaris impediret, divisa, & Portam Nicanoris ad orientem magni hujus atrii, cujus spatium extremum ad orientem atrium mulierum appellatur, collocandam. Atque ita quidem, uti in Templo primo, ita in secundo Atria duo proprie concipienda essent. I. Interius sive Sacerdotum. II. Exterius,

terius, ſive populi, in quo duplex ſpatium, alterum mulieribus, alterum viris deſtinatum eſt. Sic quoque uſus, & aliqua neceſſitas, illius *podii* ſive צוצטרה, exſtructi ad tria latera atrii, e quo mulieres ſuperne proſpiciebant in atrium Iſraelitarum & Sacerdotum, intelligitur, & ſpatium, quod populus occupabat quum ſacris adeſſet, plurimum ampliatur. Verum ſi hoc modo atria concipiantur, fatendum eſt, Talmudicorum deſcriptionem cum iis nulla ratione convenire, quos tamen nos hic ſequi conſtituimus.

XI. Atrium mulierum, עזרת נשים, uti illud a Doctoribus Hebraeorum deſcribitur in Templo Secundo, longum erat cubitos 135, totidemque latum. In quatuor angulis hujus atrii erant quatuor conclavia, quibus longitudo ab oriente ad occidentem 40, latitudo quoque 40 (ab aliis 30) cubitorum tribuitur. Superne tecta non erant ex omni parte, ſed ſpatium aliquod aëri expoſitum continebant. A dextra, ſi quis Atrium perambularet, erat I. Conclave lignorum, לשכת דיר העצים vel דיר העצים *Eduioth.* VIII. 5. ubi illa quae cariem contraxerant, a Sacerdotibus, ad miniſterium altaris ineptis, [§. XI. Atrii mulierum magnitudo & conclavia.]

 ſepa-

separabantur. Sub hoc conclavi arcam foederis absconditam fuisse vetus est traditio. *Schekalim.* VI. 1. 2. *Gem. Joma.* 54. 1. & *Gem. Hier. Schekalim.* 49. 3. II. Conclave leprosorum, לשכת המצורעים, in quo se abluebant leprosi antequam ad portam Nicanoris tenderent. *Negaim.* XIV. 8. III. Conclave vini & olei libaminis. לשכת בית שמניא IV. Conclave Naziraeorum, לשכת הנזירים ubi coquebant sacrificia eorum Eucharistica, & capilli tondebantur. Erant praeterea duo conclavia Atrio quidem Israelis subjecta, sed quorum introitus erat in Atrio mulierum, in quo instrumenta Musica Levitarum servabantur. In hoc Atrio Rex singulo septennio Legem populo praelegebat, & festum Tabernaculorum celebrabatur magna cum laetitia. Erat illic quoque Podium exstructum, a latere Orientali, Australi, & Septentrionali, e quo mulieres prospiciebant. Hoc צוצטרה appellatur in *Gem. Hieros. Succa* 55. 2. quam vocem cum ζῶστρα, quae ζῶναι sunt & ἐνδύματα, eandem multi putant. Sed videtur potius esse Graecorum ἔξωστρα, id est, τῆς σκηνῆς ἐκκύκλωμα apud Hesychium. Glossae veteres Ἔξωστρα *Moenianum*

nianum reddunt : quo faciunt haec Hieronymi ad *Ezechiel.* 41. Ἐχθετὰς *Romae appellant solaria de coenaculorum parietibus eminentia, sive Meniana ab eo qui primus ea invenit, quae nonnulli Graecorum ἐξώστρας vocant.*

XII. Erant in Atrio mulierum collocatae tredecim cistae pecuniis excipiendis destinatae, quae trapezitas collybo inhiantes alliciebant, a forma שופרות appellatae: quarum duae priores semisiclos Israelitarum solvendos quotannis (*Exod.* 30: 13.) tum labentis tum proxime elapsi anni comprehendebant. Officii hujus admonebantur Israelitae primo die mensis Adar quando per praeconem solutio semisicli & evulsio heterogeneorum ex agris praecipiebatur. *Schekalim.* 1. 1. Die autem 15 Adar, mensae ad siclos recipiendos per universam terram collocabantur, & die 25 in Templo. Tertiae inscriptum erat קנין, in quam pecuniam conjiciebat qui turtures offerre debuit, unum in holocaustum, alterum in sacrificium piaculare. Ita puerpera aut αἱμοῤῥοοῦσα, mundata quidem, sed מחוסרה כפרה *expiatione indigens* (vide supra *p.* 77.) injecta in hanc cistam pecunia

§. XII. Cistae tredecim in hoc atrio.

qua turtures emi possunt, vespera illius diei sacris tuto vescitur, ac si ipsa vidisset turtures suos offerri; quoniam sacerdotes quotidie hanc cistam evacuabant, & tot turtures offerebant, quot offerri debuisse ex pretio illic contento apparebat. Quarta, inscripta גוזלי עולה, notabat *pullos columbarum holocausto* destinatos. Quinta, עצים nummos continebat ad emenda *ligna* in usum altaris. Sexta לבונה, *thus*. Septima, זהב לכפורת, *aurum ad conficiendas pelves & vasa ministerii*, (כפורי זהב 1 *Chron*. 28: 17,) ita dicta aut ab expiatione, cui destinatum sanguinem victimarum continebant, aut quod ad eorum oras digitos suos Sacerdotes abstergerent: vel, ut alii, ad reficiendas laminas aureas Sancti Sanctorum, quod בית הכפרת dicitur, sive ריקועי זהב צפוי לב'ק'ק' uti legitur in *Gem*. *Cetuvoth*. 107. 1. & *Gem*. *Temura*. 130. 2. Reliquae sex erant secundum numerum 6 animalium sacrificiis aptorum, פר, עגל, שעיר, איל, גדי, טלה, vel, 6 familiarum sacerdotalium, uti in *Gem*. *Hier*. *Schekalim*. 11. 1. & *Gem*. *Menach*. 107. 2. legitur, & complectebantur pecuniam נדבה oblationum votarum: & si quis certam pecuniae summam

mam destinasset sacrificio piaculari & hoc coëmto, residuum aliquod mansisset, cistae octavae indebat. Nona capiebat residuum sacrificii pro delicto. Decima, avium pro maribus seminifluis, faeminis sanguinifluis, & puerperis oblatarum. Undecima, oblationum Naziraei. Duodecima leprosi. Decima tertia residuum oblationum voluntariarum generatim. Ex pecunia ultimarum 6 holocausta parabantur. *Schekalim*. VI. 5. *Gem*. *Joma*. 55. 2.

XIII. Hae autem non videntur in una serie ita dispositae fuisse uti in Codice Misnico modo laudato recensentur; sed vel in circuitu, ut ultima cista oblationum votarum & prima Siclorum sibi proximae fuerint, vel ita ut series inceperit ab cistis sex oblationum votarum, נדבה, & dein contiguae iis cistae siclorum fuerint, & his, turturum, columbarum, ligni, atque ita porro: quia *ibid*. §. 7. disputatur de pecunia inter cistam oblationis votae & siclorum, ad quam pertineat, uti de pecunia inter cistam ligni & thuris reperta. §. XIII. Quo ordine collocatae.

XIV. Videtur etiam in aliquo latere atrii mulierum collocandum Γαζοφυλάκιον, è cujus regione Christus sedisse legitur §. XIV. Gazophylacium: & usus pecu-

niae ter quotannis inde eductae.

gitur *Marc.* 12:41. Sedere autem in atrio magno nulli licuit, nisi Regibus e stirpe Davidis & Sacerdotibus dum cibos sacros in loco Sancto consumendos ederent. In Talmude לשכה κατ' ἐξοχὴν appellatur conclave, in quo sicli omnes recondebantur in usus sacros. Ter in anno, 15 diebus ante tria festa majora, tres cistae siclis repletae inde educebantur, & haec pecunia תרומת שקלים & תרומת הלשכה dicitur. Hinc emebantur sacrificia jugia, addititia, & libamina eorum, manipulus Paschalis, duo panes Pentecostales, panes facierum & sacrificia publica coetus. Solvebatur etiam hinc merces iis, qui anno Sabbathico sponte nata custodiebant שומרי ספיחים, ut esset unde manipulus Paschalis & panes Pentecostales fierent, qui ex proventu novo esse debuerunt. *Schekalim.* IV. 1. Hinc etiam vacca rufa emi debuit & lingua coccinea in ignem ejus injicienda, & hircus azazel: hinc mercedem percipiebant qui in vitia rerum sacratarum inquirerent מבקרי מומי קדשים & mulieres in texendis velis occupatae. *Midrasch schir haschirim* 22. 1. alii tamen his ex לשכת בדק הבית mercedem solutam existimant; familia

quo-

quoque Garmu & Abtines, correctores librorum, & qui docebant sacerdotes ritum mactationis & suffitus, hinc mercedem suam percepisse dicuntur *Gem. Cetuvoth.* 106. 1. Si quid autem pecuniae post primum diem mensis Nisan (qui erat initium anni לתרומת שקלים, sic ut eo die primum sacrificia aere siclorum illius anni emta offerrentur, nec postea sacrificia publica liceret ex siclis anni praeteriti offerre) superesset in his tribus cistis, ter in anno eductis, illud מותר התרומה dicitur, vel ad vasa ministerii vel ad reficiendum Sanctum Sanctorum fertur fuisse adhibitum.

XV. Aes, quod in Gazophylacio erat, eductis tribus illis cistis, appellatur שירי הלשכה. Hinc apparatus viae sive pontis ad deducendam vaccam rufam extra urbem, & hircum azazel, & lingua coccinea inter cornua ejus figenda, & canales atrii, & muri urbis ac turres reparabantur. *Gem. Cetuvoth.* 106. 2. Quod autem ex illa quoque pecunia supererat, מותר שירי הלשכה nuncupatur, & inde vinum, oleum & similam emebant ad ferta & libamina, quae privatis hominibus vendebantur, ita ut lucrum cederet aerario sacro. XVI. Ad

§. XV. Usus pecuniae quae in eo supererat.

Templo fuit adjectum. Distinguitur hoc atrium magnum in partes duas, quarum una, scilicet orientalior, dicitur atrium Israelitarum, altera atrium Sacerdotum.

§. III. Atrium Israelitarum.

III. Atrium Israelitarum, in quod ex atrio mulierum introitus erat per portam Nicanoris, longum erat, ab ortu versus occasum, cubitos undecim, latum ab austro versus septentrionem, centum triginta & quinque. Distinctum erat ab Atrio Sacerdotum uno gradu cubitum alto, qui tamen in loco adscensus in duos gradus videtur fuisse divisus, in quo erat دكان דוכן *suggestum*, ubi Levitae canebant, (distinguendum omnino a דוכן Sacerdotum in gradibus Pronai) graduum trium semicubitalium, sic ut solum Atrii Sacerdotum cubitis duobus & dimidio altius esset Atrio Israelitarum. Vox דוכן Persica est, & Arabica, notans *locum in quo artifices opus suum peragunt*, *officinam*, *sedile*: licet in eo starent, non sederent, Levitae. 2 *Chron.* 5: 12. Videtur hic locus, qui adscensum praebebat ex atrio Israëlitarum ad Atrium Sacerdotum κρηπὶς dici 2 *Macc.* 10: 26. ubi hi qui cum Juda erant, precaturi dicuntur ἐπὶ τὴν ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου κρηπῖδα προσπε-

ἐπιπεσόντες, & locus cantorum erat κατέναντι τοῦ θυσιαστηρίου. *Jes. Sirach.* 47: 11. Ita in Circo suggestum medium, circa quod quadrigae ferebantur, κρηπὶς dicitur.

§. IV. Portae Atrii magni.

IV. Portae in Atrio Magno tredecim recensentur. I. Nicanoris, ad orientem. Haec nomen adepta creditur a miraculo, quum Nicanor valvas ejus per mare ex Aegypto in terram sanctam deferret. *Gem. Joma.* 38: 1. & *Gem. Hier. Joma.* 41: 1. quamvis forsitan a manu Nicanoris (cujus mentio quoque fit in *Gem. Hier. Megilla.* 70: 3.) hic suspensa κατέναντι τοῦ Ναοῦ esse dicta potuerit 2 *Mac.* 15: 33. Haec porta alta erat cubitos 20 & lata 10, uti omnes portae majores Atriorum, *Eruvin.* 1: 1. solaque habebat Mezuzam. *Gem. Joma.* 11: 1. In hac porta leprosi & puerperae mundari, ac mulieres adulterii suspectae potari solebant. *Sota.* 1: 5. Denique quaecunque *coram facie Dei* לפני יי׳ peragenda fuisse jubentur, in vel ante portam Nicanoris peragi debuisse in Templo, tradunt Judaei *Gem. Hier. Sota.* 17: 1. Ad meridiem erant portae quatuor, quarum prima est Superior, quam multi pro eadem habent cum porta Nicanoris. Vide *Succa.* v. 4. II. Ardoris, III. Primogenito-

rum. IV. Aquae. Ad boream, I. Jechoniae. II. Oblationis. III. Mulierum. IV. Cantici. Ad occasum duae anonymae, & ad utrumque latus portae Nicanoris, duae minores 12. 13. Vide *Massechet Schekalim*. VI. 3. & *Middoth* II. 6. In *Middoth* autem *cap*. I. *m*. 4. *Gem*. *Joma*. 19. I. *Gem*. *Cetuvoth*. 106. portae Atrii magni septem fuisse traduntur. In oriente. 1. Nicanoris. Ad meridiem, 2. Porta ardoris, 3. Primogenitorum. 4. Aquarum. supra quam erat conclave Abtines. Ad Septentrionem. 5. Porta Nitzots, juxta vel supra quam erat conclave Nitzots. 6. Oblationis. 7. Domus foci. In *Gem*. *Tamid*. 61: 1. octo Atrii portae fuisse leguntur, quod porta domus foci duplex fuerit. Occidentales nullae memorantur, & eas fuisse negat quoque Josephus.

§. V. Conclavia comestioni Sacrorum destinata.

V. Praeterea conclavia erant, dicta לשכות & παϛοφόρια, 1 *Macc*. 4: 57. in Atrio magno, in quibus Sacerdotes sedentes (alias enim in Atrio sedere non licebat אין שיבה בעזרה אלא בשעת אכילה) sanctissima comedebant Confer *Ezech*. 42: 13. At sunt qui putent conclavia ipsa in solo loci profani condita fuisse, sed aperta versus Atrium magnum, (לשכות בנויות בחול

בחול ופתוחות לקדש) & hoc modo ſatis fieri mandato Dei jubentis Sacra quaedam comedere in loco Sancto. Vide *Gem. Zevachim.* 56:1. Ceterum ſellas plumbeas ſacerdotibus ſedentibus attribuit Joſephus.

VI. Conclavia hic porro numerantur octo, in *Middoth.* v. 2. quamvis & בית האבן in angulo Euroaquilonari, & alia praeter haec in Talmude commemorentur. §. VI. Conclavia reliqua.

Ad Septentrionem.

1. Conclave Salis, ad uſum altaris.
2. Conclave Parvae, ubi pelles victimarum ſale condiebantur. پرواي *Parva*, Perſis eſt *conditum*, *ſaginatum*, & *ſalire* dicunt پروردن بنمك & inde לשכת בית הפרוה nuncupatur, non לשכת הפרוה ut hic uſus indicetur. *Gem. Peſachim* 57:1.
3. Lavantium, ubi victimarum inteſtina lavabantur. Vide *Tamid.* IV. 2.

Ad Auſtrum.

4. Ligni, in quo ligna ſelecta & apta ad uſum altaris ſervabantur. Supra hoc erat conclave Parhedrin, ſive βουλευτῶν. Πάρεδρος quum ſit, interprete Heſychio, παρακαθήμενος, παραμένων, & in conclavi Paredrin conſtet Pontificem

 con-

continenti ſeptiduo ante diem expiationis agere conſueviſſe, ipſique adſederint membra quaedam Synedrii זקני בית דין ut eum ritus feſti ſecuturi docerent, hinc apte nomen *Paredrin* ei datum fuit. Vide *Joma* 1: 1. Nomen autem *buleutarum*, (ut voce Spartiani utar) eoſdem illos notare poteſt *Senatores*, aut conſiliarios. Judaei ipſi in *Echa rabbati*. 75: 2. בליוטין βȣλευτὰς explicant העשירים וחכמי עצה divites & ſapientes, quales erant Nicodemus Ben Gorion, &c. Vide *Midraſch Coheleth*. 107: 4. *Gem. Hier. Taanith*. 67: 4.

5. Putei, בור הגולה unde aquam ad uſum Atrii hauriebant ſitulam ope rotae extrahentes. Ex quo ſolo puteo, ut & בור הגדול, *puteo magno*, permiſiſſe Prophetae dicuntur, ut per rotas diebus feſtis aquam haurirent. *Eruvin*. x. 14.

6. Gazith, ſive caeſi lapidis, ſtructum a Simeone Ben Shetach, הנשיא, id eſt, Praeſide Synedrii. Hoc conclave partim in Atrio, partim in חיל ſitum erat, conſeſſu Synedrii Magni nobilitatum. *Gem. Joma*. 25: 1. adeoque totum in portione tribus Juda; nec collocandum, uti alii faciunt, ad ſeptentrio-

trionem Atrii. *Gem. Zevachim.* 118: 2.
Ad latera Portae Nicanoris.
7. Phineas vestiarii, in quo 96 erant distincta vestium Sacerdotalium reconditoria pro numero 24 ephemeriarum, & 4 specierum vestimentorum. Credibile est de nomine unius Phineasi omnes vestibus his praefectos Phineasos dictos esse, quod & Talmudici scribunt, & Josephus confirmat scribens Phineasum vestes Sacras Tito ostendisse. *De bell.* VII. 5.
8. Eorum qui duodecim חביתין crustula Pont. M. conficiebant. Ad hunc locum conveniebat utraque turba Sacerdotum, quae quotidie mane ex Beth Moked egressa Atrium hinc & inde lustraverat. *Tamid.* 1: 3.

VII. Ad Septentrionem Atrii Sacerdotum collocatur בית מוקד *domus foci*, ubi perpetuus ignis alebatur ad calefaciendos Sacerdotes, qui nudis pedibus incedebant supra solum Atriorum marmoreum, de quo vide *Middoth.* 1: 6. & *Schabbath.* 1: 11. & ubi Seniores familiae Sacerdotalis, quae proximo mane Sacris operari debuit, dormiebant, & claves Atrii servabant in lacuna sub pavimento suspensas. Sita erat partim in loco Sancto, partim profano, **§. VII. Et Beth Moked.**

 (adeo-

(adeoque male collocatur a quibusdam ad latus Atrii mulierum ſeptentrionale, quoniam ita nullo modo in loco Sancto fuiſſet) in cujus quatuor angulis quatuor erant conclavia. 1. Panum propoſitionis. 2. Lapidum altaris a Syris temerati, qui 1 *Macc.* 4: 46. dicuntur repoſti ἐν τῷ ὄρει τῦ οἴκυ (בהר הבית) ἐν τόπῳ ἐπιτηδείῳ. *Gem. Joma.* 15: 1. 3. Quo in balneum deſcendebatur. 4. Agnorum ſacrificii jugis (quod & לשכת קרבן dicitur) ubi 6 agni legitimi ad minimum ſemper erant. *Eracin.* III. 5. Ita eſt in *Middoth.* 1. 6. ſed in *Tamid.* III. 3. cum conclavi agnorum junguntur haec tria, I. החותמות Sigillorum, II. בית מוקד domus foci. III. In quo parabant panem facierum. Verum haec facili negotio conciliari queunt, quandoquidem unum conclave duobus uſibus inſervire potuit, & inde duplex nomen ſortiri.

§. VIII. Altaris magnitudo.

VIII. Altare exterius, collocatum in Atrio, conſtructum erat ex lapidibus impolitis *Exod.* 20: 25. 1 *Macc.* 4: 44. qui quotannis bis dealbabantur, longum 32 cubitos, totidem latum, & altum 10. In *Gem. Succa.* 45: 1. ita cubiti decem altitudinis digeruntur, ut fundamentum altaris cubitum

bitum fuerit altum, & receſſus ejus, ſive latitudo, etiam cubitum: deinde ſupra fundamentum fuerint 5 cubiti, & ſupra hos circuitus latus unum cubitum. Denique ſupra circuitum tres cubiti, & locus cornuum qui cubiti quoque ſpatium occupabat. Notandum tamen omnes hos cubitos ſex palmorum non fuiſſe, ſed 1. Fundamentum habuiſſe cubitum palmorum 5 in altitudine ſua ac latitudine. 2. Circuitum habuiſſe cubitum 5 palmorum in latitudine. 3. Cornua habuiſſe cubitum 5 palmorum in altitudine ſola, non in longitudine ac latitudine. Hinc liquet altitudinem altaris fuiſſe palmorum 58.

Fundamentum altum erat 5 palmos.	5
Dein 5 cubiti ſex palmorum faciunt palmos	30
Tum 3 cubiti ſex palmorum efficiunt	18
Cornu	5
	58

IX. Per clivum, ſine gradibus, adſcendebatur ad altare, qui ad meridiem ejus conſtitutus longus erat 32 cubitos (in adſcenſu nempe, nam in ſolo tantum 30 oc- §. IX. Adſcenſus ad altare per clivos.

cupabat) latus 16, & exiguo intervallo (אויר מעט) ab altari ſejunctus. In hoc erat ad occidentem cavitas ad recipienda ſacra piacularia a ex avibus polluta. *Middoth.* III: 1, 3. Spargebatur hic clivus ſale ne pedibus Sacerdotum firmitas inſiſtendi negaretur ob laevitatem ſoli a pluviis, pinguedine carnis deſtillante, aliiſve cauſis. *Eruvin.* X: 4. Sacerdotes qui hunc clivum adſcendebant ad dextram ibant; & poſtquam altare circumiviſſent ad ſiniſtram redibant, exceptis tribus hiſce, 1. Qui vinum libaret, 2. Qui aquam libaret. 3. Qui avem in holocauſtum offerret, ſi ad orientem altaris locus vacuus non eſſet. Hi enim recta ad ſiniſtrum latus altaris, harum rerum peragendarum cauſa, tendebant, eademque via redibant. *Zevachim.* VI. 3. *Gem. Succa* 48. 2. Solus Pontifex M. vinum libaturus altare a dextra circuibat uſque ad angulum altaris notozephyrinum, & illic porrectum a ſacerdote vinum effundebat. *Tamid.* VII. 3. In hoc clivo erat cumulus ſalis publici, quo omnia altari admovenda adſpergebantur praeter vinum libaminis, ſanguinem & ligna. Ab hoc clivo tendebant hinc & inde duo clivi minores, כבשים קטנים, unus ſc. occidentalis,

talis, per quem ex circuitu medio descendebant versus fundamentum effusuri reliquum sanguinem ad fundamentum, alter, orientalis nempe, ad circuitum medium ducens.

§. X. In summo altaris quae fuerint.

X. Planities erat in summo altaris 28 cubitorum, a quibus si cubiti spatium undequaque tollas pro loco cornuum & alterius cubiti spatium, pro loco ambulationis Sacerdotum, (quem alii *ἰσόπεδον* cum altaris planitie, alii depressiorem fuisse volunt) remanebat spatium 24 cubitorum. In hoc erant *tres ignes*, unus ad combustionem victimarum & fertorum ad ortum, alter ad adolendum suffitum ad austrum, tertius perpetuus ad septentrionem, unde reliqui incendi poterant (quod colligunt in *Gem. Joma.* 45: 1. ex *Lev.* 6: 9, 10, 12. at quidam duos focos, alii quatuor fuisse dicunt. *Joma.* IV. 6.) & inter illos medium, pomum cineris. *Cornua* hic quoque erant quatuor non efficta ad similitudinem taurinorum, sed prominentiae altae cubitum palmorum 5, & latae longaeque cubitum palmorum 6, quadrata & intus cava. Dein *duo foramina* heic fuerunt ad cornu notozephyrinum, unum orientale ad vinum libaminis, alterum occidentale ad

aquam in festo Tabernaculorum excipiendam quibus ספלים, *simpula* argentea erant inserta. *Succa.* IV. 9. Vinum sacrum, per illud in cavitatem subterraneam delapsum & ibidem concretum singulis 70 annis a Sacerdotibus eximebatur & comburebatur in loco Sancto. *Gem. Succa.* 49. 1.

§. XI. Filum rubrum Altaris, meatus sanguinum, & fundamentum.

XI. Praeterea in altari spectanda sunt חוט של סיקרא sive *filum rubrum*, cingens totum altare in medio, supra quod sanguines sacrificiorum piacularium comedendorum & holocaustorum avium, at infra quod sanguines reliquorum sacrificiorum, spargebantur. *Duo foramina* ad angulum altaris notozephyrinum, quae excipiebant sanguinem ad basin effusum, eumque per canalem subterraneum אמה (cujus mentio in *Temura.* VII. 6. & *Middoth.* III. 2.) ad rivum Kedron transmittebant: *Joma.* V. 6. ita ut in foramen unum, quod erat ad occidentem, sanguis qui in Sanctum illatus fuerat effunderetur, in aliud vero quod ad meridiem, qui non fuerat eo illatus. *Fundamentum*, יסוד, altum cubitum unum, quod lateri orientali & meridionali defuit, sic ut angulus Euro-Australis eo caruerit. *Gem. Joma.* 14. 2. *Gem. Zevachim.* 54. 1.

XII.

XII. Ad ortum altaris, 3 palmis a clivo, & 10 cubitis remotus septentrionem versus ab infima parte clivi, erat Locus cinerum בית הדשן in quem quotidie cinis altaris exterioris, interioris, lychnuchi, & nonnulla ex avibus offerendis conjiciebantur. Praeterea ad septentrionem altaris erat sub dio בית מטבחייא, sive *Locus mactationis* sanctiorum victimarum, ubi sex erant ordines annulorum, vel uncorum, semi circularium, qui una sui parte solo erant affixi, altera ab eo retrahi, & comprehenso victimae capite affigi rursum poterant. Hos Johannes P. M. fieri jussit, quorum singuli ordines quatuor annulos complectebantur, ut ad illos constrictae victimae minori cum incommodo jugularentur. Dein octo mensae marmoreae ad excipiendas carnes victimarum, & intestina in conclavi lavantium jam lota; ac totidem columnae, trina uncorum serie instructae, e quibus suspensae hostiae excoriabantur. Praeter has erant mensae ad occidentem clivi altaris, una marmorea, *adipum* dicta, cui membra victimarum dissecta imponebantur; altera argentea, quae sustinebat vasa ministerii, aurea & argentea numero 93, vel, ut alii

§. XII. Locus cinerum, laniena, &c.

83

83 ex לשכת הכלים petita. Vide *Massechet Schekalim*. VI. 4. *Tamid*. III. 4. *Gem. Chagiga* 79. 4.

§. XIII. Labrum. XIII. Inter Pronaon & altare, in plaga australi (בין האולם ולמזבח ומשוך כלפי דרום) erat Labrum sive כיור *Gem. Hier. Jevamoth*. 12: 3. ad quod aqua ex fonte *Etam* עיטם ferebatur. Qui idem cum eo esse videtur, qui hodieque non longe a Bethlechem conspicitur, cujus aquae tribus capacibus piscinis exceptae per aquae ductum, cujus rudera adhuc supersunt, deferebantur Hierosolymas. Hoc nomine urbs memoratur 2 *Chr*. 11; 6. & *Jos*. 15:60. Ἐτὰμ (sed in codicibus Graecis tantum: nam in Hebraeis totum illud comma non legitur) & apud Josephum *Ant*. VIII: 2. Ἦτταν, χώριον duobus schoenis distans Hierosolymis amoenum hortis & ναμάτων ἐπιῤῥοίαις. Tempore quidem Pontificis Maximi Simonis filii Oniae Labrum ingens ex metallo structum esse instar Maris Salomonici, multi colligunt ex his verbis *Ecclesiast. Sirac*. 50: 3. Ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἠλαττώθη ἀποδοχεῖον ὑδάτων, χαλκὸς, (alii legunt λάκκος) ὡσεὶ θαλάσσης τὸ περίμετρον. Sed haec diverso modo leguntur & variam explicationem

nem patiuntur. Vulgatus certe Interpres ita, *In diebus ipsius remanaverunt putei aquarum & quasi mare adimpleti sunt supra modum.* Ubi nihil de Labro. Postea Ben Catin machinam ligneam Labro huic aptavit, ne aquae ejus noctu in Labro remanerent, ut ejus ope demitti vespera, & educi mane possent. Quicquid enim in vase sacro consecratum erat, si noctu in eo remaneret, pollui existimant Judaei. Vide *Tamid.* III: 8. *Gem. Joma.* 25. *Gem. Zevachim.* 21. 2. & quum antea duo tantum epistomia Labro essent; ipse fecit duodecim, ut tot simul Sacerdotes lavarentur.

XIV. Haec omnia ita erant sita inter Septentrionem & Austrum, ut a muro Atrii Septentrionali usque ad columnas esset spatium cubitorum 8. 8 §. XIV. Situs horum omnium.

Inde ad mensas marmoreas, 4.	4
Ad locum annulorum 4.	4
Annuli ipsi 24. cubitos occupabant.	24
Ab annulis ad altare 8.	8
Altare autem cum clivo erat 62. cubitorum, quia clivus in solo tantum 30 cubitos occupabat.	62
Inde ad murum Atrii 25.	25
	135

Vide

pe esse tempus excidii a Zacharia praedictum פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך *Zachar.* 11: 1. *Gem. Joma.* 39: 2.

§. XVII. Altitudo Aedis, tempore Herodis.

XVII. Ipsa Aedes, uti erat sub imperio Herodis, alta erat 100 cubitos (fronte, uti dictum, excepta) lata totidem & longa. Altitudo hoc modo colligitur in *Middoth.* IV. 6.

Basis, האוטם, fundamentum ex solido lapide, Arab. اطم, 6 *cubiti.* 6

Murus, 40 *cubiti.* 40

כיור ubi erant capita trabium ~~opae~~ insertarum. Rem ita praesectam in extremitate قورس appellant Arabes. *cub.* 1. 1

Locus stillicidii vel intertignium. 2

תקרה, tabulatum ligneum. 1 *cub.* 1

מעזיבה, pavimentum ex alia materia supra illud (vide *Succa* 1: 7. *Oholoth.* XII. 5. *Bava Metzia.* X. 2. *Bava Bathra.* II. 2. *Gem. Bava kama.* 61. 1.) Exponitur per Arab. الملاط lutum, calcemve, quae supra tabulatum sternitur. 1 *cub.* 1

Murus conclavis superioris. 40. 40

Capita trabium, כיור. 1 *cub.* 1

Locus stillicidii vel intertignium. 2 *cub.* 2

Tabulatum. 1 *cub.* 1

Pavimentum. 1 *cub.* 1

Lorica, vel Podium. 3 *cub.* 3

Lami-

Lamina acuta ad arcendas aves. 1. *cub.* 1

100

XVIII. Latitudo ejus ab Austro versus Septentrionem erat cubitorum 100, quamvis non ubique eandem habuerit, sed a fronte latior existens speciem leonis retulerit. Hoc spatium per cubitos hac ratione digeritur. §. XVIII. Latitudo.

Paries Pronai, latus, *cub.* 5 5

Spatium ab hoc pariete usque ad parietem primum conclavium ad latus Sancti, *cubit.* 10 10

Inde usque ad parietem secundum. *cub.* 5. 5

Inde ad tertium. *cub.* 3. 3

Inde ad quartum. *cub.* 5. 5

Inde ad quintum. *cub.* 6. 6

Inde ad sextum sive intimum. *cub.* 6. 6

Latitudo Sancti. *cub.* 20. 20

Muri ejus & spatia ad Septentrionem, uti ad Austrum. *cub.* 40. 40

100

Spatia autem, quae ad Austrum & Septentrionem ultra Sancti & conclavium muros excurrebant nomine בית החליפות veniunt, quod ibi secespitae servarentur,

vel quod illic ſeceſpitae uſui ineptae abſconderentur ששם היו גנוזים את הסכינין. *Gem. Hier. Joma.* 41. 1. & *Gem. Hier. Succa.* 55. 4.

§. XIX. Longitudo.

XIX. Longitudo aedis ab oriente ad occidentem per cubitos ita deducitur in *Gem. Joma.* 52. 1.

Murus Pronai. 5 *cub.*	5
Pronaon ipſum. 11 *cub.*	11
Murus Sancti. 6 *cub.*	6
Sanctum. 40 *cub.*	40
Spatium velorum. 1 *cub.*	1
Sanctum Sanctorum. 20 *cub.*	20
Murus aedis. 6 *cub.*	6
Conclavia. 6 *cub.*	6
Murus conclavium. 5 *cub.*	5
	100

§. XX. Partes.

XX. In hac Aede conſideranda veniunt Pronaon, Sanctum, Sanctum Sanctorum, conclavia ſuperiora, & appendices ſive conclavia quae exterius hanc aedem circumdabant.

§. XXI. Pronai nomina & magnitudo.

XXI. אולם, (ab اول ductum, quaſi *partem* aedis *anteriorem* dicas) ſive Πρόναον, Aquilae *πρόδομον*, Symmacho *προπύλαιον* appellatur, teſte *Hieron. ad Joël.* II. *pag.* 1353. at idem ad *Ezech.* VIII. *pag.* 750.

Aqui-

Aquilae primam editionem προςάδα habere affirmat, alteram *Elam*, Symmachum πρόπυλον. Minus accurate hoc *vestibulum* nuncupatur, quae pars aedium non fuit, teste Caecilio Gallo apud *Gellium l.* XVI. 5. Nomen autem Πρόναι ei convenit, vel quod sit ante Ναὸν, id est, Sanctum, & S. S. vel potius, quod sit pars anterior τῦ Ναῦ, id est, aedis sacrae, uti πρόλογος & πρόγλωττις anteriora sermonis & linguae nuncupantur. Insistebat basi aedis, ab היכל distinctum (*Eruvin.* x. 15.) latumque fuit, uti tota aedes, 20 cubitos, longum vero in Templo primo decem 1 *Reg.* 6: 3. quos Herodes ad 11 vel 15 aut 20 auxisse dicitur: uti & ipsius aedis tectum (quod altum fuisse creditur in Templo primo cubitos 80, in secundo 60) ad 100 cubitorum altitudinem extulit.

XXII. Porta Pronai tempore Herodis alta fuisse dicitur 40 cubitos, lata 20, ejusdem cum ipso Sancto mensurae. *Gem. Hier. Eruvin.* 18. 2. Supra eam 5 erant מלתראות μέλαθρα, totidem seriebus lapidum distincta. Erant autem hae trabes diversae longitudinis, sic ut infima trabs incumbens posti utrique 22 cubitos lata esset, secunda 24, tertia 26, quarta 28, §. XXII. Porta, sive introitus.

quinta 30. *Middoth.* III. 7. Valvas non habuit, sed pretiosissimum velum (quod in *Schekalim* VIII. 5. & *Gem. Tamid.* 63. 2. scribitur eandem cum porta magnitudinem & crassitiem palmi habuisse) earum locum tenebat, cui aliud vilius praetensum fuisse dicitur, ad arcendas a priori aëris injurias.

§. XXIII. Ornamenta Pronai. XXIII. In Pronao ἀναθήματα plurima fuerant a variis Regibus ad ornandum Templum missa, quae Antiochus Epiphanes abstulit 2 *Macc.* 5: 16. confer 2 *Macc.* 3: 2. inter quae etiam mensa aurea fuisse videtur a Rege Aegypti Ptolemaeo Philadelpho dedicata, teste Josepho, & θάλλοι νομιζόμενοι τοῦ ἱεροῦ 2 *Macc.* 14: 4. quos Alcimus P. M. Regi Demetrio donavit. Fuit etiam Lampas aurea, suspensa supra portam Sancti, quae quum radios solis orientis reflecteret, admonebantur Sacerdotes tempus esse legendi שמע. *Gem. Joma.* 37. 2. *Gem. Hier. Joma.* 41. 1. Donum illa erat Helenae Reginae Adiabenorum, factae proselytae, quae etiam Templo donavit טבלא tabulam auream, cui פרשה סוטא, sive Pericopa Biblica de muliere adulterii suspecta erat inscripta. *Gem. Gittin.* 60. 1. *Gem. Hier. Sota.* 18.

18.1. *Gem. Hier. Joma.* 41. 1. Creduntur etiam in Pronao suspensae fuisse coronae duae aureae, memoratae *Zach.* 6: 14. (alii unam tantum fuisse putant) quas Antiochus in Syriam dicitur detulisse: volunt enim eas intelligi per στεφάνυς καὶ τὸν κόσμον χρυσῦν τὸν κατὰ πρόσωπον τῦ Ναῦ 1 *Macc.* 1: 23. Sed has coronas κατὰ πρόσωπον τῦ Ναῦ alias fuisse putem, similes illis quibus 1 *Macc.* 4: 57. Chasmonaei ornasse Templum leguntur. Verum maxime celebris fuit in Pronao vitis aurea, גפן של זהב, incumbens trabibus (כלונסות) cedrinis quae inter parietem Pronai & Sancti erant: nata ex muneribus privatorum, qui folium, uvamve voverant & molem ejus augebant. *Middoth.* III. 8. *Gem. Tamid.* 63. 1. *Joseph.* VI. *de bell.* 6. Praeter haec erant in Pronao mensae duae, marmorea, cui panes deferendi in Sanctum imponebantur, & aurea quae e Sancto delatos excipiebat. *Menachoth.* XI. 7. *Schekalim.* VI. 4. *Gem. Tamid.* 65. 2.

XXIV. Sanctum, קדש, τὰ ἅγια, vel היכל (distinctum ab אולם sive Pronao & בקק Sancto Sanctorum in *Gem. Megilla.* 26. 1.) aut בית החיצון *domus exterior* respectu Sancti Sanctorum (*Jo-* § XXIV. Sancti magnitudo, & porta.

ma v. 1.) locus erat inter Pronaon & Sanctum Sanctorum intermedius, latus 20 cubitos, longus & altus 40. Porta Sancti, magna dicta, (quod reliquis major videretur ob insignem magnitudinem portae Pronai) lignea & auro obducta, cui velum erat praetensum, alta fuit 20, lata 10 cubitos & quatuor valvis instructa. Ad Septentrionem hujus portae erat פשפש sive exigua porta ~~in basi Templi~~, per quam introibat, qui Portam magnam aperiret. *Tamid.* III. 7. & supra portam magnam Sancti, aurea Lampas ab Helena donata.

§. XXV. Vasa ejus praecipua. XXV. Tria erant hujus loci praecipua ornamenta, θαυμασιώτατα καὶ περιβόητα πᾶσιν ἀνθρώποις ἔργα, λυχνία, τράπεζα, θυμιατήριον, uti Josephus loquitur. *lib.* v. 14. *de bell. Jud.* quorum duo priora ne tempore festorum ab imperitis Sacerdotibus polluerentur, quum loco removeri & immergi non possent, cavebant quam maxime. Altare autem suffitus, quia erat sicuti solum, בקרקע, immersione non indigebat. *Chagiga.* III. 8. Haec tria Antiochus e Templo eruta in Syriam detulit 1 *Macc.* 1: 23. sed Chasmonaei alia eorum loco fabricarunt. 1 *Macc.* 4: 49. Lychnuchus quidem, ante

quem

quem Talmudici in *Gem. Menachoth.* 29. 1. lapidem tres gradus altum locant, ut ei Sacerdos aptaturus lucernas insisteret, unicus fuit. Mensa quoque una tantum fuit, quam Titus cum aliis vasis Sacris in triumpho circumtulit, quae in arcu triumphali Titi Vespasiani Romae conspiciuntur. Inter mensam & lychnuchium erat altare suffitus, ad formam, ut videtur, Mosaïci exstructum.

XXVI. Hoc autem nec murus nec ostium a Sancto Sanctorum dividebat; sed duo vela, cubiti intermedii spatio sejuncta, inter quae Pontifex M. Sanctum Sanctorum intraturus ab Austro versus Septentrionem incedebat, quae putamus fuisse illud καταπέτασμα quod moriente Christo ruptum tradit Matthaeus *c.* 27. 51. nulli quippe usui futurum, postquam Christi mors peccata vere expiasset. §. XXVI. Vela inter S. & S.S.

XXVII. Spatium cubiti quod inter Sanctum & Sanctorum erat in Templo Secundo, appellatur טרקסין, quod ex Graeca voce τάραξις, qua perturbatio oculi a fumo, pulvere, &c. notatur, vulgo deducitur, ut innuatur conditores Templi Secundi, dubitantes an ad Sanctum an vero ad Sanctum Sanctorum pertineret, §. XXVII. *Tarkesin* inter Sanctum & Sanctum Sanctorum.

vitio oculorum mentis laborasse. Sed quum non credibile sit superbam Judaeorum gentem tam ignominioso nomine ignorantiam suam fateri voluisse, nec nomen *ταράξεως*, perturbationis sc. a causa externa, satis bene huic rei conveniat, videtur potius esse nomen Persicum, uti multa alia in Talmude memorata, در گزين טר קסין. Notat טר vel در *Portam*, *Introitum*, & קסין *electum*: quippe nulla portarum *Aedis electae*, בית הבחירה, uti appellatur *Gem. Maccoth.* 10. 1. *Gem. Nazir.* 25. 1. *Gem. Hier. Avodazara.* 43. 1. *Midras schir hasschirim.* 27. 2. erat sanctior; & spatium hoc ita definitum & electum erat a conditoribus Templi Secundi inter duo Sanctiora conclavia, ut tamen ad neutrum pertineret. Quod autem R. Jona Bostrensis in *Gem. Hier. Kilaim.* 31. 3. & in *Gem. Hier. Joma.* 42. 2. tradit hanc vocem significare מבפנים מבחוץ *intus & extra*, verum est de voce priore در vel טר, aptissima ad hujus historiae memoriam conservandam. Quod si quis Graecam vocis originem mavult, videat an non a *θρίγκωσις* vel *θριγκός*, quod est *περίφραγμα*, *μικρὸν τείχιον* Hesychio, duci debeat.

XXVIII.

XXVIII. Arcam foederis in Templo Secundo non fuisse certum est. Ejus loco saxum erat illic collocatum, quod אבן שתיה *Lapis positionis* dicebatur, altum supra terram tres digitos. *Joma* v. 2. Mira de hoc saxo narrant Judaei, crediturque ipsum illud hodieque a Mohammedanis servari in fano quod exstruxerunt in loco Templi Secundi, appellantque propterea *aedem saxi* قبة الصخرة. §. XXVIII Lapis in S. Sancto-rum.

XXIX. Supra Sanctum & Sanctum Sanctorum videntur conclavia quaedam fuisse, per quorum (aut certe unius ex iis, sc. quod supra S. Sanctorum erat) pavimentum demitti solebant artifices, partes laesas Sancti Sanctorum restituturi, eaque tria ejusdem altitudinis, longitudinis, & latitudinis cum Pronao, Sancto, & Sancto Sanctorum; & velis intermediis, ut infra distincta. *Gem. Cetuvoth.* 106. 1. In hoc S. Sanctorum superius semel singulo septennio tantum intrasse Pontifex M. legitur, ut videret an omnia recte se haberent. *Gem. Pesachim* 86. 1. Supra haec tectum aedis eminebat, non planum sed acclive, & cingulo 4 cubitos alto circumdatum. Cingulis sive loricis ejusmodi tecta plana aedium privatarum muniri Deus §. XXIX. Conclavia superiora & tectum.

jusserat *Deut.* 22:8. at aedis sacrae tectum licet planum non esset sed culmen haberet ἀετὸν & ἀέτωμα dictum (nam & in Oriente aedes privatae tecta plana, sed templa culmen ejusmodi habebant) tamen, lorica circumdatum fuit. Loricae huic trium cubitorum altitudinem tribuunt Judaei & supra eam cubitum unum eminuisse laminam acutam volunt ad arcendas aves: Josephus *lib.* VI. *de bell.* *c.* 6. ὀβελοὺς hic constituit, κατὰ κορυφὴν χρυσέους ὀβελοὺς ἀνεῖχε τεθηγμένους, ὡς μή τινι προσκαθεζομένῳ μολύνοιτο τῶν ὀρνέων.

§. XXX. Conclavia lateralia.

XXX. Circa aedem conclavia structa fuisse dicuntur, οἶκοι τρίστεγοι πολλοὶ Josepho de *bell.* VI. 6. numero 38, quorum 15 & 15 hinc & inde, 8 ad posticam aedis partem fuere collocata, per tres ordines contignationum. Haec Sanctum & Sanctum Sanctorum ambiebant, a Septentrione, Occidente & Austro, ad ornatum & custodiam variarum rerum, ita ut ad Septentrionem & Austrum quinque essent sita supra alia quinque, & super haec totidem alia; ad occasum vero tria tribus imposita & his duo. *Middoth.* IV. 3. Quibus addi possunt conclavia duo ad Austrum & Septentrionem Pronai, secespitis destinata.

CAP.

CAP. X.

De Synagogis.

I. INter loca Sacra numerandae quoque sunt Synagogae, quas Philo *ἱεροὺς τόπους*, alii *προσευχὰς*, *σαββατεῖα*, *τόπους εὐκτηρίους* & *ἱερὰ*, (licet Hierosolymis *ἱερὸν*, Templum, a Synagogis distinguatur *Joh.* 18: 20.) Hebraei vulgo בתי כנסיות appellant. Et uti haec vox apta nata est significare quosvis locos, in quos homines conveniunt, ita etiam vox Συναγωγὴ (qua interpretes Alexandrini τὸ עדה, paucissimis locis exceptis, vertunt) quamvis congregationem, uti impiorum *Ps.* 22: 17. apum *Jud.* 13: 8. notare apta, strictius tamen accepta pro loco publici conventus sumitur, in quo preces & reliquae partes cultus sacri ab incolis urbium majorum Sabbathis & statis temporibus peragebantur. Nonnunquam & Synagogae nomen scholis tribuitur, quae plerumque Synagogis stricte dictis conjunctae erant, praecipue, quum sub imperio Gentium Judaei viverent: verum quod ad rem ipsam attinet, *Synagogae* בתי כנסיות & §. I. Nomina.

& *Scholae* בתי מדרשות erant diverſae, illae quidem *precibus*, להתפלל, hae למשנה ולתלמוד *doctrinae Miſnae & Gemarae*, uti Judaei loquuntur, deſtinatae. vide *Gem. Avoda Zara.* 38. 1. *Gem. Moëd katon.* 22. 2. & 29. 1. *Gem. Bava mezia.* 28. 2. *Gem. Nazir.* 23. 2.

§. II. Sanctitas. II. Sanctitas Synagogarum ex nominibus quibus inſigniuntur, & uſu cui deſtinatae erant, innoteſcit. Illa autem tanta erat, ut etiamſi deſtructae eſſent, in loco earum non licuerit lugere, torquere funiculos, retia extendere, aut viae compendium per eundem locum facere. *Megilla.* III. 3. Major tamen erat, ſecundum Judaeorum opinionem, ſanctitas ſcholarum בתי מדרש' quam Synagogarum, & quia *in ſacris adſcendunt, non deſcendunt*, מעלין בקדש ולא מורידין fas eſt Synagogam in Scholam convertere, non viciſſim: illudque *Pſ.* 84. 8. מחיל אל חיל explicant de progreſſu a Synagogis ad Scholas, in *Gem. Hier. Schevüth.* 35. 3. Quod ſi quis preces funderet in aedibus privatis vel in plateis (ſive unus ſit, ſive totus coetus, uti in jejuniis publicis) אין בהן קדושה *nulla Sanctitas iis locis accedit*, uti loquuntur Hebraei.

III.

III. Quum a temporibus antiquis, ἐκ γενεῶν ἀρχαίων, in Synagogis codicem Mosaïcum populo praelectum tradat Jacobus, *Act.* 15: 21. origo earum inde ducenda est. At quum id tempus indefinitum sit, nonnulli viventibus primis Patriarchis loca quaedam sacro cultui dicata & statis temporibus frequentata fuisse existimant, eaque nomine Synagogarum insigniunt: alii in *Deut.* 31: 11, 12. ortum Synagogarum quaerunt, quod singulo septennio Lex praelegi debuerit: alii denique, quum etiam sub imperio Regum Judae & Israëlis frequenter & diu in idololatriam prolapsi fuerint Judaei, & sine כהן מורה & תורה vixerint (2 *Chron.* 15: 3.) & rarissima Legis Mosaïcae exempla fuisse videatur liquere ex 2 *Chron.* 17: 6.) & Josiae admiratione quum verba reperti fortuitu Sacri Codicis perciperet, 2 *Reg.* 22:11. Synagogas tunc non fuisse (secundum illud Hebraeorum in *Midrasch Esther.* 123: 1. & *Tanchuma*, *f.* 54: 2. אם אין תורה אין בתי כנסיות *ubi non est Lex, non sunt Synagogae*) sed post reditum Judaeorum e captivitate Babylonica eas ortas esse arbitrantur: Inprimis quum Judaei ipsi, ultimam antiquitatem rebus suis & ritibus tribuere soliti,

§. III. Origo.

ſoliti, non altius quam ab Ezra, ritus Synagogarum & quae eo ſpectant, arceſſere conſueverint.

§.IV.Uſus. Lectio Pentateuchi & Preces.

IV. Partes Sacri cultus in Synagogis peragi ſoliti hae fere ſunt. 1 Lectio Sacri Codicis, (quam lectionem praecedebant Preces matutinae, quas Viri ſtantes, & ante ingreſſum Synagogae loti, velato capite fundebant, & formula קדיש) praecipue quidem Pentateuchi, quae non Graeco ſed Hebraïco ſermone fiebat, non in Palaeſtina tantum, ſed & Alexandriae & alibi, quamvis imperante Juſtiniano de verſione Graeca ad librorum ſacrorum publicam lectionem aſſumenda lis mota fuerit. Codex ipſe traditur fuiſſe, ut hodieque in Synagogis, ſine punctis vocalibus. Singulis autem Sabbathis, matutino tempore, ſectio quaedam praelegitur, ſive Paraſcha (quales in Pentateucho 53, ut Maſorethae, 54, ut alii dicunt) ita ut ſpatio annuo, cujus initium ducitur a Sabbatho primo poſt feſtum tabernaculorum, tota Lex Moſaïca abſolvatur: pro ratione enim anni unam vel duas Paraſchas uno Sabbatho praelegebant. Singulae Paraſchae in ſeptem partes erant diviſae pro numero lectorum. Hi ; erant vel Sacerdotes,

dotes, vel Levitae, aut Israëlitae ת״ח הממונים פרנסים על הציבור, deinde ת״ח qui hoc munere digni erant, tum filii ת״ח, quorum patres erant ממונים על הציבור, postea *capita Synagogarum* ראשי כנסיות denique *quivis e populo* כל העם. Hic enim ordo dignitatis praescribitur in *Gem. Gittin.* 60:1. Confer *Gem. Pesachim.* 49:1. Horum ultimus ubi munere suo functus esset, & codex in arcam reductus (*Luc.* 4:20.) קדיש repetebatur.

V. Deinde instituebatur lectio τῶν הפטרות sive pericoparum ex scriptis Propheticis excerptarum *Act.* 13:27. (quam *δοξολογία* quaedam praecedebat, & quatuor sequebantur) & preces addititiae, תפלת מוסף. Aderat autem huic lectioni המתרגם, sive Interpres (quem nonnulli volunt eundem fuisse cum הדרשן *Concionatore*, ita ut Interpretationem suam latius saepe diffunderet; alii distinguunt, sic ut הדרשן orationem ad populum post lectionem Sacri Codicis habeat) qui comma unum e scriptis Mosaïcis praelectum, e Propheticis tria, coram populo Hebraeae linguae ignaro interpretaretur: *Megilla* 111:3. quem nonnulli inde a captivitate Babylonica, alii demum a temporibus

§. V. Lectio Prophetarum.

poribus Chaſmonaeorum eo officio functum fuiſſe exiſtimant. Benedictio quoque per Sacerdotes ſtantes in ſuggeſto (דוכן) ante armarium ſive היכל, vel abſentibus iis per שליח צבור peragebatur, junctis & ſublatis manibus ad altitudinem humerorum (in Templo altius, ſcilicet ſupra caput, niſi P. M. benediceret) & expanſis digitis, ita ut quinque inter eos intervalla cernerentur. Poſt haec, ubi populus *Amen* reſpondiſſet (quod in Templo fieri non ſolebat ſed ejus loco dicebatur בשכ״ מלו, quod etiam hodie poſt primum comma τῆς ק״ש Judaei muſſitare ſolent, exemplo, ut ferunt, Patriarchae Jacobi,) & שליח ציבור aliam orationem ſubjunxiſſet, dimittebatur concio.

§. VI. Lectio ק״ש

VI. Solent quoque in Synagoga, vel quotidie, vel certe Sabbathis, diebuſque hebdomadae ſecundo & quinto, legere קרית שמע, ſive pericopas tres Biblicas *Deut.* 6: 4-9. *Deut.* 11: 13-21. & *Num.* 15: 37-41. Fit illud bis de die, mane & veſperi a maribus liberis, qui mane phylacteriis inſtructi ſunt (at nonniſi diebus profeſtis: nam Sabbathis & in ימים טובים ea non induunt) ſive תפילין, quorum origi-

originem ex *Exod.* 13: 9. repetunt. Lora haec ſunt, continentia haſce pericopas, *Exod.* 13: 3-10. *Exod.* 13: 11-16. *Deut.* 6: 5-9. *Deut.* 11: 13-21. quae thecis incluſae, capiti & manui ſiniſtrae adaptatae geſtabantur. *Gem. Menachot.* 34: 2. *Gem. Eruvin.* 95: 2. Notandum tamen Karaeos haec phylacteria non geſtare, & verba *Ex.* 13: 9. explicare de memoria Legis mente conſervanda. Sacerdotes ipſi in Templo ab hoc officio legendi ק׳ש׳ immunes non erant quamvis hoc iis eſſet peculiare, quod ante ק׳ש׳ recitarent decalogum, quod בגבולין, id eſt, in locis extra Atrium magnum, neceſſarium non erat. Hunc enim ordinem cultus Sacerdotalis fuiſſe tradunt in *Gem. Beracoth.* 12. 1.

1. קורין עשרה הדברות, legunt decalogum.
2. שמע *Deut.* 6: 4-9.
3. והיה אם שמוע *Deut.* 11: 13-21.
4. ויאמר *Num.* 15: 37-41.
5. אמת ויציב. Sunt voces initiales formulae precum, hodieque Judaeis in uſu poſt ק׳ש׳ mane.
6. עבודה. Opus ſacrum quiſque ſuum peragunt.
7. ברכת כהנים. Benedicunt populo.

§. VII. Flagellatio. VII. Flagellationem in Synagogis peragi solere liquet ex *Matth.* 10: 17. & 23. 37. Alii quidem hic per Synagogas innui putant Conventus civiles sive Juridicos, ut 1 *Macc.* 7: 12. *Addit.* ad *Daniel.* 13: 41. vel speciatim Synedrium triumvirale, quod in unaquaque Synagoga erat: sed alii Synagogas proprie dictas intelligunt, in quibus uti Excommunicatio ita flagellatio, poena minor, in usu fuit.

§. VIII. Circumcisio. VIII. Inter actus quoque sacros in Synagogis peragi solitos (quamvis a quibusdam Judaeis in aedibus privatis fiat) est Circumcisio, מילה. Cujus omissio poenam כרת mereri dicitur in *Kerituth.* 1: 1. graviorque putatur quam si quis celebrationem Paschatis aut festi tabernaculorum neglexisset. *Nedarim.* 111: 11. Hanc instituit מוהל ejus artis gnarus coram Armario, in puero octavo die post nativitatem, sive Sabbathum sit sive non: I. auferens ei novacula partem praeputii (quae actio proprie מילה appellatur) & II. discerpens unguibus partem reliquam donec glans plane nudetur, quod פריעה dicitur. Si quis hanc פריעה omisisset, censetur tota circumcisio nulla. *Gem. Hier. Jevamoth.* 9: 1. Ita individuo nexu junguntur

guntur מילה & פריעה veluti ציצית & תפילין aliaque, de quibus dictum volunt *Proverb.* 31: 11. aedem esse לבוש שנים *tectam duplicibus operimentis.* Vide *Midrasch Mischle, fol.* 75. *col.* 3. Quem ritum alia nonnulla comitari solent, uti formulae acclamandi ברוך הבא, collocatio sedis Eliae, accensio facis, sanguinis è vulnere exsuctio, ejusque immissio in calicem vini sive מציצה, impositio nominis, preces & convivium domi paratum. Vide *Schabbath* XIX. per totum caput.

IX. Partes in Synagoga praecipue spectandae sunt quatuor I. Armarium, *Hebr.* ארון, Arca, quae & היכל dicitur, sive *Sacellum*, & תיבה (quamvis alii putent pluteum, cui Lex legenda imponitur, ita esse dicendum, aut ipsum בימה) in quo Libri Sacri asservantur, collocandum in latere Synagogae, quod Hierosolymam respicit, ut in precibus versus Sanctum Sanctorum facies suas convertant, & velo appenso ornatum. Quis gradus Sanctitatis ei respectu Synagogae & utensilium ejus tribuatur, vide in *Megilla* III: I. II. Suggestum ligneum, Hebraïce, אלמימברא (ex Arab. المنبر) מגדל, בימה, βῆμα, §. IX. Partes.

exſtructum in medio Synagogae, ut in illud conſcendant qui Codicem Sacrum praelegent, aut pro concione verba facient, ſuper quo eſt כסא ſive כורסייא (Perſ. كرسي) pulpitum, cui Codex Sacer, dum eum legebant, imponebatur. III. Subſellia, קתדראות, inter quae varia erat diſtinctio, ita ut ſubſellia Seniorum obverſa eſſent populo & terga conſidentium verſus armarium eſſent, & populi ſubſellia ſpectarent armarium, quamvis in omnibus Synagogis id non obſervetur. Huc ſpectant πρωτοκαθεδρίαι ἐν ταῖς Συναγωγαῖς a Chriſto reprehenſae *Matth.* 23: 6. Tales Cathedrae 71 deauratae in Synagoga Alexandrina fuerunt, ſecundum numerum membrorum Synedrii magni. *Gem. Succa.* 51: 2. id Judaei explicant de Synedrio quod Alexandriae erat, a quo verſio Graeca videtur eſſe dicta τῶν Lxx. quod ab iſtis Lxx. Senatoribus eſſet probata. IV. Lucernae in Synagoga ſuſpenſae ad uſum quidem in precibus veſpertinis, ad ornatum vero & decus Sabbathis feſtiſque diebus accenſae. Talem Antoninus Imperator donaſſe legitur *Gem. Hier. Megilla.* 74: 1.

X. Frequenter Judaei mentionem injiciunt, quum de Synagogis loquuntur, decem otiosorum בטלנים, id est, quorundam hominum qui ab opere cessantes ad id pretio conducti erant, ut in Synagoga praesentes essent tempore precum, & decem saltem ibi invenirentur. Vide *Gem. Beracoth.* 1: 3. Ubi hi essent, illa עיר גדולה urbs magna habebatur; ubi non essent, censebatur modo כפר. *Megilla.* 1: 3. Alii vero existimant hos decem fuisse homines literatos, qui Synagogam moderabantur & curam ejus gerebant. §. X. Decem otiosi Synagogae.

XI. Personae, quarum opera circa Synagogae regimen & ministerium Sacrum versabatur, his nominibus fere appellantur. Ἀρχισυναγωγοὶ ראשי כנסיות, qui proximi dignitate τοῖς גדולי הדור statuuntur in *Gem. Pesachim.* 49:1. פרנסים, זקנים, ממונים, quos nonnulli eosdem faciunt cum collectoribus eleemosynarum, alii pro Praefectis habent vel Doctoribus Synagogae. חזנים, id est, ὑπηρέται, sive *Ministri. Luc.* 4: 20. qui Synagogis deserviunt. *l.* 4. *Cod. Theod. de Jud. & coelic.* שליחי צבור qui conferri solent cum ἀγγέλοις ἐκκλησίας. *Apoc.* 1: 20. Certe שליח idem est quod ἄγγελος: & specia- §. XI. Rectores ejus & ministri.

 tim

tim hoc nomine dicebantur illi qui ad puellas nubiles mittebantur matrimoniorum causa; atque ita Moses שליח dicitur in *Midrasch Schir Hasschirim*. 5: 2. quod ejus interventu Deus populum Israëliticum sibi in uxorem assumserit. Confer 1 *Cor*. 11. 10. διὰ τὺς ἀγγέλυς. Ceterum diversi ab his erant Apostoli Patriarcharum Judaicorum, qui mittebantur ad primitias & decimas colligendas, aurum coronarium (ita semisiclum appellabant ob convenientiam aliquam cum auro coronario Imperatoribus offerri solito) exigendum, statum ecclesiarum in his & illis locis examinandum, ea cum auctoritate ut praefectos Synagogis & chazanitas dignitate sua possent exuere. Vide Epiphanium *Haeres*. 30. *pag*. 135. sed haec dignitas Apostolatus uti & Patriarcharum tempore Theodoreti jam desierat inter Judaeos. Praeterea erant גבאי צדקה & גבאים *collectores Eleemosynarum*, ומחלקי צדקה *& qui eas distribuunt*. Dabant autem ex תמחוי omnibus hominibus, & quidem quotidie: sed ex קופה tantum incolis illius urbis, & semel in hebdomade, die Sabbathum antecedente *Hier*. *Pea*. 21; 1. & Confer *Gem*. *Bava Bathra*. 8-11. *Gem*. *Hieros*.

Gittin.

Gittin. 47: 3. *Gem. Hier. Demai.* 24: 1. *Gem. Hier. Avoda Zara.* 39: 3.

XII. Celeberrima inter Synagogas Judaeorum fuit Alexandrina una, quam qui non vidisset, & ejus דפלו איסטבות, vel דיו פלוסטין διπλᾶς στοᾶς, proverbio ferebatur non vidisse gloriam Israëlis, *Gem. Succa* 51: 2. quae prae reliquis ejus urbis Synagogis μεγίστη καὶ περισημοτάτη Philoni nuncupatur. In aliis urbibus tam extra quam intra Palaestinam, ipsaque Hierosolyma, ubi τῶν Λιβερτίνων, Κυρηναίων, & aliae *Act.* 6: 9. memorantur, plures Synagogae fuerunt. Hierosolymis olim 480 fuisse legitur in Echa rabbati 55. 1. & 74. 4. Cujus numeri memoriale est מלאתי *Jes.* 1: 20. §. XII. Numerus Synagogarum.

XIII. Non videntur tamen omnia quae de numero Synagogarum in his & illis locis, uti urbe Beter, & alibi, leguntur in Talmude (vide *Gem. Gittin.* 58: 1.) accipienda esse לפי הפשט, id est, *sensu literali*, & historico, sed potius על דרך גוזמא והבאי, sive *hyperbolice*, secundum morem loquendi populorum orientalium, quod res ipsa indicat, ac saepissime ex verbis adjectis liquet; ipsi quoque Talmudici in *Gem. Chullin.* 90. 2. monent, ubi de 300 §. XIII. Talmudicae hyperbolae de illo.

modiis cinerum in altari inventis ſermo eſt, & in *Gem.Tamid.*63:1,2. ubi non hoc tantum, ſed & narrationem de vite aurea in Pronao Templi, & velo, quod a 300 Sacerdotibus lavabatur, eſſe לשון הבאי hyperbolen traditur: quales inveniuntur in libris ſacris, uti quum urbes magnae & & munitae uſque ad coelos, terra clamore hominum fiſſa, & ſimilia leguntur. In his autem Judaei tradunt Sacros ſcriptores ſequi modos loquendi in Oriente uſitatos, ſive ut illi dicunt דברה תורה בלשון בני אדם *Lex more humano loquitur. Gem. Gittin.* 41: 3. *Gem. Bava Mezia.* 31: 2. *Gem. Nedarim.* 2: 1. Niſi aliquis credere malit (& erunt qui credere malint) viros qui in ſumma dignitate conſtituti rempublicam Judaïcam & Academias rexerunt, homines fuiſſe uſque adeo delirantes, ut ſibi & aliis ineptiſſimas nugas perſuaſerint, quas hodie ſibi obtrudi nec pueri noſtri nec aniculae paterentur.

PARS II.

DE

PERSONIS SACRIS.

CAP. I.

De Pontifice Maximo.

I. PErsonae Sacrae, quarum opera in Tabernaculo & Templo statis temporibus requirebatur, in tres classes commode dividi queunt, quarum primam constituit Pontifex Maximus, alteram Sacerdotes, tertiam Levitae. Pontifex Maximus כהן גדול vel הכהן (*Nehem.* 7:65.) & Ἀρχιερεὺς μέγας aut ὁ προηγούμενος πάντων Ἀρχιερεὺς (in *Macc.* 1: 11.) ad distinctionem aliorum Ἀρχιερέων qui certis Sacerdotum classibus praeerant, appellatur: quo nomine Julianus Imperator *in Epist.* se vocat, qui Romanis Pontifex M. dicebatur. In veteribus Nummis Pontifices Max. Romanorum Ἀρχιερεῖς μέγιστοι saepe nuncupantur, & alias ἁπλῶς, Ἀρχιερεῖς, §. I. Nomina Pontificis M.

 ρεῖς,

ρεῖς, imo & Ἱερεῖς, uti Appianus P. M. Lepidum vocat: atque ita quoque Judaei Pontificem suum modo Ἀρχιερέα μέγαν, Ἀρχιερέα, modo ἱερέα τὸν μέγαν & ἱερέα, non addito epitheto, appellant: vide versionem Alexandrinam, *Exod.* 29: 30. *Libr. Judith.* 15: 9. 1 *Macc.*14: 3. 3 *Ezr.*9: 39. Confer *Deut.* 10: 6.

§.II.Dignitas. II. Summa fuit dignitas Pontificis maximi, in eo posita quod Sacerdotes ceteros anteiret, הגדול מאחיו *Lev.* 21: 10. qui cum omnes essent Sancti & quidem Sanctitate perpetua קדושת עולם (*Nazir.* VII: 1.) hunc Sanctissimum dici posse clarum est: quare & ἅγιον ἁγίων eum nuncupari *Dan.* 9: 24. Aquila opinabatur, teste Eusebio, *Demonstr. Euang. lib.* VIII. *pag.* 381. & Sanctissimas partes cultus divini perageret, sed summorum quoque Conciliorum praeses plerumque constitueretur, & solo Rege minor esset; quicum tamen conveniebat in eo, quod, uti textores, tonsores, coriarii, balneatores, aut qui in negotiis sordidis diversantur, non ad Regiam ita nec ad Pontificiam dignitatem admitterentur. Philo, *in legat. ad Cajum*, ἀρχιερωσύνην tantum praestare τῇ βασιλείᾳ contendit quantum cura rerum

rum divinarum praestat curae humanarum. Nec desunt qui Pontificem maximum aequiparent universo populo Israëlitico הכהן הגדול שקול כנגד כל ישראל.

III. Videtur Pontifex Maximus eligendus fuisse a fratribus suis, sacerdotibus nempe, supra quos evehi debuit: adeoque ad Synedrium, in quo Sacerdotes maximam partem constituebant, haec cura spectavit, aut ad aliquod aliud *Concilium Sacerdotum*, בית דין של כהנים. Nec enim, uti regnum, haereditario jure a parentibus ad filios ea dignitas manavit, aut primogeniti necessario parentum loco substituti sunt, quamvis saepe id factum haud negemus. Ideo ungi eos oportuit, non reges. At stante Templo secundo saepe electi fuerunt Pontifices a Regibus non tantum familiae Herodianae, sed Syriacis aliisque. §. III. Electio.

IV. Inauguratio ejus stante Tabernaculo & Templo primo consistebat in lotione, unctione, indutione vestium Pontificalium, & sacrificio, *Lev.* 6: 20. Quum vero oleum Sacrum in Templo Secundo defuerit, quod a tempore Regis Josiae absconditum fuisse Judaei tradunt, nonnisi lotione, vestium indutione & sacrifi- §. IV. Inauguratio.

cio

cio Pontifex Max. inauguratus fuit & מרובה בגדים, (quem Latini *praeditum vestibus* dicerent, eo sensu quo vox *Praeditus* notat προαχθέντα, ὠχυρομένον, *promotum*, *roboratum*) non ut olim, מרובה משיחה cui confertur dignitas unctione, dici potuit. Hic autem, qui vestibus Sacris praeditus erat, non unctione, functionem illam non peragebat quam Lex Sacerdoti uncto praescripsit, quae est oblatio juvenci. *Lev.* 4. 3. *Horaioth.* III. 4. *Megilla.* I. 9. *Gem. Nazir.* 47. 2. R. Meir tamen putabat illum juvencum etiam a Pontifice solis vestibus praedito licite offerri. *Gem. Megilla* 9. 2.

§. V. Unctionis modus.

V. Unctio haec peragebatur oleo Sacro, quod המשחה, *unctionis*, appellatur. Judaei id distinguunt ab oleo *opobalsami* אפרסמון, quo Reges Israelis ungebantur, atque illo nonnisi Pontifices, Sacerdotes feciales, sive castrenses, & Reges e genere Davidico, ungi consuevisse tradunt. Olim hoc oleo vasa quoque Tabernaculi ipsumque Tabernaculum unctum fuerat & altare exterius ac labrum. *Exod.* 40: 9. Alii vero nonnisi Sacerdotes eo ungi debuisse ex mandato Dei, *Exod.* 30: 31. arguunt. Modus unctionis

de-

describitur *Exod.* 29: 7. & *Levit.* 8: 12. ubi quum in priori loco *comm.* 6, in posteriori *comm.* 9. dicatur pileum capiti Aaronis impositum jam fuisse, nec seriem rerum, uti illic narrantur, perturbare necessitas ulla urgeat, putamus tecto capite unctum fuisse Pontificem. Sacer Codex porro memorat hoc oleum effusum fuisse in caput Aaronis, quod inde in barbam descenderit. *Ps.* 133: 2. Judaei autem in *Gem. Horaioth* tradunt distinctos actus indicari per voces יצק *effudit*, & משח *unxit*, *Lev.* 8: 12. sic ut posterius innuat oleum supra oculos Pontificis diductum fuisse in formam Graeci *Chi*, כמין כי יונית. *Gem. Kerituth.* 77. id est, ὡς γράμμα τὸ χῖ γράφεται, uti loquitur Hippocrates de capitis vulneribus, *cap.* 1. Χιασμὸν vocat ejusmodi figuram Aretaeus Cappadox *lib.* 1. *de sign. & caus. diut. morb. cap.* 7. Nec videtur esse ratio cur haec Judaeorum traditio rejici debeat: inprimis quum adversus Judaeos pro cruce Christi urgeri possit.

VI. Componebatur hoc oleum unctionis ex quatuor aromatibus, quae *Exod.* 30: 23. recensentur. I. מר vel מר דרור *myrrha*. II. קנמון בשם *cinnamon aromaticum*. III. קנה בשם *calamus aromaticus*, IV. §. VI. Olei Sacri materia & Auctor.

IV. קדה *casia*: quorum omnium succi in oleo videntur macerati expressique. Ceterum mira Judaei narrant in *Gem. Hier. Schekalim* 9. 1. *Gem. Horaioth*. 11. 2. *Gem. Kerituth*. 77. 2. de exigua ejus olei quantitate, sc. 12 logis, (quorum indicium est זה *Exod*. 30: 31. vel הין. vid. *Gem. Hier. Sota*. 22. 3.) quae per multa saecula vi Divina conservata suffecerit ad plurimas unctiones eo peractas. Auctorem hujus olei Judaei vulgo, praeeunte Talmude in *Gem. Kerituth*. 77. 2. Mosen esse dicunt, (שמן המשחה שעשה משה) qui a Deo jussus est *Exod*. 30: 25. accipere aromata quae ibi recensentur, & conficere oleum. Sed cum clarissimis verbis *Exod*. 37: 29. & 39. 38. Bezaleel hoc oleum parasse legatur, videtur *Exod*. 30. Moses juberi, ut oleum & cetera, de quibus ibi agitur, confici curet petens aromata ab Israëlitis, quemadmodum *Exod*. 30: 1. jubetur conficere altare suffitus quod tamen Bezaleel *Exod*. 37: 25. fecisse legitur. Quid? quod ipse Deus *Exod*. 31: 6. dicat Bezaleelem & Oholiaburn confecturos esse omnia illa quae Deus ante Mosen jusserat. Sic ut sententia Judaeorum hoc quoque modo accipi debeat Mosen curasse illud oleum a Bezaleele confici.

VII.

VII. Soline Pontifices Maximi uncti fuerint hoc oleo, an vero eodem & Sacerdotes gregarii, disputatur. Appellatur Pontifex M. *Levit.* 21: 10. אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, *cujus capiti infusum est oleum unctionis*, & hac re distinguitur â fratribus suis. Nam maxima copia effundebatur hoc oleum in caput Pontificis, ita ut in barbam ejus descenderet & על פי מדותיו, usque ad oram vestis, summam nempe quae collum cingebat, *στόμα* Graecis dictam, uti *πέζα* dicebatur infima *Ps.* 133:2. Verum oleum unctionis adhibitum quoque fuisse ad inaugurationem Sacerdotum patet ex *Exod.* 30: 30. ubi Deus jubet, תמשח *unges Aaronem & filios ejus* colligiturque ex *Exod.* 29: 21. ubi jubetur oleum המשחה *unctionis* sanguini mixtum *adspergi* (הזית, non *effundi*, יצק. vid. *supra*) Aaroni (cujus inauguratio singularis & ei propria *comm.* 7. jam narrata fuerat, nunc quae ei communis erat cum aliis Sacerdotibus describitur) & vestibus ejus, & filiis ejus & vestibus eorum. Sacerdotes vulgares autem semel modo in deserto adspersi fuere, uti Judaei tradunt, sic ut vi unctionis illius vel adspersionis posteri eorum consecrati censerentur; verum Pon-

§. VII. Pontifex M. oleo effuso largiter unctus, Sacerdotes alii adspersi.

Pontifices Maximi post Aaronem unctione opus habebant, quum nova dignitas iis conferretur prae fratribus suis.

§. VIII. Vestes, earumque distinctio.

VIII. Vestes Pontificales duorum generum fuere, alterae Albae, alterae Aureae appellatae, quod vel ex auro constarent, vel illud appensum aut intextum haberent. Illae quatuor numero erant, 1. *Femoralia*, 2. *Tunica*, 3. *Balteus*, & 4. *Cidaris*, quas induebat Pontifex ingressurus Sanctum Sanctorum die Expiationis, aut crematurus vaccam rufam: nec nisi uno die in vita sua (*Lev.* 16: 23.) iis utebatur, ut Judaei tradunt, quum aureae post ministerium illius diei in certo loco servarentur. Aureae dictae שמונה כלים, (uti & Graeci vestes σκευὰς dicunt) vel שמונה זהובים, *Gem. Hier. Joma.* 44. 2. erant octo, *Joma* VII. 5. *Femoralia*, *tunica*, *balteus*, *cidaris*, *pallium*, *ephod*, *pectorale*, & *lamina*. Quatuor ex iis communes illi erant cum reliquis Sacerdotibus, quatuor propriae, מעיל אפוד חשן וציץ 1. *Pallium*. 2. *Ephod*. 3. *Pectorale*, & 4. *Lamina* ei praetensa.

§. IX. Albae.

IX. Albae vestes (*Levit.* 16: 4.) constabant ex lino בר, quod distinguitur a lino שש vestium aurearum, *Exod.* 28.

&

& probabile est illud hoc pretiosius fuisse ratione artificii quo contextum erat, quod plurima, quorum eo die in Templo usus erat, pretiosiora essent. Has vestes albas (alii dicunt *tunicas* modo, כתנות, nam saepe tunicae nomine omnes vestes intelliguntur) duplices habuisse dicitur Pontifex Maxim. ut aliis mane aliis vesperi die Expiationis uteretur. I. *Femoralia*, מכנסים, *braccae* alias, Graecis περισκελῆ, describuntur *Exod.* 28: 42. quibus a lumbis vel a pectore ad genua corpus tegebatur. II. *Tunica*, כתונת, χιτὼν, corpus tegebat a collo ad talos, induenda supra femoralia, III. *Balteus*, אבנט, quo tunica constringebatur πρὸς τοῖς μαςοῖς (confer *Apoc.* 1: 13) Arabibus & Persis بند, Ἐμίαν a Judaeis dictus, voce a Babyloniis petita, teste Josepho *Ant.* III: 8. (quod est Persicum همیان, המין Chaldaeis) & Hieronymo *Epist. ad Fabiolam* ex lino constabat: quum reliquorum sacerdotum baltei ex lino & lana constarent, & ipse balteus Pontificis M. vestibus aureis induti: uti legitur in *Gem. Hier. Joma.* 44: 2. ubi de balteo Pont. M. vestibus albis induti die Expiationis certum esse dicitur, eum tum fuisse של בוץ *lineum*

& reliquis diebus anni *ex lino & lana*, יש בו כלאים: verum de Sacerdotum balteo dissensus est inter Doctores an fuerit ex lino & lana nec ne. Hujus latitudo fuit 4 digitorum Josepho & Hieronymo, Maimonidi longitudo 32 cubitorum latitudo digitorum trium. IV. *Cidaris*, מצנפת dicta, & distincta a pileis Sacerdotum מגבעות, Κίδαρις Graecis Interpretibus, Josepho ταινία i. fascia; aliis infula, galerus, &c. Longam fuisse XVI cubitos tradunt Judaei. Distinctionem autem cidaris hujus a Sacerdotalibus plurimi in eo ponunt, quod illa depressior fuerit, hae vero altiores & ad figuram collis. Sic ut vestes albae Pont. Max. non fuerint distinctae a vestibus vulgarium Sacerdotum, nisi quod horum balteus ex lana & lino picto constiterit, quum omnes albae vestes Pont. Max. ex candidissimo lino sive bysso essent, & horum cidaris fuerit altior quidem sed non tam lata. Vide *Gem. Joma*. 12: 2.

§. X. Et Aureae. X. Vestes aureae, quibus indutus erat Pontifex dum Sacris quotidie operabatur, aut in Sancto Deum per Urim & Thummim consulebat, praeter eas, quas cum Sacerdotibus communes habuit, hae fuere ipsi

de Goude **Kleederen des Hoogen Priester**

ipsi propriae. I. *Pallium* laneum מעיל, sine manicis. (Confer *Jes.* 59: 17.) cui quidem aurum intextum non erat, sed tintinnabula aurea appensa. Praeter quae רמנים, malogranata ex lana hyacinthina purpurea & coccinea, ad oram tunicae infimam inter tintinnabula erant collocata, quae 72 fuisse Hebraei tradunt. in *Gem. Zevachim.* 88. 2. II. *Ephod*, אפוד (quod nomen etiam vestibus aliorum quam Pont. Max. datur. 2 *Sam.* 6: 15. 1 *Sam.* 2: 18.) ἐπωμὶς, amiculum, constans ex lana hyacinthina, purpurea, coccinea, & bysso retorta, pallio brevius, sine manicis, quod supra pallium induebat Pontifex, ab humeris, quos כתפות humeralia ei adsuta tegebant, ultra dimidiam corporis partem dependens, & partem pectoris intectam relinquens a pectorali tegendam; 1 compositum ex duabus plagulis quas fibulae aureae in utroque humero connectebant, ubi duo lapides שהם sive smaragdi, (uti Philo, Epiphanius & alii reddunt) nominibus tribuum inscripti erant, 2 ab anteriori parte loris duobus instructum, quibus corpori adstringebatur, & duobus annulis, ad vittas Pectoralis recipiendas. *Exod.* 38: 6. III. *Pectorale*, חשן, λόγιον *Siracidi* 45: 12. Jo-

 sepho

ſepho & Interpretibus Alexandrinis, quod quidam *Rationale* reddunt, mallem tamen a notione *ſermonis* quam *rationis* deducere, quum λόγος utrumque ſignificet: quia Deus cum Pontifice, hoc חשן induto, loquebatur. Λόγιον κρίσεων Cyrillo dicitur *lib.* XI. *de ador. in ſpir. & ver.* id eſt, חשן המשפט. Conſtabat ex eadem materia qua Ephod, longum & latum tres palmos (*Exod.* 28: 16.) quando erat duplicatum, quodque *ornamentum* & תכשיט aptiusquam בגד, *veſtis*, appellatur, quatuor annulis inſtructum, quos duae catenulae aureae ſupra, vittae hyacinthinae infra, cum Ephod connectebant. Huic inſertae erant 12 gemmae per 4 ordines digeſtae, quibus inſculpta erant nomina filiorum Iſraëlis, quas ipſas nomine אורים ותמים appellatas fuiſſe videtur liquere ex *Exod.* 35: 9. & collatis *Exod.* 39: 10. & *Levit.* 8: 8. licet alii putent ea eſſe diſtinguenda, ex eo quod legitur *Exod.* 28: 17. & 30. Aliquando & אורים, non adjecta voce תמים nuncupantur *Num.* 27: 21. IV. *Lamina* aurea praetenſa cidari, ציץ dicta, πέταλον, & ἱλαστήριον in Lexico Graeco-Hebraeo Origenis (nam Lamina haec quaedam expiat ציץ מרצה *Gem. Hier.*

Joma.

Joma. 39:1. Vide *Exod*. 28: 38.) cum inſcriptione קדש ליהוה quaeque vittis hyacinthinis cidari adnectebatur. *Gem.Succa*. 5: 1. *Gem. Hier. Joma* 41: 3. *Gem.Hier. Megilla*. 71: 4.

XI. Veſtibus hiſce indutus erat Pontifex Max. quum Sacris operabatur in Templo. *Exod*. 38: 3. In Urbe extra מקדש non licuit Sacras veſtes gerere, ſed ordinarias; quare ſi Templo vellet egredi veſtes Sacras exutas deponebat in conclavi ſuo, quod in Atrio erat, & veſtibus induebatur, quae eum a reliquis haud diſtinguerent. *Act*. 23: 5. At poſt relegatum Archelaum, quum Judaea in provinciae formam redacta eſt, in turri Antonia hae veſtes a Romanis ſervatae ſunt, unde depromtae quater in anno in tribus רגלים & die expiationis Pontifici Max. tradebantur. Poterat autem Pontifex Max, quotidie, ſi vellet, eas induere & Sacris operari, eaſque toto illo die (noctu enim non licuit) gerere, quamvis miniſterium Sacrum peractum eſſet, modo Templo non egrederetur, id eſt, dum erat במקדש, in Aede Sacra ſcilicet, aut in Atrio magno. Si vero uſu eſſent detritae veſtes aureae P. M. abſcondebantur, nec adhibeban- §. XI. Uſus earum.

tur, ut vestes Sacerdotum, ad ellychnia lampadum; vestes autem albae abscondebantur, ubi semel iis usus fuisset P. M.

XII. Sacrificium uugurale ntificis. XII. Praeter haec inaugurabatur Pontifex Maximus Sacrificio, quod describitur *Exod.* 29: 1. & *Levit.* 8: 2. Hoc Sacrificium Impletionis appellatur, & inde nomen habent *septem dies impletionis*, שבעה ימי המילאים *Gem. Hier. Joma.* 38: 3. *Gem. Hier. Sota.* 22; 3. & aries ipse offerendus nuncupatur *Exod.* 29: 24. איל מלאים *aries impletionum*, quod ablegmina & armus dexter cum pane, placenta & lagano, imposita volae manuum Aaronis agitarentur *Lev.* 8: 27. Atque ita 2 *Chr.* 13: 9. Sacerdos vitio creatus legitur מלא ידו בפר *Juvenco implevisse manum suam*; quamvis non desint, qui putent *impletionis* nomine designari indutionem vestium Sacrarum, aut actum inaugurationis.

XIII. ptiae. XIII. In nuptiis contrahendis distinguebatur Pontifex Max. a reliquis Sacerdotibus, quod his quidem permissum fuerit cum viduis inire matrimonium, illi nequaquam, *Lev.* 21: 14. *collat. comm.* 7. atque ita nec fratris sui viduam jure Leviratus ducere poterat. De hoc jure agitur *Deut.* 25: 5. ubi frater renuens ducere uxorem fratris, sine

liberis

liberis defuncti, publice jubetur excipi sputo & exui calceo: qui ritus confundendus non est cum publica calcei exutione usitata in emtionevenditione. *Ruth.* 4. 7. Quod porro quidam existimant non extra tribum Leviticam licuisse Pont. Max. uxorem ducere, non videtur probabile. Licuit certe aliis omnibus extra tribum suam inire matrimonia, solis iis exceptis per quas haereditas ex una tribu ad aliam transferretur. Vide *Num.* 27: 8. & 36: 8. & quod ad Pontifices attinet, nuspiam illi ab hoc communi jure excluduntur, & Jojada Pont. Max. sororem Regis Judae Ochoziae uxorem duxit, 2 *Reg.* 11: 1.

§. XIV. Luctus, scissio vestium, & nudatio capitis.

XIV. Solo polluebatur Pontifex mortuo quem מת מצוה vocant Judaei: veluti si in via cadaver insepultum repeiat. Non autem polluebatur Pontifex Max. propinquis suis defunctis, uti reliqui Sacerdotes *Lev.* 21: 11. *Nazir.* 7: 1. & licet in luctu constitutus Sacris operari poterat, quum alii Sacerdotes, accepto nuncio de morte propinqui quem lugere debebant, sacrificium licet inchoatum perficere non possent, quamvis tempore luctus Sacris vesci Pontifici Maximo non magis quam Sacerdotibus licuerit. *Lev.* 10: 19.

19. *Deut.* 26: 14. Praeterea nec e domo ſua vel Templo egrediebatur, nec veſtes ſuas lacerabat, *Lev.* 21: 10. quod Judaei ita intelligunt, non ſcidiſſe eum veſtes ſuas, uti alii ſolebant, in ſummo circa humeros *Horaiot.* III: 5. Confer *Matth.* 26: 65. Nec caput ſuum denudabat, quam vocem יפרע Judaei vulgo interpretantur, *nec calvitium novacula eſſe faciendum, nec ita ad preſſum tondendum caput, ut raſorum ſimiles eſſe videamur, ſed in tantum capillos demittendos ut operta ſit cutis.* Vide *Hieronymum* ad *Ezech.* XLIV. *p.* 1029.

§. XV. Munus ejus quotidianum.

XV. Offerebantur quotidie a Pontifice Maximo, vel ejus nomine, 12 *Cruſtula*, חביתין *Lev.* 6: 20. compoſita ex decima Ephae farinae, & imbuta 3 logis olei, quae igne toſta, & in 24 partes diviſa, cum pugillo thuris mane & veſperi offerebantur in altari exteriori, igne conſumenda ante libamen Sacrificii jugis, ita ut dimidia pars eorum uti & thuris matutino, dimidia veſpertino, tempore offerretur. Quae cruſtula quum quotidie fuerint offerenda, intelligi videntur 1 *Chr.* 9: 31. per מעשה חביתין cujus illic mentio fit inter praeparationem aromatis ſuffitus, & panum propoſitionis, quae certis temporibus

ribus parari debuerunt, & illi praepositus fuisse dicitur Mattathia Levita.* Quod si vellet Pontifex Max. quotidie Sacris operari, suffitum adolere, victimas in altari offerre, &c. poterat. Verum, inprimis stante Templo Secundo, nonnisi diebus festis plerique hoc munere fungebantur: de qua re quoniam in Parte IV dicemus, illinc assumi possunt, quae ad hunc locum pertinebunt.

XVI. Duo erant praecipue munera, quae Pontifici Maximo erant propria, officium diei Expiationis & consultatio per Urim & Thummim. De illo dicetur postea Parte IV. Ad hoc quod attinet, Deum consulebat per Urim & Thummim, ita ut in Sancto facie ad Arcam versa & vestibus aureis indutus Deum interrogaret. Nec enim per כלי הקדש *vasa Sancta*, quae Phineas *Num.* 31: 6. vivo adhuc Parente in bellum Midianiticum secum tulit, necessario Ephod vel Gemmae Sacrae intelligendae sunt: nec 1 *Sam.* 30: 7. David induisse Ephod dicitur, sed id ad eum fuisse delatum; uti nec Saul, 1 *Sam.* 28: 6. licet Deum per Urim rogaverit, quod interventu Pontificis fieri potuit & debuit. Oraculum autem hoc Divinum alta voce

§. XVI. Interrogatio Dei per Urim & Thummim.

editum fuisse quidam existimant, alii perceptum ex fulgore gemmarum & literarum protuberantia, alii denique Pontificem Max. interno Dei verbo & revelatione persuasum fuisse de eo quod Deus roganti responsum vellet, quodque dare Pontifici Deus noluit nisi pectorali hoc & gemmis ornato. Stante autem Templo Secundo oracula per Urim & Thummim edita non fuerunt,

§. XVII. Pontifex nonnisi unus.

XVII. Unus tantum erat Pontifex Maximus, proprie ita appellatus, secundum Canonem *Gem. Hier. Sanhedrin.* 29: 1, אין ממנים שני כהנים גדולים כאחת. Verum si contingeret Pontificem Maximum inquinari, ita ut ineptus redderetur ad peragendum munus suum solenni die Expiationis, alius ei substituebatur, qui vicariam ei operam praestaret, dicebaturque כהן משמש, uti ille, cujus erat vicarius, כהן שעבר. *Megilla* 1; 9. Hic autem, quod partes Pontificis Maximi egisset, Pontifex quoque Maximus appellabatur; quo sensu in *Avot R. Nathan cap.* 35. *Gem. Joma.* 47. 1. *Gem. Hieros. Joma.* 38. 4. *Gem. Hieros. Megilla.* 72. 1. legitur duos filios Camchiti fuisse כהנים גדולים Pontifices Maximos eodem die, quum,

quum, Simeone Pont. Max. inquinato, frater ejus Juda in S. Sanctorum ingressus est: qualis vicarius Josepho ἕτερος Ἀρχιερεὺς dicitur, uti in *Joma*. 1. 1. & *Gem. Megilla*. 9. 2. כהן אחר. Quapropter quum *Luc*. 3. 2. Annas & Cajaphas Ἀρχιερεῖς appellantur, ea phrasis hinc lucem accipit. Alias quoque Ἀρχιερέων nomen latius patet, & iis qui inter Sacerdotes dignitate eminebant, tribuitur.

CAP. II.

De Successione Pontificum.

I. POstquam Sacerdotium solis posteris Aaronis tributum est, Aaron quidem primus Pontifex Maximus constitutus est, post cujus mortem cum soli Eleazar & Ithamar filii ejus superessent, Eleazar natu maximus patri successit, Eleazari filius Phineas, atque ita porro, ut in familia Eleazaris Pontificatus permanserit, usque dum in Eli ad familiam Ithamaris transferretur, a qua in Zadoko ad Eleazaridas rediit, & apud hos fuit usque ad captivitatem Babylonicam.

§. I. Pontifices qui ex Eleazaridis qui ex Ithamaridis.

II. Haec

§. II. Catalogus Pontificum ab Aarone usque ad captivitatem Babyl.

II. Haec autem series est Pontificum, qui hoc munere functi sunt ab Aarone usque ad captivitatem Babylonicam, secundum Hebraeorum traditionem, in *Seder olam*.

Aaron.	*Josaphat.*
Eleazar.	*Jojada.*
Phineas.	*Phadea.*
Abishua.	*Zedekia.*
Bukki.	*Joël.*
Ozi.	*Jotham.*
Eli.	*Uria.*
Achitob.	*Neria.*
Achias.	*Oshaja.*
Achimelech.	*Sallum.*
Abjathar.	*Chilkia.*
Zadok.	*Azaria.*
Akimaas.	*Saraia.*
Azarja.	*Josedek*, abductus in Babyloniam, 1 *Chr.* 6: 15.
Joas.	
Jojarib.	

Series a Josepho tradita non multum ab hac recedit. Verum si, quod ille & Talmudici tradunt, filii parentibus semper successerint, plane alius catalogus Pontificum conficiendus esset ex 1 *Chron.* 6: 3--15.

3--15. ubi genus Josedeki ab Aarone deducitur, & conferendum caput septimum *Ezrae comm.. 1. & seqq.*

III. Postquam vero redierunt Judaei ex captivitate Babylonica Josua filius Josedeki Pontifex Maximus creatus est, cui alii successerunt hoc ordine, uti ex scriptis Josephi colligitur, quae hac parte videntur aliis praeferenda.

§. III. Catalogus Pontificum sub Templo II.

Ἰησοῦς υἱὸς Ἰωσεδέκου, τοῦ Ἀρχιερέως.
Ἰωάκειμος παῖς Ἰησοῦς.
Ἐλεάσιβος παῖς Ἰωακείμ.
Ἰοῦδας παῖς Ἐλεασίβου.
Ἰωάννης παῖς Ἰούδα.
Ἰαδδοῦς παῖς Ἰωάννου.
Ὀνίας παῖς Ἰάδδους.
Σίμων ὁ καὶ δίκαιος ἐπικληθεὶς, παῖς Ὀνίου.
Ἐλεάζαρος, ἀδελφὸς Ὀνίου.
Μανάσσης ὁ θεῖος Ἐλεαζάρου.
Ὀνίας, υἱὸς Σίμωνος τοῦ δικαίου κληθέντος.
Σίμων παῖς Ὀνίου.
Ὀνίας παῖς Σίμωνος.
Ἰησοῦς ἀδελφὸς Ὀνίου.
Ὀνίας, ὁ καὶ ἐκλήθη Μενέλαος.
Ἄλκιμος ὁ καὶ Ἰάκειμος κληθείς.

Ἰη-

Ἰȣ́δας ὁ Μακκαβαῖος.
Ἰωνάθης ἀδελφὸς Ἰȣ́δα.
Σίμων, ἀδελφὸς Ἰωνάθȣ.
Ὑρκανὸς υἱὸς Σίμωνος.
Ἀριϛόβȣλος υἱὸς Ὑρκάνȣ.
Ἀλέξανδρος Ἰανναῖος, ἀδελφὸς Ἀριϛοβȣ́λȣ.
Ὑρκανὸς υἱὸς Ἀλεξάνδρȣ.
Ἀριϛόβȣλος ἀδελφὸς Ὑρκάνȣ.
Ὑρκανὸς, ὁ τȣ̃ Ἀλεξάνδρȣ, πάλιν Ἀρχιερεύς.
Ἀντίγονος υἱὸς Ἀριϛοβȣ́λȣ.
Ἀνάνηλος.
Ἀριϛόβȣλος.
Ἀνάνηλος πάλιν Ἀρχιερεύς.
Ἰησȣ̃ς ὁ τȣ̃ Φάβητος.
Σίμων υἱὸς Βοηθȣ̃.
Ματθίας ὁ Θεοφίλȣ.
Ἰωάζαρος υἱὸς Βοηθȣ̃.
Ἐλεάζαρος υἱὸς Βοηθοῦ.
Ἰησοῦς παῖς τοῦ Σιέ.
Ἰωάζαρος πάλιν ἀρχιερεύς.
Ἄνανος υἱὸς τοῦ Ζέθ. Hic est Annas memoratus in Evangeliis.
Ἰσμάηλος παῖς τοῦ Φαβί.
Ἐλεάζαρος υἱὸς Ἀνάνȣ.
Σίμων παῖς Καμίθȣ.

Ἰωσή-

Ἰωσήπος ὁ Καϊάφας. Hic est Cajaphas, sub quo Christus passus est.

Ἰωνάθης υἱὸς Ἀνάνȣ.

Θεόφιλος ἀδελφὸς Ἰωνάθȣ.

Σίμων ὁ Βοηθοῦ ᾧ Κανθήρας ἐπίκλησις ἦν.

Ματθίας υἱὸς Ἀνάνȣ, ἀδελφὸς Ἰωνάθȣ.

Ἀλιωναῖος παῖς τοῦ Κιθαίȣ.

Κανθήρα πάλιν ἀρχιερεύς.

Ἰώσηπος ὁ τοῦ Κανεῖ, ἢ Καμύδȣ.

Ἀνανίας ὁ Νεβεδαίȣ.

Ἰωνάθης.

Ἰσμάηλος παῖς Φαβεῖ.

Ἰώσηπος ἐπικαλούμενος Καβεῖ.

Ἄνανος υἱὸς Ἀνάνȣ. Hic Jacobum Apostolum securi percussit.

Ἰησοῦς ὁ τοῦ Δαμνέȣ.

Ἰησοῦς ὁ τοῦ Γαμαλιήλ.

Ματθίας ὁ Θεοφίλȣ.

Φαννίας υἱὸς Σαμȣήλȣ.

IV. Nicephorus autem Archiepiscopus Constantinopolitanus ita eos recenset in *Chronograph. Compend. pag*. 407. atque ita fere Chronicon Paschale, quod vulgo Alexandrinum dicitur, *pag*. 188. & 208. §. IV. Ex Nicephoro.

Ἰησοῦς.

Ἰησοῦς.
Ἰωακείμ.
Ἐλιασούμ.
Ἰωδαέ.
Ἰωνᾶν.
Ἰαδδῶ.
Ὀνίας.
Σίμων.
Ἐλεάζαρ.
Μανασσῆς.
Ὀνίας.
Σίμων.
Ὀνίας.
Ἰάσων.
Μενέλαος.
Ἄλκιμος.
Ἰούδας.
Ἰωνάθης.
Σίμων.
Ἰωάννης.
Ἰανναῖος.
Ὑρκανός.
Ἀνάνηλος.
Ἀριστόβουλος.
Ἀνάνηλος πάλιν.
Σίμων Βοηθοῦ.
Ματθίας.

Ἰωαζάρ.
Ἐλεάζαρ.
Ἰησοῦς.
Ὠσηέ.
Ἰωάζαρ.
Ἀνᾶνος.
Ἰσμάηλος.
Ἐλεάζαρ.
Σίμων.
Καϊάφας.
Ἰωνάθης.
Θεόφιλος.
Σίμων.
Ἰωνάθαν πάλιν.
Ἰωνάθης.
Ἀιλωνέων ὁ καὶ Ἰωσηππος.
Ἀνανίας.
Ἰσμάηλος.
Ἰώσηππος.
Ἀνανίας.
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Δαμναίου.
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Γαμαλιήλ.
Ματθίας.
Φινεές.

V. Verum in Talmude Pontificum quorundam mentio fit, quos frustra in catalogo Josephi & Nicephori quaeras. Quapropter scriptores Hebraei vulgo aliam seriem Pontificum stante Templo II exhibere solent, quae desumta est ex שערי ציון R. Isaaci de Lattes. Nec tamen Pontifices maximi, quos vixisse constat stante Templo Secundo, & quorum Talmud ipsum meminit, in hoc catalogo omnes recensentur. Speciminis loco sit יוחנן בן נדבאי de quo legitur in *Gem. Kerituth.* 100. 2. nunquam in atrio ex cibis sacris quidpiam superfuisse dum ille viveret. Hic videtur idem esse cum illo qui Josepho Ἀνανίας ὁ Νεβεδαίȣ dicitur. Sic פניאל dicitur in *Gem. Gittin.* 58. Pontifex Max. fuisse. Sed in hoc catalogo Pabi filius Phanielis agricolae antepenultimus Pontificum fuisse legitur; Paniel ipse non memoratur. Sic שמעי *Simei* filius Simeonis & frater Oniae, qui in Aegypto celebre fanum erexit, Templi Hierosolymitani aemulum, Pontifex M. fuit, isque commemoratur in *Gem. Menachoth.* 109. 2. Ejus mentio quoque non fit in hoc catalogo nisi sub שמעון (qui ab Ezra nonus est) lateat. Sunt enim qui Oniae fratrem Simeo-

§. V. De Pontificibus in Talmude memoratis.

nem nuncupent: atque ita in *Gem. Hier. Joma.* 43. 4. appellatur.

§. VI. Catalogus Pontif. ex Isaaco de Lattes.

VI. Ecce tamen seriem Pontificum Maximorum, uti illam Isaacus de Lattes exhibet, hoc ordine nomina, & aliquando genus, patriamve eorum recensens, quae quia paucis exceptis nomina propria sunt, Latine repetere non est necesse.

עזרא
יהושע בן יהוצדק
יחויקים
אלישוב
יהוידע
ידוע
חנניא
מנשה
ואחיו הונא
שמעון
ישוע אחיו
חנניא בנו
יוחנן בנו
שמעון יתיב מן
הגליל
חשמונאי
מתתיא בנו
יוחנן בנו
שמעון אחיו

יהודה אחיו
אלעזר אחיו
יונתן אחיו
יהודה בן שמעון
הורקנוס
ינאי
יששכר איש כפר
ברקאי
Memoratur in *Gem. Kerituth.* 100.
אלכסנדרוס
הורקנוס
אנטגנוס
אריסתובלוס
הורקנוס אחיו
בן יוחנן
בן הננאל
בן מתתיא
אלישוב

יהוסף

יונתן
היובלום
חנמאל
מתתיה בן פנחס
ישמעאל
חנמאל המצרי
ישמעאל
שמעון
יוחנן
יחזקאל
פאבי
ישמעאל בנו
Gem. Hier. Joma. 40. 4.
טבאי
יהודה בנו
ענני
אליעזר בנו
פאבי בן פניאל איש שדה
אלישע
Videtur idem cum
אלשמע בן פיכאי
Pont. M. *Gem. Kerituth.* 100.
ישמעאל בנו הנהרג על ידי טיטום

יהוסף
ענניה
יועזר
יוסף בנו
יחזקאל
ענן
יהושע בן גמלא
Jevamoth. VI. 4.
Gem. Jevamoth. 61.
1. *Echa Rabbati* 71.
hujus uxor erat Maria filia Baithos.
טבלום בן הורקנום
חננאל בן יונתן
אליהועני
שמעון הגדול
יוסף בנו
חנניא
ישוע
ישמעאל
שריה
שמני בני קמחית
Gem. Joma. 47.
1. ſeptem fuiſſe filii Camchith leguntur, atque ita in *Gem. Hier. Joma* 38. 4. & *Hier. Megilla.* 72. 1.

§. VII. Stante Templo Secundo fuit minor dignitas M. P.

VII. Non fuit eadem dignitas Pontificum Maximorum ſtante Templo II, quae ſtante Primo fuerat, praecipue circa ejus excidium & illa tempora, quibus Soſpitator noſter in his terris vixit, quando ſingulis fere annis contra Dei mandatum novi Pontifices creabantur, & in adoleſcentes 16 & 17 annorum, hominesque rudes & imperitos, quos Judaei ipſi כ׳נ׳ עם ארץ appellant, hoc munus conferebatur, quibus neceſſe habebant dicere, *Lege tu ipſe*, שמא שכחת או שמא לא למדת *forſitan oblitus es, aut forte nunquam didiciſti. Joma.* 1. 3. quique δι' ἀγροικίαν, *prae ruſticitate*, neſciebant quid ipſum nomen Pontificatus ſignificaret, τί ποτε ἦν Ἀρχιερωσύνη, teſte Joſepho *l.* 4. 5. *de Bell.* Eligebantur quoque modis illicitis, vel ſortitione facta uti Phani filius Samuelis vid. *Joſ. de Bell.* IV. 5. vel a Regibus, uti Jonathan ab Alexandro filio Antiochi Epiphanis, Hyrcanus a Regina Alexandra, Jaſon frater Oniae ab Antiocho Epiphane, emto Pontificatu & ſchola inſtituta ut populus formaretur ad mores Graecorum, ſic ut ſacerdotes neglecto Templo & ſacrificiis, diſco & aliis ludis ſe oblectarent, & ipſius juſſu ſacra fie-

rent

rent Herculi Tyrio. 2 *Macc.* 4: 7. 19. 24. Judaei quidem ſcribunt poſt mortem Pontificis Maximi Iſmaelis filii Phabi, *decus & ſplendorem Sacerdotii*, זיו כהונה (ἱερατικὴν τιμὴν) ceſſaſſe, uti eſt in *Sota*. IX. 15. Verum jam antea Pontificatus honorem inſigniter imminutum fuiſſe ſatis liquet quum ex obſcuriſſimi generis hominibus atque indigniſſimis, & ſaepe iis qui ex familia Pontificali non erant, eligerentur: quod exempla Alcimi, Ananelis, & aliorum ſub imperio Herodum oſtendunt. Nec Joſephus modo, ſed & Talmudici in *Gemara Joma* 9. 1. & 18. 1. & in *Hier. Joma* 38. 3. fatentur ſtante Templo II Pontifices Max. fuiſſe pecunia, & malis artibus, promotos, atque impios plurimos, quibus dies paucos Deus conceſſit, *Proverb.* 10: 27. Sic ut annum non perduxerint ad finem, ſi Simeonem Juſtum, qui 40, Johannem qui 80, Iſmaelem fil. Phabi qui 10 annos miniſtravit, & Eleazarem fil. Azariae, qui 11 annos, excipias.

§. VIII. Quod ſignum erat Judaeis adventus Meſſiae.

VIII. Hoc ipſum Pontificalis dignitatis decrementum ſtante templo ſecundo convenit cum illo ſtatu reipublicae, quem fore ſub adventum Meſſiae crediderunt Ju-

daei veteres. Illo enim tempore quo Messias filius Davidis veniret, frons saeculi esset similis fronti caninae, impudentia cresceret, concilium judicum verteretur in lupanar, & viri in honore constituti nefandis artibus uterentur, uti est in *Gem. Sanhedrin.* 97. 1. & in *Midrasch schir hasschirim.* 18. 1. 2. Quem statum fuisse illius saeculi, gravissimis criminibus immersi, quo Sospitator noster inter Judaeos vixit, ipsa Judaeorum confessio, & scripta Euangelica satis declarant, uti & Messiae ipsius caedes, & subsecuta paulo post poena divina: quae cum illos ante ob plurima peccata eaque maxima (quale idololatria, qua nullum gravius esse ipsi fatentur (אין חטא המור מע׳כ׳ו׳ם) saepe, sed per exiguum temporis spatium, punivisset, nunc eos, everso Templo & urbe, sine ulla vel minima spe restitutionis, per sexdecim saecula ita afflixit, ut, nisi velum cordibus eorum impositum esset, agnoscere deberent nonnisi ob infandum aliquod scelus, majus omnibus iis quae ante commiserant, & maximum quod concipi potest, Christi necem scilicet, hanc poenam iis a justo Judice inflictam fuisse. Quod jam olim contra Judaeos urserunt

Hie-

Hieronymus, *in epist.* ad Dardanum, Chrysostomus, *homil.* 77. *in Matth.* Theodoretus, *quaest.* 38. *in Deuter.* ad quorum aetatem quum quatuor modo saecula ab excidio urbis effluxerint, nunc autem tanto plura, fortius nunc premit, quam olim, haec argumentatio Judaeos.

CAP. III.

De variis Pontificum & Sacerdotum ordinibus.

I. TRadunt Judaei, Sacerdotes certis ordinibus distinctos fuisse, quorum alter altero erat excellentior; atque ita duodecim recensent, quorum primus in maxima dignitate constitutus habebatur, ultimus in minima. Sunt autem gradus dignitatis hi. Vide *Gem. Hier. Horaioth* 48. 2. *Gem. Nazir.* 47. 2. **§. I. Gradus dignitatis distincti inter Sacerdotes.**

1. כהן גדול המשוח *Pontifex Maximus, oleo unctus.* Qui omnes reliquos anteibat. Eo minor erat

2. כהן גדול מרובה בגדים *Pontifex Maximus solis vestibus Sacris praeditus.*

3. העובר מחמת קרי *P. M. qui fluxu seminis temeratus Sacris non operabatur.* Illi dicebantur עוברים, qui dignitate sua exuebantur, uti Princeps עבר מגדולתו *Horaioth.* 111: 1. De P. M. dicunt quidem in *Gem. Hier. Sanhedrin.* 19: 4. אין מעבירין אותו מגדולתו quod reddam verbis Senecae Philosophi, *magnitudine sua illum non exuunt.* Sc. ad exiguum tempus privatur illo jure quod alias habebat intrandi in adytum, sed plane non exuitur Pontificatu, ut Pontifex in perpetuum esse desinat.

4. עובר מחמת מום *P. M. qui ob vitium corporis ineptus redditus Sacris non operabatur.*

5. כהן משוח מלחמה *Sacerdos unctus belli causa.*

6. סגן *Sagan.*

7. קתולק *Catholicus.*

8. אמרכל *Qui claves atrii habebat.*

9. גזבר *Thesaurarius.*

10. ראש משמר *Caput ephemeriae ea hebdomade ministrantis.*

11. ראש בית אב *Caput familiae eo die ministrantis.*

12. כהן

12. כהן הדיוט *Sacerdos* ἰδιωτεύσας, sive privatus, nulla dignitate prae aliis Sacerdotibus conspicuus. Ἰδιώτης enim hic non notat Sacerdotes illiteratos, hi quippe כהני עם הארץ dicuntur & opponuntur τοῖς כהנים חברים.

At quum dignitas inter has ordine secunda nunquam eodem tempore subsistere cum prima potuerit, nec simul Pontifex M. oleo unctus & alius solis vestibus praeditus fuerit, & qui tertio, quarto, ac quinto loco recensentur, ad tempus aliquod solum in ista σχέσει esse potuerint, restat octo tantum gradus statos dignitatum inter Sacerdotes fuisse, de quorum primo & secundo, sc. Pont. Max. & de eodem Pontifice, si contingeret eum pollui, qui tertium & quartum locum obtinet, quoniam egimus, ad quintum progredimur.

II. Sacerdos castrensis, vel unctus belli causa כהן משוח מלחמה, stante Tabernaculo & Templo primo, is Judaeis dicitur, qui oleo unctionis perfusus Israëlitas bellum gesturos monere debuit, non alia lingua quam Hebraea, de iis quae *Deut.* 20: 2. leguntur. *Sota.* VIII: 1. Hunc §. II. Sacerdos castrensis.

in denudatione capitis, ſciſſione veſtium, pollutione ex luctu, & nuptiis, parem fuiſſe Pontifici Maximo, non vero in ſucceſſione filii, ſcribunt, & majorem dignitate τῷ Sagan, qui oleo unctionis non erat inauguratus. *Gem. Joma.* 73:1.

§. III. Sagan. III. Proxima illi inter Sacerdotes fuit dignitas *Saganis* הסגן, qui & סגן הכהנים *Praefectus Sacerdotum* dicitur, & ſaepiſſime Pontifici ſuccedebat. In *Schir* tamen *Haſſchirim Rabba fol.* 22: 1. videtur dignitas Saganis praeponi dignitati Sacerdotis caſtrenſis: nam ibi de Eliſabetha, filia Aminadab, dicitur eam vidiſſe maritum ſuum Aaronem Pontificem Maximum, & duos filios ſuos Saganes, & *Phineaſum filium filii ſui Sacerdotem caſtrenſem*, ופנחס בן בנה משוח מלחמה. Eadem fere leguntur in *Midraſch Coheleth fol.* 92: 3. unde & illud diſcimus, plures ſimul aut duos certe Saganes fuiſſe, quod duo filii Aaronis illic, uti & in *Tanchuma.* 55:1. dicantur סגני כהונה. Sic ut videatur haec vox relationem majorem habere ad Sacerdotes minores, ſupra quos illi erant סגנים quaſi praefecti, quam ad Pontificem Maximum: uti & in *Midraſch Schir Haſſchirim.* 35: 2. Iſraëlitae dicuntur סגנים על

כל

כל באי העולם Seganim *supra omnes venientes in mundum.* Eundem & ממונה *Praefectum* κατ' ἐξοχὴν appellari consuevisse scribunt Judaei, (quod multi putant convenire cum στρατηγῷ τοῦ ἱεροῦ *Act.* 5:24. qui & προστάτης τοῦ ἱεροῦ, 2 *Macc.* 3:4. nuncupatur, & operam suam addixisse Pontifici, cujus etiam Vicarius constituebatur plerumque, si contingeret illum pollui, & cui dexter incedere solebat: uti liquet ex illis functionibus, quas eum die expiationis obivisse in *Tamid* & *Joma* notatum est; omnes autem reliquos Sacerdotes Sagani paruisse. Hunc stante Templo primo appellatum כהן המשנה 2 *Reg.* 25: 18. multi existimant (certe סגן in Codice Sacro aliam significationem habet, ac ei postea datam fuisse constat) in secundo tamen, quum minorem curam Sacrorum gererent Pontifices Max. munus Saganis magis erat necessarium.

IV. קתולוקין, uti R. Nathan, auctor Lexici Aruch, ex Talmude citat, vel קתלקא ut Talmud in *Gem. Hier. Schekalim*, *cap.* 5. exhibet, vel קתאליקי uti scribitur in *Midrasch Schir Hasschirim* 38: 2. constituebantur, ut essent Sagani quod Sagan erat Pontifici Max. Erant hi §: IV. Catholici.

ad

ad minimum duo, & ſunt qui eos theſaurarios fuiſſe putent. Ben Muſſaphia in *Muſaph Aruch* ait hanc vocem in lingua Graeca & Romana *Praefectum* notare, *qui pro lubitu res omnes, quae ad curam domus pertinent, adminiſtrat*, איש ממונה על דברי בית ובידו לעשות מה שירצה Hos Martianus Capella *generales praeſules*, vel *praeſtites, quod praeſint gerundis omnibus*, diceret. Videtur vox eſſe Graeca καθολικὸς, (uti in *Tanchuma* קתליכוס clare ſcribitur) quae in Gloſſis exponitur *Rationalis, Conſularis*. *Rationales* appellati ſunt illi, qui ſaeculo Auguſtaeo Procuratores Caeſaris dicebantur, quo ſenſu illa vox apud Scriptores ſaeculi tertii & quarti a Chriſto nato legitur. *Conſulares* vero dicti ſunt iiſdem temporibus, qui provincias Caeſaris adminiſtrabant, licet Conſules nunquam fuiſſent: & haec nomina tandem latius extendi coeperunt ad Curatores aquarum, rerum privatarum, &c. qui *Conſulares aquarum*, *Rationales rerum privatarum*, &c. in *Notitia Imperii*, *Sect*. 37. & 43. appellati fuerunt. De quibus titulis praeter ſcripta monumenta antiqua marmora teſtantur.

V. אמרכלין fuere ſeptem, quibus commiſſa erat cura clavium Atrii. Nomen id Perſicum eſſe videtur امير كليد אמירכליד *praefectus clavium*. גזברין γαζοφύλακες Joſepho dicti, *Antiq.* 20: 7. cuſtodes theſaurorum, vel quaeſtores, erant tres. Caput ephemeriae miniſtrantis praeerat univerſae curiae Sacerdotum quae illa hebdomade in Templo Sacris operabatur. Caput autem familiae miniſtrantis praeerat uni familiae ex ſeptem Sacerdotalibus quae illo die functiones ſuas obibat. §. V. Amarcalin, & alii.

VI. Praeter hos recenſent Judaei Praefectos quindecim, ſive ממונים, qui non e Sacerdotibus ſemper, ſed & Levitis nonnunquam (e quibus Nehemia praefectos aerario Sacro creavit *Nehem.* 13: 13.) eligebantur: quorum ſeries haec erat: confer *Schekalim*. v. 1. §. VI. Praefecti varii ſive *Memunnim*.

ממונה על זמנים *Praefectus temporibus*, qui & כרוז dicitur, uti quidam volunt, vid. *Gem. Joma.* 20: 2. ad cujus monitum unuſquiſque in Templo ſe ad opus ſuum accingebat, qui his verbis mane utebatur, עמדו כהנים לעבודתכם ולוים לדוכנכם וישראל למעמדכם

למעמדכם (Ita haec formula extat in *Gem. Joma.* 20: 2. atque ita fere in *Gem. Hierof. Schekalim* 7: 4. & in Aruch ad vocem גביני) *Sacerdotes ad opera vestra, Levitae ad suggestum vestrum, Israëlitae ad stationem vestram.*

ממונה על נעילת שערים *Praefectus claudendis Ianuis & aperiendis,* qui & בן גבר dicitur.

על השומרים *Praefectus vigilibus,* quem & dictum volunt על הפקיע (alii existimant hunc conficiendis ellychniis e vestibus Sacerdotum fuisse praepositum, שהיה מזוג את הפתילות. *Gem. Hier. Schekalim. c.* 5.) quod Levitas dormientes verberibus exciperet & vestes eorum adureret. Confer *Apoc.* 16: 15. Appellabatur quoque איש הר הבית *Middoth.* 1: 2. *Gem. Tamid.* 62: 1.

על המשוררים *Praefectus cantoribus,* qui & ממונה על השיר dicitur, & Levitas canturos unoquoque die eligebat.

על הצלצל *Praefectus cymbalo.*

על הפייסות *Praefectus sortibus,* quae qua-

quater quotidie ducebantur, ut per eas officia Sacerdotalia distribuerentur.

על הקינים *Praefectus avibus*, qui turtures aut pullos columbarum vendebat.

על החותמות *Praefectus sigillis*, qui accepto libaminum pretio tesseram dabat deferendam ad praefectum libaminum.

על הנסכים *Praefectus libaminibus*, qui ferta & libamina ad Sacrificia in tesseris notata dabat.

על חולי מעיים *Praefectus aegris*, qui viscerum doloribus potissimum torquebantur, quod nudis pedibus incederent, plurimum carne vescerentur, & aquam biberent.

ממונה על המים & חופר שיחין *Praefectus aquis & puteis.*

על מעשה לחם הפנים *Praefectus conficiendis panibus facierum.* Confici autem debuere ab Ephemeria ministrante, quum שתי הלחם duorum panum Pentecostalium confectio ex aequo ad omnes Ephemerias spectaret.

על

על מעשה הקטרת *Praefectus suffitui.*

על הפרכת *Praefectus velis tredecim Templi.* Quae in *Gem. Cetuvoth* 106: 1. recensentur, ז׳ כנגד ז׳ שערים אח׳ לפתחו של היכל ואחד לפתחו של אולם ב׳ בדביר ב׳ כנגדן בעלייה *7 in septem portis Atrii magni, unum ante portam Sancti, unum ante portam Pronai, duo ante Sanctum Sanctorum, & duo in conclavi superiori.*

על המלבוש *Praefectus vestibus Sacerdotum,* על מעשה בגדי כהונה.

CAP. IV.

De Sacerdotibus.

§. I. Divisio eorum in 24 Ephemerias.

I. SAcerdotes, quo nomine posteri duorum filiorum Aaronis, Eleazaris sc. & Ithamaris intelliguntur, a quibus omnes familiae Sacerdotales defluxerunt, ut singuli ordine sacris operari possent, divisi fuerunt in 24 classes, sive Ephemerias,

פלגות

פלגות *Exod.* 6: 18. משמרות, ἐφημερίδας Josepho dictas. Theodosius Judaeorum Ἀρχηγὸς imperante Justiniano numerum familiarum Sacerdotalium fuisse 22 scribit, secundum numerum librorum Sacrorum, uti Suidas narrat ad vocem Ἰησοῦς. Debuisset scripsisse 24, nam & ita olim (licet alii libros Sacros 22 numerent) numerarunt & cum his ipsis ephemeriis Sacerdotalibus compararunt Judaei in *Midrasch Coheleth.* 121: 3. הספרים עשרים וארבע המשמרות עשרים וארבע *Libri Sacri sunt* 24, *& tot sunt Ephemeriae.* Hieronymus etiam in prologo galeato meminit utriusque numeri & 22 & 24 librorum sacrorum.

II. Quidam putant 8 a Mose esse institutas, 4 in Eleazaris, 4 in Ithamaris familia, alii vero 16, quibus David 8 alias addiderit, cujus tempore 24 fuisse constat ex 1 *Chron.* 24: 4. ex familia Eleazaris 16, ex Ithamaris 8 desumptas, quarum nomina illic leguntur. Vid. *Gem. Taanith.* 27: 1. & *Gem. Hier. Taanith* 67: 4. Quum autem ordo harum Ephemeriarum per captivitatem Babylonicam esset turbatus, & 4 tantum in Palaestinam redierint, *Ezr.* 2: 36. hae divisae videntur in 24 Ephe- **§. II. Origo Ephemeriarum & ordo.**

 merias,

merias, eodem ſervato ordine excepta claſſe prima, quae olim Jojaribi fuerat, nunc ſecundae Jedaiae ceſſerat, & iiſdem nominibus. Quum vero ſub Antiocho Epiphane cultus ſacer per tempus aliquod ceſſaverit, licet dein a Juda Maccabaeo reſtitutus, quia tamen certo neſcitur quo ordine tunc coeperint ſacris operari & non diu ante Templi II. excidium ob defectum ἀνδρῶν vel ἀμνῶν ſacrificium juge intermiſſum fuerit, non videtur inde ratio firma peti poſſe ad demonſtrandum Soſpitatoris noſtri natalem.

§. III. Ephemeriae diviſae in 6 familias.

III. Singula Ephemeria ſtato tempore (quod nomine ἡμέρων λειτουργίας venit *Luc*. 1: 23.) munus ſuum obibat per hebdomadem, a Sabbatho initium faciens 2 *Reg*. 10: 6. 2 *Chron*. 23: 4. (quamvis & in feſto Paſchatis & aliis ſi opera plurium requireretur, plures adeſſent & omnes ephemeriae tunc aequale jus haberent ad ſacra quae ad feſtum pertinebant: ſed tamen una erat ephemeria, cujus vices erant hebdomade illa, שבת קבוע *Succa*. v. 8.) & unaquaeque Ephemeria in 6 familias vel domos Patrum erat diſtributa, ab ראש המשמר. Ita ששה בתי אבות הכהנים *ſex domus Patrum ſacerdotales* memorantur
in

ih *Gem. Menachoth.* 107. 2. Sic ut singulae suum diem haberent, quo sacris operabantur, & Sabbatho omnes simul. Alii vero inter Judaeos putant septem fuisse domos Patrum. Alii denique putant plures paucioresve domos Patrum in Ephemeriis fuisse, & si 5 essent familiae sive domus Patrum, tres ex iis ministrasse tribus diebus, & duas reliquis diebus quatuor; si octo essent, sex ministrasse diebus sex & duas uno; si novem, quinque ministrasse diebus quinque & quatuor duobus. vid. *Gem. Hier. Taanith.* 68. 1. Omnibus autem Sacerdotibus ejus Ephemeriae אנשי משמר interdictum erat hebdomade illa barbam radere, excepto die quinto ob honorem Sabbathi, commercium cum uxore habere, & vinum interdiu bibere, quia forte familiae Sacerdotali certo die ministranti opem ferre cogerentur. Illis vero, quibus certus dies ministerii obtigerat, אנשי בית אב, interdictus erat vini usus & die & nocte, quia etiam noctu in altari adeps & renes cremabantur. *Taanith* 11. 7. Quam constitutionem eo usque nonnulli extendunt, ut putent, si quis Judaeorum sciat e qua familia ortum ducat, ei non licere illa hebdomade, qua

novit familiae suae vices esse in Templo ministrandi, vinum interdiu bibere, ne si Deus forte Templum vellet restaurare, illum imparatum offenderet. Hecataeus autem Abderites in Histor. Jud. Sacerdotibus omnibus vini usum in Templo interdictum scribit: διατρίβουσι δ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰς νυκτὰς καὶ τὰς ἡμέρας ἱερεῖς, ἁγνείας τινὰς ἁγνεύοντες, καὶ τὸ παράπαν οἶνον οὐ πίνοντες ἐν τῷ ἱερῷ.

§. IV. Aptitudo Sacerdotum ad munus examinata.

IV. Sacerdotes non admittebantur nisi praevio examine Synedrii magni vel fratrum suorum Sacerdotum. De genealogia legitima constare ante omnia debuit, quam nisi probare possent, arcebantur. *Ezr.* 2: 62. *Nehem.* 7: 64. Ille autem cujus natales legitimi erant, albas vestes induebat, ministrabatque cum aliis. Cujus autem non erant legitimi nigris induebatur & egrediebatur ex atrio. *Middoth.* v. *ult.* Confer. *Apoc.* 3. 5. Debebant quoque esse edocti a discipulis sapientum, id est, hominibus literatis ritus sacros, mactationem, exceptionem & sparsionem sanguinis, pugillationem &c. ת״ח מלמדין לכהנים שחיטה והלכות זריקה וקבלה וקמיצה uti legitur in *Gem. Ketuvoth.* 106. 1. & *Schir hasschirim Rabba.* 22. 1.

V. Sa-

V. Sacerdotes quoque erant vel literati חברים sive תלמידי חכמים, qui studiis operam dederant, & mundum ab immundo, licitum ab illicito, sacrum a profano accurate distinguere poterant, vel כהנים עם הארץ Sacerdotes illiterati, quasi plebejos dicas. Literati ditiores erant plerumque & frequentiora dona accipiebant illa sc. quae ab Israëlitis dari poterant Sacerdoti cuicunque aliquis vellet: si enim darentur illa Sacerdoti illiterato, incertum erat an legitimo modo ea dona consumturus esset, adeoque sive huic darentur sive leoni, qui illa pedibus conculcare posset, idem fere censebatur Vide *Midrasch Coheleth*. 120:2. §. V Discrimen Sacerdotum literatorum & illiteratorum.

VI. Quemadmodum autem familiae Sacerdotales, ita etiam viri ex populo Israëlitico divisi sunt in 24 classes, quarum singulis unus praefectus erat, ut cum unaquaque classe Sacerdotali & Levitica Hierosolymas adscenderent, Sacris adstarent, populumque universum, qui Sacrificiis publicis interesse non poterat, nec Atriis Templi comprehendi, repraesentarent, אנשי מעמד *viri stationis* appellabantur. Horum socii qui in urbibus suis procul ab Hierosolyma dissitis, remanserant, tota illa hebdomade cultui divino vaca- §. VI. Viri stationis qui.

cabant, Deum orantes, jejunantes, vel legentes Sacrum Codicem.

§. VII. Leges, quas illi observabant.

VII. Hi viri stationis, quorum 24 ad minimum Sacris adesse debebant, quatuor dies suae hebdomadae jejunio transigebant, secundum, tertium, quartum & quintum. Sabbatho jejunare non licebat, uti nec die antecedente, ערב השבת, *vespera Sabbathi*, ob honorem Sabbathi, nec primo, ne statim post Sabbathi delicias in molestiam jejunii inciderent, vel ne diem Christianis Sacrum aliquo honore prosequi viderentur. Interdictum quoque erat viris stationis, uti & Sacerdotibus ephemeriae ministrantis tota illa hebdomade qua officio suo fungebantur, barbam radere, capillum tondere aut se lavare, ut antequam ministerium suum exordirentur, rasi & bene loti accederent. Excipiebatur tamen dies quintus, quo hic cultus corporis permittebatur, ut honor haberetur secuturo Sabbatho. *Taanith.* IV: 3. *Gem. Moëdkaton.* 14: 1. eadem ratione, qua quinto die se tondere & lavare licet in illa funesta hebdomade in quam incidit dies nonus mensis Ab, quo Templum primum & secundum dirutum, urbem Bether captam, & alias calamitates sibi obtigisse Judaei tradunt.

VIII.

VIII. Vestes omnibus Sacerdotibus communes, quatuor sunt, constantes ex שש vel בד, id est, lino (respectu enim materiae utrumque idem est) femoralia, tunica, balteus & cidaris: quarum formam supra indicavimus, ubi de vestibus albis Pont. Max. egimus. Non tamen albae appellari solent, licet ex lino albo tres constiterint, quia balteus Sacerdotum erat variis coloribus distinctus: nec aureae, quod nulla ex iis aurum insertum haberet, uti octo vestes aureae Pontificis, quae nomen aurearum a quatuor ex iis proprie aureis adeptae sunt. Balteus erat שעטנז ex lino & lana mixtus, uti & balteus, Ephod, & pectorale Pont. Max. quale vestimenti genus aliis hominibus, & ipsis Sacerdotibus extra Templum interdictum erat *Levit.* 19: 19. Quamdiu in Templo erant, licebat, etiamsi Sacris non operarentur, eas vestes gerere excepto balteo, qui quum ex lino & lana constaret, statim deponendus fuit post ministerium. *Gem. Tamid.* 61: 2. *Gem. Joma.* 69: 1. Non tamen licebat in iis vestibus dormire, aut capiti eas supponere, quod tamen alii affimant. *Tamid.* 1: 1. Servabantur hae vestes in Conclavi, (putatur fuisse Conclave Phineasi)

§. VIII. Vestes Sacerdotum.

ubi ſingulae claſſes Sacerdotales 4 arcas habebant cuſtodiendis 4 veſtibus deſtinatas. Tritae autem & lacerae inſerviebant conficiendis ellychniis lychnorum Sacrorum tum in Sancto, tum in Atriis, *Gem. Schabbath.* 21: 1. & 79: 2.

§. IX. Nuptiae eorum & tonſura.

IX. Interdictum erat Sacerdotibus nuptias inire cum repudiata, & חלוצה quae calceum exuit, quia a leviro repudiatur. *Sota* VIII: 3. *Kidduſchin* III: 12. Interdicta quoque erat Sacerdotibus profanata, per quam Hebraei intelligere ſolent natam ex faemina Pontifici Max. interdicta veluti vidua alterius Pont. Max. denique ſcortum. *Levit.* 21: 7. Viduae autem permiſſae erant Sacerdotibus, & ſoli Pont. Maximo interdictae. Fruſtra opponitur *Ezech.* 44: 22. ubi Sacerdotes dicuntur non inituri conjugium cum viduis & repudiatis, quum ex verbis additis liqueat viduas Sacerdotum iis permiſſas fuiſſe, nec ibi de jure quod a temporibus Moſis inter Judaeos obtinuit agatur, ſed ſaeculis futuris. Nec Joſephus nobis obeſt, quoniam *Ant.* III: 10. viduas Sacerdotibus permiſſas, ſoli autem Pontifici negatas, ſcribit. Praeterea calvitiem capiti inducere non licebat, aut angulum barbae auferre, aut ca-

put

put פרוע *Levit.* 10: 6. nudare (alii, crines alere) quod ita Judaei intelligunt, non licuisse Sacerdoti crines omnes abradere, aut comam ultra trigesimum diem alere, sic ut tonderi singulo mense semel debuerit. Ut autem bene culta & rasa ad opus accederet quaelibet classis, interdictum erat capillos tondere aut lavare vestimenta illa hebdomade qua ministrabat.

X. Sacris operaturus justae debebat esse aetatis, & licet a prima pubertate aptus videretur ad Sacerdotium, tamen Sacerdotes eum in ordinem suum non adlegebant ante annum aetatis 20. *Gem. Chullin.* 24:2. Hieronymus autem, *prolog. ad Ezech.* aetatem Sacerdotalis ministerii vocat annum tricesimum. Praeterea non debebat esse 1. Cultor idolorum 2. Ex gente aliena, id est, qui non esset ex tribu Levitica. 3. Vitio corporis laborans (cui tamen ligna seligere licuit. Vid. supra *p.* 87. Talia vitia 140 enumerant Judaei) 4. Incircumcisus. 5. Immundus. 6. Talis qui vesperam ejus diei exspectare deberet ad lustrationem suam. 7. Qui expiatione indiget (vid. supra, *pag.* 77.) 8. Lugens. 9. Ebrius. 10. Vestibus paucioribus quam par erat indutus. 11. Vestibus pluribus indu- §. X. 12. Requisita in Sacerdotibus.

tus. 12. Veste scissa indutus. 13. Capite nudus. 14. Pedibus manibusque non lotus. 15. Sedens dum Sacris operatur aut se lavat. 16. Qui nuda manu vas non attingit, sed ita ut intercedat aliquid inter manum & vas. 17. Qui solo ita insistit, ut inter pedem & solum aliquid interjectum sit. 18. Qui sinistra manu Sacra peragit.

§. XI. Dona 24 Sacerdotibus debita.

XI. In *Gem. Chullin* 133: 2. & *Gem. Hier. Challa* 60: 2. hoc modo recensentur 24 dona Sacerdotalia, מתנות כהונה.

עשר במקדש

10 consumenda in Templo.

חטאת *Sacrificium piaculare ex quadrupedibus.*

חטאת העוף *Sacrificium piaculare ex avibus.*

אשם ודאי *Sacrificium pro delicto certo.*

אשם תלוי *Sacrificium pro delicto dubio.*

זבחי שלמי ציבור *Sacrificia salutaria publica.*

לוג שמן של מצורע *Log olei leprosi.*

שתי

שְׁתֵּי חלחם *Duo panes Pentecostales.*
לחם הפנים *Panes facierum.*
שירי מנחות *Reliquiae fertorum.*
מִנחת העומר *Manipulus Paschalis.*

ארבע בירושלים

4, quorum usus est Hierosolymis.

הבכורה *Primogenita pecudum.*
הביכורים *Primitiva.*
מורם מן התודה ומאיל נזיר *Partes elevatae ex sacrificio confessionis & ariete Nazıraei*, id est, חזה, שוק, וד׳ חלות, זרוע, חלה, ורקיק, *pectus, crus, 4 placentae, armus, placenta, & laganum.*
עורות קדושים *Pelles sacrificiorum sanctissimorum.*

עשר בגבולין

10, quorum usus licitus est extra Hierosolymas.

(Notandum tamen omnia haec dona 24 aliquando distingui in species duas, scilicet קדשי המקדש & קדשי הגבול. vide

de *Midrasch Esther* 127. 3. sic ut tum גבול sit quodcunque extra atrium magnum est)

תרומה *Primitiae.*

תרומת מעשר *Decimae de decimis.*

חלה *Placenta. Num.* 15: 18. *Rom.* 11: 16.

ראשית הגז *Primitiae lanae. Deut.* 18: 4.

מתנות *Dona ex animantibus profanis*, id est, הזרוע, והלחיים, והקיבה, *armus, maxillae & ἔνυστρον sive venter*: nam vetitum est animal edere de quo haec tradita Sacerdoti non sunt, אסור לאכול מבהמה שלא תורמה מתנות׳

פדיון הבן *Pretium redemtionis filii primogeniti.*

פדיון פטר חמור *Pretium redemtionis asini.*

שדה אחוזה *Ager possessionis. Lev.* 27: 16.

שדה חרמים *Ager devotus*: alii חרמים hic habent, non שדה.

גזל

גזל הגר *Rapina proselyti.* Si sc. proselytus, cujus bona direpta sunt, moriatur, raptor sacerdotibus ea, & quintam partem, restituit.

XII. Ex his ultimis decem, priora quinque dabantur sacerdotibus omnibus, pro lubitu dantis, posteriora sacerdotibus ephemeriae ministrantis: quamvis dissensus sit de nonnullis inter doctores Hebraeos. Nam ita quidam volunt in τοῖς חרמים *mobilia* מטלטלין posse dari לכל כהן *sacerdoti cuivis*, sed *immobilia* קרקעות esse danda sacerdotibus *ephemeriae ministrantis* לאנשי משמר. *Gem. Hier. Challa.* 60. 2. Ita de rapina proselyti disputant in *Gem. Bava kama.* 109. 2. Confer *Bava kama* IX. 12. Distinguebant tamen inter Sacerdotes literatos & illiteratos, sic ut haec dari possent לכל כהן *unicuique Sacerdoti*, sive doctus esset sive indoctus quia harum rerum sanctitas tanta non erat ac reliquarum. *Challa.* IV. 8. §. XII. Quibus Sacerdotibus danda.

חרמים *Res devotae.*
בכורות *Primogenita pecudum.*

פדיון הבן *Pretium redemtionis filii.*

פדיון פ׳חמור *Pretium redemtionis asini.*

הזרוע לחיים ו׳ *Dona ex animantibus profanis.*

ראשית הגז *Primitiae lanae.*

שמן שרפה *Oleum combustionis*: id est, Primitiarum pollutarum.

קדשי המקדש 10 *res consumendae in Templo.*

ביכורים *Primitiva.*

CAP. V.

De Munere Sacerdotum.

§. I. Distributio Talmudica functionum Sacerdotalium.

I. FUnctiones Sacerdotum in Gemara Chullin *fol.* 132. 2. recensentur quindecim, quibus si addamus tres alias in Gemara Sanhedrin *fol.* 82. 2. memoratas erunt octodecim numero & quidem hae.

1. היציקות effusiones olei in fertis.
2. הבלילות permixtiones fertorum cum oleo.
3. הפתיתות fertorum quorundam confractiones in frusta.

4. המליחות ſalitiones.
5. תנופות agitationes.
6. הגשות adductiones ad angulum altaris notozephyrinum.
7. הקטורות ſuffitus.
8. המציות expreſſiones ſanguinis avium.
9. קבלות exceptiones ſanguinis quadrupedum.
10. הזאות ſparſiones ſanguinis.
11. השקות סוטה potationes mulieris adulterii ſuſpectae.
12. עריפת עגלה ערופה decollatio vitulae. *Deut.* 21. 6.
13. טהורת מצורע mundatio leproſi.
14. נשיאות כפים benedictio elevatis manibus in Templo מבפנים.
15. ומבחוץ eadem extra Templum peragenda.
16. סדר השלחן ordinatio panum facierum in menſa Sancti.
17. היטיבת נרות aptatio lychnorum in Sancto.
18. קמיצה pugillatio.

II. Nos vero, quandoquidem haec diſtributio Talmudica omnes functiones Sacerdotum non comprehendit, & videmur aptius

§. II. Diſtributio quam nos ſequemur.

aptius alio loco de quibusdam harum functionum dicturi, scilicet Parte III hujus libelli, ubi de sacrificiis agendum est, hunc ordinem sequi non constituimus. Sed hic persequemur primo munus quo quotidie fungebantur, in offerendis Sacrificiis jugibus, accensione lychnorum, adolendo suffitu, Templi custodia, & inflatione tubarum: dein alia quae non ita quotidiana erant, uti de immunditie & lepra cognoscere, res devotas aestimare, mulierem adulterii suspectam examinare, vitulae decollandae adesse, panes facierum in Sanctum inferre & elatos comedere, vaccam rufam comburere, ac populum scientia rerum divinarum imbuere. His accenseri potest contectio vasorum sacrorum, a Levitis portandorum, stante Tabernaculo, & portatio arcae foederis, quod tamen Kahathitarum munus erat ordinarium. Sed ter leguntur Sacerdotes arcam tulisse, scilicet quum transiverunt Jordanem, circumiverunt Jerichuntem, & quum arcam in Templum reduxerunt. *Gem. Sota.* 33. 2.

§. III. Quotidianae operae Sacerdotum

III. Qua in re opera quotidiana Sacerdotum posita fuerit, colligi potest ex sortibus quae quater singulis diebus in Con-

clavi

clavi Gazith ducebantur inter Sacerdotes, ut unusquisque munere illo, ad quod sorte, sive χειροτονίᾳ, designatus erat, fungeretur: quo spectat *Luc.* 1: 9. κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας ἔλαχε τὸ θυμιάσαι. Primo sorte designabatur ille qui altare exterius purgaret (non, ut quidam volunt, cineres omnes removeret) quod olim non a sorte sed ab arbitrio uniuscujusque pendebat. *Joma.* 11. 1. *Tamid.* 1. 2. Secundo sortes ducebantur inter tredecim. 1. Qui mactabat agnum. 2. Spargebat sanguinem ejus. 3. Cinerem removebat ab altari interiori 4. Lychnos aptabat. 5. *Caput & crus posterius* (ראש ורגלו) agni deferebat ad altare. 6. בהידים *Armos duos.* 7. העוקץ והרגל *vertebras* extremas cum cauda & *crus* alterum posterius. 8. חזה והגרה *Pectus & guttur.* 9. בדפנות *duas costas.* 10. קרבים *intestina*, patinae imposita & כרעים *pedes* supra illa. Nota כרע in sacro codice aliquando crus significare *Lev.* 11: 21. sed quum de sacrificiis agitur uti *Lev.* 8: 21. notat infimos pedes, πόδας uti illic Graeci reddunt, atque ita Judaei vestigia pedum gallinaceorum in pulvere conspicua appellant כרעי דתרנגולא. 11. Fertum ex simila. 12.

sorte distributae.

חביתין crustula Pontificis Maximi. 13. Vinum libaminis. *Yoma*. II. 3. *Tamid*. III. 1. Tertio sortiebantur de adolendo suffitu, *Luc*. 1: 10. Qui de eo sortiebantur omnes tales erant, qui nunquam suffitum adoleverant: nec enim nisi semel eo officio fungebantur. Quarto sorte designabatur, qui membra victimae per clivum ad altare deferret.

§. IV. Cultus quotidiani in Templo descriptio ex *Tamid*.

IV. Ex his aliquo modo cultus quotidianus in Templo peragendus intelligitur, quem ita fere in *Tamid* descriptum habemus, unde uberior harum rerum explicatio petenda est. Sacerdotes in atrium ingressi, & in duas turmas divisi, atrium circumibant accensis facibus (excepta nocte Sabbathi, qua lucernae in Atrio erant accensae) & circa conclave crustulariorum Pont. M. sibi mutuo occurrentes crustularios excitabant ut crustula conficerent. Altare exterius purgaturus, sine lucerna ad labrum se contulit, ubi lotis manibus pedibusque altare purgabat. Dein alii loti fuscinis & palis removebant membra & adipem quae consumta non erant, ad latus altaris, & cineres in cumulum colligebant. Allatis dein lignis sortiebantur de mactatione, &c, uti modo dictum, cujus

jus tempus advenisse monebantur voce Praefecti, בּרקאי, agnumque adducebant ex conclavi agnorum, adaquatum ex poculo aureo, quod cum aliis 92 vasis aureis & argenteis ex conclavi vasorum petierant. Qui cinerem ab altari interiori tolleret, & qui lychnuchum aptaret, habentes claves duas & vascula טני & כון per ostium exiguum ad Septentrionem Portae magnae intrabant in תא sive conclave, & per illud in Sanctum, cujus portam aperiebant; quo stridore audito mactabatur agnus, qui si ante apertam hanc portam mactatus fuisset haberetur reprobus sive פסול. Postea purgato altari, & aptatis lychnis (ad quem actum bis in Sanctum intrasse Sacerdotem volunt, distinctis aliquo intervallo temporum momentis ita ut prima vice 5, altera, duos reliquos concinnaret) exibant. Mactato autem agno & membris delatis ad clivum altaris, ac salitis, in Conclave Gazith redibant ad legendum שמע.

V. Tum sortiebantur de suffitu, & delatione membrorum victimae ad summum altaris. Quibus vero nulla functio sorte obtigerat, vestibus Sacerdotalibus exuti profanas induebant. Qui suffiret aci- §. V. Continuatio ejusdem.

cipiebat vas חכף in cujus medio erat בזך vas suffitu plenum & operculo clausum, & cum מחתה vel πυρείῳ (vid. *Num.* 16: 18.) argenteo capaci 4 caborum altare adscendens prunas accipiebat, easque ubi descendisset in πυρεῖον aureum capax caborum 3 effundebat. Deinde tum ille qui בזך thure plenum gerebat, tum ille qui gerebat πυρεῖον (qui sorte non erat designatus sed eligebatur ab eo qui suffiret. *Gem. Joma.* 25. 2.) intrabant in Sanctum: & cui munus suffiendi contigerat prunis supra altare dispositis suffitum ex בזך immittebat, ad vocem Praefecti הקטר, quo tempore nullus erat in atrio inter Pronaon & altare, & populus in atrio preces fundebat. *Luc.* 1: 10. Postea Sacerdotes hi in gradibus Pronai constituti populo benedicebant: de quo ritu notandum est, Sacerdotes ephemeriae ministrantis manibus lotis & sublatis, vel ad altitudinem humerorum, si P.M. vel altius, si Sacerdos vulgaris esset, pollice utroque & indice junctis, duobus autem minimis digitis a reliquis separatis, coram populo benedictionem *Num.* 6: 23. pronuntiasse. Sex autem res erant, quae ineptum reddebant Sacerdotem ad benedictionem pronuntiandam

dam, literis his מעש״יטל indicatae. 1. מום vitium corporis. 2. עבירה peccatum grave, quale idololatria, homicidium, &c. etiamsi poenitentiam egerit. 3. שנים anni, aetas non legitima. 4. יין vini usus; si quis plus quarta parte Logi biberit. 5. טומאת impuritas. 6. לשון Lingua. In Scholis quoque & Synagogis populo benedicebant Sacerdotes eadem formula, sed nec adeo habebatur ratio Sacerdotis benedicturi ut in Templo, nec nomen יהוה sed ארני pronuntiabatur, nec tres partes benedictionis sine intermissione jungebantur: nec supra humeros manus elevabant. *Sota.* VII. 6. Sacrificium juge vespertinum iisdem ritibus quibus matutinum peragebatur, exceptis sortibus, quae denuo non ducebantur, & benedictione: sed eadem functio iisdem mane & vesperi obtingebat, si suffitum excipias, ad quem novo sortium ductu opus erat. *Gem. Joma.* 26. 1. Et circa vesperam Sacerdotes comedebant suas תרומות *Beracoth.* I. 1.

§. VI. Series horum in tabella proposita.

VI. Verum haud erit inutile haec omnia, ut clarius distinctiusque percipiantur, in tabella proponere secundum ordinem temporis.

Ordo Ministerii quotidiani.

SORS PRIMA, qua designatur qui altare exterius mundaret.

Decineratio altaris exterioris.

Dispositio struis primae in foco scilicet majori altaris, qui erat ad ortum.

Dispositio struis secundae.

Apportatio duorum segmentorum ligni imponendorum foco majori altaris.

SORS SECUNDA, qua designantur qui circa agnum & mundationem lychnuchi & altaris interioris versarentur.

Praeparatio agni mactandi.

Apertio portae magnae Sancti.

Jugulatio agni.

Introitus duorum Sacerdotum in Sanctum ad decinerandum altare interius & aptandos lychnos.

Mundatio vel decineratio (דישון) altaris interioris.

Sparsio sanguinis agni ad altare.

Concinnatio quinque lychnorum in lychnucho.

Delatio membrorum agni ad clivum & salitio.

In-

Introitus Sacerdotum in Conclave Gazith ad legendum ק'ש'.

SORS TERTIA, qua designatur qui suffitum adoleret.

SORS QUARTA, qua is designatur qui membra agni a clivo ad summum altaris, לגבי המזבח, deferret.

Oblatio suffitus in Sancto.

Concinnatio duorum lychnorum lychnuchi sacri.

Delatio membrorum agni ad summum altaris.

Fertum.

Crustula Pontificis Maximi.

Libamen vini, & cantus Levitarum.

Denique quum Sancto egreditur ille qui suffitum adoleverat, in gradibus Pronai constitutus cum aliis Sacerdotibus exspectat, donec membra agni consumta sint in altari, & populo benedicit.

VII. Ad munus etiam quotidianum Sacerdotum pertinet Templi custodia. Sacerdotes excubias agebant in tribus locis, uti Levitae in 21, illi quidem ad loca interiora Templi, hi ad exteriora. Loca illa §.VII. Custodia Templi.

illa sunt Conclave Abtines, Nitzotz & Beth Moked. In Beth Moked cubabant ordinario capita familiae ministraturae die sequenti, & claves atrii illic servabant. Mane autem Praefectus montis Templi januam Beth Moked pulsabat & accepta clave ostium aperiebat, per quod in atrium Sacerdotes intrabant. *Middoth*.1.1.*Tamid*.1.1.

§. VIII. Buccinas & tubas inflare.

VIII. Sacerdotum quoque erat tubas inflare in Templo quotidie: ubi inprimis notanda est differentia buccinae & tubarum. 1 *Buccina*, שפר dicta, erat cornu animalis. Vaccae autem cornu nomine שופר non comprehendunt, quod illud קרן appelletur *Deut*. 33: 17. & nunquam dicatur שופר. *Rosch haschana*. 11. 2. Cornu erat plerumque arietis, incurvum. 2 חצוצרות vero sive *tubae* σάλπιγγες σημασιῶν 1 *Macc*.7:45. dictae, & Hebraeis סלפינגס in *Midrasch Coheleth*. 110. 4. *Echa rabbati* 56.4. ex metallo constabant, & rectae erant; quare aquam buccina, non item tubis, hauriri potuisse Talmudici tradunt. Buccinarum usus in Templo & extra Templum erat: & extra Templum quidem non requirebatur eas inflari a Sacerdotibus, sed & ab aliis fieri poterat. *Jud*. 7: 16. At si in Templo essent

in-

inflandae, ut in festo clangoris & alias, ad Sacerdotes ea cura pertinuit. *Nehem.* 12: 41. *Tubas* autem argenteas duas Moses facere jubetur *Num.* 10: 2. eratque R. Josua Sycanensis in ea opinione has tubas absconditas fuisse vivente Mose, & Josuam sibi alias confecisse, vid. *Midrasch Coheleth.* 110. 4. quia sc. *Num.* 10: 2. legitur לך עשה *fac tibi*, & *Deut.* 31: 28. nulla fit tubarum mentio. Has Sacerdotes inflabant certis temporibus festis *Num.* 10. 9. & 10. quibus proinde tubarum usus, ut Levitis cymbalorum 1 *Chron.* 16: 42. attribuendus est, uti *comm.* 5. & 6. distinguuntur, & aliis in locis, uti totus populus tubis clanxisse dicitur, id est, Sacerdotes per totam multitudinem dispersi. Hae tubae duae in Arcu Titi Vespasiani ante mensam panum sculptae conspiciuntur. Tubis clangebant quotidie 21 vicibus, ter ad apertionem portarum, novies ad libamen vini matutinum, novies ad vespertinum. *Succa.* v. 5. Stabant autem ad mensam adipum in oblatione Sacrificii jugis, & Sacrificiorum (at in Paschate, tempore mactationis clangebant, non ad libamen vini) quae publico vel privato nomine offerebantur in diebus festis (un-

de nonnisi in holocaustis quadrupedum & salutaribus, quae sola libamen requirebant, tubarum usum fuisse colligitur. Praeterea in initio & fine festorum, & temporibus laetitiae vel tristitiae extraordinariis, in jejuniis, praeliis, & triumphis. His autem conjungere usum buccinae in Templo quidem solebant, *Ps.* 98. 6. בחצצרות וקול שופר & 2 *Chron.* 15. 14 שופרות וחצצרות: sed extra illud vel buccina vel tubis solis utebantur, secundum hoc Talmudicum בגבולין מקום שיש חצוצרות אין שופר מקום שיש שופר אין חצוצרות. *Gem. Rosh. haschana.* 27. 1.

§. IX. De immunditie cognoscere. IX. Sacerdotum porro erat de mundo & immundo cognoscere: quae sane pars officii Sacerdotalis difficillima fuit. Variae autem sunt Immundities, quaedam ex ipsa Dei Lege scripta ortum ducentes, quaedam ex constitutionibus Doctorum Hebraïcorum. Quaedam res immundae sunt, nec tamen alias polluunt, quaedam & immundae sunt ipsae & polluunt alias. Quaedam res purae, uti semina, contactu cadaveris non polluuntur: sed si aqua iis affusa sit, omnino. vide *Levit.* 11: 37. 38. & codicem Mischnicum *Macschirin*; sive de liquidis res ad pollutio-

lutionem disponentibus. Quaedam polluunt hominem, ita ut per diem immundus maneat; quaedam per dies septem, quaedam per mensem, quaedam ulterius. Quaedam polluunt cubili & sedili, quaedam gestatu, quaedam contactu, quaedam tentorio, id est, si quis cum iis in eodem conclavi existat; quaedam pluribus modis ex hisce. Quaedam polluunt homines tantum, quaedam homines & vasa; vasorium scilicet 8 species, vestes, cilicia, testacea, coriacea, ossea, vitrea, metallica, lignea. Quaedam arcebant hominem ab urbibus muro cinctis, quaedam a monte Templi, quaedam ab spatio antemurali, quaedam ab atrio mulierum, quaedam ab atrio magno, & hoc respectu gradus quinque immunditiei sunt in 1. leprosis 2. seminifluis זבים 3. pollutis a mortuo. 4. טבולי יום eo die lotis sed ante vesperam non mundis, & 5. indigentibus piaculo מחסרי כיפורים. Ita ut quid gravissime polluat omni respectu dici vix possit: nam cadaver habetur quidem gravissimum omnium, חומר כולן quod in tentorio polluat. *Kelim.* 1. 4. Sed tamen cadaver non ita polluit res cubili ac sedili uti זב sive vir fluxu seminis laborans, qui etiamsi

100

100. panni ſibi mutuo impoſiti eſſent & contaminaſſet ſupremum, omnes pro pollutis haberentur: ſed cadaver hominis impoſitum illis pannis nonniſi, tres pollueret.

§. X. Gradus ſex immunditiei.

X. Sunt autem *gradus immunditiei*, מעלות הטומאה, uti Judaei loquuntur, ſex, quorum primus appellatur אבי אבות *Pater Patrum*, ſecundus אב הטומאה *Pater immunditiei* (de quibus §. ſeq.) tertius ראשון לטומאה *Primum immunditiei* contractae ſcilicet a Patre immunditiei: & in hoc gradu omnia eſſe conſiderantur quae ab aliquo Patre immunditiei polluta ſunt, ſive homo fuerit, ſive vas, ſive cibi ſive liquores: quartus שני *ſecundum*: quintus שלישי *tertium*: ſextus רביעי *quartum*. Ulterius ſe non extendunt immundities, & quod praeter Patres eſt omne ולד *proles* immunditiei dicitur, ſive ſit primum, ſecundum, tertium aut quartum. Patres polluunt אדם וכלים *homines & vaſa*: ſed proles non niſi cibos & liquores, excepto liquore immundo qui ſolus inter proles immunditiei vaſa polluit. De his autem varii ſunt Judaeorum Canones, veluti in Codice *Tahoroth*. 1 1. 3. Scil. *de rebus profanis*, חולין: quod eſt primum reſpectu immun-

munditiei a Patre immunditiei contractae in rebus profanis, sive ראשון בחולין, pollutum est ipsum & alias res polluit, id est, טמא ומטמא. Quod est secundum השני ineptam reddit rem profanam ad esum, פוסל ולא מטמא, at non polluit ulterius id est, non reddit eam rem ita immundam ut aliae res ab ea immundentur contactu &c. sic ut פסול alia non polluat. Quod est tertium, comeditur cum jusculo, quicum primitiae mixtae sunt. Et ibidem *de primitiis*, תרומה. Primum & secundum in primitiis polluta sunt & polluunt. Tertium פוסל ולא מטמא ineptas eas reddit ad esum at non polluit. Quartum comeditur cum jusculo cui קדש *sibi sacri* (de quibus mox) immixti sunt. De קדש sive *cibis sacris in atrio comedendis*. Primum, secundum, & tertium in cibis his sacris polluta sunt & polluunt. Quartum ineptos hos reddit ad esum, פוסל, sed non polluit. Quintum editur cum jusculo sacro.

XI. Undecim a Judaeis recensentur species immunditiei Legalis, quarum scilicet in Lege Dei scripta fit mentio, omnes excepta lepra ab animali ortum trahentes, suntque 1. Immunditiei reptilis, si scilicet sit unum ex iis octo, quae *Levit.* 11. 30. enu-

§. IX. Species undecim immunditiei Legalis.

enumerantur. Nam reliqua reptilia, uti viperae, ranae, testudines, serpentes, munda sunt nec polluunt. 2. Cadaveris bestiae, quo nomine intelligitur quodvis cadaver animalium sive mundorum sive immundorum: ita tamen ut mundum, si rite mactatum sit, mundum sit: immundum sive mactetur sive morte naturali moriatur immundum maneat: praeterea quod mundi adeps non polluat. 3. Cadaveris humani, quo nomine venit vel minima cadaveris particula, olivae magnitudinem superans. Nec differt cadaver Israelitae ab cadavere aliarum Gentium, nisi respectu immunditiei tentorii, quoniam Gentium cadavera non polluunt in tentorio, אין הגוים מטמאין באהל. 4. Concubitus seminis. 5. Aquae piacularis sive lustralis quae מי נדה in Codice sacro & מי חטאת in Misna appellantur, destinatae sc. ut cineri vaccae rufae mixtae pollutos a mortuis mundent. 6. Sacrificii piacularis. 7. Mulieris fluxu laborantis. 8. Viri fluxu laborantis. 9. Menstruatae. 10. Puerperae. 11. Leprae.

§. XII. Patres 32 immunditiei Legalis.

XII. Solent Judaei de his undecim speciebus notare quot modis unaquaeque polluat, & 32 *Radices*, sive *Patres pollutionis* אבות הטמאה recensere, quibus opponun-

ponuntur surculi sive *proles pollutionis* ולדי הטמאה. Appellantur autem *surculi* sive *proles*, quaecunque ab his *radicibus* sive patribus polluuntur. Prima species non nisi unum habet Patrem pollutionis, sc.

I. *Reptile* ipsum est pater pollutionis.
II. *Cadaver bestiae* quoque.
III. *Cadaver humanum* novem patres complectitur. 1. Cadaver ipsum polluit. 2. sepulcrum polluit. 3. homo Israëlita (nam Ethnicus nec polluitur cadavere nec polluit eo respectu) cadavere pollutus. 4. vasa ab ejusmodi homine tacta. 5. vasa cadaver tangentia. 6. homo tangens vasa illa. 7. vasa ejusmodi hominem tangentia. 8. vasa quae illa vasa tetigerant. 9. tentorium cadavere pollutum.
IV. *Concubitus seminis.* Unus hic pater est, ipsum scilicet semen.
V. *Aquae piacularis*, מי חטאת, id est, aquae vivae, cui cinis vaccae rufae immixtus est ad mundandos alios, non nisi unus pater est, ipsa aqua scilicet, contacta aut gestata ab eo qui illa opus non habet ante-

antequam scilicet alius ea mundatus sit: nam postea non polluit.

VI. *Sacrificii piacularis* tres patres erant. 1. vacca rufa. 2. juvencus & hircus die expiationis comburendi. 3. hircus azazel. Polluebant enim haec omnia vestes eorum, qui circa illa occupabantur.

VII. VIII. *Mulieris fluxu laborantis* & *Viri fluxu laborantis*, quorum uterque septem habebat patres immunditiei. 1. ipsa mulier erat pater immunditiei, atque ita etiam vir. 2. concumbens cum illa vel illo. 3. sanguis aut semen illius fluxus. 4. sputum. 5. urina. 6. sedile. 7. cubile.

IX. X. *Menstruatae* & *Puerperae* etiam septem illos habebant immunditiei patres.

XI. *Leprae* immundities 4 patres immunditiei complectitur, qui sunt 1. Leprosus quatenus erat seclusus. 2. Leprosus quatenus immundus erat pronuntiatus. 3. vestis lepra infecta. 4. domus lepra infecta.

§. XIII. Patres

XIII. Praeter has sex numerant Judaei species immunditiei, quae complectun-

ctuntur & ipsae suas *Radices*, sive *Patres immunditiei ex instituto scribarum* אבות הטמאה מדברי סופרים, scilicet. 1. immundities cadaveris humani. 2. Fluxus זיבות. 3. Menstruatae. 4 Puerperae. 5. Idoli. 6. Cadaveris bestiae. Patres autem immunditiei in his sunt

immunditiei ex decreto Doctorum.

1. Immundities cadaveris humani; undecim habet Patres. 1. Officulum, quantitate grani hordeacei, polluit contactu & gestatu. 2. Terra Gentium. 3. בית הפרס, ager in quo sepulcrum aut cadaver esse aratrum indicat, aut in quo sparsae sunt cadaveris particulae. 4. Sanguis conculcationis, דם תבוסה, qui *vel ex vivo vel mortuo homine fluit. 5. Tentorium pollutum sanguine conculcationis. 6. Homo uno ex quatuor modis prioribus pollutus. 7. Vasa quae illum hominem tetigerunt. 8. Vasa quae illa vasa tetigerunt. 9. Homo qui illa vasa tetigit. 10. Vasa quae illum hominem tetigerunt. 11. Vasa quae tetigerunt illa vasa. vid. errata

2. Immundities fluxus 9 patres continet.

O Sub

Sub quibus Ethnici comprehenduntur.

3. Immunditiés menstruatae etiam 9 patres habet.

4. Immundities puerperae eosdem habet 9 patres.

5. Immundities idoli 4 habet patres. 1. ipsum idolum. 2. Quaecunque inserviunt idolo. 3. Quae oblata sunt idolo. 4. Vinum quod ei libatur.

6. Immundities cadaveris duos continet patres 1. Animal ab extrario homine, i. e. non Israëlita, mactatum. 2. Cadaver avis mundae.

§. XIV. Numerus eorum ad 29 reductus.

XIV. Quandoquidem vero iidem patres fere sunt fluxus, menstruatae, & puerperae, illos nominatim repetere nil attinet: adeoque ad 29 patres, omnes referuntur radices immunditiei ex his 6 speciebus ortae. Undecim scilicet Patres in immunditie cadaveris humani, quatuor in immunditie idoli, duo in immunditie cadaveris, id est, 17 universim, & his adduntur 12 hi. 1. Homo Ethnicus, qui similis habetur homini fluxum passo. 2. Menstruata dies retrorsum numerans. 3. Faemina videns maculam ignotam, retro

tro numerando polluit cubile & ſedile. 4. Faemina quae tempore legitimo ſe non exploravit, & poſtea ſe explorans pollutam cernit. 5. Faemina pariens abortum. 6. Qui cum iis rem habuerit. 7. Sedile earum. 8. Cubile earum. 9. Sputum earum. 10. Urina. 11. Sanguis. 12. Fluxus hominis Ethnici. At ſemen ejus mundum eſt.

XV. Inter immundities graviores attentionem ſingularem Lepra meretur, morbus eo modo, quo deſcribitur Levitici capite 13, ſolis Iſraëlitis proprius, & cujus cura atque examen ad ſolos Sacerdotes pertinuit. Dividitur illa in ſpecies duas; Lepram res animatas inficientem, & quae res inanimatas afficit. Lepra res animatas inficiens, eſt humana, eaque duplex vel capitis vel cutis: Lepra capitis ſive barbae צרעת הראש או הזקן duo habet ſigna. Vide *Lev.* 13:30. §. XV. De Lepra ejuſque ſpeciebus & ſignis.

1. Maculae depreſſionem infra ſuperficiem cutis.

2. Pilum fulvum in ea.

Lepra cutis humanae tria ſigna habet. *Lev.* 13:2.

1. שאת tumorem. Color eſt inſtar lanae agni unius diei.

2. ספחת abſceſſum, ἀπόϛημα. Color eſt inſtar calcis.

3. בהרת candoris nivei. Confer *Exod.* 4: 6.

Et haec ſigna particularia, *Lev.* 13: 3.

1. Pilum album redditum.
2. Plagae adſpectum cute profundiorem.
3. Diffuſionem.
4. Vivacitatem.

§. XVI. Leproſi examen a Sacerdote inſtituendum.

XVI. Si ex his notis edoctus fuerit Sacerdos (qui etiamſi unus eſſet de lepra judicium ferre poterat. *Gem. Nidda* 50: 1.) lepram eſſe, immundum pronunciabat hominem. Quod ſi modo בהרת fuerit, nec pilus albus ſit redditus, nec plagae adſpectus cute profundior, ſecludebat illum hominem Sacerdos continenti ſeptiduo, quo exacto Sacerdos eum accedebat, & ſi plaga ſe ulterius in cute non diffudiſſet, altero ſeptiduo eum ſecludi curabat. Si nec tum ſe plaga diffudiſſet, mundus pronunciabatur a Sacerdote, & lotis veſtibus pro mundo habebatur. Quod ſi omnino ſe diffudiſſet plaga exacto ſeptiduo, Sacerdos eum immundum pronunciabat & leproſum. Hic autem veſtes ſciſſas, uti in luctu, ge-

gerere, caput nudare (ראש פרוע, quod per capillos alere etiam redditur) barbam ſuperiorem velare, obviis immunditiem ſuam indicare clamando, טמא, טמא, & extra caſtra degere, ſive extra urbes tempore Joſuae muro cinctas, debuit. Nec tamen ſoli erant & ab omni hominum conſortio ſemoti. Quatuor ſimul fuiſſe leguntur 2 *Reg.* 7.3. & Chriſto decem occurrerunt *Luc.* 17: 12. quid? quod nec ab ipſa Synagoga eos Judaei excludant.

XVII. Sex res requirebantur ad mundationem leproſi. 1. Duo paſſeres. 2. Lignum cedrinum, 3. Hyſſopus. 4. Lana coccinea. 5. Aquae vivae. 6. Vas fictile. Quum enim lepra liberatus eſſet homo Sacerdos adduci jubebat duas aves mundas צִיפּוֹרִים. Quo nomine Macarius quidem *Hom.* 47. δύο περιστερὰς ſive columbas intelligit, Origenes & Hieronymus gallinas, quoniam vulgo Graeci gallinas ὄρνιθας dicerent; ſed fruſtra tunc vox *mundarum* addita fuiſſet: & probabile eſt quod in *Gem. Hier. Nazir* 51: 2. legitur, omnem avem puram dici *Zippor* כל עוף טהור קרוי ציפורין. Hirundines aut paſſeres fuiſſe multi Judaeorum tradunt: alii vero turtures, quod de paſſeribus dubitent

§. XVII. Leproſi mundatio.

sintne inter aves mundas censendi. Harum avium una mactabatur in vase testaceo supra aquam vivam, & sanguini intingebatur avis altera viva, lignum cedrinum, lana coccinea & hyssopus: scilicet lignum cedrinum longum erat, uti Judaei tradunt, pedem & dimidium, crassum quartam pedis partem: hyssopus lata erat palmum: haec autem lana coccinea erant colligata, & extremitates alarum avis vivae & cauda circa lignum id & hyssopum fuere convolutae, atque ita haec omnia simul sanguini intincta fuerunt. Quibus adspergebat leprosum septies mundumque pronuntiabat, vivam dimittens avem. *Levit.* 14: 2. His peractis erat adhuc leprosus, מחוסר כפרה *indigens piaculo*, & lotis vestibus, raso corpore & loto, in castra vel urbes admittebatur, & post dies septem iterum vestes lavabat, tondebat corpus & lavabat. Tum die sequenti, id est, octavo, in conclavi leprosorum lotus ad portam Nicanoris tendebat (stante Templo II.) & sacrificium suum offerebat, agnos duos unum piacularem alterum pro delicto, & agnam in holocaustum, fertum trium decimarum similae oleo mixtae, & logum olei. Si pauper esset agnum dabat

bat in Sacrificium pro delicto, decimam similae oleo mixtae & turtures duos, alterum in Sacrificium piaculare, alterum in holocaustum. *Levit.* 14: 21. Quum autem ipsi intrare in Atrium magnum non liceret, nec sanguis Sacrificiorum Sanctissimorum extra Atrium efferri posset, ipse dextram aurem, pollicemque manus dextrae & pedis dextri in Atrium porrigens sanguinem & oleum illita membris illis digito Sacerdotis excipiebat.

XVIII. Lepra quae res inanimatas inficiebat erat lepra vestium & aedium. Lepra vestium non polluit nisi lanam & linum. *Levit.* 13:47. *Kelaim.* IX: 1. adeoque pelles ea non inficiebantur nisi lana iis adhaereret, uti pelles ovium & caprarum. Indicium hujus erant maculae virides & rubrae, quae si post septiduum seclusionis se diffudissent, judicabatur vestis lepra infecta & comburenda. *Lev.* 13:47. Lepra aedium (nonnisi in terra Canaan, at nunquam Hierosolymis, visa, uti Judaei tradunt) cognoscebatur ex maculis viridibus & rubris, si se diffunderent: tum enim tota domus erat diruenda. *Lev.* 14: 45. at si maculae se non diffudissent, mactatione duarum avium & immersione li- §. XVIII. Lepra vestium & aedium.

gni cedrini, lanae coccineae & hyssopi in sanguinem alterius ex iis, ut ante, domus mundabatur. *Lev.* 14: 48.

§. XIX. Res Deo devotas aestimare munus Sacerdotum.

XIX. Aestimabant etiam Sacerdotes res, personasve quas Deo aliquis voverat, ut certo pretio redimerentur. Ubi tamen distinctio observanda est inter votum simplex נדר & חרם. Quae posteriori modo erant devota redimi non poterant; sed usui Sacro vel Sacerdotibus cedebant, aut si homines essent mortem subibant. *Levit.* 27: 28. 2 *Reg.* 12: 4. At de his votis capite ultimo Partis tertiae copiosius dicetur. Filii quoque primogeniti redemti pretium, 5 sicli, Sacerdoti cedebant. Vide *Lev.* 12. & 15. *Num.* 18: 16. *Exod.* 13: 1, 2.

§. XX. Mulierem Sota examinare.

XX. Mulier quoque adulterii suspecta, quam *zelotypicam* nuncupat Hieronymus *comm. in lib. Reg.* VII. adducenda erat ad Sacerdotem, pro qua postquam decima Ephae farinae hordeaceae (sine oleo & thure) fuerat allata, Sacerdos eam in porta Nicanoris collocabat, aquamque e labro aeneo haustam & vasi fictili, admixto pulvere Atrii (ut quidam: alii vero, illo quod in Sancto sub tabula marmorea erat) infundebat. Dein ipsius caput a

Sa-

Sacerdote nudabatur, & ut nonnulli volunt, pars vestium diripiebatur ab eodem. Postea Sacerdos munus in corbe saligna allatum sancto vasi inditum manibus mulieris imposuit, eamque certa formula, exhibita *Num.* 5: 19. & inscripta schedulae, adjurabat, manu tenens aquas amaras. Quantitas aquarum erat dimidium Logi petitum ex Labro Sacro *Gem. Hier. Sota.* 18. 1. Tum corbem e manu mulieris Sacerdos arripiebat, & munus Sancto vasi inditum agitabat, & ad angulum altaris notozephyrinum deponebat, acceptumque farinae pugillum sale conspersum in altaris ignem conjiciebat. Denique uxor aquas amaras imbibebat, si innocens, innoxie: si rea, venter ejus intumescebat, & concidebat femur ejus, eaque solutis crinibus & pectore nudo e templo ejiciebatur.

§. XXI. Vitulae decollandae adesse.

XXI. Praeterea Sacerdotes aderant decollationi vitulae, quam, si cadaver hominis interfecti in campo inveniretur, & reus lateret, proximae civitatis (quam 5 membra Synedrii magni indicabant) Seniores emere debebant *Deut.* 21: 5. *Sota* IX. 1. Decollatio fiebat a parte posteriore colli, מאחריה, secus ac in mactatione ordinaria. Hinc Interpretes Alexan-

drini reddunt ערופה νενευροκοπημένη, & Josephus τὰς τένοντας, id est, tendines cervicales, κεκομμένη. Sepeliebatur illa in eadem נחל valle inculta, nec postea colenda, ubi decollata erat.

§. XXII. Panes facierum inferre & efferre.

XXII. Sacerdotum quoque erat panes facierum quolibet Sabbatho auferre e Sancto & novos substituere; quod hoc modo fieri consuevisse Judaei tradunt. Intrabant in Sanctum Sacerdotes quatuor, quorum duo duos ordines panum recentium ferebant, duo reliqui duas acerras thuris. Hos anteibant quatuor, qui panes & acerras de mensa tollerent & panes veteres in Pronao deponerent, donec thus in acerris contentum cremaretur addito sale in illo foco e quo prunae suffitus petebantur, & quidem ipso Sabbatho. Sic ut mensae adessent Sacerdotes octo, 4 ad septentrionem (eorum enim ministerium locum honoratiorem postulabat) qui panes recentes apponebant, 4 ad austrum mensae, qui veteres tollerent. Recentibus in mensa dispositis, egressi panes veteres in mensa aurea Pronai reponebant, thus admixto sale adolebant, dein panes partiebantur Sacerdotes accedentis & recedentis Ephemeriae, illi ad aquilonem atrii, ut ostendere-

deretur ministerium illius hebdomadis ad eos pertinere, hi ad austrum, qui dein eos in loco Sancto comedebant. Quum autem panes erant divisi, Sacerdotes Ephemeriae recedentis renunciabant plane sacris, & locum cedebant Ephemeriae accedenti; nec tamen Templo excedebant, quia panes in atrio, loco Sancto, comedi debuere & quidem eo ipso die, id est usque ad mediam noctem, quae sequebatur Sabbathum. Hieronymus autem, *commentaria ad Malachiam p.* 1810. non tantum curam adferendi & auferendi comedendique Sacerdotibus adscribit, sed *Panes propositionis juxta traditiones Hebraïcas ipsos (Sacerdotes) serere, ipsos demetere, ipsos molere, ipsos coquere debuisse* tradit.

XXIII. Inter alia munera Sacerdotalia (licet enim Pontifices M. eo functi fuerint, ut liquet ex *Para.* III. 8. tamen etiam aliis Sacerdotibus id concessum fuit, *Num.* 19. 3.) erat quoque combustio vaccae rufae, cujus cineres aqua mixti adhibebantur ad tollendam immunditiem quam aliquis ex contactu mortui contraxerat, *Num.* 19. 1 *Cor.* 15: 29. *Hebr.* 9: 13. Vacca haec, colore rufa (quod genus in Palaestina rarum erat, ut liquet ex historia

§. XXIII. Vaccam rufam comburere.

ſtoria Damae Ben Nethinae, cui vacca ruf a, ſingulari Dei beneficio, naſcebatur, quum jaſpidem ſub capite parentis ſui dormientis arcae incluſam dare nollet, jaſpide ex λογίῳ Pontificis M. deperdita *Gem. Kidduſchin.* 31:1. *Gem. Avoda Zara.* 23:2. *Gem. Hier. Pea.* 15:3.) integra, & expers jugi, publico aere emta, deducebatur a Sacerdote, qui ſeptiduo ante domo ſua relicta in conclave lapidis בית אבן (ita dictum a vaſis lapideis quae in illo erant) ductus fuerat, per כבש (Arabibus الغنزر ſuppedaneum) ſive viam novam arcubus vel fornicibus innixam, ad vitandam pollutionem, in הר המשחה *montem oliveti*, ubi rogo impoſita facie verſus occidentem mactabatur. Dein ſanguinem manu ſiniſtra exceptum Sacerdos occidentem verſus dextrae digito intincto ſepties ſpargebat e regione Aedis Sacrae, cujus Portam intuebatur, per portam Suſan & alias (per quas non modo ad octavum gradum Pronai pertingere viſu poterat, ut quidam ſcribunt, ſed ad ipſam Templi Portam) vel trans murum orientalem ceteris humiliorem, circa portam Suſan. *Middoth.* 11:4. vel trans portam Suſan per reliquas. A conſtituta republica Judaica

uſque

usque ad urbis excidium non nisi novem fuisse combustas vaccas rufas Judaei tradunt. Prima combusta est a Mose, vel potius vivente Mose ab Eleazare. 2. Ab Ezra, sive ejus jussu; atque ita etiam de reliquis statuendum videtur. 3. & 4. A Simeone Justo ultimo membrorum Synagogae magnae. 5. & 6. A Johanne Pontifice Maximo, qui pater Matatthiae vulgo fuisse creditur. 7. Ab Eljehoenai filio Hakkaf. Pont. Max. tempore Simeonis filii Shetach, & Judae fil. Tabbai. 8. A Chanameele Aegyptio Pont. Max. & 9. A successore ejus Ismaele fil. Phabi, qui vixit tempore R. Jochananis Ben Zaccai. Aliis tamen vix videtur vero simile, toto illo intervallo temporis, quod fuit inter Mosem & Ezram, unam vaccam modo fuisse combustam; maxime quum tantum sanguinis in eo effusum sit, & stante Templo secundo 8 numerentur, quod multo brevius spatium est. Cineres hujus vaccae (dicti אפר חטאת, uti & vasculum in quo servabantur קלל של חטאת. *Eduioth.* VII. 5. *Para.* III: 3.) collecti in tres partes dividebantur. Una in monte oliveti servabatur & inserviebat (postquam aquae vivae injecta esset portio cinerum, ea quantitate

titate ut conſpici poſſet in aquae ſuperficie, tantum enim requirebatur, uti hic ita in pulvere Sotae dato & ſputo fratriae. vide *Gem: Hier. Sota.* 18: 1.) adſperſioni populi, quae a quovis viro puro fieri poterat, licet Sacerdos non eſſet, etiam a puero, ut quidam exiſtimant. Altera in Templum delata inſerviebat Sacerdotibus. Tertia in חיל ſive antemurali ſervabatur in memoriam exuſtionis. Alii ita volunt, partem primam in monte oliveti ſepoſitam, inſerviiſſe conſecrandis aliis vaccis; alteram extra Templi atrium ſervatam, ad uſum omnium pollutorum contactu cadaveris: tertiam in antemurali locatam ad rei memoriam. Vide Cod. *Para.*

§. XXIV. Populum docere.

XXIV. Sacerdotum denique erat, ut & Levitarum, publice docere, Leges Dei tum coram populo tum Levitis junioribus explicare, & de jure Sacro reſpondere, *Levit.* 10: 11. *Ezech.* 44: 23. 2 *Chron.* 17: 9. *Hagg.* 2: 12. *Malach.* 2: 6. quod munus optime iis conveniebat, qui per omnes tribus erant diſperſi, nec agricultura ſimilibuſve modis quaerendi victum occupati. Unde ad eos potiſſimum cura Scholarum & Academiarum pertinuit. In quo tamen officio negligenter ſe tum Sacerdotes

tes tum Levitas saepe gessisse, nec bene illo functos, liquet ex 2 *Reg* 22: 10. & Prophetarum querelis *Ezech*. 22: 26. &c. Praeterea ex iis judices plerumque constituebantur *Ezech*. 44: 24. 2 *Chron*. 19: 8.

CAP. VI.

De Levitis.

I. Levitae, quorum dignitas inter Sacerdotes & Israelitas media fuit (*Horaioth*. III: I.) illi omnes dicti sunt qui ex tribu Levi (unde nomen habent, non a לוה) ortum traxerunt, exceptis posteris Aaronis. Dati sunt Sacerdotibus *Num*. 4: 9, 12. & Inaugurabantur adspersione aquae, rasione totius corporis, (quae tribus hominum generibus, leprosis, Naziraeis, & Levitis, at in deserto solum, a Deo fuit mandata. *Negaim*. XIV. 4.) lotione vestium & corporis, ac sacrificio juvenci gemini, unius in sacrificium pro peccato, alterius in holocaustum, quibus Levitae manus imponebant, uti vicissim Israelitae Levitis manus imponebant, & hi agitabantur a Sacerdote. *Num*. 8: 6-14. §. I. Nomen & inauguratio.

II. Divisi fuere olim in Gersonitas, Kaha- §. II. Divisio.

Kahathitas, Meraritas, de nomine trium filiorum Levi, quorum munus in translatione Tabernaculi, & numerus describitur *Num.* 4:4. Postea vero, uti Sacerdotes, in 24 classes divisi sunt, quibus totidem Capita praeerant, & quaelibet classis in septem alias, quibus munus suum Caput familiarum assignabat, ita ut per vices singulis hebdomadis ministrarent.

§. III. Aetas.

III. Aetas, qua apti ad munus censebantur, *Num.* 4: 3. dicitur fuisse a trigesimo anno ad quinquagesimum: confer 1 *Chron.* 23: 3. sed *Num.* 8: 24. a quinto & vigesimo. Quam differentiam quinquennii Judaei vulgo derivant ex tempore quo Levitae munus suum addiscere debuerunt, scilicet 5 annis. Verum alii putant in posteriori loco Levitas aetatis annorum 25 memorari, quod ibi tantum de ministerio ordinario cantus & excubiarum agatur, quibus juvenes illius aetatis pares erant; sed in priori, de portandis quoque oneribus agi, ad quae Levitae aetate magis provecti & valentiores requirebantur. Quod autem anno 50 dicantur dimittendi, *Num.* 8: 25. spectat ea tempora, quibus Tabernaculum transferre debebant: postea enim nec aetas, nec vitia corporis (quae Levitam non

non reddebant ineptum) eum immunem a ministerio praestabant. *Chullin.* 1: 6. Structurae Templi & excubiis Levitae ab anno vigesimo praepositi fuisse leguntur 1 *Chr.* 23: 24, 27. *Ezr.* 3: 8. 2 *Chron.* 31: 17.

IV. Vestes eorum fuere distinctae a vestibus Sacerdotum. Id liquet ex *Joseph. Ant.* xx: 8. Lineae tamen, uti אפוד בד 1 *Sam.* 2: 18. quo etiam alii induebantur. 2 *Sam.* 6: 13. Nec videtur illud Ephod cum Ephod Pontificis Maximi convenisse, sed alterius vestis nomen fuisse: quum & Graeci eam per στολὴν, & Chaldaeus כרדוט tunicam χειροδωτὸν reddiderint. 2 *Chron.* 5: 12. comparent מלובשין בוץ induti bysso (est hoc optimi lini genus) ubi Graeci reddunt ἐνδεδυμένοι στολὰς βυσσίνας, & 1 *Chron.* 15: 27. cantores induti tunica byssina בוץ fuisse leguntur, & III. *Ezr.* 7: 9. ἐστολισμένοι & Levitae & Sacerdotes appellantur. Quum autem proficiscebantur per terram Israëliticam, baculo, marsupio, & Libro legis plerumque erant instructi, *Jevamoth.* xvi: 7. 2 *Chr.* 17: 9. §. IV. Vestes.

V. Munus eorum fuit stante Tabernaculo Arcam Dei & vasa Sancta portare. *Num.* 4: 15. 1 *Chron.* 15: 2. deinde inservire Sacerdotibus in rebus Sacris, & a §. V. Munus.

Davide quidem variae partes iis fuere adsignatae, cura conclavium & atriorum, mundationis rerum Sacrarum, ministerium domus Dei, cura panum propositionis, fertorum, mensurarum, cantus & instrumentorum Musicorum, Sacrificiorum ordinariorum & extraordinariorum, denique excubiarum. 1 *Chron.* 23: 28. Quod non ita debet intelligi, ac si haec omnia a solis Levitis fuissent peracta, sed quod Sacerdotibus in nonnullis horum inservierint, quatenus, salva Lege Dei, ipsis inservire poterant. Uti in Sacrificiis, non quidem spargendo sanguinem (quod Sacerdotum erat) sed excoriando victimas & coquendo atque assando agnos Paschales 2 *Chron.* 35: 11, 14. Ita legimus 2 *Chron.* 29: 15, 16. quum Levitis & Sacerdotibus mandata esset cura purgandi Templi & vasorum ejus, Sacerdotes solos intrasse ipsam Aedem Sacram, & quae in Sancto בהיכל polluta inveniebant, extulisse לחצר in Atrium ad Levitas, & Levitas ea detulisse foras ad vallem Kedron. Confer 1 *Chron.* 9: 32. ubi Kahathitae conficiendis panibus propositionis praepositi dicuntur, & alii è Levitis operi τῶν חביתין, per quod videntur crustula Pont. Max. intelligenda

ligenda, & cantui & excubiis & portationi vasorum sacrorum: sed praeparatio aromatum suffitus Sacerdotibus assignatur *comm.* 30. Fuere & aliquando praepositi decimis, primitiis, aliisque rebus Sacris conservandis, quas populus obtulit. 2 *Chron.* 31: 13, iisque distribuendis *comm.* 14.

VI. Ceterum munus eorum stante Templo praecipue in duobus consistebat, in Cantu, & Excubiis, 1 *Chron.* 25. & 26. & ita *Nehem.* 10: 29 tantum memorantur הלוים השוערים המשוררים *custodes & cantores.* Nam Sacerdotum erat ministerium altaris. Cantores, id est, qui canerent voce & qui psallerent, a Davide in 24 classes fuisse divisos, juxta numerum filiorum Asaph, Jeduthun, & Heman liquet ex 1 *Chron.* 25. Cantorum instrumenta Musica tria fuerunt נבלין, כנורות, הצלצל *Nablia*, 2 *ad minimum*, *citharae* 9, *& cymbalum* unum. *Neh.* 12: 27. & 1 *Chr.* 25. 1. & 2 *Chr.* 5: 12. & 2 *Chr.* 29: 25. *Eracin.* 11: 3, 5. At ore potissimum canebant, consistentes in דוכן suo sive suggesto, 2 *Chron.* 20: 19. *Nehem.* 9: 4. ubi non pauciores quam duodecim Levitae erant, *Eracin.* 11: 6. quibus alii tractantes instrumenta Musica adstabant, qui non modo Levitae sed & Israë-

§. VI. Canere.

 litae

litae genere clari erant. Primo autem die hebdomadis ad motum sudarii Saganis, tempore libationis in Sacrificio jugi, canebant *Ps.* 24. secundo *Ps.* 48. tertio *Ps.* 82. quarto *Ps.* 94. quinto *Ps.* 81. sexto *Ps.* 93. Sabbatho *Ps.* 92. *Tamid.* VII. 4. *Gem. Rosch Hasschana.* 31: 1. & *Midrasch Schir Hasschirim.* 25:4. Sunt qui putent etiam mulieres in Templo cantasse, quum *Nehem.* 7: 67. משררות cantatrices memorentur, sed Judaei negant, dicentes ita appellari cantorum uxores: vel possunt intelligi cantatrices aliae, quales 2 *Sam.* 19: 35.

§. VII. Et excubias agere.

VII. Vigiles autem Levitae a Davide quoque in 24 classes divisi 1 *Chron.* 26. excubias agebant in Templo primo, locis 1 *Chron.* 26. memoratis; in secundo, 21 locis, ad 5 portas montis Templi, in monte ad 4 Angulos intrinsecus, ad 4 angulos Atrii magni extrinsecus, & ad 5 portas Atrii (nam portam Nitzotz & ardoris observabant Sacerdotes) uti & conclave oblationis, veli, & post S. Sanctorum. *Gem. Tamid.* 61: 1. *Middoth* 1. 1.

§. VIII. Docere populum & judicare.

VIII. Praeterea Levitae fungebantur munere docendi populum uti & Sacerdotes, 2 *Chron.* 35: 3. *Nehem.* 8: 10. quod a Mose praedictum erat *Deut.* 33: 8. in quem

quem finem videntur dispersi fuisse per regiones ceterarum tribuum, uti Jacobus praedixerat, *Gen.* 49: 7. quo facit *Judic.* 17: 9. Denique Judices erant, שופטים ושוטרים, quos Moses constituere jubetur, & David suo tempore e Levitis elegit, 1 *Chron.* 23: 4. 2 *Chron.* 19: 11.

§. IX. Ministri eorum Nethinaei.

IX. Dati sunt Levitis ministri, Nethinaei dicti, quo nomine omnes intelligimus qui aliquando dati sunt Levitis ut iis inservirent. Ita *Num.* 31: 29. Midianitae dicuntur dati Levitis נתתה אותם ללוים שומרי משמרת משכן יי׳. Postea etiam Gibeonitae a Josua dati fuerunt toti populo & altari Dei, uti ministri in caedendis lignis & haurienda aqua. *Jos.* 9: 26. Confer. *Gem. Jevamoth* 78: 2. Sic ut Nethinaei non e solis Gibeonitis constiterint, sed omnibus qui unquam Levitis dati fuerunt. Verum nomen נתינים ante tempora Davidis non memorant scriptores divino spiritu instincti, qui Levitis ministros hoc nomine dictos dedit. *Ezr.* 8: 20. In conjugiis contrahendis par spuriorum & Nethinaeorum erit ratio, sic ut filia Israëlitae interdicta fuerit utrique, uti vidua Pontifici, & repudiata Sacerdotibus. *Jevamoth.* 11: 4. *Kiddushin.* IV. 1. Licet

s spurius Israëlita Nethinaeo praepona-
. *Horaioth.* III: 8.

IX. Urbes Leviticae 48 numero recensentur *Jos.* 21. e quibus tamen tredecim Sacerdotibus & triginta quinque Levitis (quatenus a Sacerdotibus distinguuntur) fuere adsignatae. Sacerdotes urbes habuere in locis Hierosolymae vicinis, portione scilicet Judae, Simeonis, & Benjamin. *Jos.* 21: 4. 1 *Chron.* 6: 57. Inter Levitas Kahathitae 10 urbes, Gersonitae 13, Meraritae 12 adepti sunt. *Jos.* 21: 6. Omnes has 48 Leviticas asyla ערי מקלט (quod ibi manus vindicis contraheretur, quum illic homicida tutus usque ad mortem Pont. Max. habitaret, dein liber esset; vel ut alii, quod viae eo ducentes essent brevissimae) πόλεις φυγαδευτηρίων, fuisse Judaei volunt, quum alii 6 tantum ex iis id tribuant. Sex enim, tres cis Jordanem, *Kades*, *Sichem*, & *Chebron*, tres vero trans, *Bezer*, *Ramoth*, & *Golan*, numerantur, *Deut.* 4: 41. *Jos.* 20: 7. *Maccoth.* II: 4. Has quidem Moses, illas Josua designavit. Confer *Num.* 35: 14. & ipsum illum locum *Josuae* 21: 27. ubi in contextu Graeco omnes 48 urbes Leviticae πόλεις ἀφωρισμέναι τοῖς φονεύσασι ap-

[margin: ..bes Leviticae & asyla.]

appellantur, sed in Hebraeo עיר de sola Golan intelligi id jubet, & distinguit asyla a reliquis urbibus: quemadmodum & *Num.* 35: 6. clarissime 48 urbes in 6 asyla & 42 alias dividuntur. Non tamen idem jus asylorum 6, & 42 fuisse volunt Judaei, sed illa homicidam protexisse, sive gnarum ei esset [redacted] sive ignarum, loca ista jus asyli habere: haec vero tantum, si id illi gnarum esset; & in illis homicidam pretium pro usu aedium non solvisse, in his omnino: atque tria asyla restare a Messia designanda, quod colligunt ex *Deut.* 19: 8. Denique suburbia bis mille cubitorum quaquaversum unicuique urbi adsignata sunt. *Num.* 35: 4, 5. quorum pars altera agros communes, altera proprios complectebatur. Confer *Gem. Eruvin.* 56: 2.

CAP. VII.

De Synedriis.

§. I. Tria genera Conciliorum.

QUandoquidem, uti mox indicavimus, ex Sacerdotibus & Levitis potissimum Consessus Judicum constabant, ad hunc locum disquisitio de iis pertinet. Fuisse autem Judaei tradunt tria

genera Conciliorum. 1. Synedrium magnum. 2. Synedrium viginti trium virorum. 3. Consessum trium. Praeter quae memorantur quidem בית דין של כהנים *Concilium Sacerdotum. Ketuvoth.* 1: 5. & בית דין של כהן גדול *Concilium Pontificis Maximi. Gem. Hier. Ketuvoth.* 28: 3. sed de quibus vix liquet; & quot membris constiterint & quem in finem fuerint instituta. Sacerdotes autem & Reges intelligendos esse nomine שופטים, uti membra Synedrii per זקנים, tradunt Judaei in *Gem. Sota.* 45.

§. II. Synedrium magnum. II. Synedrium Magnum, סנהדרין גדולה של ישראל dictum in *Midrasch Schir Hasschirim.* 9: 1. & alibi, non confundendum est cum Concilio dicto כנסת הגדולה *Synagoga magna*, quod perpetuum non erat, & ex 120 viris constabat, & in alium scopum fuit institutum. Erat hoc summum totius populi Concilium, unicum modo, & considens Hierosolymis, ubi a tempore Simeonis Ben Schetach usque ad 40 annos ante excidium Templi Secundi in Conclavi Gazith, & quidem parte ejus quae erat in חיל, habebatur, & de causis gravioribus & ad universum populum spectantibus summa cum auctoritate decernebat.

III.

III. Tradunt Judaei hoc Synedrium a Mose jussu Dei institutum *Num.* 11:17. ne in solum Mosen onus judicandi populum recumberet, & rationes quae suadent illud continuatum fuisse temporibus secutis usque ad excidium templi secundi & ulterius hae sunt. I. Quod si Moses Synedrio hoc indiguit, impar ferendo oneri sibi imposito, utique Josua aliique viri pii qui ei successerunt, nec sapientia aequare Mosen potuere aeque, imo magis, Synedrio indiguerint, adeoque non videatur probabile eos voluisse Concilium prudentissime a Mose institutum abrogare, seque ipsos tacite supra Mosen extollere. II. Quia memorantur *Jos.* 24: 1. *Jud.* 2:7. *Ps.* 122: 5. seniores, judices, throni judicii considentes Hierosolymis: quos judices credibile est fuisse tales quos Deus instituit, potius quam qui aliunde originem & auctoritatem arcesserent. III. Quia rei publicae Israëliticae forma a piis Regibus restituta fuisse legitur ad formam pristinam quam vivente Mose habuit. IV. Quia *Matth.* 23: 2. scribae & Pharisaei dicuntur sedere in cathedra Mosis, omnia itaque quae illi mandaverint esse facienda. Ita in Targum *Ps.*45:1. appellantur *sedentes*

§. III. Rationes pro antiquitate Synedrii.

in Synedrio Mosis יתבי סנהדרין דמושה.
V. Quia limitibus suis coërcita fuit potestas Regia, sic ut contra virorum Principum in populo potestatem nil agere posset. *Jerem* 38: 4, 5. Haec potissima sunt quae eo tendunt, ut Synedrii antiquitas & origo a Mose repetatur: quamvis negari non possit, saepe nullum Synedrium in republica Israëlitica fuisse, vel quum reges impii principatum tenerent, vel quum aliis gentibus Israëlitae parere coacti sunt: & per Prophetas divino spiritu instinctos saepe quaedam cum auctoritate facta esse, quae alias ad Synedrium pertinuissent.

§. IV. Rationes contra Synedrii antiquitatem.

IV. Ab altera parte non desunt rationes, quibus hoc Synedrium recens esse nec antiquius temporibus Chasmonaeorum demonstrare conantur. I. Quod in historiis Judicum & Regum nulla plane fiat Synedrii mentio, quae non magis videtur omitti potuisse quam mentio Senatus in historia Romana. II. Quod tempore Judicum saepe in idololatriam sint prolapsi, quodque etiam Reges ita secutus fuerit populus, ut si pii essent, aut impii, ipsi quoque eorum mores sequerentur. Atqui videtur huic crimini Synedrium, si aliquod fuisset, obviam fuisse iturum.

III.

III. Quod & judices & Reges omnia fecerint pro arbitrio, inconsulto Synedrio: Vide 1 *Sam.* 8: 1. 2 *Sam.* 10: 2. & 1 *Reg.* 3: 16. IV. Quod *Jud.* 21: 25. legatur, Regem non fuisse in populo Israëlitico, ideoque unumquemque fecisse quod volebat. Quibus verbis Synedrium certe eo tempore nullum fuisse ostenditur. V. Quod *Jud.* 19: 29. Levita ad 12 tribus miserit, ut scelus a Benjaminitis commissum vindicarent; non ad Synedrium.

V. Personae in hoc Synedrium adlectae (ut Judaei tradunt) LXXI. fuere. *Sanhedrin.* 1: 6. quapropter in *Echa Rabbati* 59: 2. סנהדרין של שבעה ואחת dicitur. Plerumque erant e tribu Levi, quamvis & si ex illa tribu nullus fuisset legitimum tamen fuisset Synedrium; qui antea in urbibus suis personam judicis jam sustinuerant, deinde in Synedrio viginti triumvirali montis Templi, tum in illo quod ad ostium Atrii erat, unde tandem in hoc adlegebantur. *Gem. Sanhedrin.* 88: 2. Inter illos eminebat הנשיא *Princeps* vel *Praeses* (qui aliquando, non semper, Pontifex Max. erat) non confundendus cum Academiae Rectore ראש ישיבה, licet serioribus temporibus, quum Synagogae

§. V. Membra, ex quibus componitur.

&

& Scholae confundi coepere, ita nonnunquam appellatus ſit, & in eandem perſonam utraque, quamvis diſtincta, dignitas collata fuerit. Secundus a Praeſide appellabatur אב בית דין *Pater domus judicii*, tertius חכם *Sapiens*. Hi in Synedrium intrantes diverſis cerimoniis excipiebantur *Gem. Horaioth.* 13: 2. Praeterea erant in Synedrio ſcribae duo, qui vota Judicum in acta referebant, ſtantes עומדים uti legitur in *Sanhedrin.* IV. 3. At in *Schir Haſſchirim Rabba* legitur *fol.* 22. 2. eos ſediſſe שני סופרי דיינין שושבים לפניהם, lictores duo, & nonnunquam rei ipſi vel partes litigantes, aut cauſarum patroni, & teſtes duo ex una, duo ab altera parte, & tres ordines candidatorum 23. *Sanhedrin.* IV: 3, 4.

§. VI. Munus eorum, judicare, & poenas irrogare.

VI. Decernebat hoc Synedrium de rebus majoris momenti tam Politicis quam Sacris, privatis quam publicis, uti de integra tribu, gerendo bello, Sacerdotibus. *Sanhedrin.* I. 5. Et Sacerdotes non tantum ac Pſeudo prophetas ſed ipſos Reges (qui adſciſci in Synedrium magnum non ſolebant, quia eis contradicere non licebat, uti ſcribunt Judaei) ab eo judicatos fuiſſe Hebraei tradunt, ex ejus arbitrio ordinata fuiſſe

fuisse Synedria minora, & poenas capitales reis irrogatas. Hae autem 4 fuere apud Judaeos, quarum descriptio accurata legitur in *Sanhedrin*. VI. & VII. Lapidatio, combustio, decollatio, & strangulatio, (crucifixio enim poena Judaica non fuit, uti quidam colligunt ex 2 *Sam*.21:6. *Num*. 25: 4. *Jos*.8:29. *Jos*. 10: 26. nam illa suspensio non erat hominum vivorum sed mortuorum, adeoque poenae consequens, non poena) Minores erant, flagellatio 39 ictibus peragi solita 2 *Cor*. 11: 24. licet Deus *Deut*. 25: 3. quadraginta praecepisset, & excommunicatio, cujus species levior נדוי etiam שמתא dicta fuit, gravior חרם: quibus addi possunt bonorum adjudicatio fisco (*Ezr*. 10: 8.) talio, exilium, & carcer. Quarum tamen poenarum irrogatio non ad solum Synedrium magnum sed & minus pertinebat.

VII. Synedrium magnum considere solebat quotidie a sacrificio jugi matutino ad vespertinum. *Gem*. *Sanhedrin*. 88. 2. Synedrium viginti triumvirale & consessus trium considebat die secundo & quinto hebdomadis, nec ultra horam diei sextam. Sabbathis autem & in ימים טובים non solebant judicare: si tamen judicarent, non in §. VII. Tempus.

in Atrio ſed in חיל conſidebant.

§. VIII. Locus Synedrii M. in Templo.

VIII. Olim quidem ad oſtium Tabernaculi judices conſediſſe dicuntur *Num.* 11. 24. tam in deſerto quam terra Canaan, donec Templum primum exſtructum eſt. In eo autem locum Synedrii ex Sacro Codice definiri poſſe ex *Jerem.* 35. 4. quidam putant, ita ut prope portam orientalem conſederit, & locus לשכת השרים *Conclave Principum* dictus fuerit. In Templo Secundo Conclave celeberrimum לשכת הגזית ei deſtinatum fuit, partim in atrio partim in חיל ſitum, ita ut Judices forma ſemilunari in parte minus Sancta, ſc. חיל, conſiderent. Vide *Echa Rabbati.* 56. 3. Multi hunc locum λιθόστρωτον *Joh.* 19. 13. appellari volunt, ſed nec nomen *Gabbatha* huic loco datum cum notiſſimo *Gazith* convenit, nec tribunal Pilati in Conclavi Gazith fuit, aut ille ut Praeſes, vel ut judex, ibi conſidere potuit (illud enim Judaei, hoc Pilatus paſſus non fuiſſet) & alia loca fuere Hieroſolymis, quae λιθοστρώτου nomen merentur.

§. IX. Ante mortem Chriſti tranſiit in Tabernas.

IX. Quadraginta annis ante Templi Secundi excidium (quod tempus exit fere in aera Chriſtianae annum 30) migraſſe dicitur hoc Synedrium è Conclavi Gazith

(quo

(quo tamen rediisse aliquando ad tempus volunt, ut in causa Jesu) in Tabernas חנויות quae in monte Templi erant, quo tempore דיני נפשות *judicia capitalia* sibi ademta fuisse Judaei conqueruntur in *Gem. Schabbath.* 15:1. quod convenit cum eorum voce *Johan.* 18. 31. ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. Quibus verbis licet varia interpretatio dari a viris doctis soleat, videntur tamen ita esse intelligenda, uti sonant; non licuisse scilicet Judaeis occidere quenquam. Hoc convenit cum statu Judaeae, quae tum facta erat Romana provincia, relegato Archelao, χώρα εἰς ἐπαρχίαν περιγραφεῖσα, uti Josephus loquitur. *lib.* II. de *Bell. c.* II. tributa solvebat, soli Caesari se subjectam agnoscebat *Joh.* 19.15. & a Procuratoribus Caesaris, qualis erat Pilatus, regebatur. Hi habebant jus vitae ac necis, uti ipse Pilatus prae se fert *Joh.* 19.10. & ex jure ac consuetudine Praesidum & Procuratorum in provinciis Romanis clarum est. Quod si aliquando Judaeorum Synedrium alios condemnavit & jus vitae ac necis exercuit, veluti cum Ananias convocato Synedrio Jacobum condemnavit (vide Josephum *l.* XX. *Antiq. cap.* 8.) hinc jure factum hoc esse

esse non probatur: hoc enim ipsis non licuisse Romani monuerunt, adeo aegre ferentes absente procuratore Caesaris id factum fuisse, ut Pontificatu propterea Ananiam exuerint. Sic quoque negari non potest Seniores populi Judaïci saepe in consilium fuisse adhibitos a Procuratoribus, quum de rebus Judaïcis, quarum ignari erant Procuratores, plerumque ageretur, ita tamen ut summa potestas & ἐξουσία ἐπὶ πᾶσιν, ut Josephus loquitur, *Ant.* XVIII. 1. penes Procuratorem fuerit. Confer *Act.* 25. 5. & 15.

§. X. Dein ad alia loca.

X. Postea translatum est hoc Synedrium ex Tabernis ad ipsam urbem Hierosolymam, & inde ad alia loca, quae omnia in *Gem. Rosh haschana* 31. 1. 2. recensentur.

1. לשכת הגזית Conclave Gazith.
2. חניות Tabernae in monte Templi.
3. ירושלים Hierosolyma.
4. יבנה Jasne. Hic post excidium urbis fuit, Praeside R. Jochanan Ben Zaccai.
5. אושה Usha, vivente R. Gamaliele
6. יבנה Jasne, iterum, vivente eodem.

7.

7. אושה Usha, vivente R. Simeone fil. Gamalielis.
8. שפרעם Sepharam. Hic & praecedenti loco fuit Praeside R. Simeone, filio Gamalielis Jafnensis.
9. בית שערים Beth Shearim. In *Gem. Nidda* 27. 1. videtur כפר שערים nuncupari. Hic & duobus locis sequentibus fuit Praeside R. Juda Sancto. *Gem. Ketuvoth*. 103. 2.
10. ציפורי Zipporis.
11. טבריא Tiberias.

XI. Praesides Synedrii Magni ita Judaei recensent ab Ezra usque ad Rabban Gamalielem filium R. Judae Sancti. §. XI. Praesides Synedrii.

1. *Ezra*.
2. *Simeon Justus*.
3. *Antigonus Sochaeus*, ita dictus a patria urbe Soco סוכו sita in limitibus Judaeae & regionis Philistaeorum. Hujus discipuli Sadok & Baithos sectis Sadducaeorum & Baithosaeorum nomen & originem dederunt.

Quinque זוגות,

ſive virorum paria, quorum prior Praeſes Synedrii fuit, poſterior אב ב"ד.

Vid. *Chagiga.* 11. 2. ubi tamen Juda ben Tabbai praeponitur Simeoni ben Shetach, quia ſcilicet, uti in *Gemara Chagiga* 16. 2. monetur, ea Miſna tantum proponit ſententiam R. Meir, quum ſapientes, quos nos heic ſequimur, ſtatuant Simeonem ben Schetach fuiſſe Praeſidem Synedrii, & Judam ben Tabbai a Praeſide ſecundum. Nota nec hos decem, nec ullos antea titulo Rabbi dictos fuiſſe.

4. *Joſe ben Joeſer & Joſe ben Jochanan.*
5. *Joſua ben Perachia & Nittai Arbelita.*
6. *Simeon ben Schetach & Juda ben Tabbai.*
7. *Schemaia & Abtalion.*
8. *Hillel & Schammai.* אבות העולם dicti a R. Simeone ben Jochai. *Gem. Hier. Chagiga.* 77. 4. qui titulus Abrahamo & Iſaaco datur in *Echa Rabbati.* 58. 1. Antea Menahem ſocius Hillelis fuerat, ſed poſtea ipſe cum 80 paribus diſcipulorum

ſe

se Regi Herodi addixit, & transiit לעבודת המלך, qui videntur Herodiani appellati *Matth.* 22. 16. *Gem. Chagiga.* 16. 2.

9. *Rabban Simeon*, filius Hillelis. Quem *Luc.* 2: 25. innui multi putant: sed obstat illum Hilleli parenti suo successisse annis aliquot post Christum natum, id est, annis sexaginta ante Templi excidium: [illegible] quod concipi non potest de viro, qui Christum publice Messiam esse confessus fuerat.

10. *Rabban Gamaliel* filius Simeonis, dictus הזקן *Senior*, cujus mentio fit *Act.* 22: 3. & 5. 34. cujus discipulus erat Samuel Parvus, postea factus apostata; quem multi eundem cum Paulo faciunt.

11. *Rabban Simeon* filius Gamalielis: qui in excidio urbis periit.

12. *Rabban Jochanan ben Zaccai.*

13. *Rabban Gamaliel Jafnensis.*

14. *Rabban Simeon*, filius ejus.

15. *Rabbi Juda* Sanctus, filius ejus.

16. *Rabban Gamaliel*, filius ejus.

XII. Synedrium minus סנהדרין קטנה §. XII. Sy-

nedrium 23 virorum.

constabat ex 23 Judicibus, eratque in omni loco, ubi plures essent incolae quam 120; non universim, sed tales, qui apti erant ad illa munera, quæ mox indicabuntur. Hierosolymis duo erant ejusmodi Synedria, unum ad ostium montis Templi, alterum ad ostium Atrii. *Sanhedrin.* 1: 6. Numerum horum incolarum ita ineunt Gemarici in *Gem. Sanhedrin.* 17. 2. sc. 23 Judices, tres ordines 23 virorum, e quibus, ubi opus erat, allegebantur in consessum Judicum (id est, 69 viri) 10 otiosi Synagogae, 2 scribae consessus, 2 lictores, 2 partes litigantes, 2 testes falsi, 2 iis oppositi, 2 alii iis oppositi, collector eleemosynarum, medicus unus, chirurgus, libellarius, lanio, & ludi magister. Nec Sacer Codex nec Josephus Synedrii hujus viginti triumviralis meminerunt, uti nec Consessus virorum trium. Josephus autem Consessus septem Judicum καθ' ἑκάϛην πόλιν, in singulis urbibus, mentionem facit *Antiq.* IV. 8. Hoc quoque judicia capitalia exercuit. *Sanhedrin.* 1. 4.

§. XIII. Consessus trium.

XIII. Consessus minimus judicum trium nunquam Synedrium appellatur uti priora duo, sed בית דין, eratque in locis, quae 120 incolas istos (de quibus

mox)

mox) non continerent. Hi non de causis capitalibus דיני נפשות qualis erat blasphemi, & ligna colligentis die Sabbathi, sed levioribus, decernebant; & flagellationem irrogare, non poenas capitales, poterant. *Sanhedrin*.I: 2. & III. I. *Nidda*. VI. 4. Tales causae erant דיני ממונות veluti quum Moses *Num.* 36: 6. de filiabus Zelopchadi, & alibi de immundis qui impediti fuerant Pascha celebrare, judicavit. Vide Targum ad *Levit.* 24. 12. Praeterea erant דיני קנסות, quando judicium ferebatur de mulctis in Lege praescriptis ob damnum passum, veluti si homo homini, bos bovi, bos homini, homo bovi, nocuisset. *Exod.* 21: 18. In hoc consessu quilibet esse judex poterat, uti spurius, & peregrinus, modo mater ejus Israëlitis fuisset: sed ad judicia capitalia nonnisi Sacerdotes, Levitae, & nobiliores Israëlitae, quibuscum affinitatem contrahere Sacerdotes non detrectarent, aditus patebat. *Sanhedrin.* IV. 2. *Jevamoth.* XII. I.

XIV. Ita quidem Israëlitae judicabantur: verum proselyti qui inter Judaeos habitabant, non fruebantur eodem jure, sed vel ab uno judice poterant judicari, & ad unius etiam propinqui testimonium ad [§. XIV. De Judice proselytorum.]

mortem condemnari. Quum autem proselytorum nomen duas hominum species notare possit, observandum est hic illos proselytos intelligi, qui גרי תושב sive גרי שער, *proselyti inquilini* dicuntur, quibus concedebatur in terra Israëlis (non Hierosolymis) habitare, modo observarent 7 praecepta, data partim Adamo, partim Noacho. 1. De vitando cultu siderum. 2. Honore nomini & rebus divinis habendo. 3. Homicidio vitando. 4. Et stupro. 5. Ac rapina. 6. Colendo magistratu. 7. Non edendo membro vivi animalis. Alii erant *proselyti justitiae* גרי צדק dicti *Gem. Bava kama* 113: 2. & *Gem. Jevamoth.* 48: 2. qui & גרים גרורים *proselyti tracti Gem. Avoda Zara.* 24: 1. *Gem. Jevamoth.* 79: 1. (confer *Joh.* 6: 44.) & ab Sacris Gentium ad Judaismum transierant, & pari modo, quo Judaei judicabantur. Hi tribus ritibus initiabantur olim, nunc duobus. 1. Circumcisione. 2. Baptismo, sive immersione totius corporis. *Pesachim.* VIII. *ult.* 3. Sacrificio: per quae tria olim Israëlitae in foedus Dei intrarunt. *Exod.* 12: 48. & 19. 10. ac 24. 5. Talem proselytum instar infantis modo geniti Judaei considerant (גר שנתגייר כקטן שנולד דמי)

in

in *Gem. Jevamoth.* 22:1. & 48.2. & 62:1.) sic ut consanguinei ejus quos inter Gentes habet, non censeantur ejus consanguinei esse. Hinc lucem accipiunt *Joh.* 3: 5. 1 *Petr.* 1: 23. 2 *Cor.* 5: 17.

CAP. VIII.

De Regibus.

I. DAtum fuisse Israëlitis praeceptum de rege eligendo contendunt Judaei ex *Deut.* 17: 15. sic ut in ipsa Regis petitione non peccaverint, sed petitionis modo & scopo, ut similes essent aliis gentibus: quamvis vero similius sit, ibi agi de Rege ex Israëlitis eligendo tum quum dicerent Regem se velle, qualem aliae gentes haberent, non vero juberi illic electionem Regis: & 1 *Sam.* 8: 6,7. & 1 *Sam.* 12. 17.19. peccatum eorum ipsa Regis petitio dicatur. Quod si mandatum ipsis fuit regem eligere statim ac terram ingressi essent, cur id omiserunt per tot saecula? §. I. Mandatum de Regis electione.

II. Aboleverunt ita Israëlitae, electo Rege, formam regiminis Theocraticam, qua hactenus usi fuerant: quando scilicet Deus singulari ratione ea praestitit §. II. Theocratia ante Reges.

quae alias Regum esse solent, Leges scilicet politicas ferens, easque poenis sanciens, bellum pacemque indicens, in praeliis antecedens, & signum dans proficiscendi aut manendi, prospiciens iis de annona aliisque ad vitam necessariis, jus dicens ipse in causis gravioribus, in reliquis judices alios vicarios sibi substituens, aulam suam, ignem, mensam, & ministros in populo Israëlitico habens, & quae plura sunt talia: quare quum regem sibi ex hominibus vellent, Deus se spretum agnoscit, ne sit Rex super illos, 1 *Sam.* 8: 7.

§. III. Rex qualis eligendus.

III. Rex debebat esse, non regina, qui Hebraeos regeret, nec ex Gentibus, etiamsi inter eas Idumaei fratres Israelitarum respectu originis dicantur. *Deut.* 2: 4. Quare Rex Agrippa, qui מקהל גרים *ex coetu proselytorum* erat, quum publice coram populo legeret, in *Deut.* 17: 15. incidens, generis sui conscius, in lacrymas solvebatur, quem populus hac acclamatione solatus est: אל תירא אגריפס אחינו אתה אחינו אתה *Non est quod timeas, Agrippa. Et Tu frater noster es. Et Tu frater noster es. Sota.* VII. 8.

§. IV. Unctio Re-

IV. De unctione, qua Reges inaugurabantur, tradunt Judaei eam factam fuisse

se oleo המשחה, sive unctionis, ex קרן *cornu*, & quidem juxta fontem 1 *Reg.* 1: 33. si Reges essent ex stemmate Davidico, alios vero oleo אפרסמון *opobalsami*, ex פך *lenticula*. *Gem. Hier. Schekalim.* 9. 1. *Gem. Horaioth.* 12. 1. *Midras Coheleth.* 104. 4. Confer 1 *Sam.* 10. 1. & 1 *Sam.* 16: 18. Sic ut secundum hanc opinionem Reges hi eodem oleo quo Sacerdotes uncti fuerint: quod tamen videtur repugnare *Exod.* 30: 32. Praeterea nullos Reges parentibus suis succedentes unctos fuisse, nisi quum lis iis mota fuisset de imperio, uti Salomoni per Adoniam 1 *Reg.* 1: 18. & 39. Joaso, per Athaliam 2 *Reg.* 11: 12. Jehu ob Joramum quem occidit 2 *Reg.* 9: 1. Joachazo ob fratrem Jojakim 2 *Reg.* 23: 30. Quae tum in Misna tum Gemara *Horaioth.* 11: 2. pluribus disputantur, ut & in *Gem. Kerituth.* 77. 2. & *Gem. Hier. Sota.* 22. 3.

gum, secundum placita Judaeorum.

V. Alii vero distinguunt in unctionem privatam & publicam. Privata est praenunciatio regni futuri, uti quum Samuel 1 *Sam.* 10: 1. Saulem unxit, & fiebat per Prophetam, & quidem oleo communi. Publica est ipse actus Regiae inaugurationis, uti cum 2 *Sam.* 2: 4. & & 2 *Sam.* 5: 3.

§. V. Secundum alios.

perbe supra alios non debuit, sed ab omni fastu semotus mansuetudinem & comitatem Mosis, quae *Num.* 12: 3. celebratur, imitari, in regendis subditis suis.

§. VIII. Quod jus diversum erat a moribus Regum, a Samuele descriptis.

VIII. Longe aliter Samuel describit rationem agendi qua Reges uterentur, qui iis imperarent. 1 *Sam.* 8: 11. & appellat eam משפט המלך (ut 1 *Sam.* 2: 13. & alibi) *mores Regum* tyrannicos scilicet & illegitimos, quippe qui directe oppositi sunt Juri Regio *Deut.* 17. descripto, quique si Jus Regis continerent, vineam Nabotho jure suo adimere potuisset Achabus 1 *Reg.* 21: 2. Haec autem sex capita ibi memorantur. 1. Filios vestros assumet ut ante currum suum eant, & messem Regis colligant, agros arent, & arma aliaque conficiant; filias, ut cibos & unguenta ei praeparent. 2. Agros, vineas & oliveta optima veris dominis erepta distribuet inter servos suos. 3. Decimas capiet e vineis & agris, & dabit eas servis suis. 4. Servos vestros & ancillas & asinos in usus suos convertet. 5. Decimas capiet de pecoribus. 6. Servi ejus eritis. Confer *Deut.* 20: 11. & *Nehem.* 9: 37. ubi corpora & jumenta subesse regibus & proventum terrae iis cedere inter poenas reputatur.

IX.

IX. Triginta sunt quae Regibus erant propria. Baal Aruch ad vocem מלך ad hunc numerum ea redigit, petita ex *Misna Sanhedrin. cap.* 11. *misn.* 2. 1. Non judicat. 2. Nec judicatur. 3. Non dicit testimonium. 4. Nec de eo dicitur. 5. Calceum non tradit. 6. Nec alii id faciunt ob uxorem ejus. 7. Non ducit jure leviratus. 8. Nec conjux ejus nubit. 9. Nemo viduam ejus ducit. 10. Si propinquus moritur non egreditur palatio. 11. Ipse in lecto, populus humi accumbit, quum epulum funerale datur. 12. In bellum ducit ex consilio Synedrii M. 13. Diruit itineris causa quod vult. 14. Et viam sibi facit quam latam vult. 15. Offertur ei ex spoliis ut dimidium capiat si vult. 16. Et primus suam partem capit. 17. Uxores habeat, non ultra XVIII. 18. Equos ne alat, nimia quantitate. 19. Aurum & argentum ne corradat. 20. Scribat librum legis. 21. Ferat secum in bello. 22. Referat domum. 23. Secum habeat in loco judicii. 24. In lecto. 25. Non equitant super equum ejus. 26. Nec sedent super thronum ejus. 27. Nec sceptro ejus utuntur. 28. Nec nudum eum vident. 29. Nec cum tondetur. 30. Nec cum lavatur. § IX. Privilegia Regum.

X.

§. X. Insignia Regum.

X. Ceremoniae inaugurationis & insignia Regum aliquo modo colliguntur ex ludicro ritu quo Judaei Christum Regem salutarunt *Matth.* 27: 28. chlamyde eum coccinea velantes, coronam capiti imponentes, arundinem dantes in dextram, & genu submisso eum Regem nuncupantes. Sic quoque *Philo lib. in Flaccum* narrat de Judaeis Alexandrinis eos quendam, cui nomen Κάραβας, in loco alto constituisse, & diadema papyraceum, βύβλον ἀντὶ διαδήματος, dedisse, & stoream pro chlamyde, χαμαιστρωτὸν ἀντὶ χλαμύδος, & frustum arundinis pro sceptro, βραχὺ παπύρου τμῆμα ἀντὶ σκήπτρου, & eum salutasse Μάριν, id est, Κύριον παρὰ Σύροις. Nam ܡܪܝ Syris *Dominus* est.

§. XI. Auctoritas Regum.

XI. Summa erat auctoritas Regum tam in pace quam bello. Israelitae ob haec duo potissimum Reges petierunt 1 *Sam.* 8: 20. ut eos judicarent, & bella eorum gererent. Judaei tamen vehementer eam auctoritatem imminuunt, quum penes Synedrium Magnum summam rerum fuisse scribunt, nec in id unquam adscitos, nisi qui ex stemmate Davidico ortum ducebant, qui judicabant & judicabantur: *Jerem.*

tem. 21: 12. & 22. 3. unde tritum illud, de reliquis Regibus מלך לא דן ולא דנין אותו *Regem nec judicare nec judicari. Sanhedrin* 11. 2. Dicuntur tamen membra Synedrii M. ita pertimuisse Regis praesentiam, ut cum Jannaeus Rex arcessitus a Praeside Synedrium intrasset, judices sententiam suam proferre non auderent, sed cogitabundos se simularent, quos Praeses Simeon ben Shetach hac voce corripuit, בעלי מחשבות אתם יבוא בעל מחשבות ויפרע מכם *Num vos cogitabundos fingitis? veniet Deus, qui cogitationes novit & vos ulciscetur.* Gem. *Sanhedrin.* 19: 2. *Ibid.* 37. 2. est יודע מחשבות pro בעל מחשבות quod indicat eo sensu quo nos reddidimus illud esse reddendum.

CAP. IX.

De Prophetis, & sectis post Prophetas exortis.

I. PRophetarum nomen tribuitur vulgo iis qui numine divino afflati futura praedixerunt. Sed vox נביאם, qua Prophetae vulgo appellantur (nam ante §. I. Nomen & dignitas.

ראים

ראים dicti sunt, 1 *Sam.* 9: 9.) latioris est significationis, nec ad solam futurorum praedictionem restringenda. *Exod.* 7: 1. quin aliquando per *Interpretem* מתורגמן redditur uti *Exod.* 7: 1. quo multi referunt τὸ προφητεύειν 1 *Cor.* 14: 1. At praecipue illos notat quibus a Deo aliquid revelatur sive res sint praeteritae, praesentes, aut futurae. In V. T. primum Abrahamo id nomen datum legitur, *Gen.* 20: 7. Magnus iis honos ab hominibus piis semper delatus fuit, quum legati essent a Deo missi: & tradunt Judaei nullius mortalium cadaver licuisse Hierosolymis sepelire praeter Reges è gente Davidica & Prophetas. Vide & *Schevuoth.* 11. 2.

§. II. Catalogus eorum ante & post latam Legem.

II. Omnes, quibus id nomen datum est, 48 numero fuisse dicuntur e sexu masculino, & septem ex faeminino, *Gem. Megilla.* 14. 1. Possunt autem commode in duo dividi, respectu temporum. 1. Ante Legem latam. 2. post Legem. Prima periodus complectitur Adamum, Noachum, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Josephum, Jobum, Bileamum &c. Altera Mosen, (quem omnium Prophetarum maximum fuisse, & plura opera miranda praestitisse quam reliquos Prophetas Judaei cre-

credunt) Aharonem, Eldad & Medad, Josuam, illum cujus mentio 1 *Sam.* 2: 27. Samuelem, Nathanem, Gad, Davidem, Salomonem, Ahiam Siloniten, Semaiam, Iddo, Azariam, Oded, Aniam, Jehu, Eliam, Micham, Jahazielem, Eliezerem, Elisam, Zachariam fil. Jojadae, Oded, Uriam, Jonam, Hoseam, Amos, Joëlem, Jesaiam, Micham, Nahum, Habacuc, Obadiam, Zephanjam, Jeremiam, Ezechielem, Haggai, Zachariam, Malachiam, & alios anonymos. Danielem * vulgo Judaei numero Prophetarum eximunt, uti & Davidem ac Salomonem, non, quia nimis clare tempus adventus Messiae praedixit, uti multi putant, sed sed quia revelationem a Deo ipsi factam *somnium* vocat. Vide *Daniel.* 7. 1. & 8. 27. 1 *Reg.* 3: 15. quamvis Auctor *Seder olam Rabba*, & alii, eum inter Prophetas recenseant.

III. Prophetarum ultimus sub V. Test. statuitur vulgo & a Judaeis in *Gem. Bava Bathra* 14: 2. & Christianis (quamvis nonnulli iis Zachariam Joannis Baptistae parentem accenseant *Luc.* 1: 14. quem alii Simeoni, Agabo & & reliquis N. Test. Prophetis adjiciunt) Malachias, quem R. §. III. De Prophetis sub Templo II.

Josua Ben Korcha Ezram, alii Haggaeum, R. Nachman Mordechaeum (in *Gem. Megilla* 15:1.) alii hoc nomine dictum fuisse volunt. Verum Josephus de Juda quodam Esseno *Antiq.* XIII: 19. de Pollione. *lib.* XV. 5. Manahemo, *lib.* XV. 13. Johanne Hyrcano, *lib.* XIII. 18. narrat eos futura praedixisse, & alii putant credibile non esse spatio quatuor circiter saeculorum Deum hoc dono privasse populum suum, nullis novis criminibus ei invisum; quo referunt *Joh.* XI: 50. *Luc.* 2: 26, 27, 36. & argumentum *Psal.* 44. *commate* 7, ubi dicunt Israëlitae se non oblitos fuisse Dei, & *comm.* 18. quum tamen, si hoc respiciat captivitatem Babylonicam, dici nequeat; quoniam ob peccata sua traditi sunt *Nehem.* 9: 30. quare videtur ad tempora Antiochi Epiphanis referendum. Sic quoque *Ps.* 74: 9. dicitur non esse Propheta, & templum igne vastatum, *commate* 7. Concedunt tamen illi Prophetas Canonicos Veteris Testamenti post Malachiam nullos fuisse. Quamvis dici possit illos Psalmos antea compositos describere statum secuturorum temporum: sic ut Antiochi tyrannis praedicatur futura, non narretur praeterita.

IV.

IV. Quidam Prophetarum defectum Templo Secundo stante compensatum volunt voce coelesti, בת קול dicta, *Gem. Sanhedrin.* 11: 1. *Gem. Jevamoth.* 9. Notat nomen *filiae vocis* nil aliud quam vocem. Sic Syrus Interpres in principio *Ps.* 137. voces appellet ܒܢܬ ܩܠܐ *filias vocum*. Sic Syrus *Hebr.* 3:7. & 15. modo habet ܩܠܐ modo ܒܪܬ ܩܠܐ. Confer eundem *Gal.* 4: 20. & *Rom.* 10: 16. In *Midrasch Coheleth* 120: 1. de lobis pulmonis dicitur *inde egredi filiam vocis*, id est, *vocem*, משם בת קול יוצאת & in Vajikra Rabba, ubi eadem repetuntur, legitur משם יוצא הקול unde videmus בת קול & קול esse idem. Falluntur autem qui putant Bath Kol tantum attribui Templo Secundo. Judaei etiam Abrahami Mosis aevo auditam Bath Kol scribunt in *Midrasch Coheleth.* 112: 1. *Gem. Horaioth.* 11: 2. Et Davidis *Gem. Moëd. Katon.* 16. 2. & Salomonis. *Gem. Rosh Hasschana* 21: 2. & Nebucadnezaris. *Midrasch Schir Hasschirim.* 18: 1. §. IV. Oraculum Templi II Bath Kol.

V. Munus eorum varium erat, respectu rerum quas iis Deus mandaverat, Voluntatem divinam revelare, Populum mo- §. V. Munus Prophetarum.

nere, corripere, docere, futura praedicere, operibus mirandis veram religionem confirmare, indigentibus opem ferre, de rebus gravioribus respondere (1 *Macc.* 4: 46.) aliaque hujus generis praestare, quae passim memorantur in Sacris literis, quarum consignatio etiam iis, instinctu divino actis, debetur.

§. VI. Inauguratio.

VI Huic muneri initiatos eos fuisse unctione olei, uti Reges & Sacerdotes, quidam colligunt ex *Psal.* 105: 15. & 1 *Reg.* 19: 16. Alii tamen putant in loco priori non necessario per unctos intelligendos esse Prophetas; & posteriorem conferri debere cum 1 *Reg.* 19: 19. ubi Elisam inauguratum fuisse sola pallii injectione, non unctione, legitur. Certe משח sive *ungere* pro *inaugurare* aut *promovere ad dignitatem* usurpatur aliquando, quare Chaldaeus interpres רבי ponit pro משח *Exod.* 28: 41. & 29. 7. *Levit.* 7: 35. Et Judaei משיחה notionem habere גדולה *magnitudinis* fatentur. Sic Interpres Armenus, Scholiastae Syro laudatus, *Act.* 1: 20. ἐπισκοπὴν αὐτοῦ reddit ܠܡܫܘܚܬܗ *unctionem ejus*, quod *Ps.* 109: 8. est פקודתו. Graeci eodem modo usi sunt voce χειροτονεῖν.

τονεῖν. Ita Alexander M. (vid. *Joseph.* XIII: 5.) ſcribit ad Jonathanem, χειροτονοῦμεν σε σήμερον Ἀρχιερέα, id eſt, *conſtituimus Pontificem.*

VII. Veſtibus eos diſtinctos fuiſſe à reliqua Hebraeorum turba videtur colligi poſſe ex *Zach.* 13: 4. ubi אדרת שער *pallium hirſutum* vel villoſum iis tribuitur, & 2 *Reg.* 1:8. ubi Elias בעל שער, *piloſus* appellatur. Huc facit quod *Hebr.* 11: 37. oberraſſe amicti pellibus caprinis & ovillis legantur. §. VII. Veſtes.

VIII. Tempore Prophetarum nefariae idololatriae ſaepius ſe reos fecerunt Iſraëlitae, (ob quam deſtructum praecipue Templum primum fuiſſe legitur, *Jerem.* 44:22. *Gem. Joma.* 9:2.) & praeter infandum illud ſcelus in adoratione vituli aurei commiſſum (cujus poenam ſe in hunc uſque diem ferre exiſtimant) omnes fere gentium vicinarum Deos, Molochum, Baalem, Adrammelech, Anamelech, Kiun, Remphan, Camos, Tammuz, Aſtaroth, Baalpeor, Baalzebub, Baalberith & alios coluerunt. At nullae inter eos toto illo temporis ſpatio ſectae exortae fuiſſe leguntur. Verum poſt Prophetarum exceſſum ſollicite ſibi caverunt ab idololatria, quam §. VIII. Sectae poſt Prophetas ortae.

in hunc usque diem execrantur, & sectae inter eos exoriri coeperunt, quarum praecipuae tres sunt, Sadducaei, Pharisaei, & Essaei.

§. IX. Sadducaei. IX. Sadducaei צדוקים, ita dicti a Sadok, discipulo Antigoni Sochaei, antiquissimam sectam Judaeorum constituunt. Nata illa dicitur ex male intellectis vel in malignum sensum detortis verbis Magistri eorum. *Pirke avoth.* 1: 3. Negabant resurrectionem mortuorum & consequens praemium poenamve post hanc vitam, uti & existentiam Angelorum & Spirituum. *Act.* 23: 8. Rejiciebant praeterea traditiones & explicationes Pharisaïcas Sacri Codicis. Ex quo fonte manarunt plurima in quibus abeunt a Pharisaeis, quaeque in Sacro Codice longe aliter ac illi interpretantur, quale est quod falsum testem non occidendum dicant antequam reus occisus sit, quod gallinas non comedant, putantes esse animal immundum, דוכיפת dictum *Lev.* 11: 19. quod libamen aquae rejiciant, quodque circa suffitum die expiationis adolendum, vaccam rufam, aliaque diversum sentirent a Pharisaeis. Cum Sadducaeis convenisse in nonnullis saltem capitibus Herodianos (de quibus vide supra *pag.* 243.) colligitur ex

Matth.

Matth. 16: 6. ubi ζύμη Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων nuncupatur, quae *Marc.* 8: 15. Ζύμη Φαρισαίων καὶ Ἡρώδου.

X. Sunt qui eos solum Pentateuchum pro verbo Dei habuisse scribant, sed idoneis testimoniis destituti: quae opinio ex eo nata videtur, quod Josephus eos soli Legi scriptae Mosis adhaerere tradat (*Antiq.* 13: 18.) opposite sc. ad traditiones, quodque Christus *Matth.* 22: 31. resurrectionem mortuorum ex Pentateucho demonstraverit contra Sadducaeos, quum ex aliis libris Sacri Codicis clariora testimonia mutuari potuisse videretur. Denique nata est haec opinio aut firmata ex eo quod Sadducaei communi cum Samaritanis nomine כותיים *Cuthaei* appellentur, Samaritani autem solum Pentateuchum pro libris divinis agnoscant. §. X. Num solum Pentateuchum pro S.S. habuerint.

XI. Condiscipulus Sadoci, ביתוס *Baithos*, nomen dedit sectae Baithosaeorum, quos male nonnulli cum Essaeis confundunt, ac si ביתוסים componeretur ex בית אוסים *secta Essaeorum*, quum *Baithos* nomen sit satis notum, *Avoda Zara.* v: 2. *Bava Mezia.* v: 3. *Gem. Hier. Ketuvoth.* 30. 2. *Gem. Bava Bathra* 13: 2. *Gem. Hier. Eruvin.* 23: 3. *Gem. Gittin.* 56: 1. *Gem.* §. XI. Baithosaei.

Pesachim. 37: 1. Videtur natum ex Graeco Βοηθὸς aut Παῖτος. Non satis distincte liquet qua in re a Sadducaeis diversi fuerint, quibuscum in eo convenerunt, quod resurrectionem negaverint, ex male detortis Antigoni verbis, quod crimen utrique & Sadoco & Baithoso tribuitur. Quidam putant Sadducaeos fuisse iis pejores: Sed quum Judaei nomina Sadducaeorum, Cuthaeorum, מינים, *haereticorum*, Baithosaeorum, Epicuraeorum, & Karaeorum saepe confundant, & vere in iis ludant, tanquam synonymis, vix aliquid certi de Baithosaeis statui posse videtur. In *Gem. Hier. Joma.* 39: 1, quaedam narrantur singularia de Baithosaeis, uti quod libationem aquae rejicerent, & quod suffitum incendendum esse extra Sanctum Sanctorum & deinde inferendum dicerent: sed haec etiam Sadducaei dicebant, sic ut credibile sit aut eosdem fuisse Baithosaeos cum Sadducaeis aut certe haud multum diversos.

§. XII. Karaei.

XII. Karaei, קראים & בני מקרא, *scripturarii*, ita dicti quod rejectis traditionibus plurimis Pharisaeorum sensum literalem פשוט Sacri Codicis observent, & hac parte oppositi τοῖς רבנים, quando ita

ita appellari coeperint vix conſtat. Memoratur in Miſna Eliezer quidam הקראי *Karaeus*. Et alibi quoque in Baſileenſi & Amſtelodamenſi Talmudis editione in Miſna *Megilla* קראים Karaei memorantur; ſed quum in prima quae Veneta eſt, pro ea vox מינות legatur, quas voces confundere Judaei ſolent, vix inde certo colligas Karaeos proprie dictos ibi innui; nec ſolet nomen ſectae nominibus Rabbinorum unquam addi. Non ſunt habendi pro Sadducaeis aut eorum propagine, licet cum iis in rejectione Legis ore propagatae ſive traditionum conveniant. Praeterea ab aliis Judaeis diſcrepabant in die feſti Novilunii, quem non ex calculo Aſtronomico ſed apparitione Lunae figendum autumabant; in tempore mactandi agnum Paſchalem, quod אחר שקיעת השמש *poſt ſolis occaſum* ſtatuunt; & perſonis ad Paſcha edendum idoneis, quas Karaei ſolos mares eſſe dicunt; in tempore quo reliquiae coenae Paſchalis comburi debebant, quod ipſo die 15 fieri debuiſſe contendunt; quum Rabbanitae non die 15, qui eſt יום טוב, ſed die 16; aut ſi dies 16 ſit Sabbathum, die 17 id fieri oportere ſtatuant; in tempore oblationis ma-

nipuli Paſchalis quem illi מחרת השבת *craſtina Sabbathi* hebdomadalis, non Sabbathi, ſive diei primi feſti azymorum, putant offerendum fuiſſe, unde & Pentecoſte in alia tempora incidit; in cerimoniis feſti Tabernaculorum, geſtatione mali citrei & לולב, ac libatione aquarum, quos ritus Karaei negligebant.

§. XIII. Phariſaei, & eorum inſtituta theoretica.

XIII. Phariſaei, פרישים, ἀφωρισμένοι, interpretibus Epiphanio & Suida (quo Pauli verba ſpectant *Rom.* 1: 1.) ita dicti quod vitae ſanctimonia, ſive vera ſive ficta, ſe ab aliis ſepararent, creduntur propago fuiſſe τῶν חסידים Chaſidaeorum, quos generis nobilitas, & ſtudium pietatis, ac ardor pro religione, commendabant; quique ἀγαθοὶ Graecè dicuntur *Joh.* 7: 12. *Rom.* 5: 7. A tempore Simeonis Ben Shetah & deinceps fit eorum mentio in ſcriptis Hebraeorum. At non ſimul orta eſt haec ſecta, ſed lapſu temporis incrementa cepit, prout traditiones magis magiſque in honore eſſe coeperunt, & סיג *ſepes* Legi facta eſt. Quod ſingulare huic ſectae erat, verſabatur circa res credendas vel faciendas. Ad prius genus pertinet, quod jactarent ſe prae aliis notitiam Legis habere & Traditiones πατροπαραδότους magni facc-

facerent, atque instituta humana populo obtruderent pro divinis *Matth.* 15: 9. *Marc.* 7: 8, 13. quod fato & providentia Dei res omnes regi asseverent, contra ac Sadducaei; licet Josephus modo scribat illos εἱμαρμένῃ καὶ Θεῷ προσάπτειν πάντα, & λέγειν τινὰ καὶ οὐ πάντα εἱμαρμένης εἶναι, modo illos credere πράσσεσθαι εἱμαρμένῃ πάντα.

XIV. Sunt qui dogmatibus Pharisaïcis μετεμψύχωσιν annumerent, quod Josephus scribat eos credere animas piorum in aliud corpus migrare, μεταβαίνειν εἰς ἕτερον σῶμα; alii vero putant hac phrasi tantum innui animarum immortalitatem, ita ut hoc corpore relicto, in aliud gloriosum, non substantia sed qualitate diversum (confer *Luc.* 9: 29. εἶδος ἕτερον) transeant: ut ita de Sadducaeis tradat, eos negare animarum praemia aut poenas post hanc vitam; de Essaeis, animas sine corporibus permansuras; de Pharisaeis, mansuras quidem animas sed ita ut in alterum corpus migrent, uti *lib.* III. *de Bell.* 14. dicit de animabus in coelo ἁγνοῖς πάλιν ἀντενοικίζονται σώμασιν. Huc quoque trahunt nonnulli *Matth.* 16: 14. ac si credidissent Pharisaei animam Eliae in Christum

§. XIV. Num metempsychosis dogma sit Pharisaicum.

ſtum migraſſe: ſed ita Chriſtus Elias dici non potuiſſet, non magis quam ille in quo anima Eliae ante Eliam fuit; & probabilius eſt eos credidiſſe Chriſtum ipſum Eliam fuiſſe, vel Prophetam alium ex mortuis reſuſcitatum *Luc.* 9: 7, 8.

§. XV. Inſtituta practica.

XV. In praxi opera eorum ad inanem oſtentationem erant comparata, ut ab hominibus conſpicerentur, & famam pietatis ſibi acquirerent. Huc ſpectant [1] frequentes luſtrationes *Marc.* 7: 3, 4. [2] jejunia *Luc.* 5: 33. & 18. 12. *Matth.* 9: 14. [3] decimarum exacta ſolutio etiam de rebus minimis *Matth.* 23: 23. [4] preces longae & in locis publicis ac frequenter peractae. *Matth.* 6: 5. *Luc.* 5: 33. [5] obſervatio Sabbathi eo uſque, ut geſtationem lecti, ſpicarum evulſionem ad ſedandam famem, ſanationem aegrorum, eo die prohibitam cenſerent *Matth.* 12: 2. *Luc.* 6: 7 *Joan.* 9: 16. [6] vitatio conſortii aliorum hominum, quos ne tangere quidem audebant. 7 Dicuntur etiam Phariſaei dilataſſe phylacteria ſua, *Matth.* 23: 5. Per quae intelliguntur תפילין compoſita ex certis Sacrae Legis pericopis, quae thecis incluſae capiti & manui ſiniſtrae adaptatae a Judaeis geſtabantur: alii tamen dubitant an illorum phylacte-

lacteriorum dilatatio, quae ea illegitima fuisse redditura videtur, ibi intelligatur: quamvis certum sit aliquas partes phylacteriorum potuisse dilatari, veluti קציצה *nodum*, vasculumve in quo membranae includuntur, & cujus magnitudo definita non est, sic ut vel majus sit vel minus pro arbitrio dominorum. Epiphanius in ἀνακεφ. pag. 134. φυλακτήρια scribit fuisse clavos sive segmenta purpurae, σήματα πορφύρας vestibus intexta idemque *lib*. 1. *contra haereses*, *pag*. 33. τὰ δὲ σήματα τῆς πορφύρας φυλακτήρια εἰώθασιν οἱ ἠκριβωμένοι μετονομάζειν. Scilicet ne quis eos tangeret, ἵνα μηδεὶς ἅψηται, gessisse eos & haec φυλακτήρια & fimbrias in oris vestium majores & quatuor corymbos malorum Punicorum specie è pallio pendentes ibidem legitur: sic ut illa φυλακτήρια dicta credi possit, quod eorum ope tuti praestarentur a contactu hominum aliorum. Confer *Chagiga*. II. 7. *Mikvaoth*. IX. 6. Fimbriis quoque vestium longioribus usi sunt, quae cum φυλακτηρίοις junguntur *Matth*. 23: 5. uti Judaei quoque תפילין & ציצית jungunt (vid. supra *p*. 131.) de quibus *Num*. 15: 38.

XVI. Essaei, Ἐσσαῖοι, ita dicti sunt, §. XVI. uti Essaei.

uti quidam volunt, per apocopen a חסידים *Chasidaeis*, vel ab אסא quod multi ex iis medicinam exercerent, vel חסה, quod ad loca deserta confugerent, vel verosimilius a Graeco ὅσιοι. Philo ipse eos dictos παρὰ τὴν ὁσιότητα scribit. Chrysostomus *hom.* 47. in Acta *cap.* 22. Essaeos ὁσίους appellari notat: & nomen θεραπευτῶν ipsis datum non ad medicinam corporis, sed animi, poenitentiam scilicet, referendum est. Origo eorum non arcessenda est a Rechabitis, *Jerem.* 35: 2. quod non sectae, sed familiae nomen est, ortae non e populo Dei, sed Kenitis (הקִּינִים uti 1 *Chron.* 2: 55. in libris accuratis se invenisse Judaei testantur, non הקֵּינִים) quique alia instituta servabant; verum a temporibus Antiochi Epiphanis, quum plurimi ad loca deserta fugerent, licet demum Hyrcano imperante expressa eorum mentio fiat. Quidam ex iis erant κοινόβιοι, alii μόναχοι: utrique abstemii vitam agebant a voluptatibus remotam, plerumque coelibes, bona privata non habentes, a juramentis alieni, nec ementes nec vendentes, in martyriis constantissimi, loca deserta sectantes (unde in N. T. altum de iis silentium) & dantes operam pietati.
Quare

Quare cum Pythagoreis in multis conveniebant, uti Sadducaei cum Epicureis, Pharisaei cum Stoicis.

XVII. Solent sectis Judaeorum accenseri Scribae, Γραμματεῖς. Nomen quidem Scribarum apud Judaeos late patet, & eos nonnunquam notat, 1 qui praefecti aut שטרים nuncupantur. Ita *Deut.* 20: 5, 9. Versio Samaritana habet ספרים, Graeca Γραμματεῖς, quam & confer *Ex.* 5: 6, 10. 2 Aliquando vox Scribae Prophetam indicat. Vide Targum *Ps.* 62: 12. & Targum *Hier. Num.* 11: 26. Pro מחקק *Deut.* 33: 21. ספרא in Targum legitur. 3 Judaei Doctores suos סופרין appellant, uti quum dicunt חביבין דברי סופרין מדברי תורה *amabiliora esse verba scribarum quam verba Legis divinae*, in *Midrasch Schir Haschirim.* 6: 2. & Christus quidem hos doctores fuisse indicat, quum eos in cathedra Mosis sedere cum Pharisaeis affirmat *Matth.* 23: 2. ☞ quumque *Marc.* 1: 22. populum docuisse leguntur: Confer *Matth.* 17: 10. Multa eos cum Pharisaeis communia habuisse liquet non ex eo tantum quod passim in Euangeliis junguntur: vide *Matth.* 23: 13. *& seqq.* sed quod diserte *Luc.* 20: 46. Scribis tribuantur

§. XVII. Scribae.

tur quae alias Pharisaeis. Vid. *Matth.* 23: 6. & *Marc.* 12: 39. Fuisse tamen etiam inter eos, qui cum Pharisaeis non facerent colligitur ex *Act.* 23: 9. & *Luc.* 11: 44. Auctoritate illos valuisse inter Judaeos patet ex eo quod Christum examinarint & eorum jussu captus & iis traditus fuerit. *Marc.* 10: 33. *Luc.* 22: 2. Commemoratur denique 1 *Macc.* 7:12. Synagoga Scribarum Συναγωγὴ γραμματέων: & gradus quosdam dignitatis inter eos fuisse patet ex eo quod 2 *Macc.* 6. 18. legitur τὶς τῶν πρωτευόντων γραμματέων.

§. XVIII. Legis doctores.

XVIII. Νομικοὶ denique aut νομοδιδάσκαλοι creduntur sectam singularem constituisse: suntque qui eos Karaeos fuisse putent, qui Legem scriptam, מקרא, neglecta orali docerent. A Pharisaeis distingui videntur *Luc.* 11: 44. sed multa tamen cum iis habebant communia. Vid. *Luc.* 5: 17. & 7. 30. & 14. 3. Sic ut eosdem fuisse illos cum Scribis probabile sit, quod & Epiphanius ἐν ἀνακεφαλ. *p.* 133. scribit, & quo facit *Luc.* 11: 4. dictum Νομικοῦ ad Christum Scribas corripientem, *etiam nos afficis injuria.* Sed quibus in rebus aut hi Νομικοὶ aut Scribae cum Pharisaeis convenerint, & quibus dissenserint, vix reor accurate explicari posse.

CAP.

CAP. X.

De Naziraeis.

NAziraei, נזירים, Ναζιραῖοι, vel Ναζειραῖοι, ut est in onomastico Origenis, Ναζηραῖοι, Ναζαραῖοι, uti *Jud.* 13: 5, 7. 1 *Macc.* 3: 49. *Thren.* 4: 7. appellantur, distinguendi sunt a Ναζωραίοις, quod patriam & sectam indicat. Incolae scilicet urbis Nazareth Ναζωραῖοι appellantur locis 10 in Novo Testamento, & in 4 Ναζαρηνοὶ: idemque esse Ναζωραῖος & Ναζαρηνὸς liquet ex collatione *Marc.* 14: 67. & *Matth.* 26: 71. Secta quoque Ναζωραίων memoratur ab Epiphanio, & Hieronymo. Ita dicuntur quasi *separati* ab aliis certo vivendi genere ex voto, omnium maximo, quo quis non res suas sed se ipsum Deo sacrat: quare Μεγάλην εὐχὴν dici Philo tradit: vel quod נזר *coronam* Dei, promissos capillos, gererent. *Num.* 6: 7. §. I. Nomen.

II. Dividuntur in species duas. I. Naziraeos qui in perpetuum se devoverunt, & dividebantur iterum in נזירי עולם *Naziraeos perpetuos*, ἁπλῶς ita dictos qui ad haec duo tenebantur, alendos capillos (quos tamen si incommodo iis essent se- §. II. Species.

mel quotannis tondere licebat, quod exemplo Abschalomi probant *Gem. Nazir*.4:2.) & abstinentiam a vino, qui si polluuntur tres pecudes offerunt & tondentur, & in נזירי שמשון *Naziraeos Schimschonaeos* quibus tondere capillos nunquam licuit, quique polluti nihil offerunt. *Nazir*. 1:2. II. נזירי זמן קצוב *Naziraeos ad tempus devotos*, id est, minimum ad 30 dies, qui non tantum capillos alere, a vino abstinere, sed puros se servare a mortuis debebant. *Nazir*. 1:3. Confer *Eduioth*. IV: II. & VII. 5.

§. III. Leges Naziraeatus temporarii.

III. Posterioris Naziraeatus Leges *Num*. 6:2. & *seqq*. enarrantur. In *Nazir*. VI: 1. ea quae Naziraeis prohibita sunt tria esse dicuntur. 1. Immundities. 2. Tonsura. 3. Quicquid a vite proficiscitur: alias solent Leges Naziraeatus ad haec 10 capita referre, 2 praecepta scilicet & 8 interdicta. Quae in catalogo praeceptorum & interdictorum sunt 365-374. Horum etiam Hieronymus meminit in *Comm. ad Amos*. II. *pag*. 1386.

1. Ut comam alat.
2. Se non radat.
3. Abstineat vino, aceto, & omni potu inebriante.

4. Ne

4. Ne uvas recentes comedat.
5. Ne passas. Confer Hieronymum in *Jes.* VI. *pag.* 55.
6. Ne acinorum nucleos comedat.
7. Ne corticem uvarum edat.
8. Ne domum mortui ingrediatur.
9. Ne polluatur a mortuis, exceptis 6 propinquis *Levit.* 21:2. memoratis, & mortuo praecepti, מת מצוה : sic ut Sanctitas eorum conveniat hac parte cum Sanctitate Sacerdotum.
10. Ut finito tempore Naziraeatus offerat ea quae a Deo praescripta sunt; quemadmodum & si casu pollutus sit, id est, si quis ad latus ejus mortuus fuerit, quo in casu prius 7 dies immundus esse, se radere die septimo & capillos sepelire, cinere vaccae rufae aspergi die tertio & septimo, & die octavo munus suum afferre, *Num.* 6:10. & denuo tot dies, quot ante voverat, in Naziraeatu transigere debuit. *Nazir.* III:3.

IV. Ea autem quae exacto tempore Naziraeatus peragenda fuere sex sunt. §. IV. Voti solutio.

1. Ut agnus offeratur in holocaustum.
2. Agna in sacrificium piaculare.
3. Aries in sacrificium salutare.
Haec & praecedentia solent שלש בהמות *tres pecudes* Naziraeorum appellari. Vid. *Gem. Hier. Nazir.* 54: 2. *Midrasch Coheleth.* 107: 3. ubi historia 300 Naziraeorum, quibus 900 pecudes partim Rex Jannaeus, partim Schimeon Ben Schetach ad hunc usum donabat.
4. Simila infermentata oleo mixta, & רקיקי מצות oleo uncta, cum ferto & libaminibus eorum offerantur.
5. Capillos radat ad ostium Tabernaculi, vel stante Templo in conclavi Naziraeorum, & eos conjiciat in ignem sub olla in qua Sacrificium salutare coquitur.
6. Armus coctus arietis, placenta azyma & רקיקין sive lagana, azyma quoque (sed quibus pro pane azymo in Paschate uti non licuit. *Pesachim.* 11: 5.) oleo uncta a sacerdote agitentur una cum pectore & armo crudo, ut sit תנופה *Num.* 6: 20.

§. V. De V. Votum Pauli *Act.* 18: 18. se tondentis

dentis Cenchreis, non erat votum Naziraeatus: sed longe diversum. Nam non fuit *tonsura munditiei*, תגלחת טהרה uti Judaei loquuntur, id est, tonsura Naziraei voto suo soluti, quoniam illa non alibi quam in Templo fieri debuit: nec fuit *tonsura immunditiei* תגלחת טומאה, id est, tonsura Naziraei, qui ante dies Naziraeatus sui impletos polluitur, quoniam illa tonsura fieri debuit in terra Israëlitica, vel in tali loco unde spatio diurno ad Templum aliquis pervenire potest; nam die septimo jubetur tonderi & octavo afferre Sacrificium. Nec licebat Naziraeo esse extra terram Israëliticam. *Nazir*. III: 6. Si quis vovisset Naziraeatum extra terram, proficisci debuit in terram & illic votum implere. *Eduioth*. IV: II. Sic Helena Regina Adiabenorum Naziraea fuit per 21 annos, quamvis modo septennii Naziraeatum vovisset, quia extra terram voverat, & circa finem alterius septennii polluebatur. Sic quoque Naziraeatus locum non habuit, nisi stante Tabernaculo & Templo; quoniam voto solvi non potuere, nisi ad Tabernaculum vel Templum accessissent. Hinc 1 *Macc*. 3: 50. Naziraei voto solvi non poterant Templo partim polluto partim destructo.

voto Pauli nam fuerit Naziraeatus.

PARS III.

DE REBUS SACRIS.

CAP. I.

De Sacrificiis generatim, & ritibus ad Sacrificia spectantibus.

§. I. Nomen Sacrificiorum.

I. Mnes Oblationes, quae secundum voluntatem Dei certis ritibus ei sacratae consumebantur, generali nomine קרבנות appellantur. Dicuntur etiam *Dona* מתנות *Ex.* 28: 38. *Ez.* 20: 26, 39. & Δῶρα *Matth* 5: 23. & 23. 18. & κορβᾶν idem est quod δῶρον *Marc.* 7: 11. uti & Josephus *Ant.* IV. 4. Κορβᾶν δῶρον σημαίνει. Hae quum vel ex animalibus constent, vel ex farina oleove vino & thure, in duas species dispescuntur, quarum illa, scilicet cruentae oblationes, *Sacrificiorum* nomen vulgo accepit, haec vero, scilicet incruentae, *Fertorum* & *libaminum*. Quae fere conveniunt cum nomine זבחים, quod

quod prioribus, & מנחות ac נסכים, quod posterioribus datur: quamvis זבח de holocausto avium recte dici negent Judaei, quod קרבן est, & זבח proprie id est quod mactatur.

II. Quum vero plurium Sacrificiorum in Sacro Codice fiat mentio, ad certas species referenda sunt, ut distinctius de iis agi possit. Sunt qui in tres species ea dividant, unam eorum quae Deo cedebant, ut holocausta, alteram, quae Deo & sacerdotibus veluti piacularia, tertiam quae dominis, uti Pascha. Sed Judaei in *Gem. Rosch Hasschana*. 4: 1. & alibi vulgo quatuor recensent tam publica quam privata עולה חטאת ואשם ושלמים. 1. Holocausta. 2. Sacrificia piacularia. 3. Sacrificia pro delicto, & 4. Salutaria. Quibus addunt tria privata, דומים לשלמים, quae similia sunt salutaribus, בכור מעשר ופסח 5. Primogenita animantium. 6. Decimas eorundem. & 7. Agnum Paschalem. Quem ordinem nos quoque in eorum descriptione servabimus, ubi prius illa quae pluribus Sacrificiis communia sunt hoc Capite breviter indicaverimus.

§. II. Species diversae.

§. III. Qualia publica.

III. Solent praeterea Judaei dispescere Sacrificia in quatuor alias species. I. In Publica. II. Privata. III. Publica privatis similia & IV. Privata similia publicis. Publica *pellunt Sabbathum & immunditiem*, דוחין טומאה ושבת, sed privata nequaquam. Publicis nihil addendum erat nec de illis detrahendum. In Publicis, a Deo jussis, nunquam animal sexus foeminei oblatum fuit. *Temura.* 11: 1. Praeterea hirci erant in omnibus Sacrificiis publicis catalogi mox dandi §. IV. excepto primo, secundo, & quinto. Eruntque *hi hirci Sacrificia piacularia* שעירי חטאת. In *Midrasch Schir Hasschirim.* 24: 3. legitur ubique in Lege Dei de hircis dici quod fuerint לחטאת *piaculares*, excepto hirco offerendo die festo Pentecostes בעצרת אין כתיב חטאת, *de Azereth haud scriptum est*, חטאת, quia scilicet Israëlitae illo die Legem accipientes ab omni peccato erant puri. Fateor illud חטאת omitti *Num.* 28: 30. ubi legitur שעיר עזים אחד לכפר עליכם, sed notatu dignum est Interpretes Alexandrinos illic vocem לחטאת legisse, reddentes χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα ΠΕΡΙ ΑΜΑΡΤΙΑΣ ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν. Et fuisse hir-

hircum hunc piacularem patet ex adjecta voce לכפר *ad expiandum*, & loco parallelo *Levit.* 23: 19. ubi diserte legitur fuisse חטאת.

IV. Undecim Publica enumerantur. I. Agni duo in Sacrificio jugi sive quotidiano. *Exod.* 29. 38. *Num.* 28. 3. 8. *Ezr.* 3. 5. *Neh.* 10. 33. *Eccles. Siracid.* 45. 17. II. Additamentum Sabbathicum, quum duo agni praeterea offerebantur *Num.* 28. 10. III. Additamentum novilunii, duo juvenci, aries, & 7 agni in holocausta & hircus in Sacrificium piaculare. *Num.* 28. 11. IV. Oblatio festi Azymorum: quum per 7 dies quotidie idem quod in Novilunio offertur. *Num.* 28. 16. 25. *Deut.* 16. 2. V. Agnus in holocaustum die oblationis manipuli. VI. Additamentum diei עצרת festi Pentecostes, quod idem erat ac in Novilunio. *Levit.* 23. 17. *Num.* 28. 27. VII. Oblatio ejusdem diei, scilicet cum panibus duobus, juvencus, arietes duo, 7 agni in holocausta, hircus in Sacrificium piaculare, & 2 agni in salutare. *Lev.* 23. 18. VIII. Additamentum novi anni, quum praeter Sacrificia jugia & addititia novilunii offerebantur juvencus, aries, & 7 agni in holocausta & hircus in Sacrificium

§. IV. Quot publica.

piaculare. *Num.* 29. 2. IX. Oblatio diei Expiationis, juvencus, aries, & 7 agni in holocausta, hircus in Sacrificium piaculare. Praeterea hircus, emissarii socius, in Sacrificium piaculare, aries in holocaustum. *Num.* 29. 8. X. Oblatio primo die festi Tabernaculorum, 13 juvenci, arietes 2, 14 agni, & hircus in Sacrificium piaculare. Ex arietibus, agnis, & hircis numerus idem per omnes dies hujus festi offerebatur, sed juvencorum numerus decrescebat indies, sic ut septimo die 7 essent offerendi juvenci, duo arietes, 14 agni & hircus in Sacrificium piaculare. *Num.* 29. 12. XI. Oblatio diei octavi עצרת festi Tabernaculorum, juvencus, aries, 7 agni in holocausta, & hircus in Sacrificium piaculare. *Num.* 29. 36.

vid. pag. 147.

§. V. Quae privata.

V. Privata (id est יחיד, unius hominis sive sit persona publica sive privata, sive Pontifex Max. sive alius) sunt quinque, scilicet. I. Offerenda ob peccatum dicto vel facto commissum. II. Ob aliquid quod corpus tangit, quales oblationes 6 sunt, 1. Maris aut faeminae fluxu laborantis. 2. Leprosi. 3. Menstruatae. 4. Puerperae. 5. Polluti a mortuo. 6. Proselyti. III. Ob aliquid, quod bona tangit,

git, ut si quis haberet primogenita animantium, decima &c. IV. Ob certum tempus quod advenit, uti עולת ראיה *holocaustum praesentiae* in 3 festis majoribus, קרבן חגיגה *oblatio celebritatis*, & שלמי שמחה *salutaria laeta*. V. Ob votum vel promissum, uti oblatio Naziraei.

VI. Publica, sed privatis similia, qualia ob errorem a populo commissum &c. *Lev.* 4: 13. *Num.* 15: 24, 25, 26. Privata, sed quae speciem habebant publicorum, quod a stato tempore nec ob Sabbathum nec immunditiem dimoveri nequiverint, sunt agnus Paschalis, juvencus in Sacrificium piaculare & aries in holocaustum, quos P.M. die expiationis offerebat, & propterea haec pellebant Sabbathum. *Temura.* II: I. §. VI. Publica quasi privata, & vice versa.

VII. Distinguunt Judaei inter קדשי קדשים *Sacrificia Sanctissima*, & קדשים קלים *minus Sancta*. *Zevachim.* V: I, 7. *Gittin.* II: 8. *Eduioth.* VIII: 6. Sacer Codex hanc distinctionem confirmat, & quemadmodum *Sancta Sanctorum*, id est, *Sanctissima* nuncupat altare exterius *Exod.* 29: 37. & 40. 10. & interius *Exod.* 30. 10. suffitum *Exod.* 30. 36. vasa Tabernaculi interiora *Num.* 4: 19. reliquias fertorum §. VII. Quae Sanctissima & minus Sancta.

post

post pugillationem comedendas a Sacerdotibus *Lev.* 2. 3. & 10. 12. & 24. 9. *Num.* 18. 9. res devotas per חרם *Lev.* 27. 28. ita quoque ex Sacrificiis *Piacularia* קדש קדשים, id est, *Sanctissima* appellantur *Lev.* 6. 17. & *Sacrificia pro delicto Lev.* 7. 1. & 14. 13. Quibuscum quoniam holocausta conveniebant, mactanda scilicet jussu Dei *Lev.* 14. 13. eodem loco sanctiore, id est, ad septentrionem altaris, & Deo tota consecrata in altari exteriori, cumque iis etiam salutaria publica comedenda a Sacerdotibus ephemeriae ministrantis in Atrio, loco Sancto, ideo quatuor species Sacrificiorum Sanctissimorum statuuntur. 1. Holocausta omnia. 2. Sacrificia piacularia omnia. 3. Sacrificia pro delicto omnia. 4. Sacrificia salutaria publica. Reliqua, sc. salutaria privatorum hominum, Primogenita animantium, Decima eorundem, & Agnus Paschalis minus Sancta appellantur. Sacrificia Sanctissima mactabantur ad septentrionem altaris. *Levit.* 14. 13. *Lev.* 6. 18. 22. & 10. 17. Sacrificia minus Sancta ad ortum vel austrum. Sacrorum Sanctissimorum, sive ea publica sive privata essent, pelles* erant Sacerdotum, exceptis illis victimis piacularibus, quae integrae

tegrae comburi debuerunt *Lev.* 27. at Sanctorum levium, sive minus Sanctorum, redibant ad dominos. *Zevachim* xi: 3. Sanctissimis quoque aut vesci omnino non licuit, aut solis sacerdotibus masculis, & quidem in loco Sancto, id est, in Atrio magno: verum Sanctis levibus & viri & faeminae vescebantur, etiam in urbe Hierosolymitana, exceptis Sacrificiis primogenitorum animantium, quibus soli vescebantur sacerdotes. *Levit.* 6: 11. *Sota.* 11: 7.

§. VIII. Gradus 10 Sanctitatis in Sacrificiis.

VIII. Gradus Sanctitatis in Sacrificiis varii a Judaeis statuuntur in *Zevachim.* x: 2.

1. Sacrificii piacularis sanguis, quia expiat, est sanctissimus שהוא מרצה, & sanguine holocausti sanctior.
2. Membra holocausti sanctiora sunt ablegminibus Sacrificii piacularis, quia omnia cedunt in אשים *ignita.*
3. Sacrificium piaculare sanctius est Sacrificio pro delicto, quia sanguis adspergitur 4 cornibus, & infunditur fundamento altaris.

4. Sa-

4. Sacrificium pro delicto sanctius est Sacrificio תודה & ariete Naziraei, quia est e numero Sanctissimorum.
5. Sacrificium תודה & aries Naziraei sanctiora sunt τοῖς שלמים Sacrificiis salutaribus, quia eduntur die uno & requirunt panem.
6. Sacrificia salutaria sanctiora sunt Primogenitis, quia requirunt 4 sparsiones sanguinis, impositionem manuum, libamina & agitationem חזה ושוק pectoris atque armi.
7. Primogenitum sanctius est Decicimis animantium, quia Sanctitas ejus incipit ab nativitate, & a Sacerdotibus comeditur.
8. Decimae pecudum sanctiores avibus oblatis, quia sunt veri nominis זבח Sacrificium sc. cultro mactatum, & sanguis earum ac adipes sunt Sancta Sanctorum, & semper altari cedunt, quod non ita est in Sacrificiis avium.
9. Avium oblationes sanctiores fertis, quia sanguine constant.
10. Fertum peccatoris sanctius ferto נדבה, quia pro peccato est.

IX.

IX. Sanctissima mactabantur, & sanguis eorum excipiebatur, ad septentrionem altaris *Lev.* 1:11. *Lev.* 6:25. *Lev.* 7:2. *Lev.* 23:19. sed minus Sancta sive Sacra: levia mactari poterant in omni loco atrii, excepta parte ad septentrionem & occidentem altaris. *Lev.* 3:2,8. ubi plaga septentrionalis non est definita ut in Sanctissimis: & quia ibidem dicitur ad introitum Tabernaculi debuisse offerri, colligunt inde Judaei non ante reseratas Templi fores jugulari licuisse. *Zevachim.* v:6. Ceterum non nisi in loco quem Deus elegit, *Deut.* 12:14. Templo, sc. Hierosolymitano, sacrificare licuit, postquam id exstructum fuit; & eo loco quem designavimus: secus qui faceret, diceretur שוחט או מעלה בחוץ *mactans vel offerens extra.* Victima loco illegitimo mactata comburebatur; quod Judaei colligunt ex *Lev.* 6:23. *Temura.* VII: 6. & qui hoc prudens faceret, poenam כרת *Excidii* meruerat, qui imprudens, חטאת קבועה *Sacrificium piaculare statum* offerre debuit. Quod si victimae ab eo mactatae aptae non essent ut offerrentur in altari, poenae hujus reus non habebatur. Hodie si quis extra locum Atrii victimas sacrificaret, quae idoneae

§. IX. Locus Sacrificiorum peragendorum.

idoneae essent, ut intra Atrium sacrificarentur, licet Templum non sit, reus tamen esset.

§. X. Tempus Sacrificiorum.

X. Lex communis omnia Sacrificia tangebat, quod interdiu debuerint offerri; id Judaei colligunt ex *Lev.* 7: 38. adeoque de die mactari victima & sanguis ejus adspergi debuit. Quod si de die victima altari fuisset admota, exta noctu in altari adolere licuit, uti & membra holocaustorum, usque ad auroram diei sequentis. *Megilla* 11: 6. quamvis usque ad mediam modo noctem ea adolere consuevissent, & quantum poterant operam darent, ut de die forent consumta.

§. XI. Animalia Sacrificiis apta quot & qualia.

XI. Quinque sunt species animalium, quas sibi offerri Deus jussit, tres ex genere quadrupedum, quae distinguebantur in minores, quae annum aetate non superabant, & majores quae omnino; duas ex avibus, הבקר כבשים עזים תורים ובני יונה boves, oves, capras, turtures, & pullos columbae: ita quidem ut voce פר indicetur juvencus infra triennium aetatis, עגל infra primum aetatis annum, כבש agnus infra primum aetatis annum, ab octavo sc. die nativitatis *Levit.* 22: 27. איל mas ovium & caprarum intra primum &

& ſecundum aetatis annum, & שְׂעִיר עִזִּים *hircus caprarum* ſupra annum aetatis primum, infra ſecundum. *Para.* 1. 3. *Gem. Roſch haſſchana.* 10. 1. Tres autem hae ſpecies animalium reſpectu aetatis & ſexus evadunt duodecim, his nominibus in ſacris literis diſtinctae: vide *Menachoth.* VIII. 7.

Sexus maſculini.	Sexus faeminini.
1. פַּר, *juvencus.*	1. פָּרָה, *vacca.*
2. עֵגֶל, *vitulus.*	2. עֶגְלָה, *vitula.*
3. אַיִל, *aries.*	3. רָחֵל, *ovis.*
4. טָלֶה, *agnus.*	4. טְלִיָּה, *agna.*
5. שָׂעִיר, *caper.*	5. שְׂעִירָה, *capra.*
6. גְּדִי, *hoedus.*	6. גְּדִיָּה, *hoeda.*

Turtures autem debebant eſſe adulti, & ex columbis non niſi pulli. Nam principium ſplendoris in utriſque eſt illegitimum *Chullin.* 1. 5. id eſt, turtures tum demum legitimi ſunt quum incipiunt ſplendere: ſed pulli columbae tum fiunt legitimi. Ad holocauſtum nonniſi animalia ſexus maſculini admittebantur ex quadrupedum ſpeciebus modo memoratis, ſed ex turturibus & pullis columbarum tam mares quam faeminae: *Gem. Temura.* 114. 1.

ad Sacrum piaculare eaedem 5 species animalium, mares aeque ac faeminae: ad Sacrificium pro delicto soli agni mares: ad Sacrificia salutaria mares & faeminae ex tribus speciebus quadrupedum, nullae autem aves. Haec autem debebant esse תמימים *perfecta*, *non* בעלי מומין *vitiata*. *Malach.* 1: 8. Erantque ad examinandas victimas constituti מבקרי מומי קדשים qui ex Teruma Conclavis mercedem percipiebant: vide supra. *Lev.* 22: 20. Vitia ejusmodi, quae hominem aeque ac pecudem polluebant, 50 Judaei recensent, quae pecudi propria erant 23. Praeterea permutare illa animalia Deo sacrata non licebat *Levit.* 27: 10. quod si factum esset, utrumque animal Deo sacrum erat. Vide Codicem *Temura*, qui de hoc argumento agit.

§. XII. Munda animalia sacrificanda.

XII. Munda haec esse animalia debuerunt & quidem ex domesticis. Sunt enim בהמות *animalia domestica* & חיות *fera*. Ex domesticis tria sunt genera animalium mundorum, quae comedere Judaeis licebat eademque sacrificare, *bos* scilicet, *ovis*, & *capra*. Ex feris septem sunt munda. 1. cervus, 2. caprea. 3. יחמור. 4. אקו. 5. דישון. 6. תאו. 7. זמר. vide de his *Tanchuma*.

chuma 55. 3. ubi voce בהמות latius ſumta dicitur eſſe non niſi עשר בהמות טהרות בעולם *decem animalia munda in orbe. Deut.* 14: 4.

XIII. Diſtinctio animalium in munda & immunda jam ante diluvium fuit *Gen.* 7: 2. quumque & ſacrificia celebrata ſint, & paſtae legantur oves, & pelles animalium uſum amictus praebuerint, probabile eſt etiam carne uſos ad alimentum Patres ante diluvium. Accedit carnium uſum poſt diluvium fuiſſe licitum, nec uſpiam legi antea licitum non fuiſſe, nec rationem ullam eſſe diſcriminis hac parte temporum ante diluvium & poſt diluvium. Praeterea dominium hominis in animantia conceſſum id ſuadet, quum v. g. piſces certe uſui ſint hominibus fere nulla alia ratione quam alimentum praebendo: & poſt diluvium illud hominis privilegium latius quam antea patuiſſe non ſit veroſimile: quod tamen fuiſſet, ſi tum demum creophagia generi humano eſſet conceſſa. §. XIII. Inde argumentum pro creophagia ante diluvium.

XIV. Varii ritus fuere, quibus victimae Deo offerri conſuevere. In his autem partes aliae Sacerdotum erant, aliae dominorum offerentium. Judaei vulgo haec §. XIV. Diſtinctio rituum ad Sacrificia pertinentium.

haec quinque. 1. Manuum impositionem. 2. Mactationem. 3. Excoriationem. 4. Dissectionem. 5. Lotionem viscerum, a dominis peragi potuisse tradunt; at quinque alia. 1. Sanguinis exceptionem. 2. Sparsionem. 3. Ignis accensionem. 4. Lignorum dispositionem in altari. 5. Delationem membrorum ad altare, & quodcumque in altari peragendum erat, ad functiones Sacerdotales pertinuisse. Cujus distinctionis fundamentum est in descriptione rituum ad Sacrificia pertinentium *Lev.* 1. 3, 4. & *seqq.* ubi quaedam praestare jubetur dominus victimae, quaedam Sacerdos. Nos & hos ipsos ritus, quales fuerint, lustrabimus, & alios, qui sub his continentur, vel praeter hos in Sacris literis & scriptis Judaeorum memorantur, suis locis inseremus.

§. XV. Constitutio victimae ante faciem Dei.

XV. Requiritur ante omnia ut victima adducatur a domino qui eam Deo offert, & constituatur ante faciem Dei: olim quidem ante ostium Tabernaculi, id est, in atrio *Levit.* 1: 3. postea in atrio interiori Templi לפני יהוה *coram facie Dei*, uti & de ipsis Levitis, qui agitandi fuere ut Sacrificium תנופה *agitationis*, & quibus manus imponebantur, bis dicitur הקרבת לפני

לפני יהוה *duces eos in conspectum Dei. Num.* 8. 9. Ad quem ritum alludere videtur Paulus *Rom.* 12: 1. voce παραστῆσαι, quum vult nos *Constituere* corpora nostra in Sacrificium vivum, sanctum, & gratum Deo. Sacrificia autem Sanctissima eo ducebantur per portam atrii Septentrionalem, quae oblationis dicitur, minus Sancta per meridionalem: quod si victimae tenerae essent, pedibus ligatis portabantur a dominis. Vide *Malach.* 1: 13.

XVI. Hanc sequebatur impositio manuum, vel manus, ut quidam volunt, licet probabilius sit utramque manum victimis fuisse impositam, quae per enallagen numeri saepe per ידו indicatur. Confer *Num.* 27: 18. & 23. Haec autem in eo consistebat, quod dominus vel domini, si plures essent, unus post alium, manus suas antea lotas maximo nisu (בכל כוחו) imponeret capiti victimae occidentem spectantis. Debebat illa fieri ab ipso domino non ejus vicario: nec ea legitime peragebatur a muliere, alienigena, stulto, minorenni, servo, surdo, aut coeco. Victimis privatis omnibus imponebantur manus, excepto Sacrificio primogenitorum ex animantibus, decimis, atque agno Paschali,

§. XVI. Impositio manuum.

ſchali, argumento loci *Levit.* 3: 2. quibus addi debent oblationes ex avibus. Victimis publicis non imponebantur manus, niſi his duabus, hirco dimittendo die Expiationis, *Levit.* 16: 21. & juvenco ob peccatum ignorantiae, quibus tria membra Synedrii manus imponebant. *Levit.* 4: 15. Ita quidem Judaei tradunt in *Menachoth.* IX. 7. licet 2 *Chron*: 29: 23. hircis piacularibus, pro toto populo oblatis, manus impoſitae legantur, & hinc alii colligant victimis omnibus piacularibus iiſque publicis, quarum ſanguis Templo inferri debuit, manus impoſitas fuiſſe. Eodem tempore quo manus imponebantur, dominus peccata ſua confitebatur, aut transferebat in victimam: quod ſi Sacrificium ſalutare eſſet, Deum laudabat.

§. XVII. Agitatio.

XVII. Erant tamen victimae quaedam, quibus non ſtatim manus imponebantur, poſtquam eſſent adductae, ſed quae agitandae fuere coram facie Dei *Lev.* 14. 12. & 23. 20. Haec actio תנופה appellatur, & non victimas tantum vivas, ſed & membra quaedam earum & ferta nonnulla ſpectat. *Exod.* 29: 27. *Lev.* 7. 34. & 8: 27. *Num.* 5: 25. *Menachot.* V. 7. Sed diſtinguenda eſt illa agitatio, qua mem-

membra mactatae victimae agitabantur, uti pectus & armus dexter victimarum salutarium cum אימורים *ablegminibus*, ab hac agitatione vivarum victimarum quam hic explicamus, & quae mactationem praecessit. Consistebat autem in eo (vide *Gem. Kiddushin*. 36. 2. *Gem. Succa*. 37. 2.) quod victimam impositam manibus domini Sacerdos manibus suis, quas supponebat manibus domini, agitaret versus quatuor oras 1. Promovendo eam 2. Reducendo, 3. Sursum elevando quod תרומה proprie dicitur & cum תנופה jungitur *Exod*. 29: 27. & 4. deorsum ducendo: quae his verbis in *Menachoth*. v. 6. notantur מוליך ומביא מעלה ומוריד. Eadem phrasi utuntur in *Rosch haschana* 11. 2. ubi de facibus in monte oliveti accensis agunt, quae his 4 modis quatiebantur, ut aliis innotesceret consecratio novilunii. Sunt qui qui sex motus in hoc ritu distinguunt, antrorsum, retrorsum, dextrorsum, sinistrorsum, sursum & deorsum. Si plures Sacrificium salutare offerrent, quod agitandum erat, eo modo & tempore quo post dicetur, poterat unus omnium nomine agitare, secus ac in impositione manuum fieri solebat. Mulieres nunquam

agitabant, nisi suspecta adulterii & Naziraea. *Num.* 5: 18. *Num.* 6: 2. & 19. *Kiddushin.* 1. 8. Ceterum in *Menachoth.* v. 7. tres species rerum agitandarum ita recensentur.

1. שלמי יחיד Sacrificia salutaria privata agitantur mactata, non viva: & iis imponuntur manus.

2. שלמי ציבור Sacrificia salutaria publica agitantur & mactata & viva: nec iis imponuntur manus.

3. אשם מצורע Sacrificium pro delicto leprosi agitatur non mactatum sed vivum. Ei imponuntur manus.

§. XVIII. Mactatio. XVIII. Eodem loco, quo manus impositae erant, victima mactabatur: & quidem nulla mora interposita. *Gem. Beracoth.* 42. 1. quum scilicet illi (constrictae ad annulos in loco mactationis ad Septentrionem altaris, si essent Sacrificia Sanctissima, quorum erat שחיטת צפון, at si minus Sancta, in quovis loco atrii, vulgo tamen ad orientem) oesophagus & arteria aspera, quae Judaei שתי הסימנין *duo signa* vocant, manu prehensa, cultro, plerumque sacro dicto סכין, inciduntur, ut

ut ſanguis in vas המזרק influat. Peragi mactatio potuit etiam ab Iſraëlita *Levit.* 1: 5. licet eſſent victimae Sanctiſſimae, & mactans mulier, ſervus, vel immundus eſſet, ſic ut atrium ei intrare non liceret; ſi ſcilicet ipſe extra atrium conſtitutus cultro in atrium porrecto mactaſſet. *Zevachim.* III. I. *Gem. Hier. Joma* 39. 2. *Midraſch Schemuel.* 52. 1. ſcilicet שחיטה כשרה בזרים ובנשים ובעבדים אפילו בקדשי קדשים: atque ita omnes hujus ritus periti mactare poterant, excepto ſurdo, ſtulto, & minorenni, qui animum advertere ad actum ſacrum non poterant. *Chullin.* 1. 1. Sacerdotes tamen has partes plerumque in ſe ſuſcepiſſe videntur, aut, ſi hi non ſufficerent, Levitae 2 *Chron.* 29. 24. 34. quod etiam ex ſortibus aliquo modo liquet, de quibus ſupra.

XIX. Quinque autem res mactationem reddebant illegitimam. I. שהייה, *Mora*, ſi quis in actu mactationis cultrum ad tempus retraheret ante perfectam mactationem. II. דרסה, *Preſſio*, ſi quis ſine משיחה ductione & reductione cultri mactaret, & guttur perrumperet premens illud acie cultri. III. חלדה, *Occultatio*, ſi culter in mactatione abſconderetur. §. XIX. Quibus rebus vitiaretur.

IV. גרמה, *Aberratio*, si culter supra *annulum* הטבעת aberraverit. *Chullin*. I. 3. V. עיקור *Eradicatio*, si totum guttur abscinderet. Ad haec bene attendere debuit, quicunque victimam jugularet, & aliquoties se exercere in hoc actu coram sapientibus antequam solus mactaret.

§. XX. Unguesectio avium.

XX. Necabantur quidem aves, (vid. *Chullin*. II. I.) sed alio modo: מליקה dicitur hic ritus: nec dicuntur זובחין *sacrificantes* sed חונקין *strangulantes* eas. שחט tamen de avibus usurpatur in *Midrasch schir hasschirim*, יונה פושטה צוארה לשחיטה *columba collum extendit ut mactetur* & in *Chullin*. II. I. Sacerdos duos pedes avis apprehendebat duobus digitis manus sinistrae, minimo scilicet & qui ei proximus erat, alas vero duobus aliis, atque ita inter pollicem & indicem collum retortum ungue secabat. Quae inter functiones Sacerdotales difficillima fuisse dicitur. vide *Gem. Joma*. 47. 2. & 49. 2. *Gem. Zevachim*. 64. 2. Judaei volunt in holocaustis avium caput à corpore plane fuisse separatum, sed in Sacrificiis piacularibus incisum quidem, sed non penitus ablatum. *Zevachim*. VI. 4. 5. Confer *Levit*. I: 16, 17. & 5. 8. Poterat

rat illa peragi in quavis parte altaris: at ſanguis exprimebatur ad altare, ſi holocauſtum eſſet, ſupra filum rubrum; ſi piaculare Sacrum, infra. *Zevachim*. VI. 2.

§. XXI. Sanguinis exceptio.

XXI. Sanguis victimarum vaſe argenteo, מורק dicto, (*αἵμνιον* Graeci vocant & *σφαγεῖον*, Philo *φιάλην*) eoque ſat magnam ſanguinis copiam continente, quo facit phraſis *Zach*. 9: 15. מלאו כמורק, excipiebatur. Haec actio לקיחה dicitur. Philo *lib.* de *victimis*, *p*. 838. alium fuiſſe ſcribit qui mactaret, alium qui ſanguinem exciperet. Aliquando tamen manu, non vaſe, ſanguis excipi ſolebat: veluti quum vacca rufa mactabatur, manu ſiniſtra Sacerdos ſanguinem excipiebat & digitum manus dextrae immittens in ſanguinem ſiniſtra contentum eum ſpargebat verſus Aedem ſacram. Illegitimum enim eſſe ſanguinem vaccae rufae, niſi exceptum manu, דם פרה לא היה כשר אלא ביד legitur in *Siphre*. 20. 3. Ita quoque quum leproſus in porta Nicanoris conſtitutus ſanguine victimae mactatae adſpergi debuit, duo Sacerdotes ſanguinem excipiebant, unus vaſe, alter manu. Qui vaſe exceperat, ſanguinem ad altare ſpargebat, qui manu, ibat ad leproſum & illum tingebat. *Negaim*.

gaim. XIV. 8. *Gem. Zevachim.* 47. 2. Confer *Lev.* 4: 25.

§. XXII. Varii modi spargendi sanguinem.

XXII. Sequitur sparsio sanguinis זריקה & נתינה dicta, (uti apud Fabium Pictorem, *lib.* XVI. *Juris Pontificii* legitur, *aquam manibus dato*) vel הזייה: secundum illud Talmudicum in *Gem. Hier. Terumoth.* 45. 2. מקבל ואח״כ זורק *excipit sanguinem & dein spargit.* Quatuor diversis modis sanguis victimarum, a Sacerdote agitatus aliquando ne concresceret, spargebatur, 1. Ad cornua altaris exterioris. 2. In Sancto & Sancto S. 3. Ad angulos 4 altaris exterioris: 4. Ad basin altaris. Hic ritus ex praecipuis est, qui ad Sacrificia requiritur, עיקר הקרבן, quum ipsam expiationem peccati tum demum factam esse Judaei tradant, quando victimarum sanguis altare humectabat: secundum verba Gemarae *Zevachim.* 26. 2. כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים *quum sanguis attingit altare, expiantur peccata offerentium*: quo & illud *Hebr.* 9: 22. facit, χωρὶς αἱματεκχυσίας ὐ γίνεται ἄφεσις, *sine effusione sanguinis* (non illa effusione, qua ex corpore victimae effluit, sed illa qua effunditur in altari) *non fit remissio peccatorum.* Sic ante sparsionem san-

ſanguinis, jus non habebant Sacerdotes in pelles victimarum: nec ante illam licuit Naziraeo vinum bibere, aut pollui mortuis. *Nazir.* VI. 9.

§. XXIII. Adſperſio ſanguinis ad 4 cornua altaris.

XXIII. Ut autem diſtinctius intelligatur ritus adſperſionis ſanguinis ad quatuor cornua altaris, quae propria eſt victimis piacularibus quae comedebantur, *Lev.* 4: 7. (quae ſparſiones 4 מתנות nuncupantur) notandum eſt Sacerdotem ſanguinem vaſe exceptum detuliſſe ad altare, & conſcenſo clivo qui ad orientem clivi maximi erat, in circuitu medio ad cornu altaris quod inter orientem & auſtrum erat ſubſtitiſſe. Hoc loco digitum indicem manus dextrae in ſanguinem intingebat, & illum exemtum admoto ungue pollicis ita premebat, ut ſanguis angulum illius cornu humectaret. *Gem. Zevachim.* 53. 1. Αἵματι δεύει τῶν γωνιῶν τὰς ἐξοχὰς, ſcribit de hac ſparſione Joſephus *Antiq.* III. 10. Reliquias ſanguinis, digito adhaerentes, quibus aliud cornu adſpergere non licuit, (ad unamquamque enim ſparſionem intingere denuo digitum in ſanguinem debuit, ſecundum canonem Judaeorum על כל הזייה טבילה) ad marginem vaſis abſtergebat: dein ad cornu alterum perrexit, repeti-

petito eodem ritu; tum ad tertium, denique ad quartum, sive notozephyrinum, in quo omnes ſanguinum adſperſiones & effuſiones deſinebant, & ad cujus baſin in foramen meridionale reliquiae ſanguinis effundebantur, ad rivum Kedron deferendae. *Meila*. III. 2. non ſine reſpectu, ut videtur, ſanguinis Chriſti ante quidem in Gethſemane circa rivum Kedron, & ultimo ad occidentem Hieroſolymae effuſi.

§. XXIV. Sparſio in Aede Sacra.

XXIV. Illarum autem victimarum piacularium, quae comburebantur, ſanguis inſcrebatur in Aedem Sacram, ubi ſparſiones vel in Sancto Sanctorum vel ad cornua altaris ſuffitus fiebant, & reliquum ad baſin altaris exterioris in foramen occidentale effundebatur. vid. *Lev*. 4: 7. & 8. 15. Vacca quidem rufa comburebatur, ſed uti multa habebat ſingularia, ita non tantum cum pelle & fimo ſed & ablegminibus (quae alias in altari adolebantur *Lev*. 8: 16.) tanta quanta igne conſumebatur: nec ſanguis in aedem Sacram inferebatur, ſed quicquid ſupererat praeter ſanguinem manu Sacerdotis ſparſum verſus aedem ſacram, igni cedebat.

§ XXV. Sparſio

XXV. Sanguis holocauſtorum, uti & Sacrificiorum pro delicto & ſalutarium, tam

tam privatorum quam publicorum, adſpergebatur altari hac ratione quae multum diverſa eſt ab adſperſione ſanguinis Sacrificiorum piacularium. Sacerdos ſanguinem vaſe exceptum deferebat ad angulum altaris, qui orientem & aquilonem interjacet, & ibi ſanguinem ex vaſe ſpargebat in ipſum angulum, infra filum rubrum, ita ut ſanguis hac & illac inſtar Graeci Γ diffuſus latus orientale & boreale (וזוית המזבח, *Zach.* 9: 15.) humectaret. Hoc appellant Talmudici ſparſiones duas quae efficiunt quatuor. Deinde ad angulum notozephyrinum pergens eodem ritu duo latera altaris occidentale & auſtrale adſpergebat & reliquias ſanguinis effundebat ad baſin. ſanguinis ad 4 latera altaris.

XXVI. Denique in Sacrificiis primogenitorum ex animantibus, decimis eorundem, & agno Paſchali ſufficiebat, uti Hebraei tradunt, ſanguinem effundi ad fundamentum altaris: quo cum caruerit angulus altaris Euro auſtralis, uni ex reliquis tribus ille affundi debuit: ſolebat autem fieri ad angulum altaris notozephyrinum: ſic ut hic unica tantum ſparſio requiratur. *Num.* 18: 17. *Zevachim.* v. 8. §. XXVI. Effuſio ſanguinis ad baſin.

XXVII. Nonnunquam ſanguis effundebatur in canalem Templi אמה dictum, §. XXVII. Effuſio

per

sanguinis in canalem Templi.

per quem in torrentem Kedron deferebatur. Id fiebat in sacrificiis pro delicto dubio: si post mactationem ejus intelligatur offerentem non peccasse. Tunc scilicet caro in בית שרפה, *loco combustionis*, cremabatur & sanguis infundebatur in canalem Templi. Ita quidem R. Eliezer opinabatur, secundum cujus tamen opinionem הלכה non est. *Kerituth.* VI. I.

§. XXVIII. Excoriatio.

XXVIII. Excoriatio, ad quam non requirebatur (poterat tamen adhiberi, 2 *Chron.* 29: 34.) opera Sacerdotis, fiebat, post sparsionem sanguinis. Ut autem haec commodius peragi posset, octo columnae lapideae ad septentrionem altaris erant collocatae, quibus imposita erant ligna cedrina, quae transtra appellari possunt. *Middoth.* III. 5. Hinc suspendebantur victimae, ita ut pedes posteriores perforarentur.

§. XXIX. Dissectio.

XXIX. Hanc sequebatur dissectio victimae in partes, *Lev* 1:6. caput, crura, armos, atque ita porro decenti ordine, ad quem creditur spectare τὸ ὀρθοτομεῖν 2 *Tim.* 2: 15. Viscera autem & crura eruta lavabantur (*Lev.* 1: 9.) in conclavi lavantium, stante scilicet Templo II. & dein referebantur ad mensas marmoreas positas inter

inter columnas, ubi eadem accuratius lavabantur, excepto ſtomacho, &, ut quidam volunt, inteſtinis, bile, liene, & ſi quid aliud hominum alimento minus conveniens eſt; quum ob eandem rationem etiam pellis in altari offerri non conſueverit, aut menſae Dei (quo nomine altare *Malach.* 1:7. nuncupatur) imponi. Haec omnia videntur, antequam ad altare deferrentur, ſpongia ſiccata fuiſſe, ut flammam citius conciperent, cujus ritus Hebraei meminerunt in enarrando holocauſto arietis ab Abrahamo oblati, loco Iſaaci *Gen.* 22. Vide *Tanchuma.* 78: 4. *Schekalim.* VI: 4. Poteſt & hoc ſub καθαροποιεῖν comprehendi, quam vocem de Sacerdotibus circa victimas occupatis Joſephus uſurpat, *Antiq.* III: 10.

XXX. His peractis deferebantur membra victimae a loco mactationis, per ſpatium inter altare & aedem Sacram, uſque ad menſam marmoream ad occidentem clivi altaris, & inde ad altare, ſi holocauſtum eſſet, & quidem ſi ex minori pecore, per ſex ſacerdotes. *Schekalim.* VIII: 8. Quid ſinguli tulerint, dictum eſt ſupra, *pag.* 193. Quod ſi non eſſet ovis vel capra, ſed aries, duo Sacerdotes inteſtina portabant. §. XXX. Delatio ad altare.

His si addamus unum qui fertum, alterum qui libamen, portabat, intelligitur ad Sacrificium ovis & caprae 8 Sacerdotes pertinuisse, ad arietis 11, (nam duo fertum, duo libamen portabant) ad bovis 24, quia majores partes erant & per plures portandae. Ita legitur in *Echa rabbati*. 62: 1. Diversis quoque locis in altari reponebantur partes victimarum offerendarum antequam in ignem altaris conjicerentur. Vide *Schekalim*. VIII: 8. *Gem. Succa*. 54: 2. חלבי תמיד, *membra* (nam nomine חלבי omnia membra victimae intelligi כל איברי דעולה קרי חלבי Judaei monent) *Sacrificii jugis* collocabantur in clivo altaris medio ad ortum מחצי כבש ולמטה *infra partem clivi mediam*. Sacrificia addititia, מוספין, ad occasum infra partem clivi mediam. Sacrificia noviluniorum infra כרכוב, ambitum altaris supremum.

§. XXXI. Salitio. XXXI. Deinde saliebantur partes victimarum in ipso clivo על גבי הכבש *Gem. Menachot*. 21: 2. At in summo altaris, בראשו של מזבח saliebantur pugillus farinae, thus, pulvis suffitus, fertum Sacerdotum, fertum Pontificis Maximi, ferta libaminum, & holocausta avium. Adhibebant plerumque ad hunc usum Sal Sodo-

domiticum, petitum ex lacu Asphaltite; quod si illud haberi non posset, licebat uti מלח איסתרוקנית, id est, sale Ostracinensi. Urbs Ostracine vicina fuit Rhinoculuris & lacui Sirbonis, cujus aquae forsitan huic sali conficiendo fuere adhibitae.

§. XXXII. Comestio.

XXXII. Quaedam sacra comedebantur ex parte, uti victimae piaculares & pro delicto (si sc. non essent totius populi vel Pontificis Maximi; eae enim extra castra comburebantur) uti & quaedam ex fertis. Haec autem tria, ut & salutaria publica, nonnisi a sacerdotibus familiae ministrantis iisque maribus & quidem in Atrio magno comedebantur. *Num.* 18: 10. Sed salutarium privatorum pectus & armus comedebantur a faeminis aeque ac maribus mundis *Num.* 18: 11. (Confer *v.* 18.) per totam urbem. *Lev.* 10: 14. Ita quoque se res habebat cum decimis & agno Paschali. Primogenitis vero soli Sacerdotes vescebantur. Sorte autem distribuebantur sancta edenda inter Sacerdotes. Vid. *Schabbath.* XXIII: 2. licebatque iis ea assata, elixa, cocta, pro arbitrio comedere. *Zevachim.* X: 7.

§. XXXIII De פגול

XXXIII. In quatuor actibus scilicet 1. mactatione, 2. exceptione sanguinis 4. sparsione vel

3 delatione ejus ad altare

* vid. errata

five profanato Sacrificio.

~~vel in oblatione victimae~~, poterat Sacrificium fieri פגול *profanum*, ſic ut nec Sacerdoti nec Iſraëlitae, cujuscunque ſexus foret, id comedere liceret, ſecundum Legem *Deut.* 14: 3. Quando, verbi gratia, Sacerdos, dum victimam mactat, vel ſanguinem excipit, aut ſpargit, *~~aut victimae partes in altari offert~~, profanas intentiones circa illam concipit, & ſibi proponit illam edere extra tempus a Deo comeſtioni deſtinatum. Illae autem cogitationes ad tria referri poſſunt מחשבת שנוי השם מחשבת המקום, ומחשבת זמן, id eſt, 1. nomen Sacrificii non ſuum ſive illegitimum, ſi ſc. holocauſtum offerre proponat nomine Sacrificii piacularis, 2. locum illegitimum, 3. tempus. Hujus mali propoſiti & inde ortae pollutionis poena ſolum Sacerdotem ſequitur, & illum qui ſciens de illo ſacrificio comederit. Si quis autem inſcius de eo comediſſet, offerebat חטאת קבועה *Sacrificium piaculare fixum.* Ne autem profanum redderetur hoc modo Sacrificium, aderant mactationi qui Sacerdotes admonerent, ne committerent ejusmodi facinus היו מזהירין אותם בעת ששוחטים שלא יפגל אחד מהזבחים *Schir Haſſchirim Rabba fol.* 22: 1.

XXXIV.

XXXIV. Tempus comestioni destinatum in Sacrificiis piacularibus, pro delicto, ac salutaribus publicis (quibus additur hoc respectu Sacrificium תודה, & aries Naziraei) erat dies mactationis & nox sequens *Lev.* 7: 15. sed in reliquis Sacrificiis salutaribus privatis, primogenitis animantium, & decimis, erat dies mactationis, nox, & dies sequens usque ad occasum solis. Agni Paschalis comestio usque ad mediam noctem erat permissa, non ulterius: quod constituerunt Judaeorum Doctores, ut eo longius a peccato homines arcerentur, sepem Legi circumdantes, uti loquuntur Gemarici, licet secundum mandatum Dei tota nox apta esset ad comestionem, & qui modo ante ortum aurorae comedisset, officio suo satisfecerat, quod Hebraei dicunt, יצא ידי חובתו. Quod autem extra tempus comestioni destinatum supererat, igne cremari, & quidem interdiu, debuit. *Levit.* 7: 17.

§. XXXIV. Tempus comestionis.

XXXV. In Atrio igitur, vel intra vela, stante Tabernaculo, nonnulla comedi a Sacerdotibus debuere, nonnulla extra Atrium fuere licita. Quum Schilunte esset Tabernaculum, Sanctissima quidem intra vela comedebantur, sed minus Sancta in

§. XXXV. Comestionis locus.

 omni

omni loco unde Schilo videri poterat. *Megilla.* 1: 11. Ut autem diſtinctius intelligatur, quae extra Atrium comedenda a ſacerdotibus fuerint, examinanda ſunt 24 מתנות, ſive *dona*, quae ad ſacerdotes pertinebant, & partim ex animantibus, partim e rebus inanimatis conſtabant; quaeque reſpectu comeſtionis aut uſus diſtinguuntur. Vide ſupra, *pag.* 186.

§. XXXVI. Perſonae comedentes.

XXXVI. Ad Sacrificiorum quorundam comeſtionem ipſi domini admittebantur, uti agnum Paſchalem, decima, & ſalutaria: ad Sanctiſſima autem, & ad omnes illas decem res, quas *pag.* 186. recenſuimus, nomine קדשי הםקדש soli ſacerdotes, quos liquido conſtabat eſſe ex poſteris Aaronis *Nehem.* 7: 65. & quidem mundi, iique mares. *Levit.* 6: 22. Ad illa quae Hieroſolymis comedi debuere, ſacerdotes eorumque uxores & filiae, ac filii apti erant. *Num.* 18: 11. etiam ſervi & ancillae: non tamen illa tradebantur, niſi ſacerdotibus ephemeriae miniſtrantis, qui ex 24 donis modo recenſitis 19 accipiebant. Sed ad omnes promiſcue ſacerdotes pertinebant, & dari poterant cui aliquis vellet. 1. Primitiae. 2. Decimae e decimis. 3. Placenta, חלה, 4. Armus,

ma-

maxillae, & ventriculus ex animantibus profanis. 5. Primitiae lanae tonſae. Alii tamen paulo aliter ea diſtinguunt. Vide ſupra. *pag.* 187.

XXXVII. Nonnullae erant victimae, quae comburebantur, vel in altari exteriori, uti holocauſta; vel extra Urbem, qui locus בית הדשן, quod cineres altaris eo deferrentur. *Meila.* II: 4. vel בית שרפה dicitur. *Joma.* VI: 7. *Kerituth.* VI: 4. uti illae quarum ſanguis in Aedem Sacram fuerat illatus; vel in monte Templi ad locum לפני הבירה, ſi hoſtiae piaculares cremandae fuiſſent, & poſtquam elatae fuerant ex Atrio vitium contraxiſſent; vel denique in ipſo Atrio, ubi omnes victimae* temeratae comburebantur. *Temura.* VII: 6. Prima combuſtio a ſacerdote fieri debuit, ad reliquas alii quoque erant idonei. Erant praeterea victimae, quarum אימורים, *ablegmina*, comburebantur in altari exteriori, & quidem e tribus ſanctioribus Sacrificiorum ſpeciebus, Sacrificiis piacularibus, Sacrificiis pro delicto, & ſalutaribus publicis, quae אימורי קדשי קדשים *ablegmina ſacrificiorum ſanctiſſimorum* nuncupantur, diſtincta ab אימורי קדשים קלים *ablegminibus ſacrificiorum* §. XXXVII. Combuſtio.

 mi-

minus Sanctorum, sc. 1. Sacrificiorum salutarium privatorum, 2. Primogenitorum animantium. 3. Decimorum animantium & 4. Agni Paschalis. Vide *Echa Rabbati.* 54: 3. *Midrasch Esther* 127: 2. *Seder olam rabba cap.* 7.

§. XXXVIII. Series rerum comburendarum.

XXXVIII. Non videtur inconveniens huic loco, dum de combustione agimus, seriem exhibere rerum illarum, quas Judaei comburendas fuisse tradunt, quasque sepeliendas; quum natura Sacrificiorum hinc lucem accipiat, & omnes illae res Sacrae dici possint. Comburenda haec sunt 1. Omnia Sacra, tempore aut loco non suo mactata, & ferta contaminata. 2. Sacrificium pro delicto dubio, si ante sparsionem sanguinis domino innotuerit se nihil deliquisse. 3. Sacrificium ex ave pro delicto dubio. 4. תרומות sive primitiae pollutae. 5. Miscella vineae *Deut.* 22: 9. 6. Praeputium arborum, ערלה. *Levit.* 19: 23. Confer codicem *Orla.* 7. Capilli Naziraei mundati *Num.* 6: 18. R. Juda his addit fermentum tempore Paschatis. *Temura.* VII: 5.

§. XXXIX. Series rerum sepeliendarum

XXXIX. Sepelienda vero haec sunt. 1. Victimae vel altari sacratae vel reficiendo Templo, quae mortuae sunt. 2. Quae

Quae abortum fecere: quod si secundinas enixae fuissent, solae secundinae comburebantur. 3. Bos lapidandus. *Exod.* 21:28. &, quae illo nomine continentur, ferae & aves quae nocere possunt. 4. Vitula decollanda, *Deut.* 21:4. 5. Avis leprosi. *Levit.* 14: 7. 6. Capilli Naziraei immundi. 7. Primogenitus asinus. 8. Caro lacte condita *Deut.* 14: 21. *Exod.* 23: 19. & 34: 26. (Quae tria loca indicantur in *Gem. Kiddufchin.* 57: 2. notaturque esse ad interdictum. 1. אכילה. *edere.* 2. בשול, *coquere.* 3. הנאה, *fructum inde percipere*) & 9. Bestiae profanae aut ferae in atrio mactatae. *Temura.* VII: 4. Nunquam illa quae comburenda erant, licebat sepelire, aut comburere sepelienda.

CAP. II.

De Holocaustis.

I. DE septem generibus Sacrificiorum §. I. Nomen.
ante memoratis acturi ab Holocaustis initium facimus. Appellantur ea עולות, Graecis interpretibus *καρπώματα* *Exod.* 30:9. *ὁλοκαυτώματα* *Exod.* 10: 25. Philoni & aliis *ὁλόκαυστα*, & Latine *solida*,

ſive Sacrificiorum ſalutarium referri ſolet, quum frugum primitiae una cum agnis duobus Sacrificium ſalutare conſtituentibus oblatae legantur *Lev.* 23: 17. & 19. ſed praeſtat eam *Fertis* מנחות annumerare. Diſputatum fuit olim de hac re inter R. Lazarum & R. Joſen filium Chaninae in *Gem. Hier. Megilla.* 72: 1. & in *Schir haſchirim rabba.* 29: 4. R. Lazar dicebat Abelem & alios ante Moſen, quos בני נוח appellant, obtuliſſe שלמים, quia legitur *Gen.* 4: 4. מחלביהן: ſed R. Joſe dicebat fuiſſe עולות; ideoque, quum in Levitico legitur, haec eſt Lex τῶν שלמים, addi אשר יקריבו, *quod offerent*, deinceps ſcilicet, quoniam holocauſta jam olim obtulerant. Verum & de holocauſtis legitur יקריבו aeque ac de ſalutaribus.

§. V. Diviſio. V. Erant illa duorum generum: Publica, qualia agni Sacrificii jugis, & Privata, qualis agnus leproſi. Praeterea diſpeſci poſſunt in illa quae Iſraëlitae offerebant, & quae a Gentibus offerebantur: ſola enim inter omnes Sacrificiorum ſpecies holocauſta(*) tam avium quam quadrupedum fuerunt, quae Gentes offerre Deo poterant: nec tamen licebat Judaeo hoſtias

ſtias earum extra atrium Sacrificare. Quum ſub Romanis eſſent Judaei, hoſtias ab iis datas ſacrificabant: unde Tertullianus in *Apolog. Cujus & Deum victimis, & templum donis, & gentem foederibus aliquamdiu Romani honoraſtis.* Vid. Joſephum de *Bell.* II: 30. Eleazar autem filius Ananiae perſuaſit Sacerdotibus miniſtrantibus ne holocauſtum ab Ethnicis acciperent: & hinc origo tumultuum contra Romanos. Hebraei ſcriptores narrant hoſtias a Romanis miſſas ad templum Hieroſolymitanum a Bar Kamza, ſcelerato homine, clam mutilatas vitiataſque fuiſſe ut evaderent בעלי מומין, & quum propterea illas offerre recuſarent Judaei, Romanis id ſignificaſſe homines alios, Praefecto, ſive השולטון, dicentes אילין קורבנייא דאת משלח ליהודאי למיקרבינהו אינון אכלין להון וסקרבין אחרינן בחילופיהו *Hoſtiis, quas mittis Judaeis ut eas offerant, non utuntur: ſed alias earum loco offerunt.* Ita legitur in *Echa Rabbati.* 82. 3. Imperator Auguſtus juſſerat quotidie in Templo holocauſta, agnos duos ſcilicet, & taurum, offerri pro ſe, διετάξατο ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεῖς

ὁλο-

ὁλοκαύτους τῷ ὑψίστῳ Θεῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, αἱ μέχρι νῦν ἐπιτελοῦνται. Ἄρνες εἰσὶ δύο καὶ ταῦρος τὰ ἱερεῖα, οἷς Καῖσαρ ἐφαίδρυνε τὸν βωμόν. Sunt verba Regis Agrippæ in epiſtola ad Cajum, quae leguntur apud Philonem, *Legatione ad Cajum. pag.* 1036. Si cum his holocauſtis Gentes *ferta & libamina*, נסכים, miſiſſent, offerebantur: ſi non, aere publico emta holocauſtis addebantur. Huc referunt Judaei verba *Deut.* 7: 16. ואכלת את כל העמים quia ſcilicet Iſraelitae edunt נסכיהם של אומות העולם *ferta Gentium.* vide *Midraſch ſchir haſſchirim.* 36. 3. Ceterum in his Gentium holocauſtis multa erant ſingularia: manus iis non imponebantur, leges de פגול & מותר in iis locum non habebant, id eſt, non profanabantur mala intentione Sacerdotis, nec neceſſe erat ut reliquiae poſt tempus comeſtioni deſtinatum comburerentur.

§. VI. Animalia & eorum oblatio.

VI. Quinque erant animalium ſpecies, e quibus holocauſta parari poterant, Boves, oves, caprae, turtures, & pulli columbarum: quorum tria priora ſexus maſculini eſſe debuerunt. *Levit.* 1: 3. 10. Joſephus, *Antiq.* III. 10. Ἄῤῥενα ὁλοκαυτοῦται τὰ πάντα. Atque ita Hebraei, אין עולה

עולה נקבה. Cui legi contraria non est oblatio vaccarum a Bethsemitis in holocaustum, 1 *Sam.* 6: 14. qui casus plane erat extraordinarius: vel combustio vaccae rufae, quod Sacrificium proprie non erat. Haec si integra essent & immaculata nec morbo aut senio confecta (id est, bos supra triennium aetatis, agnus supra biennium) in Tabernaculum aut Templum deducta, & quo dictum est modo supra *cap.* 1. mactata, pelle nudata, ad altare delata, in altari conflagrabant, & quidem omnes omnino animalium partes excepto stomacho, &, ut quidam volunt, intestinis, liene, & folliculo fellis. Eximebatur etiam ex victima גיד הנשה, *nervus luxationis*, & in pomum cineris, quod erat supra altare, conjiciebatur. vide *Chullin.* VII. 1. & *Gen.* 32: 33. Nervus hic e sanctis aeque ac profanis animalibus, quum mactantur, eximi debet, tam intra quam extra terram, sive stante Templo sive non. Licitum quoque erat ex ave holocaustum facere. *Levit.* 1: 14. quod non זבח sed קרבן appellatur, quum sanguine ad altare expresso (*Kinnim.* 1. 1.) & ingluvie ad locum cineris ad orientem altaris rejecta, corpus salitum igne cremabatur. Pelles ho-

holocaustorum cedebant sacerdotibus, qui inde quaestum percipiebant uberrimum: ita Philo notat *lib. de Sacerdotum honoribus. pag.* 833. Δορὰς προςάττει τὺς ὑπηρετῦντας ταῖς θυσίαις ἱερεῖς λαμβάνειν, ὐ βραχεῖαν, ἀλλ' ἐν τοῖς μάλιςα πολυχρήματον, δωρεάν.

§. VII. Holocaustum avis.

VII. Si aut turtures aut pulli columbarum in holocaustum offerrentur, eo modo, quo Capite primo indicavimus, sacerdos avem ungue secuit in quavis parte altaris, & sanguine omni expresso ad latus altaris supra filum rubrum (quum sanguis holocaustorum e quadrupedibus infra illud spargeretur) caput a corpore separatum & in summo altaris salitum in ignem injecit: dein ingluvie & extis minus aptis ad hominis alimentum, &, ut quidam volunt, etiam plumis, in locum cineris ad orientem altaris abjectis, alis nequaquam avulsis, corpus ipsum avis salitum igni tradidit. *Levit.* 1: 14-17.

CAP. III.

De Sacrificiis piacularibus.

§. I. Nomen.

I. SEcunda Sacrificiorum species חטאת appellatur, Graecis Interpretibus

περὶ

περὶ ἁμαρτίας, Josepho περὶ ἁμαρτάδων, Latine vulgo Sacrificium piaculare, vel pro peccato. Vocem חטאת explicant in * *Gem. Hier. Joma.* 40. 4. per שגגות *errores*, veluti פשע per מרדים *rebelliones* & עונות per זדונות *commissa de industria.* In Targum חטאהם *Gen.* 18: 20. redditur חובתהון *debitum eorum*, uti & *Math.* 6: 12. ὀφειλήματα appellantur peccata, & *remittere debitum* ibidem, quod Chaldaei dicunt שבק חובין. vide Targum, *Exod.* 32: 32. Certe qui non per errorem, sed sciens prudensque peccaverat, ἑκουσίως ἁμαρτάνων, non expiabatur culpa ejus ullo sacrificio piaculari, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία. *Hebr.* 10: 26. Debet etiam animus adesse erroris sui conscius cum dolore: &, uti Philo fatetur *lib.* III. *de vita Mosis*, sacrificia ab hominibus pravis, qui se non corrigunt, oblata nil promovent, quoniam sacrificia *nequaquam abolent ipsa peccata, sed in memoriam revocant*, οὐ λύσιν ἁμαρτημάτων ἀλλ᾽ ὑπόμνησιν ἐργάζονται. Paulus quoque in Epist. ad Hebraeos *cap.* 10: 3. in sacrificiis factam ἀνάμνησιν ἁμαρτιῶν, *commemorationem peccatorum* agnoscit. Haec sunt sacrificia stultorum, *Ecclesiast.* 4. *ult.* quae

ab iis offeruntur qui non resipiscunt, דמקרבין קרבניא על חובידון ולא תיבין מן עובדיהון. Ita est in Targum eo loco. *Si enim in sceleribus permanentes putaverimus votis atque sacrificiis redimere nos, vehementer erramus*; sunt verba Hieronymi ad *Jerem.* 14 *pag.* 597.

§. II. Distinctio a Sacrificiis pro delicto.

II. Sunt inter Judaeos & Christianos qui Sacrificia haec sub uno genere & nomine ἱλαστικῶν cum אשמות, Sacrificiis pro delicto (quae nobis tertia species est) comprehendant, quod utraque pro culpis commissis eodem nomine חטאת (vide *Zevachim.* IV. 6.) offerrentur, & neutris ferta aut libamina addi consueverint, quae holocaustis & Sacrificiis salutaribus addebantur; quod neutra fierent ex voto vel promisso; quodque nihil ex his duobus Sacrificiis domini comederent, sed pars altari, pars Sacerdotibus, cederet. Nos tamen, quum haec duo Sacrificia habeant distincta nomina, culpae quoque quae unum & alterum postularunt, & animalia ad oblationem idonea, & ritus diversi sint, separatim ea exponi debere arbitramur. Adde quod nomen ἱλαστικῶν non his tantum sed & aliis Sacrificiis conveniat. Noachus holocausto ἱλαστικῷ Deum pla-

placavit. *Gen.* 8: 21. & in *Tanchuma* 52. 4. holocaustum scribunt esse ἱλαστικὸν, עולה מכפרת על עונותיהם של ישראל *Holocaustum expiat peccata Israëlis.*

III. Erant ea vel publica vel privata, uti superius Cap. 1. videri potest. Inter illa autem magna intercedebat distinctio. Ex Publicis nulla comburebantur praeter 1. שעיר יום הכיפ׳ hircum die Expiationis offerendum, socium hirci emissarii, & 2. שעירי ע״ז hircos ob idololatriam, & 3. פר עלם juvencum ob errorem: *Lev.* 4: 13. cetera enim a Sacerdotibus comedebantur. Publica omnia masculis, privata constabant animalibus faeminis, excepto hirco Principis, juvenco ob errorem Pontificis uncti, על כל המצוות, (*Levit.* 4. 2.) & ejusdem juvenco die Expiationis offerendo. *Gem. Temura.* 1·16. 1. Privata nulla comburebantur praeter 1. פר הבא על כל מצוות *Lev.* 4: 2. juvencum ob errorem P. M. 2. פר יום הכיפור׳, & ejusdem juvencum die expiationis offerendum, quem statim memoravimus, sed comedebantur.

§. III. Publica & privata, qua in re diversa.

IV. Dividuntur quoque Sacrificia piacularia I. In *stata & non variantia*, quae sive a divite sive a paupere offerrentur, eandem

§. IV. Piacularia fixa.

dem oblationem postulabant; quum sc. ut Judaei volunt, peccatum erat I. Per errorem. 2. Contra praeceptum negativum, sive *interdictum*, מצות לא תעשה, qualia sunt 365, uti praecepta affirmativa sive mandata, מצות עשה sunt 248, quae juncta 613 efficiunt. 3. Opere, non verbo. 4. Quod si data opera admissum fuisset, poenam *excidii* כרת meruisset, quae poena a Deo infligitur, כרת בידו שמים dicta *Gem. Kidduschin.* 74. 2. *Gem. Schabbath.* 69. 2. & quidem ob sex & triginta res, quae recensentur in *Kerituth.* 1. 1. veluti 1. si quis rem habuerit cum matre. 2. cum noverca. 3. cum sponsa; atque ita porro. & II. In *Sacrificia variantia*, quae plus a divite quam a paupere offerri jubebant. Illam speciem קבוע Judaei appellant, quasi Sacrificium *fixum* aut definitum, hanc עולה ויורד *crescens & decrescens* (*Kerituth* 11. 3. *Gem. Horaioth.* 8. 2.) sive *majus & minus*, quod pro facultatibus hominum offerentium augeretur vel minueretur.

§. V. Gradata.

V. Sacrificia posterioris generis, sive variabilia a sex hominibus offerri poterant. I. Leproso, qui a lepra mundatus agnum unum ad holocaustum, alterum ad Sacri-

ficium

ficium pro delicto, & agnam ad Sacrificium piaculare afferebat: quod si facultates ejus id non paterentur, turtures duos, aut pullos columbae, alterum ad holocaustum, alterum ad Sacrificium piaculare & agnum ad Sacrificium pro delicto. *Levit.* 14: 21. II. Puerpera, quae agnum anniculum ad holocaustum & pullum columbae vel turturem ad Sacrificium piaculare, offerebat die 41. a puerperio, si masculum; die 81, si faeminam peperisset Quod si pauper esset, turtures aut pullos columbae duos, unum ad holocaustum, alterum ad Sacrum piaculare, uti Maria, obtulit *Luc.* 2: 24. Confer *Levit.* 12: 4. III. Qui rem sibi cognitam celaverat, de qua *Levit.* 5: 1. id est, si testimonium ab eo requiratur, & juret se id praebere non posse. IV. Qui inscius falso juraverat. V. Qui quum pollutus esset, inscius rem sacram comederat. VI. Qui pollutus existens Templum intraverat. Hi quatuor agnam aut capram ad Sacrificium piaculare offerebant: quod si pauperes essent, turtures duos vel pullos columbae, alterum ad holocaustum, alterum ad Sacrum piaculare. *Lev.* 5: 2. 3. &c. Quod si ne hoc quidem prae paupertate sibi com-

parare possent, decimam partem ephae similaginis, sine oleo & thure, in Sacrum piacoulare offerebant, quod *fertum peccatoris* appellatur. In *Kerituth*. 11.4. & in Gemara ejusdem tractatus, 37. 2. quinque tantum recenseri videntur, qui Sacrum hujusmodi gradatum afferunt, sed hoc inde est quod quem nos quinto & sexto loco memoravimus, pro uno censeant, aut ita jungant על טומאת מקדש וקדשיו, qui tamen *capite* 1. *Kerituth. m.* 1. distinguuntur uti duo טמא שאכל את הקדש והבא למקדש טמא *immundus qui sacra comedit, & qui in Templum* (*id est, in atrium magnum*) *ingreditur*.

§. VI. Sacrificia quae comedebantur.

VI. Quaedam Sacrificia piacularia comedebantur a Sacerdotibus, quaedam comburebantur. Illorum, quae ex priori genere erant, sanguis 4 cornibus altaris exterioris adspergebatur a Sacerdote, altare a dextra circumeunte, *Zevachim*. v. 3. אימורים Deo dabantur in altare, & in focum quidem majorem, ubi adolebantur. Haec *ablegmina*, *interanea*, vel *adipes* appellari solent. In Codice sacro *Lev*. 4: 8. quinque res distinctae nomine ablegminum recensentur.

1. כל חלב המכסה על הקרב, id est, omnis adeps tegens intestina.
2. Adeps qui est על הקרב.
3. Renes duo.
4. Adeps qui est על הכסלים,
5. יותרת על הכבד על הכליות. Ἐπίπλοον, *omentum supra jecur, juxta renes.*

יותרת reddunt Judaei per טרפס, τράπεζαν. Est τράπεζα, uti & ὄνυξ, μάχαιρα, πύλαι, κάνεον, pars hepatis ita dicta. Vide scholiasten Nicandri *pag.* 27. & Rufum Ephesium *de nominibus partium corporis humani*, *cap.* 28. Solebat autem hepar, quum apponitur in cibis (uti altare erat mensa Dei) involvi omento. Athenaeus, *lib.* III. Δειπνοσοφ. *cap.* 25. ἥπατα περιειλημμένα τῷ καλουμένῳ ἐπίπλῳ. Philo, *lib. de victimis*, ad tria haec refert 1. *adipem*; 2. *lobum hepatis.* 3. *renes duos*, τὸ στέαρ, λόβον ἥπατος, καὶ νεφροὺς δύο. Josephus autem *Antiq.* III. 10. *renes, omentum, & omnem adipem cum lobo hepatis*, τοὺς νεφροὺς, καὶ τὸν ἐπίπλουν καὶ πάντα τὰ πιμελῆ σὺν τῷ λοβῷ τοῦ ἥπατος, addens, si agni sint victimae, caudam. Nota hunc quoque adipem triplicem, intestinorum, renum, & iliorum, esu interdictum

fuisse Judaeis *Lev.* 7: 23. Caro ipsa victimae comedebatur a Sacerdotibus *Lev.* 6: 19. intra vela, stante Tabernaculo, at in atrio magno, stante Templo, & quidem eo die, & nocte sequenti, non tamen integra, ut sapientes constituerunt, sed usque ad medium. Si vero ex avibus Sacrificium piaculare fieret, nil praeter sanguinem infra filum rubrum, סקרא, expressum, quod plerumque fiebat ad angulum notozephyrinum (*Zevachim*. VI. 2.) altari cedebat, caput non avellebatur: *Lev.* 5: 8 & vel gula vel arteria aspera secabatur: nam in mactatione quadrupedum & gula & arteria asperia שני סימנין perrumpebantur, sed in ave altera tantum, בהמה ניתרת בשני סימנין ועוף ניתר בסימן אחד. *Midras Coheleth*. 109. 2. Ipso corpore vescebantur Sacerdotes. *Zevachim* VI. 4.

§. VII. Quae comburebantur.

VII. Quae ex posteriori genere erant, non in altari ut holocausta, sed extra castra, in loco cineris, vel stante Templo, extra urbem, ἐν προαστείοις, uti Josephus scribit, dissecta in partes, comburebantur. Haec erant omnia illa, quorum sanguis inferebatur in Aedem Sacram, ubi spargebatur coram velo & ad cornua altaris

ris interioris, at reliquum effundebatur ad basin altaris exterioris. *Levit.* 4: 3. 12. *Hebr.* 13: 11. ita tamen ut אימורים eorum ex corpore extracta in altari exteriori adolerentur. Pellis ipsa non detrahebatur his victimis. *Lev.* 1: 17. & quum altare carnem non nancisceretur, etiam Sacerdotes jus in pellem non habebant. *Zevach.* XII. 2. Confer *Levit.* 10: 16. ubi Moses indignabatur hircum piacularem pro peccato populi combustum fuisse, quum comedendus fuisset: *Quare*, inquit, *non comedistis illum in loco Sancto? Nam sanguis ejus non est illatus in sanctuarium interius*, id est, in Sanctum. *Omnino comedendus fuisset in loco Sancto, quemadmodum praecepi.*

VIII. Inter illa quae Sacrificio piaculari propria sunt hoc est, quod quum in reliquis Sacrificiis nihil interesset, sive a Principe sive ab homine privato offerrentur, sed idem omnium jus esset, in hoc Sacrificio differentia esset inter personas offerentes. Ita si Sacerdos unctus vel P. M. peccasset, juvencum dabat in Sacrificium piaculare, qui comburebatur extra castra vel urbem, quum exta in altari essent oblata. Ita quoque se res habet cum coe-

§ VIII. Distinctio personarum hoc Sacrificium offerentium.

ximum laedebat, & hoc convenire tribus prioribus peccatis ex quinque mox recensendis existimant, duorum vero posteriorum hic nullam esse rationem habendam, quia non tantum Sacrificium אשם sed & חטאה offerre debebant. Ita tamen illis in hoc argumento aqua haeret, ut nihil sibi, licet diu multumque de ea re cogitaverint, certi occurrere fateantur, quo culpae liquido internosci queant.

§. III. Difficultas in quo sita.

III. Difficultas maxime in peccatis tribus prioribus consistit, qua ratione illa a reliquis peccatis distinguantur, & peculiarem speciem constituant, ita ut singulari ritu Sacrificia pro iis offerri debuerint. Nam duo posteriora constat in eo convenire quod hominem reum faciant ob contractam immunditiem ex casu, quem evitare non erat in ejus potestate, uti si ad latus Naziraei homo moreretur, vel lepra quispiam infectus fuisset. Illa non satis apte videntur peccata חטאות dici posse: quia tamen hominem reum constituebant, & peccata ejus meruerant, ut is casus ei eveniret, pro contracta immunditie אשם offerre debuit.

§. IV. Collatio S. S. Josephi & Philonis ad

IV. Tria igitur priora peccata qua in re a peccatis aliis distingui dicemus? Forte ex collatione Sacri Codicis, Josephi, ac Phi-

Philonis, quorum uterque ex genere Sacerdotali ortum traxit, lux aliqua his tenebris affulgebit. Pro his peccatis tribus aries offerri debuit, uti Moſes teſtatur. Joſephus autem *Antiq.* III. 10. ait arietem fuiſſe oblatum ab homine qui peccaverat, ita ut ſibi quidem conſcius eſſet ſe peccaſſe, ſed a nullo alio redargui poſſet aut criminis convinci, ὁ δὲ ἁμαρτῶν μὲν, ἑαυτῷ δὲ συνειδὼς καὶ μηδένα ἔχων τὸν ἐλέγχοντα κριὸν θύει. Philo quoque de victimis agens ſcribit, *pag.* 844. ſi quis arguente conſcientia ſua crimen commiſſum confeſſus fuerit, eum Sacrificium pro delicto obtuliſſe, ἐάν τις δόξας ἐκπεφευγέναι τὸν ἀπὸ τῶν κατηγοριῶν ἔλεγχον αὐτὸς ἑαυτοῦ γένηται κατήγορος ἔνδον ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλεγχθείς. Unde ſuſpicari licet tria illa peccata clam ſine teſte commiſſa fuiſſe, ſic ut per alios teſtes non potuerint illum ejus criminis convincere. Hinc culpa minor erat hujus, qui non per teſtes, ſed vim conſcientiae, convictus crimen erat confeſſus. Nam & qui convincitur de rapina per alios ſolvebat duplum *Exod.* 22:9. ſed ſi ipſe ſponte fateatur, non ſolvebat. *Levit.* VI: 2. Confer *Bava Kama*, IX: 8. Huc facit quod ob peccatum idem

eam tollendam.

idem אשם ob quod חטאה offerri debuerit, ita tamen ut Scriptor ſacer, quando ob id vult offerri חטאת, addat plerumque poſt indicatum peccatum ipſum, ut *Levit.* 4: 28. או הודע אליו חטאתו *Et ſi indicatum fuerit ipſi peccatum*, quod commiſit, offeret חטאה. Verum *Lev.* 5: 17. ubi idem peccatum deſcribitur, dicitur, ſi hoc commiſerit quiſpiam, afferet אשם, nec additur, *ſi quiſpiam id ei indicaverit.* Hinc quoque videtur eſſe quod pro toto coetu ſi aberraverit, & peccatum id ei indicatum fuerit, offeratur חטאת non vero אשם, quod publicum non fuit; quia nunquam in totum coetum cadit Sacrificium pro delicto dubio; aut pro certo, quod ſine teſte committi debuit. *Lev.* 4: 14. Confer *Lev.* 4: 23. & *Pſalm.* 69: 6. אשמותי *delicta mea* (quae ſcilicet clam ſine teſte commiſi) *tibi non ſunt abſcondita*, quamvis alios lateant.

§. V. Sacrificium pro delicto dubio.

V. Dividi ſolent illa in duas ſpecies, reſpectu cauſarum quae eorum oblationem requirunt. Harum prima eſt אשם תלוי *Sacrificium pro delicto dubio*, *Levit.* 5: 18. ſi quis dubitet an illa commiſerit peccata, quae ſi ex induſtria eſſent commiſſa excidio teneretur, ſi ex errore, Sacrificio pro

pro peccato fixo; quod quidem esse proprie dictum Sacrificium pro delicto plurimi contendunt, quodque Hebraei volunt obligare privatum quemlibet & Principem, non vero Pont. Max. aut Senatum, secundum *Lev.* 4: 14. qui non tenentur Sacrificare nisi ob peccatum notum. Tale Chasidaei quotidie offerebant & id אשם חסידים nuncupatur. *Kerituth.* VI: 3. In *Gem. Hieros. Jevamoth.* 5: 3. culpa, ob quam Sacrificium pro delicto dubio offerri debet, ita illustratur. Si quis ex duabus portionibus, quarum una est adeps esu interdictus, id est, חלב, a carne separabilis, alteram comederit, nec scit comederitne cibum interdictum an licitum, teneretur offerre Sacrificium pro delicto dubio: vel si certo sciat se adipem, cibum interdictum, comedisse, at de quantitate dubitet, num tantum comederit, quantum olivae quantitatem aequat, offert אשם תלוי sive *Sacrificium pro delicto dubio.* Sed si una sit in mensa patina vel portio, & dubitet an sit cibus licitus vel illicitus, non tenetur ad Sacrificium. Scilicet, quandocunque comedens potest eadem actione peccare & non peccare (uti in duobus prioribus exemplis) tenetur ad Sacrificium

hoc:

hoc: ſed quando non poteſt ſimul peccare & non peccare (ut in poſteriori exemplo, ubi neceſſarium eſt ut vel peccet vel non peccet) non tenetur. Sic in *Gem. Hier. Beracoth.* 2: 2. legitur: qui die Veneris circa initium Sabbathi viderit tres ſtellas mediocris magnitudinis & operatus fuerit, tenetur offerre Sacrificium piaculare, חטאת, quia peccavit. Qui viderit unam, & operatus fuerit, liber eſt a Sacrificio. Qui viderit duas ſtellas & fuerit operatus, quia dubium eſt an ſit dies vel nox, adeoque an peccaverit, nec ne, tenetur offerre Sacrificium pro delicto dubio. Sic quoque qui circa finem Sabbathi conſpectis duabus ſtellis opus fecerit, tenetur ad hoc Sacrificium pro delicto dubio.

§. VI. Sacrificium pro delicto certo.

VI. Altera ſpecies אשם ודאי *Sacrificium pro delicto certo*, ſecundum doctrinam Hebraeorum privatum, Principem, & Pont. Max. obligat, non vero Senatum, quod ſecundum 5 caſus, in Lege definitos & hoc ordine in *Maſſechet Zevachim c.* 5. *m.* 5. memoratos, quintuplex eſt.

1. אשם גזילות, ob rapinam. *Levit.* 6: 2.
2. אשם מעילות, ob res ſacras inſcienter

scienter in usum suum conversas. *Levit.* 5: 15.

3. אשם שפחה חרופה, ob concubitum cum serva despecta Domino. *Lev.* 19: 20.

4. אשם נזיר, ob immunditiem contractam ex repentina cujusdam morte ad latus Naziraei. *Num.* 6: 9. Ex eo nihil unquam se comedisse, nisi semel quum ex *Daroma*, דרום, aliquis ad eum venisset, Simeon justus profitetur *Gem. Hier. Nazir.* 51: 3. Et de eodem ibidem legitur quod nec de Sacrificio piaculari unquam comederit לא אכל חטאת מימיו.

5. אשם מצורע, ob purgationem a lepra. *Lev.* 14: 12.

VII. Tria priora Sacrificia arietem (איל) requirunt offerendum, quartum & quintum agnum, כבש, sic ut nonnisi masculi huic Sacrificio inserviant (unde simul colligunt Judaei culpam אשם esse leviorem τῇ חטאת) & oblatio caprae, de qua *Lev.* 5:6. non in אשם proprie dictum sed חטאת Sacrificium pro peccato cesserit: §. VII. Animalia offerenda.

rit: nec turturum aut pullorum columbae substitutio locum hic habuerit. Arietis vel agni mactati sanguis adspergebatur e vase סביב, id est, *duabus adspersionibus quae erant quatuor*, שתי מתנות שהן ארבע, ut loquuntur Judaei, infra filum rubrum altaris. Ablegmina cremabantur in altari; reliqua, caro & pelles, pertinuerunt ad Sacerdotes, qui ea comedebant.

CAP. V.

De Sacrificiis salutaribus.

§. I. Nomen. I. QUarta species Sacrificiorum est illorum quae שלמים Hebraeis, Graecis Σωτήρια, εἰρηνικὰ, χαριστήρια, Ἐυχαριστικὰ, Latinis *Pacifica* & *Salutaria* dicuntur. Sunt qui illa *Completoria* nuncupent, quia in oblatione plurium Sacrificiorum hoc genus nunquam primo, sed contra ultimo offerri solebat, & inde putant שלמים esse appellata.

§. II. Sacrificia Privata quae. II. Sacrificia salutaria in duas species dividi queunt, Privata & publica. Privata iterum sunt I. תודה *Confessionis*, τῆς αἰνέσεως Aquilae, pro accepto beneficio sin-

singulari, quod proprie εὐχαριστικὸν erat. Hujus victimae carnes ab offerente & familia ejus comedebantur, ne quid remaneret in crastinum mane. *Levit.* 7: 15. II. Votiva & quidem generalia, ad impetrandum beneficium aliquod, ex voto, נדר, ut si quis dixerit; sancte promitto me oblaturum Sacrificium salutare. Et III. נדבה, Vota specialia, ut si quis dixerit; sancte promitto me hanc pecudem Deo oblaturum in Sacrificium salutare. Haec duo quoque comedebantur ab offerente & familia ejus, sed longius tempus iis concessum fuit. *Lev.* 7: 16.

III. Publica sunt vel necessaria vel voluntaria. Necessarium fuit Sacrificium, idque unicum, duorum agnorum masculorum die Pentecostes *Levit.* 23: 19. Sacerdotes ephemeriae ministrantis eos comedebant, exceptis tamen ablegminibus, quae in altari erant comburenda. Voluntaria sunt quae in solemnitatibus publicis oblata fuerunt, uti quum foedus inter Deum & Israëlem sanciretur. *Exod.* 24: 5. quum arca foederis Hierosolymas a Davide transferretur. 2 *Sam.* 6: 17. & Templum dedicaretur. 1 *Reg.* 8: 63. & in Paschate 2 *Chr.* 30: 22. & 29. 31. Judaei solent Sacrificia

§. III. Publica.

 haec

haec salutaria quoque distinguere in 1. illa quae שלמים ἁπλῶς appellantur, & sine מצות placentis offeruntur, uti salutaria שמחה & חגיגה, quae sunt שלמים בלא לחם *salutaria pane destituta*. Et 2. illa, quibus placentae addebantur, הבאים עם הלחם ut Sacrificium confessionis & aries Naziraei. *Num*. 6: 17.

§. IV. Oblatio Sacrificii publici.

IV. Publicum erat quod pro toto populo offerebatur, sc. agni duo masculi in festo Pentecostes. Hoc accensetur Sanctissimis, ideoque victima ad septentrionem altaris mactari debuit, & ablegminibus altari exteriori impositis caro ipsa comedebatur a Sacerdotibus masculis in atrio. Agitabantur autem bis, tum ante tum post mactationem. *Menachot*. v: 7.

§. V. Oblatio privatorum.

V. Privata offerri poterant ex bubus, ovibus, capris, tam faeminis quam masculis *Lev*. 3: 1. modo sine foetu essent. *Lev*. 22: 28. Aves vero non licebat offerre. Victima mactabatur ad meridiem altaris, & nonnunquam ad ortum. Sanguis exceptus a Sacerdote spargebatur ad latera altaris infra filum rubrum, & reliquum ad basin effundebatur. Dein dissectae victimae ablegmina eadem scilicet, quae in Sacrificiis piacularibus (λωβὸς ἥπατος, στέαρ

καὶ

καὶ νεφροὶ, *lobus hepatis*, *adeps & renes*, uti Philo *lib. de victimis pag.* 845. loquitur: *στέαρ ἀφωρισμένον*, מרום, *ἀπὸ σωτηρίου* solum memorat *Eccles. Siracid. cap.* 47: 2.) in patina collocata & una cum pectore & armo dextro manibus offerentis imposita agitabantur, & ablegmina quidem in altari exteriori comburebantur. Cetera dividebantur inter Sacerdotes & personas offerentes, ita ut Sacerdotes partes optimas nanciscerentur, sc. pectus rite agitandum, armum dextrum, rite elevandum, maxillas, & linguam & *ἔνυστρον* sive ventriculum: ex munere farinaceo autem placentam at rite elevatam: reliqua excepto pugillo, & thure altari sacro, tradebantur offerentibus. *Lev.* 7: 14.

VI. Carnes hae Sacerdotum coctae, quod non adeo sanctae essent ac carnes Sacrificiorum piacularium & pro delicto, a sacerdotibus puris, non tantum masculis, sed & faeminis, ipsisque servis & vernis emtis, comedebantur vel in atrio vel extra Templum in aedibus privatis, modo extra moenia Hierosolymae non efferrentur. *Lev.* 22: 11. *Deut.* 12: 18. Carnes autem, quae ad dominos pertinebant, in Templo coctae, vel in eo vel in urbe comedebantur

§. VI. Comestio.

 ab

ab ipsis & domesticis eorum, & convivis, sive Levitis, sive aliis, at puris, habita ratione carnium ne polluantur, & quidem eo ipso die vel sequenti. *Lev.* 7: 17. id est, per dies duos & noctem unam, uti Judaei loquuntur. His autem, si in atrio Templi carnes suas comedere vellent, etiam vinum modice bibere permissum erat, nequaquam vero sacerdotibus.

CAP. VI.

De Primogenitis animantium, Decimis eorundem, & agno Paschali.

§. I. De tribus reliquis Sacrificiorum generibus.

I. POstquam de quatuor summis generibus Sacrificiorum egimus, ad reliqua tria transitum facimus, quae non recensentur in enumeratione praecipuorum Sacrificiorum *Lev.* 7: 37, 38. quaeque privata tantum erant, & a quibusdam annumerantur Sacrificiis salutaribus privatis, quia cum iis conveniunt in loco mactationis, combustione ablegminum, & personis comedentibus quae vel faeminae vel servi sunt, & tempore comestionis, excepto agno Paschali.

II.

II. Omnes primogenitos sibi sacros esse Deus jussit, sed alia ratione filios primogenitos, alia pecudes mundas, alia denique immundas. Voluntas haec Dei revelata extat *Exod.* 13: 2. *Num.* 3: 13. Et Lex quidem de primogenitis hominum & animalium immundorum Sacerdotes & Levitas non obligabat, *Num.* 3: 45: & 18. 15. sed de primogenitis pecudum mundarum, id est boum, ovium & caprarum, quas aeque offerre tenebantur ac reliqui Israëlitae. *Becoroth.* 11: 1. Nunc Templo destructo primogenita *pascunt donec labem contrahant*, ירעו עד שיסתאבו & tunc a dominis comeduntur. §. II. Lex de primogenitis.

III. E terra Israëlitica adduci debuere primogenita animantium: quod ex *Deut.* 14: 23. Judaei colligunt, ubi primogenita cum decimis frugum conjunguntur, quae non nisi e terra Israëlis adferri solebant. *Temura.* 111: 5. Quod si aliquis illa ex regionibus extra terram in terram Israëlis adduxisset, offerri debebant, si integra & legitima essent: si non, comedebantur cum vitiis, ac si ex terra Israëlis venissent. §. III. Locus, unde adducuntur.

IV. Hominum quidem primogeniti respectu matrum redimebantur die 30 aeta- §. IV. Primogeniti hominum.

tis quinque ſiclis, quos ſacerdos accipiebat. *Num.* 18: 16. quorum ſinguli argentei ſtante Templo II dicuntur aequaſſe pondus 384 granorum hordeaceorum. Excipiebantur, qui e tribu Levitica erant: illi enim omnes Deo ſacri erant. Inter Iſmaëlitas ἀπογόνους τοῦ Ἰσμαὴλ etiam hunc morem viguiſſe, οἱ ἀντ[ι]καντεύουσι τοῖς ἐυθυγενέσι βρέφεσιν ἄργυρον, καὶ τοῦτον προσκομίζουσι τῷ Θεῷ notat Theodoretus, *quaeſtione* 38 *in Leviticum.*

§. V. Primogeniti aſinorum.

V. Primogenitus aſini, animalis immundi ipſe quoque redimi ſubſtituta ove (aut ſi ovis ad manum non ſit, pretio ejus, quod סלע eſt) vel capite truncari *Ex.* 13: 13. & quidem בקופיץ *copide*, non alio inſtrumento, uti Judaei volunt, & dein ſepeliri debuit, iſque, ſi Judaeis credimus, ſolus; quia equi, cameli, aliaeve ſpecies animalium immundorum apud Iſraëlitas in Aegypto habitantes non erant. Quamvis *Num.* 18: 15. redemtionem animalis immundi ἁπλῶς Lex divina juſſerit. Confer caput primum Codicis *Becoroth.*

§. VI. Primogenita animantium mundorum.

VI. At primogenita pecudum mundarum intra primum aetatis annum (ſc. ab octavo aetatis die numerandum niſi cum vitio natum eſſet) adducta ad Sacerdotes in

in Templo miniſtrantes (vide *Nehem.* 10: 36. & *Gem. Hier. Challa.* 60: 2.) & Deo conſecrata hac formula הרי זה קדש *Sacrum hoc eſto*, mactari in Atrio debuerunt, ſanguis adſpergi adſperſione una ad baſin, ablegmina Deo dari in altare & adoleri admixto ſale, & caro reliqua ſacerdotibus comedi per totam urbem Hieroſolymitanam, quocunque modo in cibum praeparata, ſive toſta, ſive cocta, ſive condita, ſecus ac cum agno Paſchali fiebat, qui nonniſi aſſatus comedebatur. *Zevachim.* v. 8.

§. VII. Vitia primogenitorum.

VII. Quod ſi primogenitum vitio affectum eſſet, ſive ab ipſa nativitate ſive poſtea labem contraxiſſet, mactari quidem non poterat, ſed ſacrum tamen erat, & dandum ſacerdotibus, qui id comedere poterant ubicunque vellent, aut vendere aut Gentibus in cibum dare *Deut.* 15: 21. *Maaſer ſcheni.* 1: 1, 2. Si labem contraxerat intra ~~intra~~ annum, uſque ad finem ejus anni dominus id retinere potuit, & poſt annum nonniſi ultra triginta dies, *Becoroth* IV.

§. VIII. Primogenita quae commercio ſunt interdicta.

VIII. Ceterum comedenda erant primogenita quae labem contraxerant, nec commercium iis exercere licebat, אסור לסחור בהן. Res quas emere aut vendere

non licet, octo recensent Judaei. Harum quatuor priores a commercio excluduntur ob excellentiam suam, quatuor posteriores ob vilitatem. Sunt autem hae.

1. הקדש וצדקה *Sancta & eleemosynae*: non licet ad lucrum percipiendum aliis ea mutuo dare, aut ex vasis nummisve sacris destinatis לבדק הבית *reparationi Templi* licet τῷ גזבר utilitatem capere.
2. בכור *primogenita animantium*, quae ob vitium in Atrio mactari nequeunt.
3. מעשר *decima animantium*, si & haec vitio contracto inepta essent mactationi.
4. פירות שביעית *fructus anni Sabbathici*: sunt לאכלה *Lev.* 25:6.
5. נבלות *cadavera.*
6. טרפה *discerptum.*
7. שקצים *pisces immundi*, qui pinnas & squammas non habent. *Deut.* 14: 9. 10.
8. רמשים *reptilia.*

Vendere quidem nonnulla ex his licebat, sed

ſed non ultra commercium exercere. Sic primogenita vitiata dabantur Sacerdoti, qui ea comedere poterat ubicunque locorum, aut vendere aliis. *Maaſer Scheni*. 1: 2. Sic cadaver venditur. *Deut*. 14: 21. Ceterum quaedam ex hiſce rebus octo mox recenſitis ſunt *uſu quoque prohibita*, id eſt אסורים הנאה & quaedam *eſu* אסורים לאכלה. Eſu prohibita ſunt reptilia, piſces immundi, uti & omnia animalia immunda, ſanguis, adeps חלב, &c. Uſu prohibita ſunt omnia quae ſunt eſu prohibita exceptis hiſce ſeptem, e quibus duo priora per Legem Dei prohibita, quinque reliqua per conſtitutiones Doctorum.

1. Cadaver.
2. Adeps.
3. Piſces immundi.
4. Reptilia.
5. Membra vivi animalis.
6. Nervus luxationis.
7. Sanguis.

§. IX. Quis de iis judicaret.

IX. De vitiis autem primogenitorum, ſive manifeſta eſſent & in oculos omnium incurrerent, ſive dubium eſſet forent ne קבועות *perduratura*, an vero עוברות *peri-*

peritura brevi tempore, judicare nonnisi illorum hominum erat, quibus a Praeside Synedrii in terra Israëlitica (quod proprie בית דין appellatur) haec potestas data erat, quique מסחי בית דין dicuntur: quorum sapientia inde colligi potest, quod si in urbe aliqua sapiens non esset, qui quaestionem de votis נדרים motam decidere posset, tres idiotae viri pii id praestarent: sed de primogenitis non ita nisi vitium esset manifestissimum uti auris ablata, oculus effossus, &c. Vide, quae habet auctor libri Juchasin in vita sapientis אילא *Ila*, qui habitabat in urbe Jafne, & pro inspectione pecudis primogenitae tam perfectae quam vitiosae quatuor איסרות assarios accipiebat, si ex genere parvorum pecorum essent, si ex magnis, sex. De vitiis iis agitur in *Becoroth. cap.* VI. uti & de vitiis hominum *cap.* VII.

§. X. Decima ex animantibus, Deo Sacra.

X. Voluit Deus decimam pecudem ex bubus, ovibus & capris sibi sacram esse, ita ut non seligeretur ab ipso domino, sed nulla habita ratione praestantiae illud animal quod decimo loco sub virga transiret, ei sacraretur. *Lev.* 27: 32. Quod si illud Sacrificio aptum erat sine impositione manuum mactabatur in Atrio, sanguis adspergebatur altari adspersione una, uti Pri-

mogeniti

mogeniti & agni Paſchalis (*Zevachim*. v. 8.) excoriabatur, & ablegmina in altari offerebantur: caro ipſa a dominis offerentibus Hieroſolymis comedebatur, uti decimae ſecundae: quod ſi temerata eſſet victima, etiam extra urbem comedi poterat. Debuerunt enim decima animantium comedi, qualiacunque eſſent, ſive perfecta eſſent & viva, ſive vitiata & viva, ſive mactata; non vendi. *Maaſer Scheni.* 1: 2.

XI. Hebraei ita deſcribunt modum decimas pecudes legendi in *Becoroth*. IX: 7. Cogebantur omnes in caulam, cui erat exiguum oſtium per quod nonniſi una ſimul ovis vel capra tranſire poſſet. Tum exeuntes dominus virga inſtructus numerabat & quae decima egrediebatur, virga minio infecta notabat, dicebatque הרי זה מעשר *hoc decimum ſacrum eſto*. *Gem. Becoroth*. 58: 2. ad hunc morem reſpici *Jer*. 33: 13. *tranſibunt pecudes* על ידי מונה *ſub manu numerantis*, multi putant: alii tamen exiſtimant iis verbis indicari numerationem a villico praeſente domino inſtitutam, quum pecudes caulam ingrediuntur. §. XI. Modus decimandi.

XII. Tria tempora ſunt decimationi pecorum deſtinata, quae Hebraeis גרנות *areae* appellantur, dies decimus quintus §. XII. Tempus.

ante

ante festum Paschatis, dies 15 ante Pentecosten, & dies 15 ante festum Tabernaculorum. *Becoroth.* IX: 5. Haec autem tempora constituerunt, ut pecudum copia esset in usum eorum qui ad solennia illa festa quotannis adscenderent: quia vendere aut mactare illas ante decimationem non solebant, (quamvis liceret: vide *Gem. Hier. Rosch hasschana.* 56: 4.) quia plerique malebant praeceptis Dei satisfacere, quamprimum tempus advenerat, maxime quum id sine damno fieri poterat: ipse enim dominus has decimas comedebat. *Gem. Becoroth.* 58: 1. Ceterum novilunium mensis Elul est initium anni pro decimandis pecudibus: sic ut ovis eo anno nata diceretur quae inter initium unius Elul & initium alterius nata esset. *Rosch hasschana.* I: I.

§. XIII. Quae decimanda sint.

XIII. Nata debuerunt esse haec animalia decimanda eo anno in grege domini sui, non emta vel dono data, quae Legi decimarum non adstringuntur. *Becoroth.* IX: 3. & nisi 10 talia fuerint, non decimantur. Praeterea, quum Lex dicat non esse distinguendum inter bonum & malum, tradunt Hebraei omne genus pecudum aptum decimationi esse, licet ineptum

ptum sit Sacrificiis, uti destinatum cultui idolorum, hermaphroditum, &c. Exceptis tamen discerptis, morbo confectis, miscellis, orphanis, e latere materno excisis & מחוסרי זמן quorum tempus decimandi nondum advenit. *Becoroth.* IX: 4.

XIV. Ultimum ex septem Sacrificiis ante recensitis fiebat Agno, quem quotannis die decimo quarto mensis Nisan inter duas vesperas sibi offerri Deus voluit. Appellatur autem hoc זבח *Num.* 9: 7. θυσία Josepho. Graeci dicunt, διαβατήρια θύειν, & πάσχα θύειν. *Marc.* 14: 12. Verum & θύειν usurpant Graeci etiam de iis quae proprie sacrificia dici nequeunt, uti Xenophon ἀναβασ. Κυρ. *lib.* I. τὰ Λύκαια ἔθυσε, ad quae Aristides notat τῷ ὀνόματι τῆς ἑορτῆς ὅτω κέχρηται ὡς αὐτῷ τῷ θυομένῳ. Dicitur etiam ποιεῖν Πάσχα, *Matth.* 26: 18. Et quamvis ποιεῖν, uti & ῥέξαι, id est, ποιῆσαι (vide Suidam ad hanc vocem) & *facere* apud Romanos idem sit quod θύειν & sacrificare, quia tamen etiam de festis legitur ποιεῖν, uti ποιεῖν τὰ Ὀλύμπια apud Xenophontem *lib.* VII. ἱστορ. hoc solo argumento non liqueret agnum Paschalem esse verum Sacrificium. §. XIV Sacrificium agni Paschalis.

XV.

§. XV. Agnus qualis esse debeat.

XV. Ad hoc Sacrificium requirebatur שה *Pecus*, quae ex duabus speciebus מן הכבשים ומן העזים *ex agnis aut hoedis* eligi debuit *Exod.* 12: 5. eaque immaculata, sexus masculini, & בן שנה quae annum aetatis implevit. Agnus talis decimo mensis Nisan separari debuit a reliquo grege & servari diligenter ab omni macula, *Exod.* 12. 6. quem in finem lectis suis agnos alligare consueverant. *Kelim*. XIX: 2. & hinc Clemens Alexandrinus *ςρωμάτων lib.* II. *pag.* 280. Ἡ τοῦ Πάσχα ἑορτὴ ἀπὸ δεκάτης ἤρχετο: Voluntque in *Pesachim* IX. 5. illam separationem a decimo die spectasse singulari ratione ad Pascha Aegyptiacum, non ad Paschata deinceps celebranda, פסחי דורות: & constat ex historiis posteriorum temporum agnos non decimo die, sed biduo, triduove demum postea a dominis acceptos fuisse & sacrificio Paschali destinatos.

§. XVI. Mactationis tempus, inter duas vesperas.

XVI. Agnus ille die decimo quarto mensis Nisan mactari debuit, *Exod.* 12.6. post peractum Sacrificium juge vespertinum, sed ante adolitum suffitum & accensos lychnos, ut Judaei tradunt, in *Gem. Pesachim*. 58: 1. תנו רבנן תמיד קודם לפסח פסח קודם לקטורת קטורת קודם

קודמת לנרות *Tradiderunt Rabbini. Sacrificium juge praecedit Sacrificium agni Paschalis. Agnus Paschalis praecedit suffitum. Suffitus accensionem lychnorum.* Comedebatur autem nocte sequente, quae partem faciebat diei decimi quinti, *Exod.* 12: 7. 8. Sacer codex tempus mactationis *Exod.* 12: 6. definivit, בין הערבים *inter duas vesperas*: per quae verba Judaei Rabbanitae (Karaei enim dissentiunt) intelligere solent maximam, & tantum non omnem, temporis postmeridiani partem, sic ut innuatur spatium diei omne quod ab hora sexta, id est, meridie protenditur usque ad solis occasum. Alii vero putant proprie innui tempus proximum occasui solis, quod alias ἁπλῶς ערב *vespera* appellatur, etiam quum de Paschate mactando agitur, uti *Jos.* 5: 10. dicitur בערב esse mactatum, quod *Num.* 9: 5. & alibi בין הערבים factum legitur. Ita quoque בערב *Exod.* 16. 8. legitur, & commate 12. idem tempus בין הערבים appellatur. Sic ut existiment tempus vespertinum, id est, quod proxime antecedit occasum solis, proprie a Deo esse destinatum mactationi Paschatis; sed quum id spatium non sufficeret postea mactationi omnium agno-

rum florente republica Judaïca, potuisse, imo debuisse, partem magnam inclinati jam in postmeridianum tempus diei mactationi agnorum tribui. Huc facit quod in *Negaim.* 11. 2. legitur: *non lustrant plagas mane nec* בין הערבים *inter duas vesperas: Quando igitur? hora tertia, quarta, quinta, septima, octava & nona.* Ubi opponuntur mane & τὸ inter duas vesperas, uti tempora obscuriora & lustrationi non opportuna: & post nonam innuitur incepisse proprie τὸ בין הערבים. Ita & Josephus *lib.* VII. 45. *de bell. Jud. a nona ad undecimam*, ἀπὸ ἐννάτης ὥρας μέχρι ἑνδεκάτης Pascha mactari consuevisse scribit: quo tempore etiam Christus, verus agnus Paschalis, exspiravit. *Matth.* 27: 46. 50.

§. XVII. Ritus mactationis.

XVII. Mactatio peragebatur, interea dum Sacerdotes tubas inflarent, licet libamina hic nulla essent (vid. *Gem. Hier. Pesachim.* 32. 3.) & Levitae Hymnum canerent, sive *Psalm.* 113-118. in atrio ab Israëlitis, qui in tres catervas divisi per vices in atrium intromittebantur, ita ut Atrii fores mox clauderentur. *Eduioth.* v. 6. *Gem. Beracoth.* 19. 1. Non enim tunc, ut alias, Israelitae victimas ad altare adducunt quas Sacerdotes mactant, sed quisque Sacerdotis vi-

ces

tes gerit & mactat, ἐν ᾗ (ἑορτῇ) οὐχ' οἱ μὲν ἰδιῶται προσάγουσι τῷ βωμῷ τὰ ἱερεῖα, θύουσι δ' οἱ ἱερεῖς, ἀλλὰ νόμου προσάξει σύμπαν τὸ ἔθνος ἱερᾶται τῶν κατὰ μέρος ἑκάστου τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ θυσίας ἀνάγοντος τότε καὶ χειρουργοῦντος, uti Philo scribit *de vita Mosis*, *pag.* 686. Sacerdotes quidem seriatim constituti sanguinem ab uno ex societate sua exceptum vase בזיך de manu in manum transmittebant, donec sacerdos altari proximus eum ad basin altaris effunderet. *Pesachim.* v. 6. Excoriationi autem tot agnorum quum non sufficerent unci & columnae quae in atrio erant, dicuntur *baculos tenues* מקלות דקים humeris suis sustinuisse, unde agnos suspensos excoriabant: dein fisso agni ventre educebantur ablegmina ejus, & patinae (מנים) imposita comburebantur in altari. *Exod.* 23:18. *Gem. Pesachim.* 65. 2. Ex numero renum (qui inter ablegmina sunt) Rex Agrippas legitur edoctus fuisse numerum Israëlitarum. vide *Gem. Pesachim.* 64. 2. & *Echa rabbati.* 62. 1.

XVIII. Agnum sibi redditum dominus portabat ad locum destinatum comestioni. Debuit autem ille assari, non coqui; צלי אש *igne assatum* comedetis illud §. XVIII. Assatio & comestio.

illud *Ex.*12: 9. quod 2 *Chron.*35.13. dicitur מבשל באש. Confer *Gem. Nedarim.* 49. 1. *Gem. Hier. Nazir.* 55. 3. & *Gem. Hier. Eruvin.* 20. 4. Dicunt autem Judaei veru ex ligno malogranati ori agni infixum ipſum totum penetraſſe. *Peſachim.* VII. 1. & ſuſpenſum eum fuiſſe in furno, ita tamen ut ignis in furno remaneret (debuit enim *ipſo igne*, באש, aſſari) & viſcera ejus extra corpus agni in furno ſuſpenſa fuiſſe, ne ſi intra agnum manſiſſent ſpeciem elixationis haberent. Furni hi Paſchales lateritii erant, formam habentes ollae ſine fundo, foramine inſtructi עין dicto (uti & Graeci ὀφθαλμὸν vocant foramen per quod remi triremium mittebantur) perquod ignis immitti ſolebat & cineres educi. פה autem foramen erat in ſummo, per quod agnus Paſchalis demittebatur in furnum, ſic ut agnus eſſet in medio furni & ignis infra eum. vide *Schabbath.* I. 11. *Kelim.* IX. 8 *Eduioth.* VII. 7. *Taanith.* III. 8. *Moëd katon.* I. 9. *Bava bathra.* IV. 3. Ita vero aſſabatur agnus ut ligna agnum penetrantia formam crucis Chriſti repraeſentaverint, quoniam lignum unum ab inferioribus agni partibus ad caput uſque ſe extendebat, & aliud

tranſ-

transſverſum armos ipſos ſuſtineret, quod Juſtinus Martyr, Sichemis in terra Sancta natus & patre Samaritano, ipſe rituum Judaïcorum gnarus, teſtatur *in dialogo cum Tryphone Judaeo.* Oſſa autem confringi non debuere, & ipſe agnus cum pane azymo & oleribus amaris comedi a domino & convivis ejus, quibuſcum *ſocietatem* quandam, חבורה, inivit, quique non infra decem nec ſupra viginti eſſe ſolebant. Hinc eſt quod Chriſtus Judam חבר, ἑταῖρον, appellat *Matth.* 26. 50. quia in eadem ſocietate cum eo agnum comederat, niſi forſan ad munus Apoſtolatus, quo eum promoverat, reſpiciat, quia erat חבר τȣ̃ Ιησȣ̃. Nihil ex eo ſuperſtes manere debuit uſque ad mane: ſed eadem nocte comedi, nec ultra mediam noctem, uti ſciſcunt Doctores. *Gem. Beracoth.* 9. 1. quod ſi tamen fuiſſet, igne comburendum erat; nec aliquid ex domo foras educendum.

CAP. VII.

De Fertis & Libaminibus.

§. I. Nomen.

I. PRaeter oblationes e pecudibus fieri solitas, erant & oblationes e rebus inanimatis, simila, oleo, &c. quae *Ferta* appellantur, vel Sacrificia muneris, Hebraice מנחות a מנח منح *donavit*, & libamina. Nonnunquam vox נסכים & ferta & libamina simul notat, uti quum Praefectum Libaminibus dicimus, qui & ferta & libamina offerentibus suppeditabat. *Schekalim*. v. 4. Quum Judaei ferta ipsa, sive farinam, distinctam a libaminibus sive vino indicare volunt, nuncupant illa מנחות נסכים.

§. II. Ferta Libaminum nomine dicta quae.

II. Fertorum alia erant נסכים *libamina* dicta, vel נסכים הבאים עם הזבח, uti appellantur in *Gem. Temura*. 114. 2. vel הבאים עם הבהמה, uti in *Zevachim* IV. 3. id est, quae sacrificiis quadrupedum junguntur, & quibus semper libamina ex vino juncta erant, quaeque quasi appendices addi solebant לעולות בהמה ושלמים, id est, holocaustis quadrupedum (non avium) & Sacrificiis salutaribus, non autem pia-

piacularibus & pro delicto, nisi solius leprosi. *Menachoth.* IX. 6. Haec autem constabant e סלת simila triticea, oleo, sale & vino: & nihil horum sacerdoti, omnia altari cedebant. *Menachot.* VI. 2. Alia erant ferta נסכים הבאין בפני עצמן *Libamina* dicta *per se*, sive *sola*, quae separatim offerebantur sine Sacrificiis quadrupedum. Illa constabant ex simila triticea, &c. excepto manipulo עמר & ferto zelotypiae, quae hordeacea erant; *Sota.* II. I. ille quidem, quia hordeum tritico citius maturescebat; hoc autem, quia quo peccatum gravius erat, oblatio erat vilior, uti Judaei tradunt: & quia hordeum *vita damnavit quadrupedumque tradidit refectibus*, uti Plinius loquitur *lib.* XVIII. 7. & κτηνοπρεπὴς est vita adulterae κτηνοπρεπὲς ἔδεσμα esse debuit ejus oblatio, uti & Cyrillus in *Hos. pag.* 61. & Judaei observant. Omnis autem farina erat sine fermento in omnibus fertis, exceptis panibus Pentecostalibus *Lev.* 23: 17. & fermentato Sacrificii salutaris *Levit.* 7: 13. *Amos* 4: 5. quorum proinde nihil altari inferebatur. *Levit.* 2. 11. *Menachot.* V. I. His addunt nonnulli panes duos fermentatos, שני תורות dictos, qui quum locus esset

ſacrandus, aut amplianda urbs, ad finem loci ſacrandi deferebantur, ita ut unus combureretur alter comederetur. vide *Nehem.* 12: 31.

§. III. Ferta ſola: quae Publica erant.

III. Secunda haec ſpecies Fertorum dividitur in מנחת צבור Fertum publico nomine oblatum, & מנחת יחיד Fertum hominis privati. Fertum publico nomine oblatum triplex eſt. I. עמר ſive manipulus agitationis, conſtans hordeo, oleo & thure mixto, offerendus ſecundo die feſti Paſchalis, e quo pugillus exemtus adolebatur, ita tamen ut omne thus cum pugillo hordei ſimul adoleretur, quod erat אשה *igne conſumendum Lev.* 23. reliqua a ſacerdotibus comedebantur. II. Panes duo ex tritico offerendi in feſto Pentecoſtes & a ſacerdotibus comedendi, dicti vulgo שתי הלחם. III. Panes propoſitionis, quos ſacerdotes quoque ſingulis ſabbathis comedebant. Tribus his fertis nonniſi Sacerdotes mundi veſcebantur. *Peſachim.* VII, 4. Quinque enim haec 1. manipulus Paſchalis. 2. Panes duo Pentecoſtales. 3. Panes propoſitionis. 4. Salutaria publica. & 5. hirci noviluniorum non niſi a mundis edi debuerunt, uti Judaei notant. Nec unquam aliquid פסול pollutum in his fer-

fertis repertum fuisse traditur in *Pirke avoth*. v. 5.

IV. Ferta privata sunt vel a Deo jussa, vel ex voto offerenda. A Deo jussa sunt quatuor. I. מנחת חוטא *fertum peccatoris*, qui sc. unius ex 4. peccatis recensitis *Levit*. 5: 1-4. reus est, idemque pauperior, quam ut hostiam solvere posset. II. מנחת סוטא vel קנאות *fertum mulieris declinantis*, aut *zelotypiae*. *Num*. 5: 15. 26. III. מנחת חינוך *fertum initiationis* sc. sacerdotis gregarii, offerendum eo die quo primum munus suum aggrederetur. *Lev* 6: 20. cum Sacrificio jugi. IV. מנחת חביתין, *fertum crustulorum* Pont. Max. quod mane & vesperi offerebat. Τήγανον τȣ̃ μεγάλȣ ἱερέως. 1 *Chron*. 9: 31. Ferta בנדר ובנדבה ex voto offerenda sunt quinque. 1. מנחת הסלת *fertum similae*, constans e simila oleo subacta. *Levit*. 2: 1. 2. מנחת מאפה תנור, *fertum in clibano coctum*, constans e placentis. 3. מנחת מאפה רקיקין *fertum laganorum coctorum* *Lev*. 2. 4. & unctorum oleo. Sunt רקיקין tenuia, sed חלות crassa. 4. מנחת על המחבת *fertum in patina* frictum, aut vase plano sine margine, ita ut quod in eo paratur durum sit §. IV. Ex privata.

& consistens. 5. מנחת על המרחשת *fertum in aheno* paratum, quod vas profundum est, & quod in eo coquitur tenue & fluidum est. *Menachot*. v. 8. Novem hae fertorum species eodem ritu offerebantur, sic ut quum pugillus inde exemtus in altari combureretur, reliquiae eorum a Sacerdotibus comederentur, quae שירי מנחות ישראל *reliquiae fertorum Israëlis* nuncupantur. Excipiuntur ferta sacerdotum masculorum, quae tota ignis sibi vindicabat *Lev.* 6: 23. qualia sunt ferta initiationis Sacerdotalis & crustula Pontif. Maximi, quae similia erant fertis quae נסכים sive Libamina appellantur, juncta scilicet Sacrificiis. Solebant autem singulis vesperis haec inter se dividere ברמשא יהוון כהניא מפלגין קורבניא דבני ישראל uti legitur in Targum Hierosolymitano *Gen.* 49: 27. Pugillatio, dicta קמיצה, ita fiebat a sacerdote, ut tribus mediis digitis ad volam manus incurvatis farinam acciperet, & pollice ac minimo digito superfluum abraderet.

§. V. Fertorum quantitas.

V. Ferta privata nunquam excedebant 60 decimas. *Menachot*. XIII. I. & XII. 4. quia publica non erant plura quam 61, scilicet die primo festi tabernaculorum,

si

ſi in Sabbatum incideret, nempe decimae tres pro quolibet juvenco, ſecundum hanc tabellam.

13	Juvenci	decimae	39
14	Agni		14
4	Arietes		4
2	Agni Tamid		2
2	Agni Sabbathi		2
			61

Aequum vero erat privatum fertum eſſe pnblico minus. Nunquam autem fertum erat minus una decima.

VI. Quaedam ex iis agitari debebant, uti fertum pro delicto leproſi, & panes Pentecoſtales, quaedam adduci ad cornu altaris notozephyrinum & non agitari, uti ferta quinque privata ex voto, & ferta ſacerdotum. Ferta Zelotypiae & manipulus Paſchalis agitabantur & adducebantur. Ferta libaminum & panes propoſitionis nec agitationem, nec adductionem requirebant, quae ex hac tabella melius intelligentur. Confer *Menachot*. v. 5. §. VI. Fertorum adductio & agitatio.

Debuerunt

Ferta Libaminum. Nec agitari nec adduci.

Mani-

Manipulus Paſchalis.	Agitari & adduci.
Panes Pentecoſtales.	Agitari, non adduci.
Panes propoſitionis.	Nec agitari nec adduci.
Fertum peccatoris.	Adduci, non agitari.
Fertum zelotypiae.	Agitari & adduci.
Fertum initiationis.	Adduci, non agitari.
Fertum cruſtulorum P. M.	Adduci, non agitari.
Quinque ferta ſpontanea.	Adduci, non agitari.
Log olei Leproſi, & pro delicto ejus.	Agitari non adduci.

§. VII. Oleum & thus.

VII. Quibuſdam fertis addebatur oleum & thus, ita ut ex hac tabella videri poteſt. *Menachot.* v. 3.

Requirebant

Oleum & thus.	Ferta quinque privata ſc. *fertum ſimilae* & 4 conſequentia, fertum Sacerdotum & Pontificis Maximi, fertum Gentium & mulierum, & manipulus Paſchalis.

Oleum,

Oleum, non thus.	{ Ferta libaminum, מנחות נסכים
Thus, non oleum.	{ Panes propositionis
Nec oleum, nec thus.	{ Panes duo Pentecostales, fertum peccatoris & Zelotypiae.

Sola lagana sive רקיקין ungebantur oleo, ad formam Graeci X, ut quidam volunt, quum reliquis, quae oleum requirebant, oleum immisceretur.

VIII. Tradunt Judaei in praeparatione fertorum quae parantur in vase requiri tres מתנות השמן *effusiones olei*. I. Oleum inditur vasi ministerii sive sacro, tum oleo additur simila. II. Oleum superfunditur & miscetur simila. Haec actio est בלילה. Tum sequitur לישה *subactio* deinde coctio. Post comminutio in frusta, dicta פתיתה. vid. *Levit.* 2: 6. & *Menachoth.* VI. 4. III. Oleum tertio affunditur. Haec est יציקה. Denique pugillus eximitur & adoletur: reliquum comeditur a Sacerdotibus. Ceterum רקיקין *Lagana* oleo ungebantur, §. VIII. Modus affusionis olei, & unctionis.

tur (erant משוחים non בלולים) & reliquum oleum quod a laganis non imbibebatur, effundi debuit super ignem. Huc facit dictum R. Simeonis; si videris oleum quod partiuntur inter se Sacerdotes in atrio, ne quaere quid sit: est enim Log olei leprosi vel *reliquiae laganorum ex fertis Israëlis* מותר רקיקי מנחות ישראל, quae ungebantur & reliquum comedebant Sacerdotes. Si videris oleum effundi super ignem ne quaere quid sit: est enim reliquum ex laganis fertorum Sacerdotum, מנחת כהן vel רקיקי מנחות כוהנים משיח ferti Sacerdotis uncti. *Menachot.* XII. 5. & VI. 3. *Zevachim.* X. 8.

§.IX. Mensurae fertorum & libaminum diversae.

IX. Quatuor erant mensurae diversae fertorum ac libaminum, quae tesseris 4, quarum usus in Templo erat, fuere distinctae. *Schekalim.* V. 3. Primae tesserae inscripta erat vox גדי *hircus*, sacrificia omnia notans ex genere caprino & parva generis ovini. Illa requirebat decimam Ephae similae & quartam partem Hin olei & 4 partem Hin vini. Alteri tesserae inscriptum erat זכר *masculus*, sc. aries, sacrificia notans ex genere ovium majora, & requirebat duas decimas similae cum tertia parte Hin olei & pari quantitate vini. Tertiae tesserae in-

scriptio

ſcriptio erat עגל *vitulus*, ſacrificia notans ex genere boum. Ad hanc requirebantur tres decimae ſimilae & dimidium Hin olei ac par quantitas vini. Quarta teſſera erat חוטא *peccatoris*, ſc. leproſi divitis, qui tres decimas ſimilae oleo mixtas offerebat, & Log olei. Si pauper eſſet, offerebat cum agno decimam ſimilae. Hinc videmus libamina agnorum & caprarum, ſive holocauſta ſive Sacra ſalutaria fuerint, fuiſſe trium Logorum, arietum quatuor, boum ſex: 12 logi autem faciunt unum Hin. Excipiebatur tamen a communi regula agnus die primo Paſchatis ſive 15 Niſan, in holocauſtum Deo offerendus cum manipulo hordeaceo: ei enim addebantur 2. decimae ſimilae, quum alias una decima ſufficeret tertia pars Hin olei & quarta pars Hin vini.

X. Quod ut diſtinctius intelligatur, tTademus hoc loco tabellam menſurarum ſacrarum, quibus in fertis dimetiendis & aliis rebus utebantur, ad quantitatem ovorum gallinaceorum a Judaeis redactas. L praefixum notat menſuras Liquidorum, A, Aridorum. §. X. Tabella menſurarum Sacrarum.

Liq.

Liq. רביעית *Quartarius*, sive quarta pars Logi, continet ova $1\frac{1}{2}$

Haec erat mensura poculi Paschalis, nec licebat Sacerdoti sacris operaturo plus vini bibere.

{ L.	לוג.	6
{ A.	רובע. *Quadrans*, sive quarta pars Cabi.	6
A.	קב. *Cabus.*	24
A.	עומר. *Omer.*	$43\frac{1}{5}$
L.	הין. *Hin.*	72
A.	סאה. *Satum.*	144
{ L.	בת. *Bathus.*	432
{ A.	איפה. *Epha.*	432
A.	כור. *Corus.*	4320

Ejus dimidium in aridis quoque לתך dicitur.

Atque ita liquet decimam partem Ephae aequalem esse quantitati ovorum 43 & quintae parti ovi, quam mensuram Josephus vocat ἀσσάρωνα, עשרון, Moses עומר *Exod.* 16: 36. & tertiam partem Hin esse 4 Logos seu 24 ova, quartam partem Hin, 3 Logos, sive 18 ova, atque ita porro.

§. XI. Libamen vini.

XI. Vinum quum libaretur, id על גבי המזבח in summo altari fiebat, in alterum

ex

ex duobus simpulis ad angulum altaris notozephyrinum constitutis. *Eduioth.* VI: 1. *Succa.* IV: 7. ita quidem ut inde versus inferiora altaris, לשיתין, descenderet: & hoc modo videntur debere intelligi qui scribunt vinum effusum fuisse in fundamentum altaris, uti in *Ecclesiast. Siracid.* 50: 18. legitur ἐξέχεεν εἰς θεμέλια θυσιαστηρίου ὀσμὴν εὐωδίας. Scilicet angulus altaris notozephyrinus tribus rebus inserviit parte sui superiore, 1. Libamini aquae. 2. Libamini vini. 3. Holocaustis avium; si ab ortu altaris spatium non esset. Parte autem sui inferiore tribus his rebus inserviit. 1. Sacrificiis piacularibus avium. 2. Adductioni fertorum. 3. Excipiendis reliquiis sanguinis. Vide *Zevachim.* VI: 2.

CAP. VIII.

De Primitivis & Primitiis.

I. QUae Hebraei בכורים appellabant, vulgo *Primitiva* dicimus, ad distinctionem τῶν תרמות, sive *Primitiarum*, de quibus postea agetur: quamvis non desint inter Christianos qui nullam inter

§. I. Primitiva quae.

 inter

inter haec duo distinctionem agnoscant; quum tamen & ex ipso Sacro Codice *Num.* 18: 12. & 13. & *Nehem.* 10: 35. ubi de בִּכּוּרִים sive *Primitivis* agitur & commate 37, ubi de Primitiis, uti & ex traditionibus Judaeorum appareat ea fuisse diversissima. Graecis πρωτογεννήματα appellantur *Num.* 18: 13. 1 *Macc.* 3: 50. at Primitiae ἀπαρχαὶ τῶν γεννημάτων. *Tob.* 1: 6.

§. II. Quando & unde afferenda.

II. Lex de afferendis Primitivis non obligabat Judaeos, (ita ipsi contendunt) nisi stante Templo vel Tabernaculo Schilunte exstructo, quia Deus ea ad בית *Aedem Sacram* afferri jussit. *Ex.* 23: 19. *Deut.* 26: 2. *Nehem.* 10: 35. *Schekalim.* VIII: 8. Atqui aedes Schiluntica בית appellatur. 1 *Sam.* 1: 24. Verum ego quidem existimarem Primitiva deferenda fuisse ad Tabernaculum, ubicunque locorum esset, non ad solum Schilunticum. Fuit enim revera בית, quamvis hoc nomen in emphasi sua Templo magis conveniat: nam Deus 2 *Sam.* 7. 6. negat se ab exitu ex Aegypto usque ad tempora Salomonis habitasse in בית. Atque ita nec Tabernaculum Schilunticum בית fuit, aut certe Tabernaculum alibi fixum, aeque ac Schilunte, בית dici poterit. Eaque ex terra Canaan afferri debuere, cui

cui accensentur regiones S ... ne
ac Syria a Davide subjugat
tem, Babylonia, Ammo
tis, terrae Israëlitis propi
cimas & Primitias tenebant
traditiones Judaeorum, n
ad Primitiva.

§. IV. Primitivorum quantitas.

III. Ex septem rerum generibus Primitiva adducebantur, tritico, hordeo, uvis, ficubus, malogranatis, olivis & dactylis: non ex aliis, si Judaeis credimus: *Biccurim.* 1: 2. *Gem. Beracoth* 35: 1. quia hae species tantum recensentur *Deut.* 8: 8. & in Pentateucho aliorum fructuum illius terrae non fit mentio. Deus autem jusserat ex omni fructu terrae illa adferri. *Deut.* 26: 2. Atque ita etiam *Nehem.* 10: 35. legimus eos attulisse ביכורי ארמתנו ובכורי כל פרי כל עץ *primitiva terrae suae & primitiva omnium fructuum arboreorum ad Templum.* Debuerunt haec omnia esse optima & selecta. Quod si viae longinquitas non pateretur ea recentia adduci, uti uvas aut ficus, siccatas eas aut passas afferebant. Si autem hae 7 species uni corbi essent imponendae, infimum erat hordeum, supra id triticum, dein olivae, dactyli, malogranata, ficus, & circa illas vel supra uvae.

§. III. Species eorum septem.

IV. Lex divina non definivit quae quantitas in Primitiva adduci debuerit, uti in Decimis, ſic ut quiſpiam omnem agri proventum in Primitiva conſecrare poſſit: *Biccurim.* 11: 4. At ſi quis totius agri proventum in תרומות ſive *primitias* ſacrare voluiſſet, non licebat, quia ſcriptum eſt non omne ראשית ſed aliquid de eo, מראשית, eſſe dandum. *Gem. Hier. Pea.* 15: 1. *Gem. Hier. Terumoth.* 42: 4. Recenſentur ſcilicet primitiva inter ſex res, quibus in Lege Dei nulla menſura eſt ſtatuta. Vid. *Pea.* 1: 1. Sunt autem hae

1. פאה, angulus agri demeſſi pauperibus relinquendus.
2. Primitiva.
3. Sacrificia praeſentiae, ראיה, in feſtis.
4. Sacrificia ſolennitatis, חגיגה.
5. Officia pia, גמילות חסידים, ſc. mortuos ſepelire, aegrotos viſitare: quod corpore praeſtatur: ſed ſi nummis alios juvet, quinta pars bonorum eſt menſura, quam non transgrediuntur: erant enim Jeſchubab & alii qui omnia bona ſua erogabant in pauperes. Sapientes itaque

itaque in Usha conſtituerunt, ne quis ultra quintam bonorum partem daret.

6. Studium Legis. *Joſ.* 1: 8.

Addunt in *Gemara Hieroſol. Pea.* 16: 1.

7. עפר סוטה, pulverem mixtum aquis Sotae.

8. רוק יבמה, ſputum fratriae a leviro repudiatae.

9. אפר פרה, cinerem vaccae rufae.

10. דם צפור של מצורע ſanguinem avis leproſi.

Sed ex decreto ſapientum unum de 60 dari debet; אחד מששים *Gem. Hier. Biccurim.* 65: 3. cujus numeri memoriale eſt in voce טנא, *caniſtrum.*

V. Non ante Pentecoſten licuiſſe ea Hieroſolymas afferre colligunt Judaei ex *Exod.* 23: 16. *Levit.* 23: 16, 17. nec poſt feſtum Encoeniorum, 25 diem menſis Ciſleu; quia viles illi fructus erant, qui poſt hoc tempus matureſcebant. *Biccurim.* 1 6. *Challa.* IV: 10. §. V. Tempus.

VI. Nonnunquam dominus fructus primos ante maturitatem in ipſa arbore notabat & deſtinabat primitivis. *Biccurim.* III: 1. aliquando ex fructibus decerptis & ſi- §. VI. Modus ea ſeparandi & offerendi.

mul collectis primitiva separabat, ita tamen ut separatio primitivorum praecedat primitias & decimas. *Terumoth.* III: 7. Dein vel ipse, vel alius ejus nomine, ea imposita canistro (cui turtures plerumque vel pulli columbarum appensi erant) afferebat ad Atrium (quod maxima pompa fieri solebat, uti videre est *Biccurim.* III: 2.) & tradebat, recitata confessione (*Deut.* 26: 3-10.) Sacerdotibus ephemeriae ministrantis, qui ea inter se dividebant & Hierosolymis comedebant, ipsi & uxores & servi & pecora, dum dominus ipse Hierosolymis pernoctabat. Est enim hoc quoque unum e 7 requisitis Primitivorum, quae hoc ordine Judaei recensent. 1. Requiritur eorum adductio Hierosolymas, quam Primitiae & decimae non requirebant. 2. Vasi debent indi, quod si metallicum esset sacerdotes domino reddebant, si junceum, servabant. 3. Confessio הגדה super iis recitanda est, a qua tamen liberae sunt mulieres, tutores, servi. *Biccurim.* 1: 5. quaeque tantum recitabatur inter Pentecosten & festum Tabernaculorum. Quae postea afferebantur, confessione carebant. *Biccurim.* 1: 6. 4. Sacrificium requiritur: id colligunt ex *Deut.* 16:

16: 14. 5. Canticum, quod Levitae canebant. *Psal.* 30: 2. 6. Agitatio & collocatio eorum ad angulum altaris notozephyrinum. Vid. *Gem. Hier. Biccurim.* 65: 4. Contra ſtare videtur Miſna *Menachot.* v: 6. 7. Pernoctatio dominorum in urbe. *Deut.* 26: 2. *Biccurim.* 11: 2, 3, 4.

VII. Primitias nuncupamus, quas Hebraei תרומות dicunt & תרומת כהנים *Nehem.* 13: 5. (licet Primitiva *Deut.* 12: 17. dici תרומות fateantur) Graeci ἀφαιρέματα & ἀπαρχὰς τῶν γεννημάτων, vel πρωτογεννημάτων *Eccleſ. Sirac.* 46: 28. (quae una cum πρωτοκυρίαις, primitiis lanae detonſae, Tobias ſacerdotibus dare ſolebat, *Tob.* 1: 6.) alii delibationes, ablationes, vel oblationes primas. Hoc nomine intelligimus dona, quae Iſraëlitae ſacerdotibus dabant e fructibus terrae Iſraëliticae (e vicinis quatuor, Babylonia, Aegypto, Ammonitide & Moabitide uti & e Syria dabantur, ſed eas inferre in terram Iſraëliticam non licuit. *Schevüth.* VI: 6.) jam ad uſum humanum praeparatis, פריות הנגמרים qua ratione a בכורים ſive Primitivis diſtinguuntur, quae conſtant ex fructibus non elaboratis, *Deut.* 18: 4. Appellatur hoc ipſum תרומה גדולה *Ab-* §. VII. Primitiarum nomen & diſtinctio a Primitivis.

latio magna, *ἀφορισμὸς μέγας*, & sequitur illa separationem Primitivorum. *Terumoth.* III: 7. *Gem. Betza.* 13: 2.

§. VIII. Quantitas Primitiarum. VIII. Quantitas non erat a Deo definita: verum Judaei tradunt vulgo unum ex 50 pro Primitiis datum fuisse: si liberalis quispiam esset, unum ex 40 dabat; (ita Hilleliani statuunt) vel secundum Schammaeanos, 30: quo refertur *Ezech.* 45:13. si avarus, unum ex 60. Ipsam vocem תרומה volunt innuere תרי ממאה *duo de centum*: & hujus traditionis Judaeorum meminit Hieronymus ad *Ezech.* 45. *p.* 1040. qui tamen has תרומות appellat *Primitiva*, quae nunc vulgo, ut a בכורים distinguantur, *Primitias* nuncupamus.

§. IX. Cui dandae. IX. Dabantur hae Sacerdoti, cuicunque dominus vellet. In *Nehemiae cap.* 10: 37. Primitiae leguntur datae fuisse sacerdotibus in Templo ministrantibus & delatae ad conclavia domus Dei (confer *Nehem.* 13: 5.) quod eo tempore factum fuisse videtur ut major frequentia Sacerdotum ad Templum conflueret. Simile quid & eodem scopo videtur factum 2 *Chron.* 31: 4. In Apocrypho libro Judith legitur quoque *ἀπαρχὰς τοῦ σίτου*, scilicet has primitias, destinatas fuisse Sacer-

dotibus

dotibus miniſtrantibus Hieroſolymis.

X. Comedi debuere in terra Sancta a Sacerdotibus mundis, *Num.* 18. 11. *Terumoth.* IX: 3. Nec illi tantum tam adulti quam impuberes, ſed & uxores, liberi, ſervi eorum & pecudes (*Terumoth.* XI: 9.) ad harum Primitiarum comeſtionem admittebantur. Scilicet Primitiae erant intermediae ſanctitatis inter decimas & קדש, cibos ſacros. Decimae, חולין ſive *res profanae* appellantur reſpectu primitiarum: & primitiae reſpectu קדש, ſive ciborum ſacrorum quaſi profanae cenſentur. Ita homo leproſus die ſeptimo raſus, & corpore ac veſtibus lotus, mundus eſt nec alios polluit, & טבול יום exiſtens edit illo die de decimis. Poſtquam ſol ejus diei occidit, edit de primitiis. Denique quum obtulit Sacrificium ſuum, admittitur ad קדש ſive edendos cibos ſacros. *Chagiga.* III: 3. *Kelim.* I: 5. Ceterum filiae Sacerdotis nuptae Iſraëlitae non licebat comedere de primitiis. *Jevamoth.* IX: 6. nec ſervis ejus. *Ibid.* VII: 2. ſed filia Iſraëlitae nupta ſacerdoti comedit de primitiis. *Ibid.* IX: 5. etiam ſervi ejus. *Ibid.* VII: 2. ſed mortuo marito non. *Gittin.* III: 4. Praeterea in *Sota.* I: 3. recenſentur quinque uxores Sa-

§. X. Quomodo comedendae.

cerdotum quae, etiamsi filiae essent Sacerdotum, prohibentur in perpetuum edere primitias. Non licebat autem ex dactylis mel, e pomis vinum, acetum ex uvis hyemalibus conficere, vel ullos fructus coctione vel mixtione ita permutare ut aliam naturam induant, & ex cibo convertantur in liquores, exceptis solis olivis & uvis, e quibus vinum & oleum parare licitum erat. *Num.* 18: 12. *Terumoth.* XI: 3. *Schevüth.* VIII: 4.

CAP. IX.

De Decimis.

§. I. Decimarum nomina & species 4.

I. Ablatis Primitiis reliquum acervum fructuum lustrabat dominus, & decimam partem inde decerptam Levitis dabat quibus vellet. *Num.* 18: 21. Haec מעשר *Decimae*, & מעשר ראשון sive *δεκάτη πρώτη*, *Decimae primae* nuncupabatur, respectu decimarum secundarum quas ipsi domini comedebant. [2]Ex his decimis primis Levitae decimam partem pendebant sacerdotibus, quae תרומת מעשר sive מעשר מן המעשר *Ablatio decimarum* vel *Decimae e decimis*, dicebantur. [3]Tum do-

dominus ex reliqua maſſa alias decimas ſeparare debebat eaſque Hieroſolymis comedere, quae ſunt מעשר שני *Decimae ſecundae.* Hae quum anno tertio & ſexto ab anno Sabbathico non comederentur Hieroſolymis, pauperibus eorum loco dari ſolebant, dictae מעשר עני *Decimae pauperum.* Sic ut quatuor hinc naſcantur ſpecies decimarum. 1. *Decimae primae.* 2. *Decimae e decimis.* 3. *Decimae ſecundae.* 4. *Decimae pauperum.*

II. Singulis annis, excepto anno Sabbathico Decimae primae ſolvebantur de omni proventu terrae, ſcilicet Iſraëliticae, & 4 regionum vicinarum, Babyloniae, Aegypti, Ammon & Moab, ſecundum ſcilicet conſtitutiones Doctorum: alias enim חוצה לארץ extra terram נפטרו מן המעשרות *liberi ſunt a decimis. Echa Rabbati.* 57: 3. *Midraſch Ruth.* 47:4. Proventum intellige qui in eſcam cedit & cuſtoditur *Maaſeroth.* 1: 1. etiam ſiliquis, oryza, cumino, ex inſtitutis ſcribarum. *Demai.* 11: 1. *Matth.* 23: 23. De tribus fructibus praecipuis nuncupantur *Nehem.* 13: 5, 12. decimae frumenti, muſti, & olei. §. II. Decimae primae, quae.

III. Levitis dabantur *Num.* 18. 21. *Nehem.* 13: 5, 10. qui eas comedebant nec ii tantum ſed & uxores eorum ac liberi. Tobias §. III. Quibus dandae.

bias scribit *cap*. 1. 7. se πρώτην δεκάτην dedisse sacerdotibus τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν τοῖς θεραπεύουσιν ἐν Ἱερουσαλήμ. Quod non convenit cum prima Dei institutione, qua Levitis decimae primae assignatae sunt. Sed in Hebraeo libro Tobiae dicitur, מעשרות *decimas* & primogenita (animantum, ut videtur) ad sacerdotes detulisse, & frumentum, vinum &c. ad Levitas, ac decimas secundas tertiasque dedisse peregrinis & pupillis. Quia autem hae decimae חולין, non sanctae, habebantur, negligentiores fuere in his solvendis Judaei, & licet primitias, תרומות, studiose solverent, quarum neglectus poenam כרת, sive Excidii, mereretur, vendebant saepe fruges non decimatas pro decimatis. *Gem. Hier. Maaser Scheni*. 56.

§. IV. Illustratur Hebr. 7:5.

IV. Quaeri hoc loco potest de sensu verborum Pauli *Hebr*. 7:5. Οἱ ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες *mandatum habent accipiendarum decimarum a populo*. Ubi non Levitis sed sacerdotibus decimae videntur tribui. Dici posset respici hic ad decimas, quas Levitae dabant Sacerdotibus, ita ut populus Sacerdotibus per Levitas decimas solveret, quemadmodum Deus ipse primitias accipere dicitur,

quae

quae Sacerdotibus dabantur, in *Gem. Sanhédrin.* 39: 1. At videtur potius hic agi de Levitis ipsis, sic ut illi qui *Jerem.* 33:21. appellantur הלוים הכהנים hic nuncupentur *illi qui ex filiis Levi sunt*, id est Levitae *quorum tribui jura Sacerdotii concessa sunt*, sive τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, illi jus habent ad decimas. Nam commate 14 tribui Leviticae Sacerdotium a Mose tributum memorat, & commate 9 *Levi* scribit *decimas accipere*. Ita in Targum *Hierosf.* *Gen.* 25: 31. legitur Pontificatum Maximum datum tribui Levi איתיהיבת כהונתא רבתא לשיבתא לוי & *Jos.* 8: 7. Sacerdotium esse haereditatem Levitarum. Nec dubium esse potest, quin Levitae illi fuerint, quibus Deus mandaverit decimas a populo accipere, non sacerdotes: etiamsi, ut Judaei tradunt, in *Gem. Ketuvoth.* 26: 1. stante Templo II, decimas Levitis aliquando non dederint, vetante hoc Ezra, sed Sacerdotibus. Hic autem agit Paulus non de consuetudine, sed de mandato Dei, quo certe Levitae ad decimas jus acceperunt.

V. Ex his decimis Levitae sacerdotibus decimas pendebant, juxta mandatum Dei *Num.* 18: 26. *Nehem.* 10: 38. ubi illae ad Tem- §. V. Decimae e decimis.

Templum delatae fuisse dicuntur (uti & in libro Tobiae *c.* 5: 19. legitur δεκάτας τῶν γεννημάτων Hierosolymas fuisse delatas) quum tamen Judaei velint licuisse eas dare cuicunque Sacerdoti aliquis vellet, quod ad consuetudinem, non jus, referri debet, & ad illa tempora referendum videtur ad augendam Sacerdotum in Templo frequentiam, utque eo magis Templo adhaererent, uti commate ultimo ejus capitis monetur. Solebant enim a Templo aufugere quod illuc debita munera non afferrentur: id de Levitis notatur *Nehem.* 13. 10. Saepe enim cibus deerat sacerdotibus atque ideo decimae jubentur afferri ad Templum ut sacerdotes haberent quod ederent. *Maleach.* 3.10. Et Chizkias conclavia paravit ad eundem usum in Templo. 2 *Chr.* 31: 11. Has Hieronymus *Comment. ad Ezech.* 45. *p.* 1040. δευτεροδεκάδας appellat, sive *Decimas secundas*: quo nomine Judaei aliter utuntur, uti §. sequenti videre est. Nec tamen erat necessarium ut Levita has decimas ipse sacerdoti daret: poterat id Israëlita facere & portionem Levitis dandam ea parte imminuere. Sic David legitur dedisse sacerdoti Irae Jairitae decimas, quapropter volunt 2 *Sam.* 20: 26. dici

dici illum fuisse לו, Davidi, Sacerdotem, cui David dona daret, non aliis.

VI. Decimae autem secundae Hierosolymis a domino (cui licebat sacerdotes & Levitas in convivium adsciscere) debuerunt comedi, nec in luctu nec immunditie. *Deut.* 12. 17. & 14. 27. vel dum Tabernaculum Schilunte fuit, in omni loco unde Schilo conspici potuit. *Megilla.* I. 11. Non licuit pretium earum aliis rebus impendere quam cibo, potui, vel unctioni. *Schevüth.* VIII. 2. Tobias testatur se decimas secundas vendere consuevisse, & pretium earum Hierosolymis quotannis impendisse. *Tob.* I. 7. *Maaser scheni.* I. 7. & II. in quo codice hoc argumentum copiose illustratur. Decimis his accensetur fructus plantae quarti anni, Hierosolymis uti decimae secundae comedendus. *Lev.* 19:24. *Maaser scheni* V. I. *Gem. Hier. Pea.* 20. 3. §. VI. Decimae secundae.

VII. Ad decimas pauperum, πτωχοδεκάδας dictas Hieronymo, non tantum Israëlitae sed Sacerdotes & Levitae tenebantur, quia scilicet urbes suas ערי מגרש habebant. Quod unum erat ex quinque privilegiis quae Deus pauperibus concesserat, quorum primum hoc erat, alterum §. VII. Decimae pauperum, & eorum privilegia.

פאח

פאה, *angulus* agri non metendus ſed relinquendus iis. *Lev.* 19. 9. (confer *Maſſechet Pea.*) tertium, ſpicae decidentes, לקט *Levit.* 19.9. quartum, uvae cadentes *ibid.* vers 10. quintum, manipulus per oblivionem in agro relictus. *Deut.* 24. 19. Confer *Pirke Avoth.* v. 9.

§. VIII. Confeſſio decimarum.

VIII. Omnibus his rite & legitime ablatis confeſſionem Decimarum הדיית המעשר edebat Dominus, quae extat *Deut.* 26. 13. quamque abrogavit Jochanan P. M. *Sota.* IX. 10. *Maaſer ſcheni.* v. 15. quia in illa occurrunt haec verba, *dedi Levitis..... & ſecundum omnia quae praecepiſti mihi:* quod vere dicere non poterant, quia Ezras conſtituerat (ita Judaei ſcribunt, ſed alii negant) ne Levitis decimae darentur ſed Sacerdotibus, quia recuſabant cum ipſo Hieroſolymas adſcendere. *Ezr.* 8. 15.

CAP. X.

De Votis.

§. I. Vota quae.

I. POterat aliquis res profanas Sacras facere ſuſcepto voto, & vel perſonas, ſe & alios qui ſub poteſtate ejus erant,

erant, vel res, Deo ſacrare. Vota haec נדרים appellantur: de quibus agitur *Num.* 30. & per totum Codicem Talmudicum *Nedarim*.

§. II. Perſonae & res devotae quae.

II. Perſonae ſecundum aeſtimationem ſuam Deo conſecratae ἁπλῶς redimi poterant, *Levit.* 27: 3. & Sacerdotum erat eas aeſtimare, uti jam ante indicatum fuit. Maris ערך ſive aeſtimatio, a nato 20 annos uſque ad 60, erat 50 ſiclorum argenteorum. Faeminae, 30 ſiclorum. Maris a nato 5 annos uſque ad 20, ſiclorum 20, faeminae 10 ſiclorum. Maris a nato menſem unum, 5 ſiclorum, faeminae trium. Maris ſupra aetatis annum 60, ſiclorum 15, faeminae ſiclorum 10. Qui victimam Deo ſacraverat altari idoneam: offerre eam debuit: nec redimere nec commutare eam licuit. *Levit.* 27: 10. Beſtiae immundae redimebantur addita quinta parte pretii. *Ibid. comm.* 13. Primogenita animantium, & ſi quae etiam ſine votis Deo ſacra erant, denuo voveri non poterant. Domum Deo devotam & agros haereditarios aeſtimabat Sacerdos & vendebat: quae ſi ipſe dominus non redimeret, etiam in Jubilaeo ad eum non redibant. Quod autem per חרם erat devotum redimi non

poterat ſive eſſet homo, ſive beſtia, ſive ager poſſeſſionis, לא יגאל *non redimetur*; ſed erit קדש קדשים ליהוה res ſanctiſſima, Deo Sacra. Homines per חרם devoti mortem ſubibant. *Levit.* 27: 29. Confer *Erachin* VIII: 6.

§. III. Vota prohibentia quae.

III. Judaei diſpeſcunt vota in ſpecies duas, quarum priorem conſtituunt נדרי אסור *vota prohibentia*, poſteriorem נדרי הקדש *vota conſecrantia*. *Vota prohibentia* illa nuncupantur, quum aliquis vovet abſtinentiam a re licita, veluti ſi cibis, veſtibus, actionibus his aut illis ſe non uſurum promittat. Formula horum votorum erat: *haec res ſit mihi* בקרבן *ſicut res Deo ſacra*: & per illam interdicebat ſibi illius rei uſum. Aliquando per compendium hae formulae pronunciabantur, verbi gratia, שאני אוכל *me non comeſturum*: talesque Judaeis ידות, quaſi *anſas* dicas, appellantur, quas qui habet, reliquum vaſis facili negotio adſequetur.

§. IV. Vota conſecrantia quae.

IV. *Vota conſecrantia*, ſive נדרי הקדש ſunt illa per quae aliquid vovetur in uſus ſacros, dividunturque & ipſa in ſpecies I. קדשי המזבח *ſacra altari* & II. קדשי בדק הבית *ſacra reparationi Templi*. *Sacra altari* diſtinguuntur in נדרים, *vota*

ge-

generalia, veluti si quis dicat, *voveo holocaustum*, & נדבות, *vota specialia*, ut si quis dicat, *voveo hoc animal in holocaustum*. Confer *Lev.* 23: 38. Quod si essent animalia immunda consecrata altari, veluti equi, habebantur ac si consecrata non essent: at si quis ea holocausta voverat, vendi debuere & pretium in holocausta impendi. Animalia munda offerebantur: sed si vitium contraxissent ante votum sive consecrationem, ipsa a sacerdote aestimabantur & communi usui permittebantur, ita tamen ut eorum pretium simili victimae esset impendendum. *Sacra* autem *reparationi Templi* spectabant vel personas vel res. Poterat aliquis pretium aestimationis sui vovere. *Lev.* 27: 2. vel res, animalia scilicet, domos, agros, aut res mobiles.

§. V. Votum Jephtae erat bipartitum. Jud. 11.

V. De voto Jephtae, quo illud devovit quod sibi reduci primum occurreret, disputari solet, quomodo intellexerit ipse haec verba והיה ליהוה והעליתיהו לעולה quae nos, existimantes Jephtam non immolasse filiam suam, reddimus, *erit illud Deo sacrum, aut in holocaustum id offeram*. Quandoquidem enim constat ex *Exod.* 21: 15, & aliunde, literam Vav per *aut* aeque ac *et* posse verti, hunc sensum

fuisse verborum ejus suspicamur, quia de eo agens quod egrediens ex domo sibi occurreret, de solis hominibus cogitare non potuit, quod illos in holocaustum Deo offerre nec licitum nec Deo gratum esse sciret: & de solis animantibus brutis cogitare non potuit, quod homines magis quam bruta animantia ei occursuros esset probabile, nec omnia animantia Deo in holocaustum offerri possent Videtur itaque ipsa rei natura flagitare ut bipartitum concipiatur votum: sic ut vel generatim Deo sacrum esset, quo poterat modo; & speciatim si animal esset sacrificiis aptum quod Divina providentia ei in occursum mitteret, holocaustum esset. Oblatio quidem animalis mundi in holocaustum res tanti momenti non erat, ut ea sola in signum grati animi pro reportata victoria Deo voveri debuerit: sed nec hoc solum vovit Jephta, & se in illo discrimine constituit, ut non animantibus, sed rebus carissimis, privari posset.

§. VI. Illustratur idem.

VI. Ad voti hujus illustrationem sequentia notari merentur. Primo quidem, votum hoc ita debere explicari, ut Jephta credere potuerit rem quam vovebat fore Deo gratam. Ideo enim vovit ut a Deo vi-

victoriam consequeretur, aut certe grati animi signum ederet. Non potuit itaque vovere, se unumquemque domesticorum qui ei occurreret, interfecturum. Id gratum esse Deo non poterat. Secundo: res omnes posse sacrari Deo, licet modis diversis: & de mulieribus ipsis legi *Num.* 31: 35. quae concubitum maris non cognoverant, eas Deo datas, id est, sacras fuisse. Tertio. Per *Cherem* non licuisse devovere homini Israëlitae domesticos suos Israëlitas, qua data licentia caedibus lata porta fuisset aperta. Hominem immolans Deo erat abominatio. *Jes.* 66: 3. Servos ipsos non licuit laedere, oculisque aut dentibus privare, *Exod.* 21: 26. Quid? quod nullum proximum laedere licuerit. *Lev.* 24.20. Adeoque devoti per *Cherem* fuere ex Cananaeis, captivis &c. *Num.* 31: 7. 1 *Sam.* 15: 33. Quarto. De immolatione filiae Jephtae, ubi, quando, & per quos illa peracta sit nihil in Sacro codice legitur. Fuissent autem sine dubio hae circumstantiae notabiles: e contrario status innuptus filiae deploratur, nuspiam mors: ne jam dicam de itinere puellarum ad filiam Jephtae *commate* 40: & pietate ejus *Hebr.* 11: 32. celebrata, quacum immane hoc facinus parum convenit.

§. VII. Formula voti temerarii ex N. T.

VII. Mentio fit in N. T. alterius voti temerarii, quo se Pharisaei subtrahere solebant officiis quae parentibus debebant, dicendo Κορβᾶν ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς. *Matth.* 15: 5. quod Hebraïce esset קרבן שאתה נהנה לי: nam נהנה est *utilitatem percipiens*, ut in *Midrasch schir hasschirim fol.* 7. 1. מריח נהנה אתרוג לא חסר, *utilitatem percipit qui odoratur, &* *pomum ipsum non minuitur*. Quales formulae in codice *Nedarim*. VIII. 7. XI. 11. & alibi plures inveniuntur, uti קרבן שאני נהנה לך vel קונם.

PARS

PARS IV.

DE TEMPORIBUS SACRIS.

CAP. I.

De Annis.

I. ANni Initium quadruplex ab Hebraeis statuitur in *Rosch haschana* 1.4. I. A mense Nisan incipit Annus Sacer, secundum quem festa disponuntur, quae si celebranda essent mense primo, vel tertio, a Nisan anni initium capiebatur *Exod.* 12: 2. Inde etiam anni Regum Hebraeorum supputabantur, ita ut si quis Rex in Adar regnaret, a Nisan alter annus imperii ejus inciperet: & hinc quoque annos tum ante tum post diluvium videntur Patriarchae fuisse exorsi. II. A mense Tisri incipit annus Civilis, quo in contractibus, supputandis Jubilaeis & annis Sabbathicis utebantur, uti & in annis plantarum, quae si modo 30 dies ante primum diem §. I. Annorum initium quadruplex.

dens Adar sit insititius in *Gem. Hier. Megilla* 71.1.) quasi alterum Adar dicas. Haec erat necessaria, quia sine illa festum Paschatis, quod in tempus maturescentis hordei incidere debuit, in ipsam hyemem incurrisset: eaque fiebat, uti Talmudici tradunt, per Praesidem Synedrii & nonnullos ex collegis ejus qui ad hanc rem electi erant *Gem. Sanhedrin.* 11.1. Erant autem ad minimum tres, sed ad septem augeri poterant: inter quos summa erat auctoritas Praesidis Synedrii, sine cujus voluntate annus intercalari non poterat, & cujus nomine literae ad Judaeos procul degentes scribebantur, ut annum intercalatum esse, & quas ob causas, noscerent. Formula earum legitur in *Gem. Sanhedrin.* 11.2. & in *Gem. Hier. Maaser sheni.* 56.3. Tradunt Judaei in *Gem. Sanhedrin.* 18. 2. inter illos, qui de Intercalatione deliberarent, nunquam fuisse Pontificem Maximum, quippe cui intercalatio anni non placebat, quod per eam dies expiationis (quo se lavare aliquoties debuit & diu insistere solo frigido) in tempora hyemi propiora incideret; aut Regem, cui intercalatio anni placebat, quod ita stipendium anni communis extendere ad 13 menses posset.

possit. Karaei autem intercalationem stante Templo a Pontifice Maximo & reliquis Sacerdotibus, aut Propheta, factam fuisse existimant.

I V. Tres causae praecipuae intercalandi annum recensentur in *Gem. Sanhedrin*. 11. 2. I תקופה *Aequinoctium* (quam vocem nonnulli volunt aequinoctium autumnale semper indicare, uti *Exod*. 34. 22. sed obstat 2 *Chron*. 24. 23. coll. cum 2 *Sam*. 11. 1.) si ex tabulis Astronomicis Synedrium deprehenderet aequinoctium vernum futurum esse die 16 Nisan, aut postea, annum intercalabant. Sunt autem 4 Tekuphae, Nisan, Tammuz, Tisri, & Tebeth. Inter unamquamque erant 91 dies, 7 horae & dimidia. *Gem. Eruvin*. 56, 1. II. על האביב. Si seges hordeacea tardius proveniret, quam ut die secundo Paschatis, id est, 16 Nisan, meti posset. III. על פירות האילן. Si arbores, quarum בכורים in Pentecoste offerri debuere, baccas suas nondum, ut solebant, profudissent. Praeter has erant aliae causae intercalandi, in *Gem. Sanhedrin*. 11. 1. memoratae, sc. 1. מפני הדרכים si viae per quas proficisci Hierosolymas debebant, refici deberent; vel 2. מפני הגשרים si pontes de-

§. IV. Causae intercalationis.

deberent restaurari, vel 3. מפני תנורי פסחים si furnos, in quibus agni Paschales assabantur, imber ita vitiasset, ut inepti essent ad usum; vel denique 4. מפני גליות ישראל, si Judaei procul in exilio degentes in itinere haererent nec stato tempore Hierosolymis adesse possent; vel si ante initium anni instantis Sabbathici vindemia sperari non posset.

§. V. Tempus. V. Non ante festum novi anni intercalare licuit, & plerumque exspectabatur mensis Adar. Toto autem mense Adar labente, usque ad diem 29, poterat annus intercalari, & Senatus dicere; mensis, qui cras initium capiet erit ואדר *Adar secundus. Eduioth* VII. 7. *Gem. Rosh hasschana*. 7. 1. *Gem. Hier. Sanhedrin*. 18.4. & pro arbitrio illum Veadar plenum aut cavum statuebat. Non autem licuisse annum intercalare die 30 Adar, tradunt Judaei, quia si Nisan sequeretur, is dies ad Nisan pertineret: at quum sunt duo Adar, prior 30, posterior 29, dies complectitur. Hinc sapientes Chiskiae vitio verterunt quod עיבר ניסן בניסן *intercalarit Nisan in Nisan. Pesachim*. IV. 9 *Gem. Sanhedrin*. 12.2. *Gem. Hier. Nedarim*. 40. 1. *Gem. Beracoth*. 10.2. *Gem. Hier. Sanhedrin*. 18.4.

VI.

§. VI. De vario initio anni Politici.

VI. De initio anni Politici, sive primo die mensis Tisri, observandus est Canon Judaeorum לא אד״ו ר״ה ולא בד״ו פסח *Nunquam* Adu *caput anni est*, *nec* Badu *Pascha*. Id est, primum diem Tisri, si incideret in diem hebdomadis primum, quartum, aut sextum, non ab illo sed sequenti demum mensis initium esse faciendum; ad vitandum concursum duorum festorum se consequentium, uti Sabbathi & festi Tabernaculorum, si in diem primum hebdomadae incidat, diei Expiationis & Sabbathi si in quartum diem incidat, festi Tabernaculorum & Sabbathi si in sextum. Hanc trajectionem dierum vocant דחייה: at ea usitata semper apud Hebraeos non fuit, quum ex ipsa Misna probari possit diem expiationis proxime Sabbathum praecessisse. Vide *Menachot* XI. 7.

§. VII. Annorum aerae antiquae.

VII. Olim quidem anni supputati fuere initio ducto a vitis Prophetarum aut clarorum hominum, uti *Gen.* 7. 11. vel exitu ex Aegypto *Exod*: 19. 1. *Num.* 33. 38. 1 *Reg.* 6. 1. vel exstructione Templi 2 *Chr.* 8. 1. & annis Regum. Postea ab initio captivitatis Babylonicae epocham duxerunt. *Ezech.* 33. 21. & 40. 1. & quum in patriam

triam rediissent, a condito Templo Secundo. Verum anno quadragesimo hujus epochae, quum Alexander Macedo Urbi Hierosolymitanae pepercisset, ab eo tempore aeram novam inchoarunt, qua ultra mille annos usi sunt, quaeque מנין שטרות *Aera contractuum*, dicitur, vel ut aliis placet, Aera *Principatuum*, a 4 imperiis, in quae scissum fuit Alexandri regnum post ejus obitum. *Avoda zara*. 1. Annus labens est secundum hanc aeram contractuum ex mente Judaeorum 2020.

§. VIII. Aera hodierna.

VIII. Hac aera abolita aut neglecta post Gemarae obsignationem coeperunt annos numerare a creatione mundi, quem morem nunc quoque habent; ita ut hic annus qui nobis est 1708, ipsis sit 5468, si scilicet addamus partem aliquam anni 1707: nam Annus Judaïcus 5468 incepit a die 27 Septembris anni nostri 1707, qui ipsis erat primus dies Tisri, & desinet in 14 diem Septembris anni labentis 1708, qui ipsis erit ultimus sive 29 Elul. Compendii causa solent millenarios numeros abjicere, & annum חסח לפ׳ק, secundum aeram minorem scribere, id est, 468; cui numero si addamus 1240, resultabit annus labens aerae Christianae.

IX.

IX. Dividitur annus in ſex tempeſtates a Judaeis in *Gem. Bava mezia.* 106: 2. Quarum ſingulae duos menſes integros complectuntur. **§. IX. Sex tempeſtates anni.**

זרע *Sementis.*	Dimidium Tiſri. Marcheſvan. Dimidium Ciſleu.
חורף *Hyems.*	Dimidium Ciſleu. Tebeth. Dimidium Schebat.
קור *Frigus.*	Dimidium Schebat. Adar. Dimidium Niſan.
קציר *Meſſis.*	Dimidium Niſan. Ijar. Dimidium Sivan.
קיץ *Aeſtas.*	Dimidium Sivan. Tammuz. Dimidium Ab.
חום *Calor.*	Dimidium Ab. Elul. Dimidium Tiſri.

X. Hinc illuſtrantur multa tum in Sacro Codice tum ſcriptis Judaïcis. *Joh.* 10: 22. hyems fuiſſe dicitur in feſto Encoeniorum ſc. 25 Ciſleu. Scil. tunc erat חורף. **§. X. Uſus hujus diviſionis.**

Dies

Dies quinquagesimus post חג, id est, festum Tabernaculorum, incidit in חורף. Vide *Schir Hasschirim Rabba*. 36. 1. Mense nono rex sedebat ad ignem. *Jer*. 36. 22. Die vigesimo mensis noni, sc. Cisleu, erat tempus pluviarum. *Ezr*. 10.13. Nota tria fuisse potissima pluviarum tempora *Gem*. *Nedarim*. 63. Pluvia prima descendit die 17 mensis Marchesvan. Tunc armenta redibant domum: nec pastores in tuguriis amplius habitabant in agris ut pecora observarent: sed circa Pascha iterum pecora educebant. Pluvia secunda die 23 ejusdem mensis. Pluvia tertia primo die mensis Cisleu: atque hinc aestas nomine ימות החמה hyems vero ימות הגשמים nuncupari solet. Sic in *Gem*. *Joma*. 15.2. dicitur fuisse תקופה טבת & nix Hierosolymis descendisse super Hillelem in fenestris auditorii sedentem. Et in Targum Coheleth, *da partem 7 & da partem* 8, ita redditur; partem seminis optimam terrae manda in Tisri mense septimo, sed & ne neglige mensem octavum. In *Nedarin* VIII. 4. קייץ id tempus esse legitur, quo ficus maturae in corbes colliguntur. Haec & similia ex tabella modo exhibita haud parum lucis accipiunt.

XI.

XI. Menſes, חדשים, in anno Hebraeorum ſunt duodecim, niſi annus eſſet intercalaris, quo tredecim erant. Solebant autem olim nominari ab ordine quem in anno obtinebant, unde primus, ſecundus, &c. dicebantur. *Gen.* 8: 13. *Num.* 9: 11. 2 *Chron.* 15: 10. Poſtea his Chaldaicis nominibus inſigniti ſunt, quibus nuncupantur in *Gem. Peſachim.* 94. 2. &c. §. XI. Menſium nomina.

I. ניסן Niſan. *Nehem.* 2: 1. אביב.
II. אייר Ijar. it. זיו.
III. סיון Sivan. *Eſth.* 8: 9.
IV. תמוז Tammuz.
V. אב Ab.
VI. אלול Elul. *Neh.* 6: 15.
VII. תשרי Tiſri.
VIII. מרחשון Marcheſvan. it. בול.
IX. כסלו Ciſleu. *Zach.* 7: 1. χασλεῦ 1 *Macc.* 1: 57.
X. טבת Tebet.
XI. שבט Schebat. *Zach.* 1: 7.
XII. אדר Adar. *Eſth.* 3: 7. ita dictus Συριακῇ φωνῇ. 2 *Macc.* 15: 37.

Nomina alia menſium, ut זיו, menſis ſecundi 1 *Reg.* 6: 1. & בול octavi 1 *Reg.* 6: 38. & menſis 7, ירח האתנים 1 *Reg.* 8: 2.

aut אביב mensis 1, *Exod.* 13: 4. creduntur nomina non esse propria. Veluti de אתנים legitur, quia eo mense nati sunt Patriarchae איתני עולם, hoc nomen tulisse, in *Gem. Rosh haſſchana.* 11.1. (quo faciunt haec Hieronymi ad *Mich.* 6. *pag.* 1538. *Sunt qui fortia fundamenta terrae Abrahamum Isaacum & Jacob & Patriarchas reliquos interpretentur*) & ibidem de זיו, quia venit זיוא דאילני, vel quod eo nati sint זיותני עולם. Eademque fere de mensibus בול, אתנים, & זיו in *Gem. Hierosol. Rosh haſſchana.* 56.4. leguntur.

§. XII. Convenientia cum nostris.

XII. Certo dici nequit quis horum mensium cum mensibus nostrorum annorum conveniat, siquidem anni Judaeorum & menses inaequalis mensurae sunt. Plerumque *Nisan* cum nostro Martio, *Ijar* cum Aprili, convenire dicitur: atque ita etiam in *Midrasch Megillath Esther.* 132. 2. dicitur מזל טלה משמש בחדש ניסן, *signum arietis convenire mensi Nisan*, tauri τῷ Ijar, atque ita porro, ut signum piscium mensi Adar tribuatur. Sed nonnunquam dies mensis Nisan in Majum incidunt, uti anno elapso, aerae scilicet Judaicae 5467, quum dies 30 mensis Nisan idem esset cum 2 Maji, anni aerae

nostrae

noſtrae 1707, propter inſertum menſem ואדר. Atque ita Joſephus *l.* VII. *de bell.* 12. diem feſtum azymorum ſcribit fuiſſe nonum Aprilis. Quomodo autem menſes Judaici hoc anno conveniant cum noſtris hinc colligitur.

Anno Judaico 5468.	*Anno aerae Christianae* 1707.
Primus dies Tiſri eſt	Dies 27 Septembr. 1707.
1. Marcheſvan.	27 Octobris. 1707.
Caſleu.	25 Novembr. 1707.
Thebet.	25 Decembr. 1707.
Schebat.	23 Januar. 1708.
Adar.	22 Februar. 1708.
Niſan.	22 Mart. 1708.
Ijar.	21 April. 1708.
Sivan.	20 Maj. 1708.
Tammuz.	19 Jun. 1708.
Ab.	18 Jul. 1708.
Elul.	17 Auguſt. 1708.

XIII. Menſes Judaici ſunt vel *pleni* מלאים ſive 30 dierum (quales omnes fuiſſe viventibus primis Patriarchis vulgo colligitur ex collatione *Gen.* 7: 11. & 8. 4.) vel *cavi* חסרים dierum 29, *Gen.* Be- §. XIII. Diſtinctio in plenos & cavos.

Beracoth. 30.2. Olim quidem ſtante Templo id a Lunae phaſi plurimum dependebat, nunc a ſolo calculo aſtronomico : ſic ut aliquando 8 cavi vel e contrario totidem pleni in anno inveniantur. Nunquam fuere plures pleni quam octo & pauciores quam quatuor. *Erachin*. 11.2. Ita in anno 5467 proxime elapſo *Tiſri* erat menſis plenus, *Marcheſvan* cavus, *Ciſleu* cavus, *Tebet* cavus, *Schebat* plenus, *Adar* plenus, *Veadar* cavus, *Niſan* plenus, *Ijar* cavus, *Sivan* plenus, *Tammuz* cavus, *Ab* plenus, *Elul* cavus. Hoc autem anno 5468 alternatim menſes pleni ſunt & cavi, Tiſri plenus, Marcheſvan cavus &c. Tradunt Talmudici in *Gemarà Hieroſ. Megilla*. 71. 1. ſemper menſem illum Adar cavum fuiſſe qui praecedebat menſem Niſan, ſive *Veadar* eſſet, ſive alius (לעולם אדר סמוך לניסן חסר) & in *Gem. Betza*. 6. 1. & 22. 1. uti & *Gem. Rosh haſſchana*. 19. 2. Elul plerumque fuiſſe cavum, nec a diebus Ezrae ullum Elul plenum fuiſſe: quapropter ſi Synedrium Judaeis procul habitantibus per legatos non ſignificaſſet, Elul eſſe plenum, Judaei eum pro cavo habebant & poſt diem 29 Elul novum annum ordiebantur. Nunc ceſſat deſtructo Sy-

Synedrio inter Rabbanitas consuetudo menses plenos cavosque pronunciandi secundum phasin Lunae, sed secundum Cyclum Hillelianum novendecim annorum annos suos mensesque disposuerunt inde ab anno 670 aerae Contractuum, ita ut non dependeat anni intercalatio, mensiumque quantitas & numerus, a causis incertis, ut olim, sed certissimis. In cyclo hoc Hilleliano anni intercalares sunt 3, 6, 8, 11, 14. 17, 19.

§. XIV. Consecratio eorum, an semper a phasi dependerit.

XIV. Menses stante Templo & sedente in Palaestina Synedrio consecrari solebant non secundum solas rationes Astronomicas, sed phasin Lunae, a Praeside Synedrii, & quidem interdiu, hac formula, מקודש, *consecratus est*: quum per testes fide dignos (vid. *Rosh haschana*. 11. 6.) & a Synedrio examinatos constaret novam Lunam conspectam esse: sed postea everso Synedrio phasin Lunae neglexerunt Judaei Rabbanitae, a quibus hac in parte Karaei abeunt, qui semper a ראייה *apparitione* Lunae, non חשבון *calculo* astronomico, menses metiuntur.* Urgent illi 1 *Sam*. 20: 5. ubi David ait cras fore novilunium, quod si a Lunae phasi dependisset, scire David non potuisset, & 1 *Chron*. 12: 32. ubi scientia rerum Astro-

* vid. errata in calc.

 no-

nomicarum tribuitur filiis Issaschar, unde Israelitae scirent quid sibi faciendum esset: quod plus arguit requiri ad figenda tempora quam conspectum Lunae. Quibus addunt ex *Nehem*. 9: 19. totis 40 annis in deserto Lunae conspectu destitutos fuisse majores suos, quum columna ignis noctu illustrarentur: & etiamsi Luna die 31 non appareret tamen alterius mensis initium eo die constitutum esse stante Templo, quia ex calculo Astronomico notum est mensem longiorem esse non posse 30 diebus.

§. XV. Dies.

XV. Dies vel spatium νυχθημερινὸν indicat, adeoque 24 horas complectitur, uti *Ps*: 88. 2. vel spatium quod ab ortu ad occasum solis protenditur, & opponitur nocti. Illum naturalem, hunc civilem appellare possumus. Diem naturalem inchoant Judaei ab ortu stellarum, quando nempe tres stellae mediocres apparent, quia *Nehem*. 4. 21. 22. finis diei statuitur בצאת הככבים *in ortu stellarum*. In *Gem. Schabbath*. 35: 2. dicitur, si una stella appareat, esse adhuc diem; si duae, esse tempus quod בין שמשות *inter soles* appellatur; si tres, esse noctem. Adeoque diem inchoant, uti Athenienses, de quibus ex Varrone Gellius Noctium Attica-

rum

rum. III. 2. *eos a sole occaso ad solem iterum occidentem omne id medium tempus unum diem esse dicere.* Tempus nocturnum diurno praemittunt, quum tenebrae priores luce fuerint *Gen.* 1: 3. (quo loco Judaei jam olim coram Alexandro Macedone ad hanc rem probandam usi fuisse leguntur in *Gem. Tamid.* 66. 1.) & integri diei spatium primo per vesperam deinde per mane deducatur *Gen.* 1: 5. In sacrificiis tamen comedendis dies praecedit noctem: בקרבנות הלילה הולך אחר יום, uti legitur in *Gem. Hier. Joma.* 38. 2. & *Gem. Chullin.* 83. 1. quod colligunt Talmudici ex *Lev.* 7: 15. *ipso die sacrificii comedetur, nil remanebit usque ad mane.* Confer *Berachot.* I. I. *Menachot.* XI. 9. & *Chullin.* V. 5.

XVI. In 12 horas minores & vulgo ita dictas dies dispescitur *Johan.* 11: 9. יב׳ שעות הוי היום 12 *horae sunt diei.* *Gem. Sanhedrin.* 1. 4. quae καιρικαὶ vel longiores erant vel breviores pro mensura diei. Porro Dies, quatenus nocti opponitur, dividitur in 4 quadrantes. *Nehem.* 9: 3. רביעית היום *Quadrans diei* unus & alter memorantur. Et per haec quoque intervalla operae hominum conductorum ad vi-

§. XVI. Horae majores, & minores.

vineam colendam fuere distributae *Matth.* 20. 1-5. summo mane, hora tertia, sexta & nona. Patitur autem linguae Graecae genius spatium ejusmodi ὥραν dici, uti quadrantes anni ὥρας vocant. Quapropter hinc conciliatio a multis petitur locorum *Marc.* 15: 25. & *Johann.* 19: 14. ubi ille Christum hora *tertia* crucifixum, hic *sexta* traditum scribit a Pilato ut crucifigeretur. Nam Marcum volunt horam tertiam majorem intellexisse, id est, tertium diei quadrantem, Johannem vero horam sextam minorem.

§. XVII. Num per illas conciliari queant dicta Marci & Johannis.

XVII. Sed nobis haec conciliatio non probatur, quod horarum illarum majorum nulla plane in scriptis Judaicis fiat mentio, & Marcus ipse, quemadmodum & omnes scriptores sacri, de horis loquentes, soleant horas ordinarias, id est, particulas diei duodecimas, intelligere. Quid? quod Marcus in hoc ipso capite, commate 33 & 34 scribat *hora sexta* tenebras esse obortas, *hora nona* exclamasse Jesum: quibus ostendit se horas ordinarias intelligere. Voluisse autem illum in eodem hoc capite, commate 25, per *horam tertiam* indicare tertium diei quadrantem, & voci ὥρας, non admonito lectore, aliam notio-

tionem dare quam ſemper conſuevit, ego mihi non perſuadeo: hoc enim eſſet, ſi quid judico, de induſtria obſcuritatem ſectari. Crediderim itaque illa Marci, *erat hora tertia & crucifixerunt eum*, referenda ad diviſionem veſtium Chriſti, quae facta ſit hora tertia poſtquam Chriſtum crucifixiſſent: uti *Nehem.* 8: 1. legitur Καὶ ἔφθασεν ὁ μὴν ὁ ἕβδομος καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν πόλεσιν αὐτῶν. Vel, ſi hora tertia crucifixionis actus poteſt dici cepiſſe initium; legendum eſſet *Johann.* 19: 14. τρίτη pro ἕκτη. Extatque haec ſcriptura in variis codicibus MSS. tis, & ita jam olim in antiquiſſimo codice Epheſino, qui ipſius Johannis αὐτόγραφον putabatur, lectum fuiſſe Petrus Alexandrinus teſtatur, cujus haec verba in Chronico, quod vulgo Alexandrinum dicitur, leguntur, *pag.* 5. & 219. Ὥρα ἦν ὡσεὶ τρίτη καθὼς τὰ ἀκριβῆ βίβλια περιέχει, αὐτό τε τὸ ἰδιόχειρον τοῦ Ευαγγελιστοῦ ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν πεφύλακται χάριτι Θεοῦ ἐν τῇ Ἐφεσίων ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ. Quod ſi olim notis expreſſerint numeros, facile ϛ pro Γ ſcribi potuit, id eſt, ἕκτη pro τρίτη.

XVIII. Nox dividitur quoque in Quadrantes, dictos אשמורות, vigilias, Grae- §. XVIII. Vigiliae noctis.

 cis

cis φυλακαῖς. *Luc.* 12: 38. *Matth.* 14: 25. Saepe quidem apud Judaeos אשמורה sive vigilia tertiam partem noctis significat, & propterea quidam putant divisionem noctis in quatuor vigilias a Romanis profectam esse, cujus meminit Censorinus *de die natali, cap.* 21. verum in ipso initio Gemarae *Beracoth.* 3. 2. & *Echa rabbati* 78. 2. ubi sententia R. Eliezeris refertur, dicentis tres esse noctis vigilias, scriptum est חנו רבנן ד׳משמרות הוי הלילה *tradidisse Doctores*, 4 *esse vigilias noctis*, & testimoniis Sacri Codicis eas firmare satagunt.

§. XIX. Horarum partes 1080.

XIX. Dividuntur horae in minuta vel חלקים 1080, quod is numerus commodissime per 2, 4, 8. & 3, 6, 9. & 5, 10 & plurimos alios numeros dividi possit. Sic mensem verum Lunarem Synodicum terminant diebus 29, horis 12 & minutis 793: & annum Lunarem 354 diebus, horis 8, & 876 minutis: solarem Lunari majorem statuunt diebus 10, horis 21, & & minutis 204. Habent quoque illorum minutorum rationem in figendo initio mensis veri Lunaris, seu nativitate Lunae, ut loqui amant, vel המולד: & nostram divisionem horae in 60 minuta negligunt,

quod

quod per 8 & 9 dividi nequeat. Denique Judaei memorant minimam horae & temporis particulam, רגע, *momentum*, ἄτομον χρόνȣ, quales in unaquaque hora sint 56848. uti legitur in *Gem. Hier. Beracoth.* 2. 4. & in *Echa rabbathi.* 78. 2.

§. XX. Pars horum omnium pro toto accipitur.

XX. Denique observandum est partem horum omnium, scilicet anni, mensis, diei, & horae accipi nonnunquam pro toto, & partem anni annum nuncupari. Disertis verbis hoc monetur in *Gem. Rosh hasschana.* 2. 2. & 7. 2. & *Gem. Nidda.*48.1. יום אחד בשנה חשוב שנה *unus dies in anno habetur pro anno.* Ita tres menses dicuntur intercessisse inter Pascha & Pentecosten, quae tamen festa dierum modo quinquaginta, adeoque ne duorum quidem mensium, spatio distabant: & Deus in *Schir hasschirim rabba fol.* 15. 4. & 5., ita loquens introducitur de Israëlitis ex Aegypto egressis יתעדנו בני עד שלושה חדשים, & mox, יתעדנו בני כשלושה חדשים *delicientur filii mei usque ad tres menses*, antequam nempe Legem in Sinai accipiant. Sic in *Seder olam rabba c.* 5. legitur שלשום ג׳ ימים *nudius tertius esse tres dies*. Nam Hebraeis idem est לשלשת ימים & ביום השלישי, significatque diem ter-

tertium, uti liquet ex collatione *Exod.* 19: 15. & 11. & hinc Graeci illud τρεῖς ἡμέρας, Vulgatus interpres *in diem tertium* reddiderunt.

§. XXI. Hinc illustratur tempus resurrectionis Christi.

XXI. Hunc morem loquendi imitatus etiam Christus est, quum se resurrecturum ex mortuis dixit μετὰ τρεῖς ἡμέρας *Matt.* 27. 63 ἐν τρισὶν ἡμέραις *Matth.* 27. 40. τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. *Matt.* 16. 21. & 17. 23. & 20. 19. Illud *post tres dies*, idem est ac *tertio die*, uti *Deut.* 14. 28. μετὰ τρία ἔτη exponitur *cap.* 26. 12. ἐν τῷ ἔτει τῷ τρίτῳ, & apud Josephum, *Ant.* 1: 12. μετ' ὀγδόην ἡμέραν, id est, *octavo die*, circumcidi infantes leguntur. Quod si quem male habeat nihilominus Christum *Matth.* 12: 40. dixisse se tres dies & tres noctes fore in sepulcro, quum non nisi noctes duas fuerit, die Veneris nempe sepultus, & die Solis resurgens, sciat genium linguae Hebraeae id pati, ut dies tres & noctes duae appellentur dies tres & noctes tres, quoniam partes sunt integri νυχθημερίου: quare etiam Graeci Interpretes *Gen.* 7: 17. pro *diebus* 40 reddiderunt 40 dies & 40 noctes Et illa verba Christi hanc interpretationem pati, nec abhorruisse ab usu sermonis eo tempore inter Judaeos usitati, abunde liquet

quet ex eo quod nunquam Christo aut Apostolis controversia mota fuerit a Judaeis de spatio hoc dierum trium & noctium quo se Christus in sepulcro mansurum esse praedixerat.

CAP. II.

De Diebus festis.

I. TEr quotannis Hierosolymas adscendere unumquemque marem inter Israëlitas Deus jusserat, ut se coram facie Dei sisterent, tribus festis majoribus, רגלים, quae & כנפיא nuncupantur, *Paschate*, *Pentecoste*, & *festo Tabernaculorum*. *Exod.* 23: 17. institutis in memoriam trium beneficiorum insignium, quae Deus in populum Israëlitarum contulit, egressum ex Aegypto, lationem Legis, & possessionem terrae. Mulieres itaque, surdi, coeci, stulti, infirmi, pueri, senes, & quiscunque tandem foret, qui pedibus proficisci Hierosolymas non poterat, eo non obligabantur. Et quamvis nunc Templum destructum sit, tamen tenentur haec festa aliqua ratione ubivis terrarum celebrare. *Midrasch Schir hasschirim.* 13: 2. Olim tamen major

§. I. **Festa majora tria.**

major erat illorum festorum celebritas, quod Sacrificia peragi possent & Templum staret: solebant enim puerperae, fluxu seminis laborantes, & alii differre oblationes suas usque ad haec festa, (confer *Joh.* 11: 55.) & rei plectendi ad festa haec servabantur, quia tunc magna vis populi congregata erat Hierosolymis, secundum dictum *Deut.* 17: 13. *ut omnis Israël videat & timeat.*

§. II. Requisita horum festorum.

II. Tria in illo praecepto contineri tradunt Judaei in *Gem. Chagiga.* 2: 1. & 6. 2. ad quae obligantur, I. ריוה *Praesentiam*, ut unus quisque se sistat in Templi atrio, & primo die festi, si possit, alias sex sequentibus, holocaustum sive ex quadrupedibus sive ex avibus adducat, quod inde holocaustum ראיה sive Praesentiae appellatur. *Exod.* 23: 15. *Deut.* 16: 16. & ex חולין *profanis* debebat adduci, non ex decimis animantium, &c. II. חגיגה *Celebritatem*, ut unusquisque Sacrificium salutare offerat primo die festi. Quod constabat ex quadrupedum generibus, tam masculis quam faeminis, comedebaturque per duos dies & noctem unam. Hoc quoque e profanis adduci debuit.* Notandum omnino hic intelligi חגיגה חובת sive

* vid. errata

Sa-

Sacrificia celebritatis a Deo mandata, quae erant ex חולין, nam in festo Paschatis erat duplex Sacrificium Chagigae, sc Chagiga diei decimi quarti, quod est Sacrificium quod comedi poterat ante agnum Paschalem, & *liberum* erat, sive רשות, comedebaturque ut omnia alia Sacrificia salutaria intra duo dies & noctem unam. *Pesachim.* VI: 4, poteratque e Sacris, uti e decimis animantium, desumi. Sed Chagiga diei decimi quinti est hoc Sacrificium, quod erat חובה *praeceptum*: nec ex rebus Deo sacris offerri poterat. *Levit.* 23: 41. III. שמחה *Laetitiam Deut.* 27: 7. sive *Hilaria*, ut voce utar Lampridii, aut *laetam celebritatem feriarum*, uti *Gellius* XVI: 10. ut sc. praeter illud Sacrificium modo memoratum, alia offerat Sacrificia salutaria quae a laetitia nomen habent. Haec poterant ex rebus votis & decimis animantium offerri. Ad postremum etiam obligantur mulieres, quod Judaei colligunt ex *Deut.* 27: 7. Si quis autem neglexisset holocaustum illud aut Sacrificium salutare offerre die primo festi, poterat offerre sequentibus sex usque ad finem festi: & quum festum Pentecostes unum modo diem habeat, septem tamen habere censebatur, quibus

quibus aliquis illa Sacrificia offerre poterat, *Moed katon.* III: 6. *Chagiga.* 1: 6. Nulla mensura his Sacrificiis erat praescripta. *Deut.* 16: 17. *Pea.* 1: 1.

III. Dies his minus festi.

III. Erant in his festis quidam dies *minus festi*, scilicet inter primum & ultimum intermedii, quorum tanta non erat sanctitas, quanta aliorum, quique nomine מועד קטון & חול מועד, ἑορτῆς μεσούσης *Joh.* 7: 14. veniunt. His offerebantur Sacrificia נדרים & נדבה. *Chagiga.* 1: 3. Nonnulla opera quae incepta erant & vitium contraherent, ni perficerentur, iis licuit absolvere. *Sota.* IX: 10. Licebat etiam opera facere, quorum omissio damnum inferret, & quae ad publicam utilitatem spectant, uti sepulcra calce signare, ne quis inscius iis pollueretur (quae *Matth.* 23: 27. τάφοι κεκονιαμένοι appellantur, quaeque, calce deleta per succrescens gramen aut alio modo, apparent instar terrae purae, quum sepulcra sint transeuntes contaminantia) irrigare agrum siticulosum, si absque magno labore fieri possit, & similia, de quibus vide *Moed katon.* At dies *maxime festi* erant sex, quibus omne opus, excepto illo quod ad cibi praeparationem pertinet, erat interdictum, secundum *Exod.*

12: 16. Nam si instituta esset עירוב תבשילין *mixtura ciborum* die festum antecedente, id est, בערב יום טוב, tunc licebat die festo coquere & assare: qua in re ימים טובים a Sabbatho distinguebantur. vid. *Gem. Hier. Jevamoth* 8. 4. Hi dies sex erant primus dies Paschatis & septimus: primus festi Tabernaculorum & octavus, dies Pentecostes, & primus dies mensis Tisri. Hi appellantur proprie ימים טובים *dies boni*, id est, *festi*, uti apud Plautum *dies bonus*, & *bona verba* & καλαὶ ἡμέραι pro festis, & de his agitur in Codice *Betza*. Sed aliquando nomen ימים טובים latius patet, uti quum in *Gem. Schabbath*. 21. 2. octo dies Encoeniorum ita appellantur, & in *Gem. Pesachim*. 47. & *Echa rabbati* 60. 1. שני י'ט' של ר'ה' duo dies festi novi anni. Confer *Taanith*. IV. 8. ubi legitur non fuisse ימים טובים Israëlitis, quales dies 15 Ab & dies expiationis.

§. IV: Graeca festorum nomina.

IV. Graeci festos dies ἑορτὰς dixerunt, ἡμέρας πανηγύρεως, & κλητὰς ἁγίας: quae tamen nomina modo latius, modo minus late, patent. Nonnunquam vero vox ἑορτὴ diem 15 Nisan notat, qui חג dicitur. *Num*. 28: 16. 17. *die* 14 *primi mensis erit* πάσχα κυρίῳ, *&* *die* 15 ἑορτή. Quare

 dies

dies 14 Nisan, quo Pascha mactabatur a Christo comedendum, erat hoc sensu πρὸ τῆς ἑορτῆς ante festum. *Joh.* 13: 1. id est, ante diem 15: & coena Paschali peracta, ac Juda abeunte, putabant Christum ei dixisse, *Eme, quae nobis necessaria sunt ad festum*, εἰς τὴν ἑορτήν. sc. ad solemnitatem diei 15, qui חג, ἑορτή, erat. Aliquando & illos dies, qui festi ipsis habebantur, ἡμέρας μεγάλας appellabant. Ita *Johan.* 7: 37. postremus dies festi Tabernaculorum magnus dicitur ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς & *Joan.* 19: 31. ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ Σαββάτου, quia incidebat in diem 16 mensis Nisan (quod Judaei dicerent חל ששה עשר להיות בשבת. vide *Pesachim.* VII. 10.) quo manipulus meti & offerri debuit, & is dies jura Sabbathi pellebat. Vide *Menachot.* x. 1. Fiebat autem id magna cum solemnitate, & publice rogabatur שבת זו *an hoc Sabbatho?* sc. metam, & respondebant: *hoc Sabbatho.* ibid. x. 3. Praeterea ab hoc die supputatio Pentecostes sumebat exordium.

§. V. Portiones Ephemeriarum in tri-

V. Tribus hisce festis majoribus aequalis portio ex Sacris ad omnes Ephemerias 24 perveniebat, ex Sacrificiis festorum

&

& panibus facierum. At ephemeria ministrans, cujus vices erant ea hebdomade sacris operari, offerebat Sacrificia coetus, uti juvencum a coetu ob errorem offerendum. *Succa.* v. 8. Quod si יום טוב Sabbathum proxime antecederet vel sequeretur, in distributione panum facierum omnes ephemeriae quoque aequales erant. Alias panes dividebant inter se ephemeriae accedens & recedens, illa ad septentrionem, haec ad meridiem atrii, excepta sola ephemeriae Bilgae, (quae 1 *Chron.* 24: 14. ordine quinta & decima numeratur) ob facinus Mariae filiae Bilgae, quod narratur in *Gem. Succa* 56. 2. cujus proinde annulus etiam fixus in loco mactationis ab utraque parte manebat, sic ut ea mactatura aliarum ephemeriarum annulis uti debuerit, & cista vestium fuerit occlusa.

bus festis majoribus.

VI. Mensis, qui proxime praecedebat unumquodque ex tribus his festis, dicitur a Judaeis destinatus fuisse exponendis festi secuturi ritibus. *Gem. Megilla.* 29. 2. *Gem. Schekalim.* 5. 1. *Gem. Becoroth.* 58. 1. *Gem. Rosch hasschana.* 7. 1. Praeterea solebant die 15 Adar, id est, spatio menstruo ante Pascha, pontes, plateas, vias alia-

§. VI. Mensis tria festa praecedens.

aliaque restituere in usum adscendentium ad Pascha, potare mulieres adulterii suspectas, vaccam rufam comburere, aures servorum terebrare, saxa a puteis amovere, & sepulcra calce pingere. Sepulcra talia calce superfusa notata τάφοι κεκονιαμένοι in sacris literis appellantur: quod si calx non appareret iis qui illac iter facerent, homines, ignorantes ibi sepulcrum esse, & transeuntes quasi per locum purum, polluebantur. Coemiteria quidem erant cadaveribus condendis extra urbes destinata: poterant tamen etiam alibi cadavera esse sepulta. Hanc enim unam ferunt ex decem constitutionibus Josuae, ut מת מצוה, id est, cadaver hominis insepultum, in agro conspectum, sepeliretur vel eo loco quo jaceret. vide *Gem. Bava kama.* 79. 2. Dies hujus mensis medius], sive decimus quintus ante festum, si Pascha sequeretur, פרוס הפסח dicebatur, si festum Pentecostes פרוס עצרת, si festum Tabernaculorum פרוס החג. Qui tres dies quotannis insignes erant decimatione pecudum tunc instituenda & collectione Siclorum, de qua vide *Schekalim.* III. 1.

VII. Di- VII. Praeter haec tria Festa majora dicta

dicta רגלים alia erant, quorum nonnulla sunt ab ipso Deo instituta, uti dies Expiationis, Festum novi anni, Novilunium, Sabbathum, Anni Sabbathici & Jubilaei; aliqua a Judaeis, uti festum Purim, Encaeniorum, &c. de quibus nos suo loco breviter agemus. visio festorum in species.

CAP. III.

De Paschate & festo Azymorum.

I. PAscha, פסחא, vel פסח, Graecis Διαβατήρια & Ὑπερβάσια, transitum notat, & nonnunquam festum in memoriam transitus Angeli *Exod.* 12. institutum, aut quandoque ipsum agnum, die 14 mensis Nisan mactandum. *Ezr.* 6: 20. פסח הוא *Exod.* 12: 11. 1 *Cor.* 5: 7. Simili loquendi modo utuntur hodieque Judaei patres familias in coena Paschali de pane azymo, quem elevant, dicentes הא לחמא דעניא די אכלו אבהתנו בארעא דמצרים *Hic est panis afflictionis, quem comederunt patres nostri in Aegypto:* unde illustratur formula coenae Dominicae. *Matth.* 26: 26. §. I. Pascha, quid.

II. Pascha quoque ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, §. II. Fe-

stum Azymorum. vel Ἀζυμοφαγιῶν, חג המצות *festum Azymorum* dicitur, quia ei quasi immixtum est, (συνάπτει τοῖς διαβατηρίοις ἑορτὴ, Ἄζυμα, uti Philo loquitur *lib. de festis pag.* 1190.) & cum agno Paschali panes azymos comedebant, *Luc.* 22: 1. *Marc.* 14: 12. quamvis nonnulli id distinguant, uti & distinguitur *Ezr.* 6: 20. & 22. & in Chronico Alexandrino *pag.* 227. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν μόνην Πάσχα οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ προσηγόρευον, τὴν δὲ ιέ καὶ τὰς μετ' αὐτὴν ϛ' ἡμέρας ἑορτὴν Ἀζύμων, quia *Levit.* 23: 5. & 6 legitur: *die* 14 *inter duas vesperas est Pascha Domino: Et die* 15 *est festum azymorum*. Hoc nomen autem convenit huic festo, quod per septem dies (*Deut.* 16: 8. est sex, omisso primo quem Hierosolymis transigebant *comm.* 7. vel quo ex proventu anni elapsi comedebant, reliquis sex diebus comesturi de proventu novo anni hujus) panibus infermentatis vesci deberent, a die 14 Nisan usque ad 21. *Exod.* 12: 18. *Num.* 28: 17. sic ut dies 15 Nisan fuerit primus azymorum, in cujus nocte agnum Paschalem & panes azymos comederunt.

§. III. An dies 14 III. Quum autem *Matth.* 26: 17. & *Marc.* 14: 12. ipse dies 14 Nisan appellatur

tur primus dies azymorum, intelligendum id est secundum canonem Judaeorum mox traditum, scilicet in Sacris comedendis diem praecedere noctem; sic ut tempus vespertinum diei 14 & nox subsequens hoc modo diei 14 accenseantur. Vel dies 14 appellatur *πρώτη τῶν ἀζύμων*, id est, *πρωτέρα*, dies scilicet antecedens *τὰ ἄζυμα* (nam *τὰ ἄζυμα* hoc festum nuncupatur *Marc.* 14: 1.) uti *Joh.* 1: 30: *πρῶτός μου* est *πρώτερος*, & *Luc.* 2: 2. *πρώτη ἡγεμονεύοντος*, id est, antequam Quirinius praeesset. Quomodo & ראשון Hebraeis accipitur pro die qui est לפני השבע *ante septem.* vid. & *Job.* 15: 7. Nam alias certum est diem 15 Nisan primum azymorum a Judaeis appellari. Sic olim Josephus, *δευτέραν τῶν ἀζύμων* esse *ἕκτην καὶ δεκάτην*, diem 16 Nisan. *lib.* III. *Antiq. cap.* 10. & ibidem. Πέμπτη δὲ καὶ δεκάτη διαδέχεται τὴν τοῦ Πάσχα, ἡ τῶν Ἀζύμων ἑορτή. *Dies* 15, *scilicet festum azymorum sequitur diem Paschatis.* Hodie quoque in Ephemeridibus suis Judaei notant ad diem 14 Nisan, esse ערב הפסח *vesperam Paschatis*, (ערובת פיסחא appellatur in *Midras Ruth* 46. 4.) ad diem 15, יום א׳ דפסח *diem primum Paschatis*: *ad* 16,

Nisan sit primus azymorum.

יום שביעי של פסח, & 21, יום ב׳ דפסח *diem septimum Paschatis*. Sic in *Midrasch Coheleth*, *fol.* 118. 3. ז׳ ימי הפסח septem dies Paschatis.

§. IV. Divisio Paschatis in species.

IV. Pascha distinguitur in Primum, die 14 Nisan celebrandum, & Secundum quod & Parvum dicitur. *Challa* I. II. *Midrasch Megillath Esther*. 132. 2. quodque in diem 14 mensis sequentis, Ijar scilicet, incidit. In utroque agnus assatus cum oleribus amaris & pane azymo comedebatur: in utroque ad pernoctationem Hierosolymis tenebantur (disputatur tamen sitne ea nox qua agnus comeditur, an vero sequens) utrumque pellebat jura Sabbathi: in utriusque immolatione cantabatur hymnus: sed inter comedendum non canebatur hymnus in secundo; & omne fermentum aboleri non debuit ante, & aliquam partem agni ex societate efferre licuit, nec conjunctum habebat Sacrificium חגיגה. Secus itaque se res habebat ac in Paschate primo, ut Rabbanitae tradunt. Karaei has differentias ignorant. *Num.* 9: 12. *Pesachim*. IX. 3. Porro aliud est Pascha Aegyptiacum, celebratum 1. ita ut agnus die 10 separaretur. 2. Sanguis ejus fasciculo hyssopi limini & duobus postibus ad-

adſpergeretur, ſic ut quaſi trium altarium ſpeciem haberent (ג׳ מזבחות היו במצרים על המשכוף ועל שתי מזוזות) *Gem. Peſachim.* 96. 3. Adeps in altari non combureretur. 4. Puri & impuri eo veſcerentur. 5. In feſtinatione 6. Sine hymno. 7. Sine panegyri, 8. In loco profano. Haec aliter ſe habuerunt in Paſchate Hieroſolymitano, uti ſc. ſtante Templo celebratum fuit. Praeterea Hieroſolymitanum differt ab eo, quod nunc, everſa Urbe, celebrant, quod olim 1. captivus dimitteretur in memoriam exitus e ſervitute Aegyptiaca *Matth.* 27: 26. quem morem alii a Lectiſterniis Romanorum derivant. Verum id minus probabile eſt I, quod Judaei illo tempore ritus hos idololatricos non admiſiſſent. II. quod Pilatus Chriſtum cum Barabba ſimul dimiſiſſet liberum, quoniam non unum ſed omnes captivos e carcere dimittere ſolebant in Lectiſterniis Romani: certe hoc feciſſet Pilatus, qui ſtudebat Chriſtum dimittere. 3. quia Pilatus dicit, *vos habetis conſuetudinem*, non nos, aut Romani. III. quod Agnus mactaretur comedereturque.

V. An Paſcha pelleret Sabbatum, דוחה השבת, uti Judaei loquuntur, id eſt, an ce- §. 5. Num Paſcha ce-

dat Sabbatho. ceremoniae Paschales rite peragi deberent etiamsi dies mactandi agni, id est, dies 14 Nisan, incideret in Sabbathum, disputatum olim fuit inter Judaeos. Verior sententia & recepta quoque in populo Judaïco est quae affirmat, quum Pascha sit festum alligatum a Deo tempori suo, במועדו, qualia festa a tempore suo dimoveri non potuerunt. Sic circumcisio pellit Sabbathum, quia die octavo peragi debuit: si itaque die nono fuisset peracta ob Sabbathum quod erat die octavo, satis factum haud fuisset mandato Dei, qui die octavo, non nono aliove, eam institui jusserat. Sic sacrificium juge pellebat Sabbathum, & hac argumentatione olim usus fuisse Hillel dicitur, quum filii Betirae de hac re dubitarent, qui praeterea auctoritate magistrorum suorum Schemaiae & Abtalionis, a quibus ita fieri oportere acceperat, confirmavit hanc veritatem, Pascha pellere Sabbathum. *Gem. Pesachim.* 33. 1. & 66. 1.

§. VI. Comestio panum azymorum. VI. Ad tria praecipue capita referri ea possunt quae in hoc festo observanda sunt, panes scilicet azymos, agnum Paschalem, & manipulum hordeaceum. Panes azymi jussu Dei comedendi fuere per septem

dies

dies a die 14 Nisan usque ad 21. Fermentum omne debuit summa cura aboleri (in cujus inquisitionis tempore, modo, & personarum ad hanc rem delectu multi sunt Judaei. Vide *Pesachim.* 1. & 11.) ante diem 15 Nisan, nec a meridie diei 14 (ita definiverunt sapientes: confer Suidam ad vocem Ζύμη) deinceps comedere fermentatum licuit. Vide *Deut.* 16:4. *Exod.* 12: 19. Hinc lucem accipit 1 *Cor.* 5: 7. Nocte autem diei 15 Nisan (quae dicitur ליל יום טוב הראשין של פסח in *Echa rabbati.* 55. 4.) panis azymus comedendus erat, etiamsi tantum quantitate olivae. *Challa.* 1. 2. & memorari a Patre familias exitus ex Aegypto, quatuorque pocula vini (dicta ארבעה כסי דפסחא in *Gem. Nedarim* 49. 2.) ebibi ab unoquoque etiamsi esset Israelitarum pauperrimus, & ea quidem, aqua mixta, quorum tertium כסא דברכה *calix benedictionis*, (confer 1 *Cor.* 10: 16.) dicitur, & inter quae הלל sive *Hymnus Psal.* 113-118. recitatur. Hymnus ille canitur 18 diebus in anno & nocte una, scilicet 8 diebus festi Tabernaculorum, 8 diebus Encoeniorum & יום ט' Pentecostes, & primo יום טוב Paschatis, & nocte ejus. *Gem. Hier. Succa.*

Succa. 54. 3. Post illa quintum bibi poterat, si quis Hymnum majorem recitare vellet, id est, *Psal.* 120-137. uti dicitur *Gem. Pesachim*. 118. 1. Cum pane azymo etiam olim ut nunc חרסת pulmentum in memoriam luti Aegyptiaci appositum fuisse volunt.

§. VII. Agni Paschalis. VII. Leges autem quae agnum Paschalem spectant, a Judaeis ad haec 16 capita referuntur, quae nos singula eo ordine quo nobis praeeunt, prosequemur (licet ad pauciora referri commode potuissent) ut eo facilior sit scriptorum Judaïcorum intellectus, in quibus hic ordo observatur, quoniam ii singula praecepta & interdicta (מצות עשה & לא תעשה) diligenter solent distinguere, & certum eorum numerum jam olim constituerunt, qui nunc haud ita facile mutari posset, auctoritate magnorum nominum & longo saeculorum intervallo stabilitus.

I. Agnus Paschalis suo tempore mactetur, sc. die 14 Nisan, inter vesperas duas post sacrificium juge. Vide quae nos de illo diximus Part. III. Cap. 6. pag. 226.

II. Ne mactetur ab eo, in cujus aedi-

aedibus aliquid fermenti invenitur. *Exod.* 23: 18.

III. Ne ablegmina ejus pernoctent ſemota ab altari. *Exod.* 23: 18.

IV. Paſcha ſecundum celebretur menſe ſecundo, quod eſt inſtitutionis Divinae *Num.* 9: 10. propter pollutos aut illos qui ob viae longinquitatem primo Paſchati intereſſe non poterant. Hoc פסח קטון & פסח שני appellatur. Differentias, quae inter hoc ſunt & Paſcha primum, vide *Peſachim.* IX. 3. Ad hoc non obligari mulieres volunt Rabbanitae, nec pueros. *Challa.* IV. 11.

V. Caro agni vel *corpus*, uti Judaei loquuntur, (גופו של פסח, *Peſachim.* x. 3.) nocte 15 Niſan comedatur cum pane azymo & oleribus amaris *Exod.* 12: 8. *Peſachim.* v. 6. Mulieres aeque ac viros ad hoc admittunt Rabbanitae. *Peſachim.* VIII. ſed viri tenentur, (eſt חובה) mulieres non tenentur, (eſt רשות) ſi velint licet iis adſcendere Hieroſolymas & Paſcha celebrare. *Gem.* *Pe-*

Pesachim. 91. 2. *Gem. Hier. Kidduschin*. 61. 3. Karaei solos admittunt viros adultos.

VI. Pascha secundum quoque cum pane azymo & oleribus amaris comedatur. *Num*. 9:. 11.

VII. Ne subcruda vel elixa sed assata caro comedatur. *Exod*. 12: 9.

VIII. Ne quicquam carnis agni extra societatem convivarum sive חבורה deportetur. *Exod*. 12: 46. Nam Pascha κατὰ φρατρίας celebratur, uti Josephus loquitur *Antiq. lib*. III. 10.

IX. Ne de ea quicquam comedat Apostata. *Exod*. 12: 45.

X. Ne proselytus inquilinus aut mercenarius. *Exod* 12: 45. Nam proselytus justitiae eodem die quo factus erat proselytus, secundum Schammaeanos טובל ואוכל את פסחו לערב *lavat se & comedit Pascha vesperi*: sed Hilleliani dicebant, qui se a praeputio separat, est ac si a sepulcro se separaret. *Pesachim*. VIII.

XI. Ne incircumcisus. *Exod*. 12: 48.

XII. Ne os agni aliquod frangatur. *Exod*.

Exod. 12: 46. *Joh.* 19: 33.

XIII. Nec in Paſchate ſecundo. *Num.* 9: 12.

XIV. Ne quicquam agni relinquatur ad craſtinum mane. *Exod.* 12: 10.

XV. Nec in Paſchate ſecundo. *Num.* 9: 12.

XVI. Ne quid ſuperſit ad mane de carne Sacrificii die 14 oblati. *Deut.* 16: 4. id eſt, uti quidam explicant, ad mane diei decimi ſexti: nam quia erat ſacrificium ſalutare, comedebatur intra dies duos & noctem unam.

VIII. Manipulus ex hordeo עומר dictus metebatur die 16 menſis, qui inde יום הנף *dies agitationis* ſc. manipuli dicitur, *Succa*. III. 12. יום קציר & העומר *Midraſch Ruth*. 47. 1. πανήγυρις ἐπὶ τῷ δράγματι Philoni, vel potius ipſa nocte, ineunte ſc. die 16. Ideo in *Gem. Roſch haſſchana*. 7. 2. dicitur diem 16 Niſan eſſe initium anni reſpectu manipuli ששה עשר בניסן ראש השנה לעומר: atque uti עומר ſive manipulus Paſchalis permittebat novum proventum ad uſum במדינה, ita duo panes Pentecoſtales במקדש in Templo — §. VIII. Oblatio manipuli.

plo permittebant, ut ſcilicet ferta ex novo illius anni proventu offerrentur. Et hinc eſt quod Joſephus narrat *Ant.* III. *ult.* fame urgente maxima, licet cori ſeptuaginta farinae allati eſſent, neminem ſacerdotum micam comediſſe quia panes Pentecoſtales demum proventum ejus anni permittebant in Templo. Utrumque & manipulus Paſchalis & panes Pentecoſtales, ex proventu novo illius anni & quidem ex terra Sancta offerri debuere. *Gem. Hier. Schekalim.* 6 2. Hae erant primitiae meſſis, ראשית קציר *Lev.* 23. 11. *Challa.* 1. 1. ante quarum agitationem ſolennem & oblationem falx in ſegetem quinque rerum tritici, hordei, ſpeltae, avenae, & ſecalis (vid. *Challa.* 1. 1) immitti non debuit. Jerichuntini tamen leguntur meſſuiſſe ante oblatum manipulum, & ſapientes hoc improbaſſe. Fiebat illud maxima cum ſolemnitate, & cerimoniae ipſae, Chriſtum captum & patientem clariſſime adumbrantes, merentur breviter notari ex *Menachot.* x. 3. Delegabantur circa finem diei 15 Niſan aliqui a Synedrio Magno, qui Hieroſolymis egreſſi cum corbe & falce, trajecto torrente Kedron, in agro vicino, & Hieroſolymis, quan-

quantum fieri poterat, proximo partem hordei, aere publico emtam (*Schekalim* IV. I.) demeterent. Nocte ipsa ingruente, a qua dies 16 initium capit, aliquis ex iis rogabat, בא השמש *occiditne Sol?* cui alii respondebant הין *ita est.* Atque ita ter rogabat, ter responsum tulit. Dein ter, מגל זו *an hac falce?* Responderunt הין *Ita*: quae cum ter rogata essent, ter ad ea responsum, pergebat, קופה זו *an hoc corbe?* & dein אקצור *Metamne?* ad quae singula quum הין respondissent, metebatur manipulus & ad Sacerdotes deferebatur in atrium, qui illum igne tostum, in vase undique perforato, אבוב dicto, vento expositum in Atrio, & mola contusum cribarunt 13 vicibus, donec decima pars Ephae floris farinae inde educeretur (*Menachot.* VI.6.) quae oleo & thure addito rite agitata & adducta, pugillo inde exemto & combusto in altari, comedebatur a Sacerdotibus. Confer *Joseph. Antiq.* III:10 Simul cum eo agnus offerebatur in holocaustum, addito ferto & libamine suo *Lev.* 23: 10.

IX. His omnibus constitutis sequitur, statum fuisse diem 14 mensis Nisan, praeter quem Pascha immolari nec debuit, nec — §.IX. Christus eodem die Pascha

edit cum Judaeis.

nec potuit; Quid? quod in Atrio Templi, non alibi, agnum Paſchalem mactari potuiſſe Judaei Rabbanitae omnes uno ore tradant, & Karaei hoc ipſum confirment. Sic ut omnino Chriſtus Paſchatis tempus non anticipaverit, ſed Paſcha ſuum ultimum eodem die cum Judaeis comederit, (adeoque uſus fuerit in S. Coenae celebratione pane azymo, quod & eccleſia Romana contra Graecam tuetur) id eſt, die ineunte 15, & eodem crucifixus ſit, qui erat ſimul προσάββατον, quum dies 16 Niſan Sabbathum fuerit, quem diem Chriſtus in ſepulcro transegit. Quod ſi Chriſtus contra communem morem Judaeorum agnum ſuum aut mactaſſet aut comediſſet illo tempore quo reliqui Judaei Paſcha non celebrabant, quis dubitat quin Judaei hoc ipſum ei vitio vertiſſent, & inter alia tanquam praecipuum hoc objeciſſent quod ea ipſa nocte contra Legem Moſis (quam utique ſe ſequi credebant) Paſcha cum diſcipulis ſuis celebraſſet? Atqui ne γρυ quidem coram Pilato hac de re memorant, quum tamen ſpecioſum hoc fuiſſet, & ipſi cauſas Chriſtum accuſandi undique conquirerent. Conferantur in hanc rem *Matth.* 26. 17. *Marc.* 14. 12. *Luc.* 22. 7.

ubi

ubi Pascha Christi praeparatum dicitur die illo, quo Pascha mactari solebat & debuit, id est, die 14; πρώτη τῶν ἀζύμων· ὅτε Πάσχα ἔθυον, & ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα. Heic pars diei 14 appellatur primus dies azymorum, quia in sacris comedendis, ut ante monuimus, dies praecedit noctem; quum alias a nocte diem 14 sequente proprie dies primus azymorum incipiat. Vel πρώτη dicitur veluti προτέρα. vide supra.

§. X. Et quidem die Jovis.

X. Atque ita Christi Pascha mactatum est eodem die hebdomadis, id est, die quinto (quem Latini diem Jovis dicunt) id est, die 14 Nisan, quo olim Israëlitae ex Aegypto egressi sunt, qui die 14 Nisan Pascha mactarunt, die 15 comederunt & egressi sunt ex Aegypto, qui dies erat dies hebdomadis sextus, sive dies Veneris, secundum Judaeorum testimonium, in *Gem. Schabbath* 88. 1. *Seder olam rabba* c. 8. בחמשה עשר יצאו ואותו היום ערב שבת היה Atque eodem illo die 15 Nisan, quo Christus mortuus est, Deum foedus pepigisse cum Abrahamo inter caesas victimas, Angelos nunciasse Abrahamo Isaaci conceptum, natum esse Isaacum, & Israëlitas egressos esse ex Aegypto, tradunt Judaei, *ibid.* in *Seder olam rabba*.

§. XI. Objectiones repelluntur.

XI. Tria tamen ſunt quibus huic ſententiae praecipue occurrunt, ex Euangelio Johannis petita. Primo, quod *Johann.* 13. 1. coena Chriſti Paſchalis dicatur celebrata πρὸ τῆς ἑορτῆς *ante feſtum*, vel *ante diem feſtum Paſchae*, uti Interpres vulgatus reddit. Quidam reſpondent, non dici, Chriſtum ante feſtum ediſſe Paſcha, ſed ſciviſſe horam ſuam prope eſſe; alii ἑορτὴν *feſtum* Paſchatis proprie circa mediam noctem diei 15 demum incepiſſe, quando Angelus פסח *tranſiit* aedes Iſraëlitarum *Exod.* xi. 4. & hanc coenam ante illud tempus celebratam fuiſſe, tempore tamen legitimo & eodem cum Judaeis. Alii negant illic de coena Paſchali agi, ſed eandem innui volunt quae Bethaniae habita fuit, jubentque conferri *Luc.* 22. 3. & *Joh.* 13. 27. Alii denique dicunt πρὸ τῆς ἑορτῆς ita feſtum praeceſſiſſe, ut ſimul pars feſti eſſet, uti πρόγλωσσις dicitur pars linguae anterior. Sed nos per ἑορτὴν intelligimus ſolennitatem diei 15, חג dictam, *Num.* 28. 17. ubi Graeci Interpretes habent ἑορτή. Ita quoque in *Gem. Roſch haſſchana* 4. 1. legitur die 15 Niſan eſſe feſtum, בט״ו בניסן חוא, ſcilicet רגל unum e tribus, quod *Deut.* 16. 16. חג המצות

המצות nuncupatur. Atque ita פסח five Pafcha feptiduum durare dicitur. *Pefachim.* IX. 5. Secundo, quod *Johann.* 18. 28. poft coenam Pafchalem Chrifti nocte praecedente habitam Judaei dicant, fe debere comedere Pafcha. Verum Pafcha non femper agnum Pafchalem notat, fed facrificia folennitatis *Deut.* 16. 2. 3. & 2 *Chron.* 35.8.9. Ita in *Gem. Zevachim.* 99. 2. & in *Gem. Rosh haffchana.* 5. 1. rogant, quid appelletur *Pafcha*, מאי פסח & refpondent שלמי פסח *Sacrificia falutaria Pafchatis*, id eft, Sacrificia Chagigae diei decimi quarti, quae fi numerofa effet focietas illorum qui agnum Pafchalem fimul edere conftituerant edebantur, & quidem fpatio duorum dierum & noctis unius, ut omnia falutaria. *Pefachim.* VI. 4. Qui panem azymum comedit, dicitur illa comeftione Pafcha celebrare, & ita invitant convivas hodie ad panem, *edat quifque panem, veniat,* ויפסח *& Pafcha celebret.* Tertio urgent diem crucifixionis Chrifti dici παρασκευὴν τοῦ Πάσχα, *Joh.* 19. 14. praeparationem Pafchatis, five diem antecedentem Pafcha: fed παρασκευὴ tantum refpectu Sabbathi dicitur: quapropter *Marc.* 15. 42. explicatur vox illa per προσάββατον,

τον, eaque appellatur παρασκευὴ Paschatis, quod in diem primum festi Paschatis incideret, uti eadem παρασκευὴ τῶν Ἰουδαίων *Joh.* 19: 42. dicitur, (quod Judaeorum traditiones huic diei ob incidens Sabbathum aliam formam] darent, permittendo ea coquere in hoc יום טוב quae sequenti die, Sabbatho scilicet, erant comedenda, quum alias in יום טוב edenda illo die, non sequenti, coquere liceret) & παρασκευὴ nulla voce addita, vel παρασκευὴ Sabbathi. *Joh.* 19. 31. *Luc.* 23. 54. *Matth.* 27. 62. Quod si notetur vocem παρασκευὴ usurpari veluti nomen proprium diei sexti, sive Veneris, quemadmodum עירובתא in Talmude, facile intelligetur cur dicatur vel τοῦ Πάσχα, quum in Pascha incidat, vel τῶν Ἰουδαίων.

CAP. IV.

De Festo Pentecostes.

. I. Nomina. I. Festum alterum ex tribus majoribus, institutum in memoriam datae Legis, & oblationem Primitivorum, appellatur חג השבועות *festum hebdomadum*, quia septem hebdomades numerandae

randae erant a die oblationis manipuli Paschalis ad hunc diem festum, חג הקציר *festum messis*, scilicet triticariae, quae serior erat messe hordearia, & messis ἁπλῶς dici solet. (*Nedarim*. VIII. 4. Sed R. Samuel bar Nachman in *Midrásch Ruth*. 47. 2. putat tam de messe hordearia quam de triticaria accipi posse, קציר סתם משמש לכאן ולכאן) finemque habebat circa diem 15 mensis *Tammuz*. *Midrasch Ruth*. 49. 4. & יום הבכורים *dies primitivorum*. ἑορτὴ πρωτογεννημάτων Philoni, *lib. de festis*, *pag.* 1192.

II. In Misna *Erachin*. II. 3. & nunc vulgo nomine עצרת indicatur, quod in Sacro Codice de die 7 Festi Paschatis & octavo Tabernaculorum, nunquam de Pentecoste, usurpatur, *Deut*. 16. 8. *Levit*. 23. 36. & apud Josephum Ἀσαρθὰ (עצרתא, in *Midrasch Coheleth*. 110. 2.) ὃ σημαίνει Πεντεκοστήν. Sunt qui rationem nominis עצרת petant a convocatione solenni, vel interdictis operibus ordinariis, vel retentione fructuum: sed videtur potius ita dici quasi *clausula* vel *conclusio*, respectu scilicet Paschatis, a cujus die secundo, id est, die sexto & decimo mensis Nisan usque ad Pentecosten jubentur numerari dies 49, sicut

§. II. Cur dicatur *Atzereth*.

ea quae ad Pascha pertinent hoc demum die finem omnino adipiscantur. Hinc est quod Pentecoste appelletur עצרת של פסח *Azereth Paschatis*, uti dies octavus festi Tabernaculorum עצרת של חג *Azereth festi tabernaculorum*, *in Midras schir hasschirim*. 36. 1. ubi etiam disputatur quam ob rem עצרת של פסח absit a Paschate 50 dies, עצרת של חג vero cum ipso festo tabernaculorum arcte conjungatur; ne scilicet, si hoc quoque per 50 dies differretur, incommodum esset iter hyemali tempestate. Huc etiam facit quod Philo Pascha & Pentecosten ita jungat, *lib. de festis*, ut *pag.* 1129. scribat diem secundum Paschatis, sive diem manipuli, προέορτον esse ἑτέρας ἑορτῆς μείζονος, id est, praecedere alium diem festum majorem, nempe Pentecosten, quae, numero ducto a secundo die Paschatis, die 50 post illum celebratur: 49 dierum numerum obsignante unitate, ἐπισφραγιζομένης μονάδος. Scilicet hic dies unus obsignat & claudit illorum 49 dierum numerum, qui a secundo die Paschatis effluxerunt. Quid? quod idem hic dies claudat & obsignet omnes dies festos totius anni, quoniam ἡ τῶν σκηνῶν ἑορτὴ τῶν ἐτησίων ἑορτῶν συμπέρασμα

πέρασμα ἐστι, uti Philo ſcribit *lib. de feſtis. pag.* 1174. & dies octavus feſti Tabernaculorum ἐξόδιον, id eſt, עצרת appellatur non tantum illius feſti ſed omnium totius anni οὐκ ἐκείνης μόνον τῆς ἑορτῆς ἀλλὰ πασῶν τῶν ἐτησίων. Idem *ibid. pag.* 1196.

III. Incidebat illud in diem quinquageſimum a die 16 Niſan, uti Rabbanitae volunt, id eſt, *ſeptem hebdomades integrae*, שבע שבתות תמימות intercedere debebant inter Paſcha & Pentecoſten, nec vices ephemeriae nonae aut decimae, ſive *Jeſchua & Schecanja*, *inter haec* eſſe debebant בזמן שאין ישוע ושכניה ביניהם, uti traditur in *Midraſch Coheleth.* 87. 2. Ab hoc die 16 Niſan, ſic ut ille eſſet primus dierum ſupputandorum, dies numerare jubentur Judaei, quem in finem formulas habent typis expreſſas, dictas סדרי הספירה פסח quibus ſingulis diebus in precibus veſpertinis utuntur, diem illum qui incipit ita numerantes, verbi cauſa, diem 40 ארבעים יום שהם חמשה שבועות וחמשה ימים בעומר *dies 40 ſunt, ita ut 5 hebdomades & 5 dies elapſi ſint poſt oblationem manipuli.* Atque adeo hoc anno 16 Niſan nobis eſt 6 Aprilis, & prior dies Pentecoſtes 6 *Sivan*, & 25 §. III. Tempus ſecundum Rabbanitas.

Maji. Nec tamen semper in sextum Sivan incidit: nam si Nisan & Ijar sint pleni, incidit in quintum mensis Sivan, si uterque cavus in septimum, si alteruter, in sextum. *Gem. Rosh hasschana*. 6. 2. Cavent autem ne hoc festum incidat in גהז *Gabaz*, id est, tertium, quintum, aut septimum diem hebdomadae.

§. IV. Secundum Karaeos. IV. Quum vero dissentiant cum Rabbanitis Karaei in eo quod intelligi debet per Sabbathum in mandato Dei ממחרת השבת *a crastina Sabbathi* numerandas esse hebdomades septem; & illi quidem per שבת diem festum, primum sc. Paschatis, intelligant; hi vero Sabbathum hebdomadale, sive creationis, ut vocant, facile deprehendimus alio tempore Pentecosten a Rabbanitis, alio a Karaeis, celebrari; nisi forte Sabbathum & is dies coincidant. Atque ita secundum Karaeos Pentecoste semper incidebat in diem primum hebdomadis. *Chagiga*. 11. 4. Sed secundum Rabbanitas in quemvis diem hebdomadis poterat incidere. Sic in *Midrasch Ruth*. 46. 3. legitur Pentecosten in diem Sabbathi incidisse, עצרת שחל להיות בשבת, alibi in alios. Accedit, quod Rabbanitae initium numerandi faciant

a ve-

a vespera & nocte, Karaei a die.

V. Unius tantum diei festum est, quamvis nunc, dum in exilio & locis extra Cananaeam agunt, per biduum id celebrent, uti hoc anno sextus dies mensis Sivan est יום א׳דשבועות *dies prior festi hebdomadum*, & septimus יום ב׳ *dies posterior*, qui in Sabbathum incidit: & in Gemara *Pesachin* 52. 1. memoratur יום טוב שני של עצרת. Adde *Gem. Rosch haſſchana* 5: 1. Et olim quidem cum Sacrificiis (vide supra *c.* 1.) *Panes duo*, שתי הלחם *κατ' ἐξοχὴν* dicti, ex novo proventu tritici illius anni offerebantur, fermentati, non velut ante ex hordeo, quum Aegypto primum egressi sine cognitione & Lege essent instar pecudum, (uti scribunt Judaei) sed postea Lege & scientia a Deo donati. His oblatis licebat demum ferta ex proventu illius anni in Templum adducere. *Menachot.* x: 6. Quantitas horum panum in *Menachot.* xi: 4. ita describitur, quod longi fuerint 7 palmos, lati 4, & cornua habuerint 4 digitorum, cujus rei memoriale est ז׳ד׳ד׳ id est, 7. 4. 4. Una decima farinae adhibebatur ad panem unum. *Levit.* 23: 17. Comedebantur autem die secundo vel tertio a coctione. *Menachot.* xi. 9. & *Erachin.*

§. V. Celebratio ejus.

11:

11. 2. Josephus *Antiq.* III: 10. nihil ex iis in crastinum diem εἰς τὴν ἐπιοῦσαν remanere debuisse scribit. Maximo denique gaudio hoc festum agere oportuit *Deut.* 16: 11.

CAP. V.

De Festo Tabernaculorum.

§. I. Nomen. I. IN Codice Sacro festum hoc חג הסכות & Σκηνοπηγίας appellatur, in Talmude saepe חג ἁπλῶς, Philoni ἑορτὴ σκηνῶν, (quod Hebraeum סכות exprimit) nobis vulgo festum Tabernaculorum vel umbraculorum, quod ex praecepto Dei per septem dies in Tabernaculis habitare quotannis deberent Israëlitae, *Levit.* 23: 33.

§. II. Celebritas. II. Vix aliqui dies festi tanta cum solennitate & gaudio acti fuere, unde & חג κατ' ἐξοχὴν dicti & Philo ἑορτῶν μεγίστην omnium festorum maximum nuncupat *lib. de festis*, *pag.* 1183. Quare ad Gentium notitiam prae reliquis pervenerunt eosque in illa opinione confirmarunt Bacchum praecipue a Judaeis coli. Plutarchus *lib.* IV. Συμποσιακῶν *cap.* 5. hoc ita describit

ſcribit, eſſe μεγίϛην καὶ τελειοτάτην παρ' αὐτοῖς ἑορτὴν, celebrari tempore vindemiae, ἀκμάζοντι τρυγητῷ, ſub tabernaculis eos conſidere ἐκ κλημάτων καὶ κιττȣ̃ potiſſimum textis, & in menſis varias fruges eſſe expoſitas. Tum etiam κραδηφορία & θυρσοφορία celebrari paucis diebus poſt: id reſpicit libamen aquae & לולבים: & σάλπιγξι μικραῖς eos uti aliosque citharis: id ad חלילין pertinet: de quibus ſupra. At quod ait feſtum hoc νηϛείαν appellari, falſum eſt, niſi ſcripſerit forte μετὰ τὴν νηϛείαν, quoniam quinto die poſt νηϛείαν hoc feſtum inchoatur: & primum diem σκηνὴν dici, quum continens ſeptiduum סוכות ſive σκηνῶν nomen habeat.

III. Primus dies hujus feſti incidebat in diem quintum & decimum menſis Tiſri, quo die erat מקרא קדש *convocatio ſancta*. Licet autem Deus praecipue hoc feſtum inſtituerit in memoriam commorationis Iſraëlitarum in tentoriis, quae diu ante menſem Tiſri exordium cepit, videtur tamen differre voluiſſe hoc feſtum in haec anni tempora frigidiora, quae habitationi in tentoriis minus apta erant, ne quis hos dies in tentoriis voluptatis modo & umbrae capiendae gratia celebrari crederet, §. III. Tempus.

deret, & ut singularis Dei providentia & institutum clarius in his ritibus agnosceretur. Fateor aliquando aestum insignem in Tisri fuisse, quod Judaei ipsi non negant: sed plerumque tamen jam a die 15 mensis Ab calor solis imminuebatur, sic ut postea ligna caedere ad usum altaris non licuerit, quia siccari non poterant, שהגיע חמשה עשר באב תשש כוחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה uti legitur in *Gem. Bava Bathra.* 121: 2. Postea tamen aestus aliquando urit inter frigora, uti Ovidius canit,

Saepe sub autumnum, quum formosissimus annus,
Plenaque purpureo subrubet uva mero,
Quum modo frigoribus premimur, modo solvimur aestu,
Aëre non certo corpora languor habet.

§. IV. Ratio institutionis.

IV. Deus ipse hanc rationem reddit instituti festi *Lev.* 23.43 ut aetates secuturae scirent Deum fecisse, ut Israëlitae habitarent in tentoriis, quum ex Aegypto educerentur; & ideo die 15 mensis institutum est, quia die 15 Nisan Aegypto egressi sunt, uti Hieronymus notat ad *Hos.* 12, *pag.* 1321. Alii addunt, quod Succoth, סכות, primus locus dictus fuerit, ad quem post

post fugam suam appulerunt, & ubi struxerunt tentoria: nec desunt qui putent in memoriam quoque Divini mandati de exstruendo Tabernaculo conventus hos dies fuisse institutos, quod tempus utriusque rei conveniat.

V. Ritus praecipuus, qui hoc festum ab aliis distinguebat, erant Sacrificia offerenda, *Levit.* 23: 23, 33. & habitatio in Tabernaculis *Num.* 29: 12. Illa quidem erant, primo die festi (qui in *Menachot* appellatur יום המרובה quod nullo die anni tot sacrificia publico nomine offerentur) 13 juvenci, 2 arietes, 14 agni in holocausta, & hircus in sacrum piaculare comedendum. Atque tot singulis diebus festi, id est septem, sacrificia offerebantur, nisi quod juvencorum numerus uno minueretur, sic ut septimo die festi offerentur juvenci 7, 2 arietes, 14 agni, & hircus in sacrum piaculare. In his offerendis omnes ephemeriae occupabantur, sic ut die primo 13 juvenci, 2 agni & unus hircus, quae sunt 16 victimae, a 16 ephemeriis offerrentur; octo reliquae ephemeriae 14 agnos offerrent, sc. sex ita, ut quaelibet duos, duae reliquae, ut singula unum offerret. Secundo die 5 ephemeriae, §. V. Sacrificia offerenda.

meriae, quaelibet duos, reliquarum quaelibet unum. Tertio die quatuor &c. Vide *Succa cap*. V. *misna* 6.

§. VI. Habitatio in Tabernaculis.

VI. De Tabernaculis eorumque figura & magnitudine fuse disputatur in *Succa*, *c*. I. &c. Verum Karaei eorum constructionem cujusvis arbitrio permittunt, quod in Lege scripta non sit definita mensura Tabernaculorum.

§. VII. Libatio aquae.

VII. Praeter hos ritus a Deo praeceptos, alios adjecerunt Rabbanitae, quos inter eminet ניסוך המים *Libamen aquae*, 7 diebus hujus festi, institutum, quo facit *Joh*. 7: 37. Sunt tamen qui velint jam a Davide hunc ritum observatum fuisse 2 *Sam*. 23: 16. In *Midrasch Ruth*. 48: 3: dicit Bar Caphra tunc fuisse festum tabernaculorum, & quia excelsa tunc erant licita Davidem aquam in excelso libasse. Confer *Gem*. *Hier*. *Schevüth*. 33: 2. ubi hic ritus a priorum Prophetarum temporibus deducitur, & *Gem*. *Hier*. *Succa*. 54: 2. ubi dicitur esse הלכה Mosis a Sinai, sed quum neglectui esset data, a Prophetis post secutis revocata in usum. Sacerdos libaturus ampullam auream, צלוחית, capacem logorum trium, implebat aqua fontis Siloë. Quaerere solent Judaei (vide *Tosephot ad*

Succa

Succa 48: 1.) quum canon sit in sanctis adscendendum esse semper, non descendendum, quo jure ex ampulla aurea in simpula altaris argentea aquam effuderint. Respondent 1. etiam thus panibus propositionis adpositum quod in vase aureo fuerat effundi in altare. 2. Simpula non esse vasa separata sed partem altaris. 3. Locum in quo simpula erant, scilicet altare, esse sanctiorem omnibus aliis locis in quibus ampulla fuerat. Repleta itaque ampulla per portam aquae atrium ingressus adscendebat per clivum medium ad altare, & illic se statim convertens ad sinistram foramini vel simpulo occidentaliori tempore libaminis Sacrificii jugis matutini aquam infundebat. Postquam vero sacerdos Sadducaeus, cui hic ritus nulla lege Dei praeceptus displicebat, aquam non simpulis sed pedibus suis affudisset, ipse quidem malis citreis impetebatur, & cornu altaris frangebatur, ita ut salis quadratam molem בול של מלח (in *Gem. Hier. Joma* 39: 1. est גוש של מלח) loco cornu substituerint, ne mutilum altare appareret, ac postea clamare consuevit populus הגבה ידיך *attolle manum*, scilicet שנראה אם תתן מים בספל *ut videa-*
 mus

mus an aquam infundas simpulo. Succa. IV: 9. & in *Gem. Joma, fol.* 26. *fac.* 2. Hunc ritum Rabbanitae volunt innui *Jes.* 12: 3. *Gem. Succa.* 50. 2. *Midrasch Ruth.* 48: 2. *& potissimum spectare ad eliciendas a Divina gratia pluvias in annum sequentem, quum tempus sementis instaret. Uti manipulus Paschalis offerebatur ad impetrandum favorem Dei circa fructus agrestes, בשדות, & panes Pentecostales ad impetrandum Numinis favorem circa fructus arboreos, פירות האילן *Gem. Rosch hasschana* 16: 1.

§. VIII. Laetitia nocturna.

VIII. In Atrio quoque mulierum (alli dicunt in Atrio magno. vid. *Gem. Hier. Succa.* 55: 2.) lychnuchi aurei alti 50 cubitos (*Gem. Succa.* 52: 2.) accendebantur die primo festi post Sacrificium juge vespertinum & 6 diebus sequentibus, quibus 4 ספילים sive pelves erant impositae ad recipiendum oleum & ellychnia facta ex detritis sacerdotum braccis. Quaelibet pelvis capiebat olei logos 120, unde mirum non est quod Judaei narrant, omnia atria urbis Hierosolymitanae hac luce perfusa fuisse, *Succa.* v. 2. 3. quae appellatur, אור בית השואבה *Gem. Hier. Succa.* 55. 2. quamvis alii velint unamquamque pelvin 30 logos, atque ita quatuor 120, cepisse. *Gem.*

Succa.

Succa. 52: 2. Saltabant quoque illic viri faces accensas manibus tenentes, canentes & alia edentes signa laetitiae, quae in proverbium abiit. *Succa.* v: 1. dum mulieres ex Podio suo desuper spectabant.

IX. Huc quoque pertinet gestatio אתרוג *mali citrei* sinistra, & לולב *fasciculi ramorum* dextra, ex spatha palmarum una, ramis 2 salicum, & 3 myrti, confecti de quibus vide 1 *Macc.* 10: 7. Aliquando malum citreum uti pars לולב censetur. *Menachot.* 111: 6. aliquando distinguitur. Vide *Succa.* 11: 4. & *Gem. Succa,* 31: 2. Gestationem hujus לולב & agitationem Rabbanitae juberi volunt *Lev.* 23: 40. Verum Karaei putant ea non manibus gestanda, sed ad constructionem Tabernaculorum esse adhibenda. Confer *Nehem.* 8: 16. Quovis die cum Lulaf semel altare circumibant, at extra Hierosolymas uno tantum die לולב gestabant (*Rosh hasschana* iv: 3.) clamantes הושענא, (Ὡσαννὰ *Matth.* 21: 8. *Joh.* 12: 13.) at septimo die septies, in memoriam obsidionis Jerichuntinae in *Gem. Hier. Succa.* 54: 3. Unde dies הושענא רבא dicitur, & magnus dies *Joh.* 7: 37.

§. IX. Mali citrei & ramorum gestatio.

festi Tabernaculorum. Accenseri solet festo Tabernaculorum veluti dies ejus octavus, quare in *Gem. Eruvin.* 40. 2. *Midrasch Coheleth.* 118: 3. legitur esse שמנה ימי החג *octo dies festi Tabernaculorum*, & 2 *Macc.* 10: 5. & 1: 18. octo dies celebrati dicuntur secundum consuetudinem festi Tabernaculorum.

§. XIII. Estque festum singulare.

XIII. A quibusdam ut festum singulare consideratur, quia *Nehem.* 8: 18. distinguitur a festo Tabernaculorum, nec habitabant eo die in Tabernaculis & illo offerebantur juvencus, aries, & 7 agni in holocaustum, & hircus in Sacrum piaculare: Non autem Ephemeriae eo ordine victimas offerebant, quo in festo Tabernaculorum, sed ad sortes redibant, ut in reliquis רגלים, sive festis majoribus. *Succa.* v: 6. Et hoc ipsum a quibusdam רגל appellatur, בפני עצמו & quidem ab aliis diversum ob sex res, quae id distinguunt a festo Tabernaculorum & indicantur his litteris פז״ר קש״ב. *Gem. Rosch haschana.* 4: 2. & *Gem. Chagiga.* 17: 1. quae sunt initiales totidem vocum, uti id explicatur in *Gem. Succa.* 47: 1.

1. פיים *sors.* Quod sc. operae sacerdotales sorte distinguerentur.

2. זמן

2. זמן. *Tempus.* Quod singulari ברכה gratias Deo agant se vixisse usque ad tempus illud. Ita solent Deum laudare שהחיינו לזמן הזה *qui vitam nostram producit usque ad tempus hoc. Gem. Beracoth.* 14. 1. & 59. 2. atque ita in libellis τῶν תחיינות frequentes sunt formulae ברוך &c. שהחיינו..... והגיעו לזמן הזה *Laudatus sis, o Deus, ... qui vitam nobis concessisti ...... ut perveniremus ad tempus hoc.*

3. רגל, *Festum* est, & hoc nomine dictum, ab aliis distinctum.

4. קרבן. *Sacrificia*, diversa sunt ab iis, quae 7 diebus Tabernaculorum offeruntur, quaeque Judaei oblata fuisse volunt non pro Israëlitis, sed gentibus, על שאר עמין, uti est in libro *Zohar ad Leviticum, pag.* 198. & *Echa Rabbati fol.* 66. *col.* 3. Ideo 70 juvenci fuere sacrificati secundum numerum 70 gentium, אותם שבעים פרים שהיו ישראל מקריבין בחג כנגד שעים אומות הן. Ita etiam legitur in *Midrasch*

ſchir haſſchirim fol. 13. *col.* 2.

5. שיר. *Canticum Levitarum.*

6. ברכה. *Benedictio.* Formula precum, ברוך &c.

§. XIV. Tibiae ſonus per octo hos dies.

XIV. Non parum ad ſolennitatem hujus feſti faciebat חליל *tibia* cani coram altari per octo dies hujus feſti בשמוני ימי החג uti legitur in *Erachin.* 11. 3. Tibia autem non laetitiae modo ſed & triſtitiae tempore in uſu erat, חלילין לכלה ולמת

Cantabat templis, cantabat tibia ludis,
Cantabat moeſtis tibia funeribus.

vide *Bava mezia.* VI. 1 Erant duodecim modo dies quotannis, quibus tibia coram altari inflabatur; praeter hos ſc. octo, dies quo mactabatur Paſcha primum, dies quo mactabatur ſecundum, dies primus feſti Paſchatis, & dies Pentecoſtes. Alias tria erant quotidiana inſtrumenta Muſica, *nablia, citharae* & *cymbalum*, נבלים, כנורות, וצלצל, quibus canebant Levitae, uti Sacerdotes clangebant *tubis*, ſive חצוצרות & *buccinis* שופרות.

vid. supr. 227

CAP. VI.

De Die Expiationis.

I. DIes decimus mensis Tisri, sive §. I. Nomen.
Dies Expiationis κατ' ἐξοχὴν יומא
a Talmudicis appellatur, aut יום סליחה,
ומחילה *dies placationis. Gem. Bava bathra* 121. 1. ἡμέρα ἐξιλασμοῦ Interpretibus
Alexandrinis, alias & יום הכפורים dies
expiationum, quod non pro singulari
quodam peccato sed pro peccatis totius
anni expiatio fiat: quare & illo die Satanae nullam potestatem in gentem Judaicam esse volunt, uti reliquis diebus 364
totius anni, quem numerum per Gematriam efficit vox השטן *Gem. Joma, fol.*
20. *fac.* 1. Quo spectant ea quae leguntur in *Midrasch schir hasschirim.* 9. 1. ad
illustrationem verborum quae scripta sunt
Cant. 1. 5. שחורה אני כל ימי השנה
ונאוה אני ביום הכיפורים *Nigra sum,
scilicet omnibus diebus anni, at pulcra sum,
scilicet die Expiationis.* Appellatur צומא
רבא *jejunium magnum* in *Midrasch Ruth.*
46. 4. & *Echa Rabbati.* 80. 1. Graecis
Νηστεία *Jejunium*, uti *Act.* 27. 9. & in

ſcriptis Joſephi & Philonis: atque ita *jejunium* nuncupatur a Tertulliano, *lib. adverſus Judaeos; duorum hircorum qui jejunio offerebantur*. Erat יום טוב, atque ita appellatur in *Taanith*. iv. 8. at in *Gem. Peſachim*. 50. 2. videtur diſtingui ערב י״ט a ערב יום הכיפר. Cavebant autem ne hic dies incideret in אגו *Agu*, i. e. primum, tertium, & ſextum diem hebdomadae.

§. II. Antecedentes dies novem quales.

II. Dies qui inter initium novi anni, id eſt, primum Tiſri & diem hunc expiationis intercedunt, appellantur ימי תשובה *dies converſionis*, animorum ſcilicet ad Deum, ita ut dies Expiationis ultimus ſit, atque ita decem ejuſmodi dies numerentur. *Gem. Roſch haſſchana*. 18. 1. & in *Gem. Hier. Roſch haſſchana*. 57. 1. *Gem. Hier, Biccurim*. 64. 4. & hos indicari volunt per כעשרת *dies*, 1 *Sam*. 25. 38. poſt quos Nabal, non acta poenitentia, mortuus eſt. Dies autem duo praecedentes diem Expiationis ימים נוראים *dies terribiles*, appellantur: & jam tum cilicium, סרגנס, induunt.

§. III. Sanctitas.

III. Summa erat hujus diei ſanctitas, & cum Jejunio, ac omiſſione operum ab unoquoque celebrari debuit. *Le-*

vii.

vit. 23. 27. Ita quidem ut ipso die nono praecipiti in occasum jam inceperit jejunii & quietis observatio, duraveritque paulo ultra finem diei decimi: quo sensu dici volunt *Levit.* 23. 32. *nono die mensis vesperi, a vespera ad vesperam, Sabbathum vestrum in cessatione ab opere transigetis.* In Judaea certe non nisi aves & pisces edebant die nono, sed in Galilaea etiam carnem. Exacto autem die vesperam & noctem cum amicis hilarem agebant & Pontifex M. & alii: quo referenda reor verba Theodoreti, quaest. 22. in Leviticum, ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι κατ' ἀυτὴν τὴν ἡμέραν ἐ σκυθρωπάζουσιν, ἀλλὰ γελῶσι καὶ παίζουσι, καὶ χορεύουσι καὶ ἀκολάστοις ῥήμασι καὶ πράγμασι κέχρηνται, ἄντικρυς τῷ νόμῳ μαχόμενοι. Ipso enim die decimo ante solis occasum haec a Judaeis non patrari certum est.

IV. Cur dies decimus mensis Tisri a Deo destinatus sit solenni huic expiationi inter Judaeos non convenit. Quidam volunt Adamum a peccato suo resipuisse hoc die, alii Abrahamum eo circumcisum, alii denique Mosen tertia vice de monte Sinai descendisse post 40 dierum jejunium, ter repetitum *Deut.* 9. 9. 18. & §. IV. Tempus.

& cap. 10: 10. & Deum cum populo suo reconciliatum nunciavisse. *Gem. Bava bathra.* 121. 1.

§. V. Praeparatio ante hunc diem.

V. Quibus ritibus celebrari soleret stante Templo II. solennis hic dies, copiose traditur in Codice *Joma*, unde primum illa quae hunc diem antecedebant, & praeparationis locum tenebant, notabimus, & deinde illa quae ipso illo die erant peragenda. Septem diebus ante diem Expiationis secedebat Pontifex M. aedibus suis relictis in Conclave Parhedrin, & singulis his diebus, ut se cultui Sacro assuefaceret, sanguinem sacrificii jugis spargebat, adolebat suffitum, aptabat lychnos, & caput pedemque agni offerebat. Die tertio & septimo hujus septidui Pontifex vaccae rufae cinere adspergebatur. Seniores Synedrii legebant coram eo Sacrum Codicem & exponebant ritus diei Expiationis. Tradebant quoque eum Senioribus Sacerdotum, qui eum adjurabant, ne mores Sadducaeorum in adolendo suffitu imitaretur. Ipsa autem nocte diei decimi parce coenare debuit & a cibis Venerem irritantibus (Menander βρώματα ὑποϐινητιῶντα diceret) abstinere, ne in somnum incideret, quem juniores Sa-

sacerdotes ab eo arcebant, ne pollueretur.

VI. A media nocte ministerium hujus diei cepit exordium, in quo praecipuae fuere partes Pontificis M. qui quinquies corpus suum, manus ac pedes decies & sexies, ac toties mutare vestes debuit, quae, uti & ipse ordo Sacrorum peragendorum, ex hac tabella perspicue intelligentur. §. VI. Codo sacrorum ipso die expiationis.

1. Exuit Pontifex M. vestes communes, & *corpus* lavit.
2. Induit vestes aureas & lavit *manus ac pedes*.
3. Mactavit agnum sacrificii jugis, adolevit suffitum, aptavit lychnos, obtulit sacrificium juge, crustula & libamina: dein juvencum & 7 agnos diei festi, & lavit *manus ac pedes*.
4. Exuit vestes aureas & *corpus* lavit.
5. Induit vestes albas & lavit *manus ac pedes*.
6. Peregit cultum illi diei proprium, initium ducens a confessione pro se & familia, & impositione manuum in juvencum suum, sortitione de hirco utroque, reditu ad juvencum ac confessione pro fratribus suis sacerdotibus, & postea

cto. Denique erat juvencus piacularis Pontificis M. qui comburebatur; sic ut essent agni 9, arietes 2, hirci 2, & juvenci 2. Sunt qui duos arietes inter sacrificia publica hujus diei numerent, sic ut unus fuerit diei festi causa oblatus, alter ille, qui *Levit.* 16: 2. memoratur. Josephus etiam *Antiq.* III. 10. recensens sacrificia hujus diei numerat duos arietes publicos, & unum privatum Pontificis.

Ταῦρον.	1
Κριὺς δύο.	2
Ἄρνας ἑπτά.	7
Ἔριφον ὑπὲρ ἁμαρτάδων.	1
Ἔριφον ὃν καίουσι ἐν προαστείοις.	1
Ταῦρον Ἀρχιερέως.	1
Κριὸν Ἀρχιερέως, ὁλοκαύτωμα.	1

adde sacrificia jugia, agnos duo: fient 16

Sed notandum est pro κριὺς δύο (quod in Graecis Josephi codicibus nunc legitur) legisse veterem interpretem Epiphanium κριὸν, quia reddit *arietem*; sicut 15 victimae fuerint. Sed alii eundem fuisse putant arietem festi causa oblatum, & pro populo; cui si addatur aries Pontificis Maximi, sacrificium

ćium privatum, duo tantum arietes hoc die oblati fuerunt..

VIII. Praecipua hujus diei ſolennitas conſiſtebat in eo quod hoc die ſolo in Sanctum Sanctorum Pontifex Max. introiret. Tum quidem Pontifex M. ſummum gradum honoris adipiſcebatur quum in Sancto Sanctorum eſſet. Philo *lib. de ſomniis pag.* 1134. non dubitat ei dignitatem inter Deum & reliquos homines mediam tribuere illo tempore, & μεθόριον τȣ̃ Θεȣ̃ φύσιν, τȣ̃ μὲν ἐλάττονα, ἀνθρώπȣ δὲ κρείττονα. Verum male id confirmat verbis ſacri codicis, in quo ſcriptum ſit, ὅταν εἰσίη εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὁ ἀρχιερεὺς ἄνθρωπος ȣ̓κ ἔςαι, *quum ingredietur P. M. in Sanctum Sanctorum, homo non erit. Levit.* 16: 17. ita non legitur, ſed, *homo non erit in Tabernaculo quum P. M. ingredietur in Sanctum Sanctorum.* Intrabat autem Pont. M. in hunc locum illo die quatuor vicibus. *Primo* quidem poſt mactatum juvencum ſuum, & ſanguinem ejus ſacerdoti traditum ne concreſceret, prunas ab altari exteriori deſumtas, & vaſi aureo המחתה impoſitas, una cum vaſculo aureo הכף ſuffitus intulit in Sanctum Sanctorum, & depoſito vaſe המחתה

§. VIII. P. M. introitus in S. Sancto-rum.

Gg inter

inter vectes arcae, vel ſtante Templo II
ſupra lapidem fundationis, ſuffitum ſuper
prunas congeſtum adolevit & exivit. *Se-*
2 *cundo* intravit in Sanctum Sanctorum
cum ſanguine juvenci ſui, ut antequam
pro populo intercederet, ſe expiaret, &
inter vectes arcae conſtitutus ſemel ſur-
ſum ſupra operculum, ſepties deorſum,
digito ſanguinem ſparſit, & vaſculum in
3 Sancto depoſuit. *Tertio* cum ſanguine hir-
ci, unius ex duobus piacularibus, quo-
rum alter, hic ſcilicet, ſorte לשם *Deo*
erat deſignatus, alter לעזאזל, لعزازل
ſeceſſioni, *ἀποπομπαῖος*, & in deſertum
emittendus. Locus, quo pellebatur, erat
90 ſtadiis ab urbe צוק dictus in *ὑπερορίῳ*
ἐρημίᾳ. Ex Talmudicis, & Joſepho id diſci-
mus. Poſtquam igitur juvenci ſui ſanguinem
in Sanctum Sanctorum intuliſſet, mactavit
hircum & ſanguinem illius eo quoque tulit
& ſimiles octo ſparſiones peregit. Dein
regreſſus in Sanctum juvenci ſanguinem
accipiebat & contra velum octies eum ſpar-
ſit: atque ita ſimiliter ſanguinem hirci.
Poſtea ſanguine hirci & juvenci commix-
to cornua altaris interioris adſperſit, ini-
tium ducens a cornu euroboreali (*Gem.*
Joma. 42. 4) & partem ipſius ſuperficiei
alta-

altaris in summo ad latus meridionale septies; reliquumque sanguinis effudit ad basin altaris exterioris, & manibus impositis hirco emissario, editaque confessione, illum emisit in desertum: quo eum pervenisse ex lingua coccinea in Templo portae Pronai affixa didicisse dicuntur quae tum solebat albescere, exceptis annis 40 ante Templi II. excidium, uti Judaei tradunt in *Gem. Joma.* 39. 2. id est, circa tempus passionis Christi. Confer de lingua coccinea *Schabbath.* IX. 3. *Joma.* VI. 8. Pars altera linguae coccineae inter hirci emissarii cornua erat ligata, quem Tertullianus *lib.* III. *c.* 3. *adv. Judaeos*, *hircum coccino circumdatum* nuncupat, & *maledictum convulsumque a toto populo*: vellicabant enim illi pilos, clamantes שאל ויצא *vade & exi*: confer quod Christo ad supplicium damnato & exeunti accidit. Deinde Pontifex Max in Atrio mulierum partem Legis divinae populo praelegit. *Quarto* in S. Sanctorum intravit ad repetendum thuribulum. 4

IX. Sunt qui putent quatuor hosce introitus Pontificis M. in Sanctum Sanctorum adversari verbis Mosis *Levit.* 16: 34. *Exod.* 30: 10. ubi אחת בשנה *semel quotan-*

§. IX. An quatuor hi introitus repugnent dicto Mosis & Pauli.

tannis, non quater, ingredi S. S. Pontifex jubetur, & *Hebr.* 9: 7. ubi semel tantum in anno ἅπαξ κατ' ἐνιαυτὸν legitur Pontifex ingressus fuisse, & non licuisse illi sine sanguine eo intrare. Pro iis quoque faciunt verba Regis Agrippae in epistola ad Cajum Imperatorem, quae leguntur apud Philonem *in legatione ad Cajum*, *p.* 1035. ubi semel tantum intrasse in adytum quotannis Pontificem maximum scribit, & si eodem die ter vel quater intrasset, mortem meruisse, κἂν αὐτὸς ὁ Ἀρχιερεὺς δυσὶν ἡμέραις τῦ ἔτυς, ἢ καὶ αὐτῇ τρὶς ἢ τετράκις εἰσφοιτήσῃ θάνατον ἀπαραίτητον ὑπομένει. Addunt rationem typi & antitypi hoc postulare, quum semel tantum Christus in coelum adscenderit. Verum vix uno introitu omnia peragi potuere, quae *Levit.* 16. peragi in S. Sanctorum jubentur; & post sparsum in Sancto Sanctorum juvenci sanguinem legitur, & mactabit hircum & sanguinem ejus inferet in Sanctum S. & sparget, uti sparsit sanguinem juvenci, videnturque distincti introitus commemorari *Lev.* 16: 12, 15. 18. nec similitudo inter typum & antitypum se ad omnia plane extendit; nec repugnat, si quis dicat semel in anno tantum ingressum in S. S. Pontificem

tificem, licet vel decies eo die ingressus fuisset. Nam & ipsi Judaci, qui quater Pontificem illo die intrasse volunt, ita loquuntur, נכנס בו פעם אחת בשנה *semel in anno Pontificem ingressum fuisse in Sanctum Sanctorum*, in *Gem. Hier. Joma.* 43. 1. *Gem. Pesachim.* 86. 1. Ita & Josephus, & scriptor *lib.* III. *Maccab.* I. 12. testantur ἅπαξ κατ' ἐνιαυτὸν in S. S. illum intro ivisse. Ita Israelitae se ter quotannis in Templo stitisse dicuntur, licet vel sexies uno die Templum intrassent. Sic semel baptizatus aliquis esse dicitur, licet ter immersus sit, quod hi actus continuati pro uno habeantur. Quod autem ad verba Agrippae attinet, majorem fidem merentur Doctores Talmudici de ritibus patriis testantes quam Rex Agrippa, qui in eadem epistola de hoc ipso introitu Pontificis in adytum agens scribit, solum ad incendendos odores & preces fundendas illum eo intrasse μόνον ἐπιθυμιάσων καὶ κατὰ πάτρια εὐξόμενος φορὰν ἀγαθῶν, quum expiatio peccatorum & sparsio sanguinis juvenci & hirci primaria causa hujus introitus fuerit, & incensio odorum quasi praeparatio.

X. Frequens est mentio in scriptis Tal- §. X. Spar-

ſionum ſanguinis in aede ſacra numerus. mudicis trium & quadraginta ſparſionum ſanguinis, quae intus ſive in aede ſacra fiunt die Expiationis. vide *Gem. Zevachim*. 42. 1. Sunt autem hae

Una ſparſio ſurſum & ſeptem deorſum inter vectes arcae ex ſanguine juvenci, quae efficiunt	8
Tot ibidem ex ſanguine hirci.	8
Tot contra velum.	16
Quatuor ad cornua altaris interioris ex ſanguine hirci & juvenci commixto.	4
Septem ſuper ipſum altare.	7
	43

§. XI. Et modus. XI. De modo ſpargendi ambigitur. Quidam putant ſparſionem quae facta dicitur על הכפרת non pertigiſſe uſque ad ipſum arcae operculum, niſi aliquando per accidens. vid. *Gem. Hier. Joma*. 42. 4. Videtur tamen probabilius ſanguinem ipſum operculum arcae ſemper tetigiſſe, quod inde ἱλαστήριον dictum eſt. Certe diſtinguitur una haec ſparſio facienda על הכפרת, vel uti *Levit*. 16: 15. legitur על פני הכפרת, a reliquis ſeptem quae

לפני

לפני הכפרת, id eſt, *coram operculo* faciendae erant. Eadem quoque loquendi ratione dicitur *Levit.* 16: 19. de ſparſione ſanguinis ſuper altare interius והזה עליו מן הדם *ſparget ſuper illud ſanguinem*, qua *commate* 16 dicitur והזה אותו על הכפרת *ſparget eum ſuper operculum.* At dubium non eſt quin ſanguis ipſum altare tetigerit: adeoque quum idem ſit loquendi modus nil vetat credere etiam ad operculum arcae ſanguinem pertigiſſe. Praeterea ſparſiones ad cornua altaris interioris fiebant ſuperne deorſum verſus, excepto iſto cornu quod erat proximum Pontifici ſpargenti: ad quod ſanguinem ſpargebat ſurſum verſus, ne veſtes ſuas ſanguine inficeret. *Gem. Hier. Joma.* 42. 4.

CAP. VII.

De Feſto novi anni, & Noviluniis.

I. DIem qui novo anno civili praebet initium, & primus eſt menſis Tiſri, יום תרועה *diem clangoris* appellatum legimus *Num.* 29: 1. זכרון תרועה *memoriam clangoris Lev.* 23: 24. Judaeis vulgo ראש השנה *initium anni*, quo ti- **§. I. Feſtum Novi anni.**

tulo Codex Misnicus extat. Ἱερομηνία & σαλπίγγων ἑορτὴ Philoni *lib. de festis pag.* 1193. Sunt autem duo dies hujus festi שני ימים טובים של ראש השנה uti liquet ex *Schabbath.* xix. 5. &. *Gem. Pesachim.* 47: 1. etiam in terra Canaan celebrati: quos observandos esse secundum placita *Prophetarum priorum* נביאים הראשונים scribitur in *Gem. Hier. Eruvin.* 21: 3. Sunt duo hi dies ejusdem sanctitatis, quum in noviluniis dies posterior non adeo sanctus sit ac prior. *Gem. Betza.* 6. 1. *Gem. Eruvin.* 39: 2.

§. II. Clangor buccinae & Sacrificia.

II. Clangebatur eo die in Templo a mane ad vesperam *buccina* שופר, sive *cornu arietino incurvo*, קרן הכבשים הכפוף, quum in aliis noviluniis tantum uterentur *tubis* sive חצוצרות uti *Num.* 10: 10. praecipitur (licet enim id in Sacro Codice diserte non extet שופר *buccinam* fuisse adhibitam, colligunt tamen Judaei ex *Levit.* 25: 9. & antiqua traditione) vide *Rosh hasschana.* 111: 2. Quamobrem *Psal.* 81: 4. *buccinate in Novilunio* בשופר de solo novilunio Tisri, id est, festo novi anni, intelligendum docent in *Gem. Rosch hasschana.* 8: 2. Nunc autem Templo diruto nunquam buccina & tubis simul

ſimul utuntur: id tantum in Templo licuit *Pſ.* 98: 6. atque initio novi anni ſola buccina, in jejuniis ſolis tubis, utuntur. Buccina qua nunc utuntur, tum in Synagoga hujus urbis Trajectinae, tum alibi in Belgio, conſtat ex cornu arietis, quod planum eſt ab hoc & illo latere, & ab eo foramine, quod ori clangentis admovetur, recta protenſum eſt fere ad ſpatium pollicum quindecim, & inde inflectitur, fere ad angulum rectum (uti Mathematici loquuntur) per ſpatium pollicum quinque uſque ad foramen latius per quod ſonus exit. Quod ſi dies novi anni in Sabbathum incideret, Hieroſolymis clangebant non alibi. *Rosh haſſchan.* IV: 1. Praeterea offerebantur Sacrificia quaedam ſingularia, quae recenſuimus *Part.* III. *cap.* I. pag. 281.

III. Quam ob rem clangor buccinae hoc feſto inſtitutus ſit diſputant Judaei. Volunt reſpici eo ad libertatem populi, quum in fine Jubilaeorum clangore buccinae libertas publicaretur, vel ad liberationem Iſaaci & ſubſtitutionem arietis, *Gem. Rosh haſſchana.* 16. 1. vel Legis lationem, vel Dei Regis imperium in eos, vel futuram liberationem per Meſſiam *Gem. Roſch haſſchana.* 11: 2. vel futuram §. III. Ratio clangoris.

resurrectionem. Alii buccina figuram Lunae falcatae indicari existimant. Confer Philonem *de festis pag.* 1193.

§. IV. De Noviluniis.

IV. Novilunia quomodo a calculo Astronomico & phasi dependerint supra *cap.* 1. diximus. Celebratur Hierosolymis unus modo dies hujus festi, at in locis remotis duo ob incertam mensis consecrationem; non enim per nuncios rescìscere poterant sat mature, quo die Hierosolymis novilunium esset indictum: sed in iis locis, ad quae tempestive nuncii appellere poterant, unus modo dies celebrabatur. quem morem hodieque servant, licet solum calculum astronomicum sequantur, ultimum diem unius & primum alterius festum habentes: qui secundus dies יום שני של גליות dicitur, in *Gem. Pesachim.* 52. *Gem. Betza.* 4. 2. Sunt qui olim quoque biduum celebratum putent ob 1 *Sam.* 20:27. Hanc consecrationem olim per ignes accensos significare consueverunt: sed postea, fraude Samaritanorum detecta, per nuncios. *Rosch hasschana.* 11: 2, 4. *Gem. Betza.* 4:2. Canebant Sacerdotes *tubis* חצוצרות in festo novilunii *Num.* 10: 10. & offerebantur sacrificia superius *cap.* 1. recensita, undecim sc. victimae, quod annus Lunaris mi-

nor

nor esset per spatium undecim dierum au-no solari. In *Gem. Chullin.* 60. 2. fingitur Deus dixisse *offerte sacrificium, quod minorem fecerim Lunam Sole,* אמר הקב״ה הביאו קרבן שמיעטתי את הירח & mox: *hircus hic* (in Noviluniis offerendus, expiat peccatum hominis mundi, qui comedit cibum immundum, uti est in *Schevuoth.* 1. 4.) *sit in memoriam hujus rei, quod Lunam fecerim minorem Sole,* שעיר זה יהא זכרון על שמיעטתי את הירח וכו׳

CAP. VIII.

De Sabbatho, annis Sabbathicis, & Jubilaeis.

I. SAbbathi nomen in Sacro Codice nonnunquam latius, nonnunquam minus late, sumitur; & praeter diem septimum hebdomadis, aliis diebus festis tribuitur, *Lev.* 25: 4. & 23. 32. & integris hebdomadibus *Luc.* 18: 12. illud vero & *Levit.* 23: 16. hebdomadem notare quidam existimant. Certe totam hebdomadem שבת Judaei nuncupant in *Cetuvoth.* 1. 1. perinde

§. 1. Nomen שבת.

rinde ac שבוע atque ita ἑβδομὰς pro Sabbatho accipitur 2 *Macc.* 6: 11. Hic vero per Sabbathum diem septimum hebdomadis intelligimus quieti & cultui Divino singulari ratione consecratum, qui יום השבת & ἡμέρα τῦ Σαββάτυ opposite ad ששה ימי המעשה *sex dies operum*, & ἡ τῶν Σαββάτων ἑορτὴ Plutarcho *lib.* IV. Συμπος. ἡμέραι τῶν σαββάτων, 1 *Macc.* 2. 32. 41. & 9. 34. dicitur.

§. II. Nomen שבתון quid.

II. Appellatur idem ille dies שבתון, quod tribus diversis modis voci שבת conjunctum legitur שבתון שבת קדש *Exod.* 16: 23. שבת שבתון קדש *Exod* 31. 15. & קדש שבת שבתון *Exod.* 35: 2. Quae perperam Origenes *in homil.* 1. *ad Canticum Canticorum* dicta esse credidit uti *Sancta Sanctorum, Canticum Canticorum*, ac si Σάββατα Σαββάτων uti ἁγιαάγίων diceretur. Ita tamen & Hilarius, *in prologo ad Psalmos*, Theodoretus, *quaest.* 22. *in Leviticum*, & Philo ipse *de festis. pag.* 1194. reddens σάββατον σαββάτων per ἑβδομάδες ἑβδομάδων. Quia scilicet Interpretes Graeci *Lev.* 23: 32. שבת שבתון reddiderant per Σάββατα σαββάτων. Nec tamen de solo Sabbatho haec vox שבתון usurpatur, sed & de die Expiationis, *Lev.*

16:

16: 31. primo & octavo festi Tabernaculorum, *Lev.* 23: 24. & anno Sabbathico. *Lev.* 25:4. Adeoque nullis aliis festis datur nisi quae in mensem Tisri incidunt, qui mensis in anno Sacro septimus ac quasi Sabbathicus erat, & quieti destinatus, peracta messe & collectione fructuum istius anni. Quare & Philo *lib. de festis. p.* 1183. huic mensi tributum festorum maximum scribit. Nec ullus erat mensis anni in quo tot dies festi agebantur, quos Chronicon, vulgo Alexandrinum dictum, ita recenset *pag.* 196.

die 1. Ἑορτὴ σαλπίγγων.
8. Ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ.
10. Ἡμέρα ἐξιλασμοῦ.
15. Σκηνοπηγιῶν.
22. Ἐξόδιον, id est, מוצאות vel עצרת, dies octavus festi tabernaculorum. Alii perperam hoc de exitu ex Aegypto acceperunt.

Adde diem 23. שמחת תורה, *Gaudium Legis*, quo ultimam lectionem Pentateuchi publice legunt.

III. In N. T. hic dies nomine Σαββάτων saepe innuitur, uti *Matth.* 12: 1. *Marc.* 1: 21. Τοῖς Σάββασιν, atque ita ὀψὲ Σαββάτων, idem est quod ὀψὲ Σαββάτου. §. III. Σάββατα in N. T.

Si-

Similiter quia שבת aliquando totam hebdomadem notat, inde in Nov. Test. *μία Σαββάτων* idem est quod *μία Σαββάτε* חד בשבתא primus dies hebdomadis, in *Gem. Schabbath.* 156. 1. & חד בשבא. *Gem. Maccoth.* 5. 1. *Gem. Nedarim.* 12. 1. & sunt qui putent *μία Σαββατῶν* olim dictum fuisse ex Hebraeo שבתון, quod deinde in terminationem Graecam pluralem abiit, *Σαββάτων*, uti *χείμαῤῥον τῶν Κέδρων* formarunt ex נחל קדרון 1 *Reg.* 15 13. *Joh.* 18. 1. Alii vero suspicantur plurale *Σάββατα* formatum esse ex eo, quod sono conveniret cum שבתא vel ܫܒܬܐ, uti & Horatio, *lib.* II. *Sat.* 9. unicus dies *tricesima Sabbatha* dicitur, & Josephus *Antiq.* III. 10. *ἑβδόμην ἡμέραν* scribit, *ἥτις σάββατα καλεῖται*, & *lib.* III. 8. *τὴν ἑβδόμην ἡμέραν Σάββατα καλοῦμεν.* Ita quoque Philo *de confusione linguarum*, *ἑβδόμην οἱ Ἑβραῖοι σάββατα καλοῦσιν.*

§. IV. Quid Sabbathum *δευτερόπρωτον*.

IV. Quid in N. T. intelligi debeat per *Σάββατον δευτερόπρωτον Luc.* 6: 1. non minus exercuit ingenia Interpretum. Priscis doctoribus Christianis aqua hic haesit, uti liquet ex diversis sententiis, in quas abeunt, & lepido responso Gregorii Nazian-

zianzeni, quod ab illo accepit Hieronymus, & narrat *Epistola* 24. *ad Nepotianum. Rogatus*, inquit, *a me ut exponeret quid sibi vellet in Luca Sabbathum* δευτερόπρωτον *id est, secundo primum, eleganter lusit; docebo, te, inquiens, super hac re in ecclesia, in qua mihi omni populo acclamante cogeris invitus scire quod nescis, aut certe si solus tacueris, solus ab omnibus stultitiae condemnaberis. Nihil tam facile quam vilem plebeculam & indoctam concionem linguae volubilitate decipere, quae quicquid non intellegit plus miratur.* Sunt qui putent duo fuisse Sabbatha in quolibet anno πρῶτα dicta, respectu duplicis initii anni Sacri & Civilis, sic ut primum Sabbathum in Tisri appelletur שבת ראשון הראשון Σάββατον πρωτόπρωτον, primum in Nisan שבת ראשון השני Σάββατον δευτερόπρωτον. Judaeos certe olim peculiarem primi Sabbathi in anno rationem habuisse constat quoque ex Clemente Alexandrino *Strom.* l. VI. ἐὰν μὴ Σελήνη φανῆ Σάββατον οὐκ ἄγουσι τὸ λεγόμενον πρῶτον, *nisi Luna apparuerit, Sabbathum non celebrant quod* Primum *dicitur.* Plurimis recentiorum sententia illa probatur, quae Sabbathum primum a collectione manipuli die secundo festi Paschatis ita di-

ctum

ctum esse vult quasi πρῶτον μετὰ τῆς δευτέρας τῦ Πάσχα, quia dies omnes, tam Sabbatha quam alios numerant & appellant primos, secundos, &c. לעומר, id est, ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν ἀζύμων, uti Josephus diem 16 Nisan nuncupat, quo manipulus offerebatur. Sane videtur illud Sabbathum posterius fuisse die 16 mensis Nisan. Si enim Sabbatum hoc ante diem 16 Nisan, id est, diem manipuli fuisset, non modo dixissent, *discipuli tui faciunt quod non licet* ἐν τοῖς σάββασιν, sed, *faciunt quod omnino non licet*, sive Sabbatho sive alio die, quoniam nondum est oblatus manipulus, qui die 16 Nisan offerri solebat: ante quod tempus metere, aut evellere spicas, illicitum esse Judaei credebant. Nam spicas vellere est species messis. Ita Philo lib. de vita Mosis *pag.* 657. scribit Sabbatho ne folium quidem aut fructum decerpere ab arbore fas esse, ὐ γὰρ ἔρνος ὐ κλάδον, ἀλλ' ὐδὲ πέταλον ἐφεῖται τεμεῖν ἢ καρπὸν ὅντινα ὗν δρέψασθαι.

§. V. Observatio Sabbathi in quibus sita.

V. Ad legitimam Sabbathi observationem requiri quietem, & sanctificationem ejus diei, sic ut publice Deus singulari ratione colatur eo die per preces, lectio-

lectionem Sacri Codicis, atque alia exercitia pia, & ab omni opere cessandum esse, nec iter peragendum, colligitur ex *Exod.* 16: 29. & 23. 12. & 31. 14. Quum vero Judaei multa subtiliter de his rebus disputare soleant, nos pauca tantum ex iis delibabimus, acturi de observatione quietis & iis operibus, quae Judaei prohibita esse hoc die censent, de celebratione hujus diei cum laetitia, & itinere Sabbathico.

§. VI. Quies quousque olim jussa crederetur.

VI. Olim quidem hanc quietem adeo sollicite observabant, ut a defensione sui & rerum suarum abstinerent: quare saepius ab hostibus eo die capti sunt; maxime quum Antiochi Epiphanis tyrannide premerentur. Postea vero Mattathias defensionem corporis sui contra hostes ipso Sabbatho licitam esse pronuntiavit. *Joseph. lib.* XII. 8. Nec tamen fas esse putant hostem ipsum Sabbatho aggredi, aut munimenta ab eo structa demoliri: quae res non mediocre momentum attulit ad expugnationem Urbis, ab Imperatore Tito obsessae. Et inventi fuere homines adeo superstitiosi qui salutem & vitam suam in discrimen vocaverint ob eandem caussam: qualis ille gubernator, Synesio *Epist.* 4. memoratus, qui oborta vehementi tem-

pestate circa initium Sabbathi μεθῆκεν ἐκ τῶν χειρῶν τὸ πηδάλιον *clavum e manibus dimisit*, nec arripere voluit, etiamsi necem ei stricto gladio minarentur.

§. VII. Opera prohibita.

VII. Opus omne servile מלאכת עבודה Deus prohibuerat. Judaei autem in *Schabbath* VII. 2. opera praecipua, Sabbatho prohibita, in certum ordinem redegerunt, quae אבות מלאכות *Patres operum* vocant, ἀρχηγικώτατα αἴτια Philoni dicta, *lib.* III. *de vita Mosis*, *pag.* 686. Ex his nascuntur, vel cum his aliquo modo cognationem habent תולדות sive *proles*. Uti v. g. aedificare est *Pater operis*, caseum conficere, *proles*, quia species quaedam est exstructionis. Opera praecipua, quae *Patres operum* nuncupant, recensent 39 hoc ordine. 1. Serere. 2. Arare. 3. Metere. 4. Colligere in manipulos. 5. Triturare. 6. Ventilare. 7. Purificare. 8. Molere. 9. Cribrare. 10. Pinsere. 11. Coquere. 12. Tondere lanam. 13. Dealbare eam. 14. Eam excutere. 15. Eam tingere. 16. Nere. 17. Stamen subtegere. 18. Inducere in spatium filorum. 19. Texere fila duo. 20. Rumpere fila duo. 21. Ligare. 22. Solvere. 23. Suere suturas duas. 24. Dissecare ut consuas. 25. Venari

nari e. g. capream. 26. Mactare eam. 27. Excoriare. 28. Salire. 29. Pellem parare. 30. Eam radere. 31. Discindere eam. 32. Scribere literas duas. 33. Delere, ut scribas literas duas. 34. Aedificare. 35. Destruere. 36. Exstinguere. 37. Accendere. 38. Percutere malleo. 39. Adducere quidpiam ex רשות dominio uno in aliud, e. g. e loco privato in publicum. Hinc lucem accipiunt *Joh.* 5: 10. & 9. 14. *Marc.* 3: 2. *Matth.* 12: 2.

§. VIII. Quando & ubi Sabbathum non ita obfervetur.

VIII. In Templo ratio non habetur Sabbathi in his & similibus. אין שבות במקדש dicunt Judaei, quod Christus *Matth.* 12. 5. dicit, ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι καὶ ἀναίτιοι εἰσίν. Mactabant enim, onera ferebant, aliaque faciebant sacerdotes uti diebus profestis. Ita quoque circumcisio & Pascha pellunt Sabbathum, quia haec adstricta sunt במועד certo tempori, quod proferre non licuit. *Joh.* 7: 22. Legitur etiam in *Gem. Joma.* 15. 2. Hillelem, quum nive tectus reperiretur, Sabbatho ablutum, unctum, & portatum in hypocaustum fuisse & dixisse Schemaiam & Abtalionem ראוי זה לחלל עליו את השבת, *dignus hic est, ob quem Sabbathum profanetur.* Sic si

bestia in foveam aquae inciderit, pulvini adducendi sunt & substernuntur ei, ut possit adscendere: aut si pabulo solo ibi conservari in vita possit, pabulum ei illic datur. *Gem. Schabbath.* 128. 1. confer *Luc.* 14: 5.

§. IX. Ritus antecedentes Sabbathum.

IX. Ad celebrationem Sabbathi cum gaudio pertinent ritus quidam praevii, 1 uti clangor buccinae sexies repetitus, vid. *Gem. Schabbath.* 35. 2. ter ut cessarent homines ab operibus. 1. Ut cessarent fodientes & arantes. 2. Ut officinae clauderentur. 3. Ut ollae ab igne removerentur, & accenderentur lucernae: deinde ter ut distinguerent tempus sacrum a profano, להבדלה. In templo fiebat id ex tecto Sabbathi. 2 *Reg.* 16: 18. *Joseph de bell.* V. 9. 2. Accensio lucernarum Sabbathinarum faeminae mandata est, quia lucem mundi in Adamo exstinxit; & haec quoque ipsa vespera Sabbathi ערב השבת, id est, die sexto, Sabbathum antecedente, fieri debet: nam Judaeos non accendere lucernas Sabbathis ipse haud ignoravit Seneca *lib.* 15. *ep.* 95. 3 Praeparatio ciborum fiebat etiam die sexto hebdomadis, quapropter a scholiaste epistolarum Ignatii Ἕωλα ἐσθίοντες *hesterna edentes* die Sabbathi appellantur, & *tepida bibentes* χλιαρὰ πίνοντες, quod calidis

lidis uti non possent, quia coquere non licuit. Quod vero calorem cibi & potus, olla calida cophino imposita, & foeno circumjecto, conservabant, quantum fieri poterat, ideo cophinum & foenum Judaeorum supellectilem nuncupat Juvenalis *Sat.* III. 15. & VI. 541. Quod si dies Veneris festus sit, non licet eo cibos parare in usum sequentis Sabbathi, sed facienda est die Jovis עירוב תבשילין sive *mixtura ciborum*, quam vocant. vide *Betza.* II. 1 Exstruuntur etiam mensae conquisitissimis cibis ad epulas Sabbathinas. Tria porro dicenda esse monent Judaei die Sabbathum antecedente עישרתם עירבתם הדליקו את הנר 1. *Decimastisne cibos?* 2. *Instituistisne mixturam* sc. τῶν חצרות? & 3. *accendite lucernam. Gem. Gittin.* 6. 2. Denique in initio & fine Sabbathi singularis diei consecratio per poculum vino & aqua repletum in usu est, qua separatio fit temporis sacri & profani.

§. X. Ritus in ipso Sabbatho observandi.

X. Porro in ipso Sabbatho requiritur indutio vestium pretiosarum in honorem Sabbathi, *Gem. Schabbath.* 113. 1. & summa laetitia, cujus plurima signa edunt, epulando & indulgendo Genio, quantum res uniuscujusque patitur: quo trahunt il-

lud quod *Jes.* 58. 13. Sabbathum appelletur ענג *voluptas*. *Gem. Schabbath.* 118. 1. 2. at *non est laetitia sine epulis*, אין שמחה אלא במקום סעודה *Gem. Succa.* 25. 2. Disputant quoque an ter (quia *Exod.* 16. 25. *hodie* ter repetitur) an quater eo die sit epulandum, quia coena videtur excipi. *Gem. Ketuvoth.* 64. 2. *Pea.* VIII. 7. ubi pauperi oberranti in Sabbatho jubetur cibus trium epularum סעודות dari,

§. XI. Iter Sabbathicum.

XI. Iter, quod Sabbatho licitum erat (quamvis enim *Exod.* 16: 29. jubeantur manere loco suo *Lev.* 23: 3. tamen Sabbathum dicitur convocatio Sancta) definitur a Judaeis spatio bis mille cubitorum, & σαββάτου ὁδὸς dicitur *Act.* 1. 12. Hoc scilicet spatium erat, quo arca & castra inter se distabant, *Jos.* 3: 4. Hinc extra urbem, sive exigua sive magna sit, spatium hoc 2000 cubitorum pro itinere licitum statuunt. Ignatius propterea, *Epistola* 3. (vel dicamus potius illa verba non ipsius Ignatii sed scholiastae esse) appellat Judaeos μεμετρημένα βαδίζοντας, & Epiphanius *haer.* 66. sex stadiis iter hoc Sabbathicum definit, οὐκ ἐξῆν βαδίζειν ἐν σάββασιν ὑπὲρ τὸ μέτρον τῶν ἓξ σταδίων. Sic ut fere iter quadrantis horae fuerit iter Sabbathi-

bathicum, quoniam 24 ſtadia efficiunt tria milliaria Romana, ſive horam unam itineris, & ſex partem quartam τῶν 24 conſtituunt.

§. XII. Mixtura terminorum atque atriorum.

XII. Et hoc ipſum extenderunt longius per עירובי תחומין *Mixturas terminorum*, vel potius *mixturas ciborum in terminis Sabbathicis*, quas ita vocant, qvum quis cibum in duas epulas ſufficientem (מזון שתי סעודות) die Veneris depoſuit in loco aliquo extra urbem intra terminum Sabbathicum, atque illic Sabbathum agere decrevit, quamvis intra urbem redeat, licet ei per ſpatium 2000 cubitorum ab eo loco, quo cibos depoſuit, Sabbatho proficiſci. Vide totum Codicem *Eruvin*: ubi non tantum de hac *mixtura* τῶν תחומין, ſed & *Atriorum* agitur, עירובי חצרות, quum die Veneris omnes incolae loci alicujus privati vel atrii cibum ad unum locum collatum ſimul comedentes efficiunt ex locis, quae antea diverſi erant dominii (רשות dicunt) locum dominii unius, ſic ut vi hujus commixtionis liceat omnibus ejus loci incolis Sabbatho aliquid educere ex una domo in aliam, quod alias non licebat. Haec mixtura ſi fiat ab incolis urbis, appellatur שיתוף

Associatio. Ceterum auctorem τῶν עירובין Salomonem Regem faciunt in *Gem. Schabbath*. 14. 2.

§. XIII. Annus Sabbathicus quis,

XIII. Annus Sabbathicus dicitur quilibet annus ſeptimus. Ita ut primus Sabbathicus fuerit ſeptimus ab eo tempore quo terra diviſa atque occupata agris colendis vacare poterant, id eſt, ab anno 14 poſt ingreſſum in terram Canaan, quia ſeptennio uno terram ceperunt, altero diviſerunt: vide *Gem. Kidduſchin*. 40. 2. *Gem. Bava mezia* 89. 1. *Gem. Hier. Pea*. 20. 3. *Gem. Hier. Scheviith*. 36. 2. Dicitur & annus שמטה *Intermiſſionis*, vel Sabbathicus. *Levit*. 25. 2. 6. Graecis ἐνιαυτὸς τῆς ἀφέσεως & ἀργὸν ἔτος, Suidae in v. Ἰωβιλαῖος. Anno huic Sabbathico nomen שבת *Sabbathi* dari ante monuimus: & uti dies Sabbathum praecedens ערב השבת *Veſpera Sabbathi* appellatur, ita annus ſextus ערב שביעית quaſi *veſperam anni ſeptimi* dicas (*Scheviith*. 1. 1.) & octavus מוצא שביעית *ib*. VI. 4 appellatur. Hoc ſenſu, quo annus Sabbathicus Sabbatum dicitur, illud Chriſti *Matth*. 24. 20. intelligunt quidam, *Orate ne fuga veſtra fiat hyeme vel Sabbatho*, ſc. anno Sabbathico, quo nullae fruges in agris inveniebantur,

uti

uti & hyeme tempora ſunt fugientibus maxime incommoda. Alii volunt Chriſtum attendiſſe hoc dicto ad ſpatium itineris Sabbathici.

XIV. Annos Sabbathicos a Tiſri, non Niſan, eſſe numerandos conſtans eſt Judaeorum traditio, nec deſtituta firmamento ex Sacris literis petito. Nam *Levit.* 25: 3. dicitur, *ſex annis ſeres agrum tuum, & ſex annis putabis vineam tuam & colliges proventum ejus. Et ſeptimo anno erit Sabbathum* שבתון *terrae, Sabbathum Domino; agrum tuum non ſeres, nec vineam putabis. Exod.* 23: 10. Unde liquet, quum tempus agrum ſerendi ſit in Tiſri, metendi in Niſan, & ſexies ager ſeri, ſexies meti debeat ante annum Sabbathicum, a tempore ſementis, ſc. Tiſri, ducendum eſſe initium. Quod etiam liquet ex *commate* 20. *Si dicatis quid comedemus anno illo ſeptimo?* Si enim annus ſeptimus a Niſan incipiat quum tempus meſſis eſt, fruges antea ſatas metere & comedere potuiſſent: ſed ſi annus ſeptimus incipiat a Tiſri, quum tempus ſementis eſt, juſta erat ſollicitudo quid illo anno ederent, quo nihil ſerebant nihil metere poterant.

§. XIV. Initium annorum Sabbathicorum.

XV. Ad duo capita referri ſolent ea

§. XV. Jura anni

 quae

Sabbathici. quae anno Sabbathico praecipiuntur, quo sensu duplex Schemitta statuenda est. I. שמטת · הארץ *Quies terrae Israëliticae* vel שמיטת קרקע in *Gem. Gittin.* 36. I. & *Gem. Moëd katon.* 2. 2. quod sc. non sereretur, nec meteretur. *Exod.* 23: 10. aut alio modo tellus coleretur. Licitum tamen esse statuerunt aliquando anno Sabbathico serere, tantum quantum nomine tributi debebant. Sub quo comprehenditur usus promiscuus sponte natorum, *Levit.* 25: 6. quamvis Judaei statuant licere sponte nata anni septimi domi recondere & iis uti, quamdiu similes fructus restant in agro: si non restent, debere iterum palam omnibus exponi: & hoc ביעור *pollutura* appellatur. *Scheviith.* IX. 8. cujus formula haec erat אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול *Fratres nostri, Israelitae: quicunque vestrum opus his habet, veniat & sumat.* II. שמטת כספים *Remissio debitorum* sex annis ante elapsis contractorum. *Deut.* 15. 2. & 31. 10. Disputatur tamen an illa debita ita remissa fuerint, ut post annum Sabbathicum licuerit ea exigere, an vero omni ratione debita remissa fuerint & creditor nil juris in debitorem retinuerit anno Sabbathi-

barhico & poſtea. Confer *Schviith.* x. 1. & *ſeqq.*

§. XVI. Sponte nata quae & cui uſui.

XVI. Nuncupant Judaei illa quae abſque ope & cura humana proveniunt in agris ספיחים. Ea potiſſimum debent originem ſuam granis deciduis, quae inter metendum ſpargebantur, & granis, quae in trituratione imprimebantur ſolo: quoniam trituratio apud veteres Judaços ope vehiculi fiebat in ipſis agris. Relinquebantur haec ſponte nata annis Sabbathicis uſui pauperum & pecudum. *Exod.* 23: 11. quamvis enim vineae & oliveti illic tantum fiat mentio, ſub iis ut praecipuis reliquae ſpecies comprehenduntur. Aliqua tamen portio horum ſponte natorum ſervabatur ab hominibus ad id conductis ut manipulus Paſchalis & panes Pentecoſtales inde fierent, quos ex novo proventu illius anni Deus parari juſſerat. *Schekalim.* IV. 1.

§. XVII. Num dimiſſio ſervorum huc pertineat.

XVII. Sunt qui ad jura anni Sabbathici etiam *dimiſſionem ſervorum* שמטת דרור, vel שילוח עבדים, recenſeant, putentque ſervos eo dimittendos & in libertatem reſtituendos fuiſſe. Verum videntur ſervi omnes non anno Sabbathico, ſed ſeptimo anno ſervitutis, debuiſſe dimitti, uti *Exod.* 21: 2. & *Jerem.* 34: 14.

14. legitur: quae etiam Judaeorum eſt opinio. Dabantur ſervis e ſervitute exeuntibus triginta ſicli, pretium Chriſti venditi. *Matth.* 26: 15. Quod ſi ſervus oblatam libertatem amplecti recuſaret, aures ei perforabantur ad poſtes aedium Domini. *Exod.* 21: 6 at ſervo e familia ſacerdotali id non fiebat, ne evaderet בעל מום ſive *vitiatus*. *Gem. kidduſchin.* 16. 2. & 21. 2. & 22. 1. 2.

§. XVIII. Jubilaei nomen.

XVIII. Annum Jubilaeum יובל quidam ita dictum autumant ab הוביל, quod praedia redirent ad priſtinos dominos; alii vero a יובל cornu arietino, quo Jubilaeus publicabatur die 10 menſis Tiſri. *Lev.* 25: 9. nam arietem in Arabia יובלא appellari teſtatur R. Levi in *Gem. Hieroſ. Beracoth.* 13. 3. & R. Akiba, *Gem. Koſch haſſchana.* 26. 1. Quid autem proprie יובל ſignificet diſputatur, quum alii quidem eo nomine arietem dici, alii buccinam ipſam, alii denique ſonum, quem buccina certo modo inflata edebat. Confer *Joſ.* 6: 4. שופרות יובלים.

§. XIX. Annus Jubilaeus ſitne 49, an 50.

XIX. Sitne annus Jubilaeus annus 49 an vero 50 reſpectu Sabbathicorum, diſquirunt Interpretes. Nobis quidem videtur, poſt elapſos ſepties ſeptem annos, id

eſt,

eſt, 49 integros, annum qui ſequitur eſſe Jubilaeum: & haec eſt communis Judaeorum opinio tam Rabbanitarum quam Karaeorum. Hoc Schema mentem noſtram clarius exponet, ab anno ſexto Schemittae initium capiens, qui Jubilaei praeteriti reſpectu ſimul eſt 48.

	Sabbathicus.	Jubil.		
VI.	VII.		I.	II.
Schemittae.	Schem.		Schem.	Schem.
48	49	50	51	52

Eo nos ducunt diſerta verba *Levit.* 25. 8. numerandos eſſe שבע שנים שבע פעמים ſeptem annos ſeptics, qui ſint תשע וארבעים שנה, anni 49; & ubi hoc factum eſſet, die 10 menſis Tiſri buccina clangerent per totam terram, & ſanctificarent את שנת החמשים שנה *annum quinquageſimum*, proprie, *annum* 50 *annorum*, Ita *Gen.* 7. 11. שנת שש מאות שנה *eſt annus ſexcenteſimus*, & 2 *Reg.* 9: 29. שנת אחת עשרה שנה *annus undecimus*. Hinc obſervant quidam Jubilaeum nunquam שבת appellari, uti annus Sabbathicus nuncupatur. Confer. *v.* 11. & *Deut.* 16. 9. ubi 7 hebdomades numerari jubentur, & poſt eas dies 50, Pentecoſte, cele-

celebrari. Praeterea si annus Jubilaeus esset quadragesimus nonus, cur prohibetur seri & meti, quod jam ante prohibitum fuerat, quum de anno Sabbathico ageretur?

§. XX. Quid toto illo biennio ederint.

XX Objicitur quidem praecipue, quod si annus Jubilaeus a Sabbathico distinctus fuerit, & per biennium agri non culti jacuerint, unde ergo victum sibi acquirere potuerint? Respondemus, uti quolibet septennio Deus benedicturum se promiserat proventui anni sexti, ut sufficeret isti anno, anno septimo, & octavo, quo serent denuo, usque ad ipsius anni noni initium, quo collecto anni octavi proventu frui possent *Lev.* 25: 20. ita etiam instante Jubilaeo eadem spe ali debebant, argumento ducto a simili. Confer 2 *Reg.* 19: 29.

§. XXI. Num Jubilaeus primus fuerit novae Schemittae.

XXI. Porro disquiritur; fueritne annus Jubilaeus primus novae Schemittae, an vero annus eum sequens. Judaei, tam Rabbanitae quam Karaei, putant annum Jubilaeum non esse primum novae Schemittae, sed annum sequentem. Verum alii existimant, ne ordo annorum Sabbathicorum continuo interrumpatur per Jubilaeos, qui interrupta serie per omnia tem-

tempora deduci poteſt, Jubilaeum fuiſſe primum Sabbathicum. Sic quidem in prima Schemitta 5 tantum annis ſereretur ac meteretur, quum Deus de 6 jubeat: *Levit.* 25: 3. verum ibi de prima Schemitta agi notant, quam nullum Jubilaeum praeceſſit, & de eo quod ſemper contingeret, excepto ſolo interventu Jubilaei.

XXII. Tria erant Jubilaei privilegia quamdiu ſcilicet terra a tribubus 12 fuit poſſeſſa: nam quam primum tribus trans Jordanem ſitae, Gad, Ruben & dimidia Menaſſe captivae fuere abductae, ceſſarunt Jubilaei כיון שגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות. Stante Templo Secundo anni Sabbathici quidem obſervati fuerunt, ſed obſervationis Jubilaeorum poſt tempora Chaſmonaeorum nulla fit mentio. Privilegia ipſa Jubilaei haec ſunt 1. Dimiſſio ſervorum *Lev.* 25: 40. *Kiddushin.* 1: 2. 2. Terrae quies ſine cultura, & 3. agrorum venditorum reditus ad primum dominum. *Quamprimum* ſcilicet *buccina inflabatur die expiationis, ab ea hora liberi erant ſervi, & agri redibant ad priſtinos dominos* כיון שהגיע יום הכיפורים תקעו ב׳ד׳ בשופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהם

§. XXII. Jura Jubilaei.

לבעליהם uti legitur in *Gem. Rosch hasschana*. 8. 2. Agros quidem vendere non licebat, nisi ob angustias rei domesticae: quod si quis vendidisset, per biennium in emtoris potestate manebant, at post illud redimi potuere *Lev.* 25: 25. quum sc. emtor bis proventu anni fruitus est: quare in horum annorum censum non veniunt anni steriles aut Sabbathici. Si agri redemti non essent redibant tempore Jubilaei ad pristinum dominum, etiamsi fuissent venditi. Quod si agrum quis donasset alteri, recipiebat eum anno Jubilaeo. Ager ejusmodi donatus alicui vel emtus שדה מקנה dicitur, opponiturque agro haereditario שדה אחוזה. vid. *Lev.* 27: 16. Aedium in villis & pagis (כפרים) idem jus erat quod agrorum. Sed qui domum vendiderat, in urbe muro cincta (sc. quae tempore Josuae murum habuit) sitam, redimere eam potuit, quam primum ei liberet, intra spatium anni: postea non *Lev.* 25: 29. 30. adeoque illa domus ipso Jubilaeo non redibat ad pristinum dominum, sed emtori manebat propria. Domus autem Levitarum perpetuo redimi poterant. *Levit.* 25: 32.

CAP.

CAP. IX.

De Festo Purim, Encaeniorum, &c.

vid et Schudt de his pag 219

I. INter festa quae a Judaeis instituta §. I. Nomen festi Purim.
sunt excellit festum Purim, ita dictum a voce Persica פור qua *sors* indicatur. פור הוא הגורל *Esth.* 3: 7. Hodie پور sive פור Persice notat *chalybem*, atque ideo conjectura ducimur ad suspicandum Regem Persarum σιδηρομαντείαν sive divinationem per chalybem exercuisse, vel βελομαντείαν, modum sortiendi in Oriente olim usitatum. Confer *Ezech.* 21: 26. קלקל בחצים. Festum hoc 2 *Macc.* 15: 37. nuncupatur Μαρδοχαϊκὴ ἡμέρα.

II. Celebratur festum Purim die 14 & §. II. Tempus.
15 mensis Adar, *Esth.* 9: 21. & per canones translationis dierum festorum cautum est ne primus dies Purim incidat in זבד, id est septimum, secundum aut quartum hebdomadis diem. Quod si annus sit intercalaris, in primo Adar die 14 & 15 פורים קטון *parvum Purim* celebrant, in altero פורים גדול *Purim magnum*: sic ut tunc bis in anno Purim recurrat, quod iisdem ritibus agebatur nisi

quod in lectione voluminis Esther, מגילה, & largitione donorum esset differentia. *Megilla*. 1. 4. In *Gem. Megilla*, *fol*. 6. *fac*. 2. Eliezer fil. Jose vult Megillam non legi in Veadar, si in Adar primo lecta fuerit.

§. III. Ritus antecedentes.

III. Duo sunt quae ante hoc festum observantur, tria quae in ipso festo. Illorum prius est Jejunium die 13 mensis Adar, aliquo modo ad exemplum Reginae Estherae institutum: quod si dies Purim sive 14 Adar in diem Sabbathi incideret, jejunium retrahebatur in diem quintum hebdomadis, qui יום הכניסה *dies congregationis* dicitur, uti & dies secundus. Die autem illo quinto Megilla quoque legebatur. *Megilla*. 1. 1. 2. quia Sabbatho non licebat. Posterius est cura eleemosynarum & donorum quae pauperibus mittuntur, ut ipsi quoque cum laetitia festos hos dies celebrent.

§. IV. Ritus in ipso festo.

IV. Ad tria autem referuntur illa quae in ipso festo observanda sunt. I. Lectio Megillae vel libri Esther (quem solum cum Lege Mosis non abrogandum fore per adventum Messiae credunt) quae die 14, ipsa vespera vel nocte quae huic diei initium dat instituenda in Synago-

ga,

ga, nisi is dies in Sabbathum incidat. Mane sequente Paraſcham de Amaleko legunt, sc. *Exod.* 17: 8. *Megilla.* 1 11. 6. Notanda tamen est distinctio Judaeorum in כרכים urbes muro cinctas tempore Josuae, sive in Palaestina sive extra eam, עירות urbes, quae eo tempore muris cinctae non erant, & כפרים pagos: sic ut in כרך Megilla legatur die 15, in עיר die 14, in כפר vel secundo vel quinto hebdomadis die, qui festo proximus est.

V. Reliqua duo sunt otium & epulae. Quiescere enim jussi sunt *Esth.* 9. & convivia agere. Quo pertinet vulgatum illud, tantum vini bibendum esse ut distinguere nequeant inter ארור המן & ברוך מרדכי *maledictus sit Haman & benedictus Mordechai.* §. V. Otium & epulae.

VI. Festum חנוכה vel ἐγκαινίων, *Joh* 10: 22. 1 *Macc.* 4: 59. aut Dedicationis, institutum est in memoriam Templi per Chasmonaeos denuo dedicati post expulsos Syros, celebraturque per 8 dies sc. ab 25 Casleu. 1. voluntque id indicari *Num.* 8: 1. Jejunium & luctus eo tempore prohibita sunt, & accensis noctu luminibus, in memoriam inventi olei sufficientis in §. VI. Festum Encaeniorum.

tot dies non ſine prodigio (quod narratur in *Gem. Schabbath.* 21. 2.) gaudia ſua teſtantur: unde quidam id Feſtum Luminum, & φῶτα ac λυχνοκαΐαν (quo nomine feſtum ſingulare ab Aegyptiis celebratum tradit Herodotus, *lib.* II. *cap.* 62.) dictum autumant. Tertullianus *lib.* 1. *adverſus nationes pag.* 59. id vocat *Judaicos ritus lucernarum.*

§. VII. De Feſto ξυλοφορίας.

VII. Praeter haec erat feſtum ξυλοφορίας, ita dictum Joſepho, quo ligna ad uſum altaris afferebantur a certis familiis per vices. *Nehem.* 10: 35. Id זמן עצי כהנים והעם *Tempus lignorum Sacerdotum & populi* dicitur *Taanith.* IV. 5. quod ſi in Sabbathum incidiſſet, differebatur in diem proximum. *Megilla.* I. 3. Erant autem novem tempora quotannis allationi horum lignorum deſtinata, 1. Primo die Niſan poſteri Arach e tribu Juda ſuam portionem afferebant, 2. Vigeſimo Tammuz, poſteri Davidis, 3. Quinto Ab poſteri Paroſch ex Juda, 4. Septimo ejuſdem, poſteri Jonadab Rechabitae. 5. Decimo ejuſdem, poſteri Senaa ex Benjamin, 6. Quinto decimo ejuſdem, poſteri Satthu (alii זתואל *Sathuel* eum vocant) ex Juda, & cum iis Sacerdotes ac Levi-

tae

tae, proſelyti, ſervi, Nethinaei, & Iſraelitae ſtirpis incertae. Hic dies in codice veteri *Megillath Taanith* dicto, *cap.* 5. appellatur זמן אעי כהניא *Tempus quo Sacerdotes ligna adferunt.* 7. Die 20 ejuſdem menſis poſteri Pachat Moab ex Judâ. 8. Die 20 Elul poſteri Adin ex Juda. 9. Die primo Tebeth poſteri Paroſch. Confer *Gem. Hieroſol. Schekalim, fol. 6. col.* 1. & *Gem. Babyl. Taanith. fol.* 28. *fac.* 1. *Gem. Hier. Megilla.* 70. 3.

CAP. X.

De Jejuniis.

I. VOx תענית, qua *Jejunium* appellant Judaei, praecipue *afflictionem* notat; ſed deſumta illa notio eſt ex *Lev.* 16: 29. lociſque ſimilibus. Νηστεία, non addita alia voce, tum in ſacris literis tum alibi diem ſolennem Expiationis notat. Et hinc illuſtranda reor verba Epiphanii *adverſus haereſes pag.* 159. ſcribentis Judaeis eſſe unum jejunium magnum dictum quotannis, & alterum parvum. Haec erunt יום כיפורים *dies expiationis* decimo die menſis Tiſri, & יום כיפור קטון *dies ex-* §. I. Nomen.

piationis parvus quem adhuc celebrant 30 diebus ante solennem expiationis diem.

§. II. Tempus. II. Jejunare Sabbatho non licuit, nec aliis temporibus festis, quae cum gaudio singulari transigenda erant, uti ימים טובים, Noviluniis, festo Encaeniorum, aut Purim, vel diebus festis intermediis, qui חולו של מועד appellantur. *Gem. Hier. Taanith.* 66. 1. Quare nec publica jejunia indicebantur eo tempore. *Taanith.* 11. 10. Ita de Juditha legitur, in *lib. Judith.* 8. 6. jejunare eam solitam *πάσαις ταῖς ἡμέραις, χωρὶς προσαββάτων, καὶ Σαββάτων, καὶ Προνυμηνιῶν, καὶ Νυμηνιῶν, καὶ ἑορτῶν καὶ χαρμοσυνῶν οἴκυ Ἰσραήλ.* Incidit tamen aliquando dies Expiationis in Sabbathum. vide *Gem. Hier. Taanith.* 69. 1. Solebant usque ad occasum solis ortum stellarum, *ἕως ἑσπέρας*, uti Josephus loquitur, se a cibis abstinere; & tantum quod exorientibus stellis tribus mediocribus dies jejunio sacratus praeteriisse censebatur: quo spectant haec Hieronymi *lib.* II. *adversus Jovinianum, non exspectans stellam more Judaico, sed hora 6. pransurus adscendit.* Et Tertulliani *de jejuniis pag.* 713. *Judaicum certe jejunium ubique celebra-*

lebratur, quum omissis Templis per omne litus quocunque in aperto aliquando jam precem ad coelum mittunt, & licet cultu & ornatu moeroris nomen infament, tamen fidem abstinentiae affectant, & stellae auctoritatem demorantis suspirant. Fuere qui noctu quoque & interdiu per triduum jejunarunt. *Esth.* 4: 16. At jejunium trium hebdomadum *Dan.* 10: 2. videtur de jejunio a mane ad vesperum, non de abstinentia ab omni cibo tam interdiu quam noctu, intelligendum.

III. Jejunia alia erant publica תעניות הציבור jejunia coetus, alia privata תעניות היחיד jejunia hominis singularis. Illa indicebantur propter calamitates majores quibus res publica premitur, uti sunt repens adventus hostium, obsidiones urbium, pestis, animalia noxia, terrae motus, procellae, rubigo segetum, annonae caritas, defectus pluviarum, & similia. Haec vero ob calamitates privatas, uti si quis a fortuna aut spe derelictus sit, vel a re familiari destitutus, si quis amicus aegrotet, aut in carcere vinctus detineatur, aut erret in loco deserto. At nonnunquam aliqui jejunium celebrare consueverunt, solo Deum colendi & Numen sibi propi- §. III. Species.

 tium

pitium reddendi animo, cui diem secundum & quintum hebdomadis plerumque sacrabant, quod & alii ad speciem imitabantur, quemadmodum Pharisaeus notatus idcirco, *Luc.* 18: 12. *Gem. Bava kama.* 82. 1. Nec defuerunt, qui ut re desiderata fruerentur jejunio se afflixerunt, uti R. Ase, qui 30 dies jejunavit ut videret R. Chaiam, צם תלתין יומין למיחמי ר׳ חייא *Midrasch Coheleth.* 112. 4. & R. Zadoc qui 40 annos jejunavit, ut averteret Templi Secundi excidium. *Gem. Gittin.* 56. 1.

§. IV. Personae jejunantes. IV. Ex his aliquo modo intelligitur qui jejunare soliti fuerint. Mulieres gravidae, lactantes, & pueri a jejunio liberi sunt, exceptis 7 jejuniis a בית דין *Consessu Judicum* indictis, de quibus in *Taanith.* 1. 6. & nono Ab.

§. V. Ritus. V. Varii fuere ritus jejunii tam publici quam privati. Ad publicum pertinuit clangor tubarum, eductio *arcae*, תיבה, ex Synagoga in plateas, convocatio populi, cineris inspersio eidem arcae, oratio habita ad populum, preces tum 18 ordinariae tum 6 superadditae, & εὐλογίαι. *Taanith.* 11. 1. 2. *Rosch hasschana.* 111. 4. Ceterum personae jejunantes etiam in

jeju-

jejuniis privatis se cilicio, sive sacco, induebant *Ps.* 35: 13. (non tamen semper 2 *Sam.* 12: 16. *Nehem.* 1: 4. uti & publica sine cinere & cilicio peracta leguntur *Jud.* 20: 26. 1 *Sam.* 7. 6.) quem nigrum esse debuisse multi contendunt, quique corpus ambiebat. *Job.* 16: 15. 1 *Reg.* 21: 27. 2 *Reg.* 6: 30. & capiti suo inspergebant cinerem. *Thren.* 2. 10. 2 *Sam.* 13: 19. His addi possunt scissio vestium, capillorum solutio, aliaque luctus indicia. Hieronymus Epist. 22. ad Paulam ritus jejunii Judaici ita describit. *Flent usque hodie Judaei & nudatis pedibus in cinere volutati sacco incubant: ac ne quid desit superstitioni ex ritu vanissimo Pharisaeorum primum cibum lentis accipiunt, videlicet ostendentes quali edulio primogenita perdiderint.*

§. VI. Quatuor jejunia *Zach.* 8. 19. quae.

VI. Memorantur in Zachariae *cap.* VIII. *comm.* 19. jejunia mensis quarti, quinti, septimi & decimi. In *Gem. Hier.* *Taanith.* 68. illa ita explicantur.

Jejunium mensis quarti est die 17 Tammuz ob fractas tabulas Legis & cessationem sacrificii jugis.

Jejunium quinti est nono die Ab.

Jejunium ſeptimi eſt tertio die Tiſri ob caedem Gedoliae.

Jejunium decimi eſt die decimo Tebeth quando urbs perrupta eſt הובקעה העיר. Alii hoc die 9 Tammuz factum contendunt.

Ita quoque in *Gem. Roſch haſſchana.* 18. 2. legitur, niſi quod die 9 Tammuz urbis moenia perrupta ſcribant. Hieronymus autem ex Hebraeis, *in commentario ad Zachariam pag.* 1752. hoc modo jejunia illa digerit.

Jejunium menſis quarti eſt die 17 menſis quarti, id eſt, Tammuz, quando deſcendens Moſes de monte Sina tabulas Legis abjecit, & juxta Jeremiam muri primum rupti ſunt civitatis.

Jejunium menſis quinti, quum propter exploratores terrae Sanctae ſeditio orta eſſet in populo, juſſi ſunt montem non adſcendere ſed per 40 annos circuire. In hoc menſe & a Nabuchodonoſor & a Tito Templum incenſum eſt, capta urbs Bethel, ad quam multa millia confugerant

gerant Judaeorum, aratum Templum a Tito Annio Ruffo.

Jejunium menſis ſeptimi, quum occiſus eſt Godolias & Judae tribus ac Jeruſalem reliquiae occupatae.

Jejunium menſis decimi, quum Ezechiel fuit in captivitate & populus audivit Templum eſſe ſubverſum.

VII. Lubet hic ſubjicere brevem Indicem Jejuniorum, ſive dierum quos Romani religioſos aut nefaſtos dicerent, ſecundum ſeriem menſium. §. VII. Index Jejuniorum.

Niſan.

1. Die, jejunium, ob mortem filiorum Aharonis.
10. Ob mortem Mirjam.
26. Ob mortem Joſuae.

Ijar.

10. Ob mortem Eli.
28. Ob mortem Samuelis.

Sivan.

23. Ob defectionem 10 tribuum ad cultum vitulorum.
25. Ob necem martyrum decem illuſtrium a Romanis occiſorum, הרוגי מלכות.

26. Ob combustionem R. Chaninae ben Teradjon cum Sacro Codice.

Tammuz.

17. Ob fractas tabulas Legis & expugnationem urbis per Babylonios. Scilicet eo die muri urbis perrupti sunt הובקעה העיר & cessavit sacrificium juge. *Gem. Hier. Taanith* 68. 3. Inter hunc diem & diem 9 mensis Ab spatium est 21 dierum. Sunt autem omnino 21 dies, inter illud tempus quo amygdali flores producunt & illud quo fructum perficiunt: & huc referunt verba *Jerem*. I. 11. *baculum amygdali video*. Philo *lib*. III. *de vita Mosis* notat amygdalum primam florere ex fructibus arboreis & postremam folia amittere. Hi dies 21 qui inter diem 17 Tammuz & 9 Ab labuntur, יומין דעקא *dies angustiae* nuncupantur. vid. *Echa rabbati* 57. 2. & 67. 1.

Ab.

1. Ob mortem Aharonis.
2. Ob dictum Dei de non introituris in terram Sanctam. Hoc in *Seder olam Rabba cap*. 8. ad diem 9. mensis Ab refertur.

9. Ob

9. Ob excidium Templi primi & secundi. In Babylonia nullum jejunium publicum observarunt Judaei, excepto hoc solo die nono Ab. *Gem. Pesachim.* 54. 2. Erat is dies quo Templum secundum destructum est, dies primus hebdomadis, מוצ' שב' , id est, dies Dominicus, erantque vices ephemeriae Jojarib ea hebdomade, & annus erat primus Schemittae, מוצאי שביעית. *Gem. Erachin.* 11. 2.

18. Ob exstinctionem lychni occidentalis in lychnucho sacro, imperante Achaz.

Elul.

18. Ob mortem exploratorum terrae Sanctae.

Tisri.

3. Jejunium Gedoljae. Huc faciunt haec Suidae, Γοδολίας, ὄνομα κύριον καὶ μήν. Μὴν illic est ἡμέρα.

5. Ob incarcerationem R. Akibae.

7. Ob sententiam latam in cultores aurei vituli.

10. Dies expiationis.

Marchesvan.

6. Ob excoecationem Zedekiae.

Cislev.

INDEX
LOCORUM S. CODICIS
Quae aut citantur aut illustrantur.

3-10.

INDEX.

Cap

LEVIT.

Cap.

Cap

Cap.

Cap.

Cap.

NEHEM.

ESTHER.

JOB.

PSALM.

Ca

Cap.

C

C

FINIS

Indicis locorum Sacri Codicis.

I N D E X

LOCORUM MISCHNICORUM.

Cap.

Cap.

Cap.

INDEX LOCORUM GEMARICORUM EX GEMARA HIEROSOLYMITANA.

Fol.

Fol.

Fol

MEGILLA.

MOED KATON.

CHAGIGA.

III. SEDER NASCHIM.

JEVAMMOTH.

KETUVOTH.

KIDDUSCHIN.

GIT-

BE-

FINIS

Indicis locorum Gemaricorum ex Gemara Babylonica.

INDEX
RERUM PRAECIPUARUM.

A.

Agnus

B.

C.

Com-

De-

E.

F.

G.

Ha-

H.

I.

K.

L.

N.

Q.

R.

S.

ap-

Sor-

T.

signum

situs

Z.

Addenda & emendanda.

Pag. 1. *lin.* 11. *lege* 1 Sam. 13: 19.
pag. 3. *lin.* 16. *lege* 1 Reg. 11: 31.
pag. 4. *lin. penult. lege* Israëliticae.
pag. 5. *l.* 16. *lege* ac si.
pag. 8. *l.* 16. *lege* Jos. 18: 28.
p. 9. *l.* 10. *lege* Jer. 37: 12.
ib. l. 21. *lege* Jos. 19: 1.
p. 14. *l.* 21. *lege* collis Golgotha.
p. 18. *l.* 17. *lege* Jes. 4: 5.
ib. l. 19. *lege* Num. 14: 14.
p. 22. *l.* 2. *lege* Jos. 22: 16. 29.
ib. l. 9. *lege* 1 Reg. 18: 19.
p. 23. *l.* 3. *lege* 2 Chron. 1: 3.
ib. l. 12. *lege* Levit. 1: 4.
ib. l. 14. *lege* 3. sparsione sanguinis.
ib. l. 15. *lege* Exod. 29: 24.
ib. l. 17. *lege* Levit. 2: 16.
ib. l. 23. *lege* Exod. 30: 21.
p. 24. *l.* 6. *lege* columnis aereis, uti Josephus *Ant.* III, 5. & alii scribunt, licet probabilior sit Philonis sententia *lib.* III. *de vita Mosis* p. 667. ligneas fuisse, quoniam bases columnarum dicuntur fuisse aeneae & capita illarum auro obducta, ipsaeque columnae totae argento fuere obductae *Exod.* 38: 17. Adde inter illa quae ex aere oblato facta leguntur *Exod.* 38: 31. non recenseri nisi bases harum columnarum & paxillos. Fuere hae columnae 5 cubitos altae, quam altitudinem &c.
p. 27. *l.* 4. *lege* ducebat.
ib l. 25. *lege* portabatur.
p. 28. *l.* 19. *lege* victimarum.
ib. l. 23. *lege* Levit 9: 24.
p. 29. *l.* 7. *lege* 1 Sam 2: 22.
p. 46. *l.* 11. *dele* appenso.
ib. l. 18. *lege* Exod. 26: 33.
p. 49. *l.* 5. *lege* Ezech. 10: 14.

p. 50. *l.* 8. *dele* cubitus.
p. 51. *l.* 7. *lege* S. Sanctorum.
p. 53. *l* 3. *lege* Hebr. 9: 4.
ib. l. 11. *lege* Siracid. 45: 17.
p. 54. *l.* 19. *lege* loco quem.
p. 55. *l.* 1 *lege* datum,
p. 63. *l.* 4. *lege* longitudinem.
p. 68. *l.* 13. *lege* captivum.
p. 71. *l.* 14. *lege* 2 Chron. 4: 20.
ib. l. penult. lege 1 Reg. 7: 48.
p. 72. *l.* 1. *lege* Chron. 4: 19.
ib. l. ult. post *aureis* adde. Erexit denique in Sancto Sanctorum Salomon Cherubinos duos maximos, qui alis ab uno latere conclavis ad alterum extensis arcam obumbrarent. 1 *Reg.* 6: 23. Lignei erant & auro obducti, alti autem 10 cubitos. Hos capta urbe per Babylonios ab Ammonitis & Moabitis in plateis urbis fuisse expositos, ut crederentur Judaei has imagines pro Diis coluisse, traditur in *Echa Rabbati* 54. 1. In Templo secundo hi non fuere: sic ut falsum sit quod in Chronico Alexandrino narratur *pag.* 247. Titum eos Antiochiam transtulisse, & usque ad tempora Justiniani illos ibi fuisse conspicuos. Quod affirmat Nicephorus in vita Simeonis Stylitae junioris.
p. 74. *l.* 1. *lege* Exod. 13: 22. 14: 19. 19: 16.
ib. l. 16. *lege* 1 Chron. 28: 12.
p. 83. *l.* 2. *lege* de quibus traditum est eas nunquam destruendas.
ib. l. 18. *lege* ἀλλόφυλον.
p. 94. *l.* 13. *lege* servabant.
p. 97. *l.* 6. *lege* ad orientem.
p. 98. *l.* 21. *lege* 1 Macc. 4.
p. 102. *l.* 16. *lege* בית.
ib. l. 25. *lege* quotannis
p. 112. *l.* 13. *lege* praefectam.
p. 118. *l.* 11. *dele* in basi Templi.

p. 125

p. 125. *l*. 10. *lege* ortum.
p. 126. *l*. *ult*. *lege* Hi.
p. 138. *l*. 5. *lege* addito.
p. 143. *l*. 15. *lege* Exod. 29: 21.
ib. *l*. *ult*. *lege* posteri.
p. 145. *l* 24. *lege* Pontificis.
p. 147. *l*. 21. *lege* humero connectebant, ubi &c.
p. 148. *l* 20. 21. *lege* 35: 9. & collatis Exod. 39: 10. & Levit. 8: 8.
p. 168. *l*. 17. *lege* ineptus.
p. 171. *l*. 8. *lege* Pontifici & *l*. 20. Pontifices.
p. 184. *l*. 3. *lege* conficiendis.
p. 188. *l*. 8. *lege* Primitiae.
p. 190. *l*. 18. *lege* fertis.
p. 205. *l*. *penult*. *lege* immunditiei.
p. 209. *l*. 10. *lege* quantitate.
ib. *l*. 16. *lege* qui partim ex vivo, sed morti proximo, partim ex mortuo homine fluit. *Oholoth*. 11. 2. & 111. 5.
p. 215. *l*. 15. *lege* Levit. 13: 47.
p. 216. *l*. 3. *lege* Levit. 14.
p. 220. *l*. 2. *lege* rufa.
p. 223. *l*. *pen*. *lege* Num. 8: 6-14.
p. 225. *l*. 5. *lege* Ezr. 3: 8.
p. 227. *l*. 5. *lege* primitiis.
p. 228. *l*. *ult*. *lege* Deut. 33: 8.
p. 229. *l*. 1. *lege* finem.
p. 231. *l* 8. *dele* sive.
p. 236. *l*. 19. *lege* Synedrium.
p. 237. *l*. 13 *lege* Deut. 25: 3.
p. 138. *l*. 24. *lege* λιθοςρώτȣ nomen merentur.
ib. *l*. *penult*. *lege* aerae.
p. 241. *l*. 1. *lege* vivente.
p. 243. *l*. 10. *dele* quod.
p. 245. *l* 16. *lege* nocuisset.
p. 246. *l*. 10. *lege* 2. Honore & *lin*. *antep*. 48. & 19:
p. 247. *l*. 4, *lege* Joh. 3: 5. & *l*. 5. *lege* 2 Cor. 5:17.
p. 248. *l*. 8. *lege* substituens & *l*. 23. *lege* אדונו

p. 249.

p. 249. *l*. 8. *lege* 16:13.
p. 250. *l*. 4. *lege* 2 Reg. 11: 12.
p. 254. *l*. 19. *lege* Israëlitae & *l*. 26. *lege* ex stemmate
p. 257. *l*. *penult*. *dele* &.
p. 260. *l*. 15. *lege* 1 Reg. 19: 19.
p. 266. *l*. 17. *lege* Graece.
p. 268. *l*. 3. *lege* anima, & *l*. 12. *lege* Matth. 9: 14.
p. 271. *l*. 22. *dele* &
p. 272. *l*. 19. *lege* Luc. 11: 45. & *l*. 13. *πρωτευόντων* *l*. 21. *lege* illos *l*. 24. *lege* Luc. 11; 45.
p. 273. *l*. 11. *lege* Matth. 26: 71.
p. 281. *l*. 3. *lege* Levit. 23: 19.
p. 284. *l*. 6. *lege* Lev. 6: 17.
p. 293. *l*. 17. *lege* & 22.
p. 295. *l*. 21. *dele* qui
p. 297. *l*. 25. *lege* reductione
p. 299. *l*. 26. *lege* alter
p. 304. *l*. 26. *lege* Lev. 1: 9.
p. 305. *l*. 7. *lege* Dei
p. 307. *l*. *ultima*, *lege* 2. exceptione sanguinis. 3. delatione ejus ad altare. 4. sparsione (qui quatuor actus conveniunt cum his 4, qui in ferctorum, in quibus & פגול obtinebat, oblatione adhibentur, 1. Pugillatione. 2. Impositione pugilli in vas sacrum. 3. Adductione. 4. Incensione thuris) poterat Sacrificium fieri פגול sive *abominandum*, quod pejus erat quam טמא, quod pollutum erat ipsum & alia polluebat, uti טמא pejus erat quam פסול, quod pollutum erat, nec alia contaminabat. Sic ut nec Sacerdoti, nec Israëlitae &c. Vide *pagina* 308. *lin*. 2.
p. 308. *l*. 7. *dele* aut victimae partes in altari offert.
p. 311. *l*. 17. *lege* victimae sanctiores in Atrio temeratae.
ib. *l*. 19. *lege* idonei
p. 312. *l*. 26. ad marg. *lege* sepeliendarum
p. 313. *l*. 6. *lege* Deut. 21: 4. & *ibid*. leprosi
p. 315. *l*. 2. *lege* Sacerdotes

p. 316

p. 316. *l.* 26. *lege* holocausta (quamvis alii his sacra salutaria addant) tam avium &c.
p. 320. *l. ult. lege* appellatur
p. 321. *l.* 16. *lege* Hebr. 10: 26.
p. 324. *l.* 6. *lege* מצות
p. 328. *l.* 1. *lege* Lev. 7:23.
p. 337. *l.* 9. *lege* Num. 6: 9.
p. 339. *l.* 4. *lege* Lev. 7: 15. & *l.* 26. *lege* 2 Sam. 6: 17. & *l.* 27. *lege* 1 Reg. 8: 63. & *l. ult.* 30: 22. & 29: 31.
p. 345. *l.* 21. *dele* intra
p. 346. *l.* 1. *lege* Harum
p. 348. *l.* 22. *lege* sacram
p. 353. *l.* 23. *lege* 12.
p. 357. *l.* 12. *lege* Matth. 26: 50.
p. 359. *l.* 23. *lege* Lev. 23: 17.
p. 361. *l.* 27. *lege* frictum
p. 363. *l.* 6. *lege* 4 pro 2, & *lin. seq.* 2. pro 4.
p. 365. *l. ult. lege* ungebantur
p. 375. *l.* 7. *lege* Deut. 26: 2.
p. 382. *l.* 4. *lege* quum
p. 384. *l.* 4. *lege* Lev. 19: 9. & *l.* 20. *lege* Ezr. 8: 15.
p. 389. *l.* 16. *lege* Exod. 21: 26.
p. 390. *l.* 1. *lege* voti
p. 396. *l.* 2. *lege* si furnos
p. 397. *l. ult. lege* Ezech. 33: 21.
p. 401. *l.* 15. *lege* Neh. 6: 15.
p. 405. *l.* 24. post *metiuntur* adde, si sc. sit dies 30: nam si dies sit 31 non est ראייה necessaria: posset enim coelo nubilo per dies plures latere Luna, & tamen novi mensis initium faciendum erat, ne confusio temporum nasceretur.
ib. l. 25. *lege* 1 Sam. 20: 5.
p. 407. *l.* 20. *lege* Johan. 11: 9.
p. 408. *l.* 7. *lege* Joh. 19: 14.
p. 412. *l.* 8. *lege* 27: 63. 27: 40.
p. 414. *lin. pen.* post *debuit*, adde, poterat tamen offerri ex argento decimarum secundarum mixto

cum

cum pecunia profana : verum ita ut tota אכילה ראשונ prima comestio esset, vel censeri posset esse facta, ex חולין *profanis*.

p. 416. *l*. 10. *lege* Joh. 7: 14.

p. 421. *l*. 8. *lege* cap. 111.

p. 423. *l*. 20. *lege* hoc non improbasse.

p. 427. *l*. 18. *lege* unoquoque

p. 428. *l*. 6. *lege* appositum

p. 433. *l*. 17. *lege* cribrarunt

p. 435. *l*. 15. *lege* ex Aegypto egredi parabant, qui &c.

ib. in lemmate §. x. *lege*. Et mactavit quidem die Jovis.

p. 436. *l*. 18. *lege* Luc. 22: 3.

p. 438. *l*. 3. *lege* τῶν

ib. *l*. 10. *lege* coquere liceret.

p. 442. *l*. 4. *lege* septimum.

p. 447. *l*. 14. *lege* offerrentur & *l*. 20. *lege* offerrentur

p. 450. *l*. 3. *lege* Jes. 12: 3. & *l*. 23. *lege* omnia

p. 454. *l*. 10. *lege* Nehem. 8: 18,

p. 459. *l*. *ult*. *lege* Deut. 9: 9, 18.

p. 461. *l*. 8. *lege* ipse

p. 462. *l*. 21. *lege* *προαστείοις*

p. 466. *l*. 24. *lege* sparsit

p. 467. *l*. 12. *lege* ix. 3.

p. 470. *l*. 27. *lege* Levit. 16: 15.

p. 472. *l*. 8. *lege* placita

p. 473. *l*. 2. *lege* Ps. 98. 6.

p. 484. *l*. 16. *lege* 2 Reg. 16:

p. 486. *l*. 6. *lege* 25.

p. 489. *l*. 17. *lege* meti debeat

p. 490. *l*. 12. *lege* 25: 5.

p. 491. *l*. 12. *lege* 23: 11.

